

F I L O C A L I A

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL CURAȚI, LUMINA ŞI DESĂVÎRŞI

Volumul VI

SIMEON NOUL TEOLOG

Cele 225 de capete teologice şi practice; Capetele morale; Cuvîntările morale întîi şi a cincea.

NICHITA STITHATUL

Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă; Vederea raiului.

TRADUCERE, INTRODUCERE ŞI NOTE

de Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE

B U C U R E Ş T I EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ
1 9 7 7

CELE 225 DE CAPETE TEOLOGICE ŞI PRACTICE, CAPETELE MORALE ŞI CUVÎNTĂRILE MORALE ÎNTÎI ŞI A CINCEA ALE SFÎNTULUI SIMEON NOUL TEOLOG

I n t r o d u c e r e

Viaţa, opera şi învăţătura sfîntului Simeon Noul Teolog. — Sfîntul Simeon Noul Teolog a avut şi are o mare influenţă asupra spiritualităţii ortodoxe şi mai ales asupra monahismului. Cînd Irenee Hausherr publica, în 1928, pentru prima dată, în textul original, «Viaţa sfîntului Simeon Noul Teolog» scrisă de ucenicul lui, Nichita Stithatul[1], un vizitator al Muntelui Athos spunea că nu există acolo autor mai citit ca acest sfînt şi monahii îl copiază tot aşa de mult ca şi în trecut[2]. Scrierile lui se bucuraseră de preţuirea lui Grigorie Sinaitul, care a avut o mare însemnătate în precizarea spiritualităţii isihaste în Sfîntul Munte. Acela recomandase monahilor: «Citeşte mai ales scrierele despre linişte şi singurătate ale lui Scărarul, ale sfîntului Isaac, ale sfîntului Maxim, cele ale Noului Teolog, ale ucenicului său Stithatul, ale lui Isihie, ale lui Filotei Sinaitul şi cele care sînt în acelaşi duh. Pe celelalte lasă-le de o parte deocamdată, nu pentru că trebuie respinse, ci pentru că nu sînt folositoare acestui scop şi abat duhul de la rugăciune» [3].

Sfîntul Simeon a fost unul dintre cei mai iubiţi autori în spiritualitatea şi teologia rusă, iar monahismul românesc a avut opera lui la îndemînă în numeroase manuscrise, care datează în traduceri de la sfîrşitul secolului XVIII şi începutul secolului XIX. Un apreciabil număr de astfel de manuscrise se găsesc în Biblioteca Academiei R. S. România şi în diferite mînăstiri din Moldova.

Un manuscris cuprinzînd opera sfîntului Simeon, în două volume şi datat de la 1804, se află în biblioteca Sfîntului Sinod, din Bucureşti, sub cota nr. 11. El a aparţinut Mînăs-tirii Căldăruşani, de unde a trecut în biblioteca Internatului teologic din Bucureşti sub cota 28, apoi în biblioteca Institutului teologic din Bucureşti sub nr. 2251—2252. Opera sfîntului Simeon din acest manuscris cuprinde

1. *Vie* de *Simeon le Nouveau Theologien* (949—1022), par Nicetas Stethatos, în «Orientalia Christiana», voi. XII. nr. 45, 1928, p. 1—239.

2. *Op. cit.*, Introducere, p. XI. 3. P.G., CL, 1324-D.

104 *Cuvinte* *. Traducerea este făcută la 1802 de Isaac Dascălul, ucenic al Iui Paisie Velicicovschi; cuprinsul lui coincide cu manuscrisul din biblioteca Mînăstirii Neamţu, care cuprinde opera

simțului Simeon în trei volume sub nr. 60, 59 şi *57* [5]. Traducerea pare să fie făcută în parte după ediția în neogreacă a operei sfîntului Simeon, tipărită în 1790 la Veneția de Dionisie Zagoraios, dar nu numai după ea. Căci nu are «Imnele», cuprinse în ediția lui Zagoraios ca partea a doua ; apoi, ordinea *Cuvintelor* este alta decît în Zagoraios ,• în sfîrşit, în ediția lui Zagoraios sînt numai 92 *Cuvinte* afară de «Imne». Dar manuscrisul de la biblioteca Sfîntului Sinod are, ca şi în ediția lui Zagoraios, la începutul lui, aprecierile sfîntului Grigorie Pa-lama, ale patriarhului Filotei de Constantinopol şi ale mitropolitului Meletie al Atenei despre sfîntul Simeon, apoi Viața sfîntului Simeon, alcătuită de Nichita Stithatul şi un *Cuvînt* introductiv despre opera sfîntului Simeon, tot al lui Nichita Stithatul. O altă deosebire este faptul că în ediția Zagoraios lipseşte *Cuvlntul despre cele trei chipuii ale luării-aminte şi ale rugăciunii,* pe care-î cuprinde manuscrisul român (cum este *Cuvintul* 101). Apoi în ediția Zagoraios după cele 92 *Cuvinte* sînt adăugate 181 *Capete practice şi teologice* ale sfîntului Simeon Noul Teolog, şi după ele 40 *Capete* ale lui Simeon Evlaviosul, pe cînd în manuscrisul român, după cele 104 Cuvinte, urmează tot 181 *Capete lucrătoare şi de Dumnezeu trăitoare* şi 40 *Capete ale lui Simeon Evlaviosul,* dar se mai adaugă un număr de 38 «alte *Capete care în cărțile după care s-au tălmăcit Cuvintele şi Capetele simțului Simeon nu s-au aflat, care s-au tălmăcit din cea slovenească*».

Deci se pare că traducerea din acest manuscris românesc a fost făcută după mai multe manuscrise. Dacă traducerea nu s-a făcut după ediția Zagoraios, sau nu s-a folosit şi ea — ceea ce pare probabil — s-a făcut înainte de apariția ediției Zagoraios. O chestiune de studiat ar fi dacă toate manuscrisele române se reduc la aceeaşi traducere. Dar aceste probleme depăşesc preocuparea

4. E descris de Pr. D. Feciorii, în *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române,* «Studii Teologice», XII (1960), nr. 1—2, p. 93—122.

5. Idem, *Manuscrisele din Biblioteca Mînăstirii Neamțu,* în manuscris.

noastră actuală ; ea are o importanță pentru istoria traducerilor patristice în româneşte şi pentru istoria limbii române.

Viața siîntului Simeon, **scrisă de Nichita Stithatul, a fost tipărită în româneşte şi în** ***Viețile Sfinților,*** **ediția din 1835, în volumul de pe luna octombrie, p. 258—284, sub titlul:** ***Viața şi petrecerea celui între sfinți părintelui nostru Simeon Noului Bogoslov, care s-a scris de preacuviosul Nichita Sti-fat, ucenic***[6]**.**

Sfîntul Simeon s-a născut în 949 la Galata în Paflagonia, dintr-o familie de mică noblețe provincială. încă din copilărie, a venit la Constantinopole, la un unchi, slujbaş la curtea împărătească, lîngă care a dobîndit o anumită învățătură.

După moartea unchiului său, în 963, Simeon încearcă, cu toate că era încă foarte tînăr, să intre în Mînăstirea Studion, unde are o primă întîlnire cu Simeon Evlaviosul care devine părintele lui duhovnicesc. De fapt, deşi Simeon continuă să trăiască în lume pînă la 977, va rămîne toată viața sub influența lui Simeon Evlaviosul. In 976 Simeon revine în patria sa, unde-şi reglementează chestiunile familiale, pentru a intra, cu un an mai tîrziu, în Mînăstirea Studion. Egumenul Petru îl încredințează lui Simeon Evlaviosul. Dar încă după un an, părintele său duhovnicesc îl conduce în Mînăstirea sfîntul Mamas, unde îl recomandă egumenului de acolo, Antonie acesta îl hirotoneşte preot în 980. Puțin după aceea, Antonie moare şi Simeon e instalat în fruntea mînăstirii prin Decretul patriarhului Nicolae Hrisoverghi.

Acum începe pentru Simeon o perioadă de viață duhovnicească intensă, închinată rugăciunii şi desăvîrşirii lăuntrice, dar şi o activitate accentuată de ordin administrativ. El reface zidurile pe jumătate ruinate ale mînăstirii, dar şi disciplina între monahi. Poate că din cauza acestei energice activități, a trebuit să facă față revoltei a vreo 30 de călugări pe care patriarhul Sinesie (996—998) îi trimite în exil.

La 1005, Simeon, dornic de o viață închinată şi mai intens preocupărilor duhovniceşti netulburate, cu învoirea patriarhului

6. J. Bausherr, ***Ibidem, p.*** **V, nota 2.**

Serghie, se retrage de la egumenat. Paralel cu aceasta, el intensifică cultul părintelui său duhovnicesc, început de la 987, după moartea lui. îi compune diferite imne şi îi închină o zi de sărbătoare în fiecare an. Aceasta 1-a adus în conflict cu Ştefan, fost mitropolit de Nicomidia, care îl pîrî la patriarh. Adus în fața Sinodului, Simeon fu condamnat la exil, în 1009.

S-a pus întrebarea : de ce Simeon a fost condamnat pentru acest cult al părintelui său duhovnicesc numai după 16 ani de practicare a lui ? Se poate deduce de aci că pizma lui Ştefan al Nicomidiei a avut de fapt un rol în această condamnare, cum afirmă Nichita Stithatul, ucenicul lui Simeon.

Debarcat la Chrysopolis (Scutari), pe malul răsăritean al Bosforului, Simeon se retrage într-un loc numit Palukiton unde se înălța un locaş de rugăciune închinat sfintei Marina. Reabilitat mai tîrziu de către patriarh, sfîntul Simeon rămase totuşi la sfînta Marina unde se formase un mic grup de monahi în jurul lui. El muri în această mică mînăstire la 12 martie 1022 [7].

***Operele sfîntului Simeon* se împart în patru categorii:**

1. *Cateheze,* în număr de 34. Din ele s-au format un număr de «Cuvîntări» (ed. Pontanus ,• P.G. 120) şi de «Cuvîntări alfabetice» (cod. Monac. 177) [8].

2. *Cuvîntări teologice,* în număr de 3 şi *etice,* în număr de 15 [9].

3. *Capete*[10].

4. *Imne* [11].

7. J. Darrouzes A. A., *Symeon le Nouveau Theologien,* Chapitres theologiques, gnostiques et pratiques, în «Sources chretiennes», nr. 51, Introducere, p. 7—9.

8. Editate de B. Krivochein (trad. fr. de J. Paramelle, s.i.), tom. I—III, în «Sources chretiennes» nr. 96, 104, 113.

9. Editate în text original şi traduse în limba franceză de J. Darrouzes A. A., în «Sources chretiennes», tom. I *(Cuvîntări teologice I—III, Cuvîntări etice I—III)* şi tom. II *(Cuvîntări etice IV—XV),* nr. 122 şi 129.

10. Editate şi traduse în franceză de J. Darrouzes în «Sources chretiennes» nr. 51, în număr de 225.

11. Editate de J. Koder şi trad. în fr. de J. Paramelle şi L. Neyrant, tom. I—III, în «Sources chretiennes», nr. 156, 174, 196.

Dara *alcătuirii* acestor scrieri e greu de precizat. Catehezele au fost compuse şi ţinute în timpul petrecerii sfîntului Simeon la Mînăstirea Studion, după obiceiul acestei mî-năstiri. Tot acolo a scris imne, lucrări exegetice şi scrisori, care nu s-au păstrat. După demisia din postul de egumen, a alcătuit capetele despre virtuţi şi despre patimile opuse lor. In timpul certei cu Ştefan al Nicomidiei, a alcătuit mai ales bucăţile oratorice. Din timpul retragerii sale, Nichita menţionează numai compunerea de imne [12].

S-a spus că învdfdfura *sfîntului Simeon* se încadrează cu greu în tradiţia părinţilor anteriorică ea e mai mult mărturia unei experienţe personale. în esenţă însă, învăţătura lui se reduce la învăţătura părinţilor anteriori. Avem la el aceeaşi învăţătură despre curăţirea de patimi, despre dobîndirea virtuţilor şi a nepătimirii, ca prima treaptă a urcuşului duhovnicesc, aceeaşi învăţătură despre contemplarea nepătimaşă a raţiunilor dumnezeieşti ale lucrurilor prin care omul revine la starea naturii lui, învăţătură precizată mai ales de sfîntul Maxim Mărturisitorul şi considerată ca treapta a doua a urcuşului duhovnicesc ; în sfîrşit, aceeaşi învăţătură despre unirea cu Dumnezeu sau cu Hristos prin Duhul Sfînt, care e, în toată tradiţia duhovnicească patristică, treapta a treia şi ultima a urcuşului duhovnicesc [1S].

Ceea ce formează o notă mai aparte în preocuparea sfîntului Simeon este accentul deosebit de puternic pus pe simţire, pe conştiinţă, pe lumină şi pe iubire. Toate acestea stau într-o legătură între ele, dar şi cu întreaga învăţătură a părinţilor despre curăţirea de patimi, sau despre virtuţile care culminează în nepătimire şi în iubirea de Dumnezeu şi în «vederea» Lui.

Este firesc ca unui protestant, cum a fost Karl Holl[14], să i se fi părut învăţătura sfîntului Simeon despre o viaţă atît de

12. J. Darrouzes A. A., Introd. la «*Chapîtres theologiques* etc.» p. 10.

13. Idem, *Symeon le Nouveau Theologien, Traites theologiques* el *ethiques, tom.* I, Introducere, p. 23.

14. *Enthusiasmus und Bussgewelt beim grichischen Mi'mchtum. Ei ne Studie* zu *Symeon den Neuen Theologen,* Leipzig, 1898, p. 30.

duhovnicească, cum a fost cea trăită de el, cam stranie. Doctrina protestantă despre ruinarea totală şi iremediabilă a naturii omeneşti prin păcat nu poate socoti posibile o purificare, o sfinţire a credinciosului şi o vedere a lui Dumnezeu. Este firesc, de asemenea, ca teologii catolici să fi găsit unele puncte din învăţătura sfîntului Simeon anevoie de încadrat în «Ortodoxie». Căci ei pornesc în înţelegerea lor despre «Ortodoxie» de la doctrina catolică, după care Dumnezeu e cunoscut prin raţiunea care face deducţii logice despre Dumnezeu de la distanţă, dar nu printr-un contact al sufletului purificat cu Dumnezeu. Doctrina catolică despre eliberarea de păcate prin simpla absoluţie juridică, acordată de preot în baza recunoaşterii lor de către penitent, doctrină bazată pe modul general juridic prin care Hristos ne-a obţinut mîntuirea, nu poate considera intrarea într-un contact nemijlocit al sufletului cu Dumnezeu, decît ca o graţie specială, acordată unor anumite persoane, graţie care nu e necesară pentru mîntuire [15].

Mulţi au criticat afirmaţia sfîntului Simeon că orice creştin care vrea să se mîntuiască trebuie să ajungă la sfinţirea sau la conştiinţa harului prezent în el de la Botez. Teologii catolici, deşi au devenit în timpul din urmă mai înţelegători faţă de această afirmaţie, socotind-o încadrată în linia unui curent de spiritualitate sentimentală, reprezentat de Diadoh, Marcu Ascetul, Macarie [16], manifestă totuşi, cel puţin unii dintre ei, anumite rezerve în ce priveşte valabilitatea acesteia pentru toţi creştinii.

Dar dacă avem în vedere că, după sfintui Simeon, «simţirea» sau «vederea» (contemplarea) lui Dumnezeu, se iveşte în om pe măsura curăţirii sale de păcate, care creştin nu e dator să se nevoiască pentru împuţinarea păcatelor sale, ca o condiţie pentru mîntuire ? In orice caz aceasta este o învăţătură proprie Ortodoxiei,

15. Darrouzes, *Chapîtres theologiques* etc, p. 35.

16. J. Hausherr, *Les grands courrants de la spiritualite orientale,* ta: «Orientalia Christiana Periodica», I, 1935, p. 126.

spre deosebire de protestantism care consideră că omul se mîntuieşte prin simpla credinţă fără nici un efort de ieşire din starea de păcat, şi spre deosebire, în oarecare măsură, chiar de catolicism, în care efortul de purificare e destul de puţin preţuit.

în orice caz, sfîntul Simeon nu cere o «simţire», o «vedere» maximă şi egală de la toţi creştinii. El face o deosebire între «simţirea» sau «vederea» lui Dumnezeu de aici şi din viaţa viitoare şi are o înţelegere pentru gradele mai reduse de «simţire» sau de «vedere» a lui Dumnezeu ale multor credincioşi, în *Cuvîntul* V *moral,* foarte important din acest punct de vedere, el spune : «Acum *mărturisim şi spunem că luăm arvuna măsurată a tuturor bunătăţilor, iar totul, nădăjduim să luăm după moarte*».

In general, învăţătura sfîntului Simeon despre «simţirea» sau «vederea» lui Dumnezeu încă în timpul vieţii de aici se bazează pe distincţia ce o face el între raţionamentul asupra lui Dumnezeu şi legătura nemijlocită pe care o are cu puterea lui Dumnezeu sufletul care înaintează în virtuţi şi a ajuns la anumite grade ale iubirii. Căci chiar în acestea este lucrătoare puterea lui Dumnezeu. Raţionamentul face presupuneri despre Dumnezeu din auz. De aceea nu repre^ zintă adevărata cunoaştere. Adevărata cunoaştere e din «vedere». Prin «vedere», cel ce cunoaşte sesizează o lumină care iradiază din cel cunoscut, o lumină materială dacă e un obiect sensibil, o lumină spirituală, dacă e un focar spiritual. Dar lumina aceasta e în acelaşi timp un sens, pentru că reprezintă o anumită particularitate a celui cunoscut. «Jar *cînd auzi despre lumină, să nu socoteşti că ea e numai cunoştinţă fără lumină*». Altceva e să cunoşti un om din auzite şi altceva e să-1 cunoşti din vedere. Aceasta e o cunoaştere în lumina lui. Tot aşa, altceva e să cunoşti pe Dumnezeu din auzite şi altceva e să-L cunoşti prin «lucrarea şi puterea Preasfîntului Său Duh, sau a luminii» *(Cuvîntul V moral).*

Oricine năzuieşte să-şi împuţineze păcatele, să sporească în virtuţi, cunoaşte în sine puterea lui Dumnezeu, care-1 ajută în acest

efort, deci «simte» pe Dumnezeu, sau «îl vede». Şi tot cel ce vrea să se mîntuiască trebuie să se nevoiască pentru împuținarea păcatelor sale, pentru slăbirea obişnuințelor sale de a păcătui, pentru deprinderea sa de a face binele şi de a-1 imprima în ființa sa. E prea mult să se ceară aceasta credincioşilor ? Nicidecum.

Caracteristic pentru valoarea netrecătoare ce o acordă sfîntul Simeon persoanei, este accentul pus de el pe conştiința de sine, care rămîne în sfinți, în viața viitoare, ba chiar se clarifică la culme ; şi odată cu ea conştiința despre ceilalți, sau cunoaşterea lor. Dacă conştiința aceasta se estompează în extazul trecător din cursul vieții pămînteşti, sau în starea dominată de patimi, ea se ascute la maximum în viața veşnică *(Cuvîntul I moral).* Numai în relație cu alte conştiințe şi în ultimă instanță cu conştiința divină, care ne iubeşte şi ne cere iubirea la maximum, se adînceşte şi conştiința proprie a credinciosului. Conştiința personală şi comuniunea între persoane se promovează reciproc. Aceasta înseamnă că numai în lumina ce iradiază din alții, şi în ultima analiză din Dumnezeu, se adînceşte conştiința proprie a fiecăruia.

Despărțirea Bisericii din Apus de cea din Răsărit a fost efectul unei despărțiri a spiritului juridico-rațional,- dezvoltat în Occident, de creştinismul duhovnicesc păstrat în Răsărit. Prin sfîntul Simeon Noul Teolog şi prin sfîntul Grigorie Pa-lama s-a pus în evidență directă această despărțire pe planul adînc al spiritualității. în Răsărit spiritualitatea a fost înțeleasă totdeauna ca contact nemijlocit al sufletului cu puterile Duhului Sfînt, pe baza ascezei purificatoare a întregului om, deci inclusiv a trupului. în Occident, «spiritualitatea[1]» a fost înțeleasă tot mai mult ca o subtilă speculație rațională, nepreocupată de această purificare a trupului.

Sfîntul Simeon vede în spiritul duhovniciei integrale a creştinismului originar şi răsăritean relația intimă între suflet şi trup *(Cuvîntul VI moral).*

Dăm în acest volum, ca exemplificare a acestor idei ale sfîntului Simeon, *Cuvîntul moral I şi V*.

Dar, înainte de ele, dăm «Capetele)) sfîntului Simeon Noul Teolog. In *FHocalia greacă* se cuprind 153 de capete. Dintre ele, «Capetele» 1—118 sînt o culegere dintr-un număr mai mare de «Capete» ale aceluia; Capetele 119—126 şi ultimele două paragrafe, cuprinse sub *Cap. 153,* formează o grupă anonimă, neidentificată; Capetele 127—152 sînt o parte din *Capetele lui Simeon Evlaviosul,* părintele duhovnicesc al sfîntului Simeon Noul Teolog. Această versiune urmează codicele din Vatoped nr. 667 (datînd din secolul XIV) care are aceleaşi Capete ca şi codicele Coisl. nr. 292 (secolul XIV), adică Capetele 1—124. Dar Capetele lui Simeon Evlaviosul sînt adăugate din altă parte (Vatican 1436, sec. XVI, ff. 250—284, care cuprinde 100 Capete).

Partea cea mai numeroasă din manuscrise cuprinde însă un număr mai mare de capete sub numele sfîntului Simeon Noul Teolog, împărțite în trei grupe : 100 Capete practice şi teologice; 25 Capete gnostice şi teologice şi 100 Capete teologice şi practice (Athen, B. N. 2612, sec. XIV ; Xenoph. 36, an. 1321 ; Vatoped 605, sec. XIII; Bodl. Laud. 21, sec. XIV; Bodl. Miscell. 318, sec. XIV; Hierosol. S. Sepulcri 181, sec. XIII; Hierosol. S. Sabae 407, sec. XIII; Mosquensis 424 (Vla-dimir), sec. XIV ; Paris 1858, sec. XIV ; Paris 1610, sec. XIV, Paris suppl. gr. 28, sec. XV; Scorial. U. III 2, sec. XIV ; Vatic. Ottobon. 436, an. 1435) [17].

Vom da în volumul de față aceste 225 de Capete, dar vom adăuga şi Capetele 119—153 din Filocalia greacă, care nu se cuprind între acestea 225, pentru a rămîne fideli şi tradiției acestei Filocalii.

Sînt în Capetele sfîntului Simeon unele recomandări (de exemplu I, 5, 14), care nouă celor de azi ni se par nepotrivite şi greu de aplicat. De fapt, ele se adresează în mod mai special monahilor decît Capetele sfîntului Maxim Mărturisitorul. Dar chiar pentru monahi ele pot părea puțin nepotrivite cu situația de azi. De exemplu o «fugă de lume» e greu de realizat azi în mod total, cînd

17. J. Darrouzes A. A., Symeon *le Nouveau Theologien, Chapîtres theologiques,* Introducere, p. 14—21.

aproape în toate regiunile lumii s-a extins populaţia. Azi s-ar putea realiza mai degrabă o «fugă interioară de lume», mai bine zis, de ceea ce e rău şi pasional în ea, adică o menţinere în curăţia de gînduri, chiar în întîlnirea cu oamenii. Aceasta ar fi o stare de «monahism interior», cum spune Evdokimov. E ceea ce realizează în mare măsură monahismul românesc, care în cea mai mare parte a lui rămîne în legătură cu credincioşii din lume. Dar însuşi sfîntul Simeon dă o explicare pozitivă acestei idei, în Capetele în care recomandă activitatea şi osîndeşte lenea. Căci el nu condamnă activitatea, ci grija, sau mai precis o anumită grijă care pune lucrurile pieritoare mai presus decît sufletul destinat veşniciei (Cap. I, 82, 87, 195). El recomandă înstrăinarea interioară de lume, nu pe cea simplu exterioară (Cap. I, 96 ; III, 69).   , ,

Cele 225 de capete teologice şi practice

Ale celui între sfinți părintelui nostru Simeon Noul Teolog egumenul Mînăstirii sfîntul Mamas de Xirokerkos, una sută capete făptuitoare şi de Dumnezeu cuvîntătoare (practice şi teologice).

1. Dumnezeu nu este nicăieri pentru cei ce privesc trupeşte, căci e nevăzut. Dar pentru cei ce înțeleg duhovniceşte este pretutindeni ; căci e de față, fiind în toate şi în afară de toate. El este în toate şi aproape de cei ce se tem de El (Ps. LXXXIV, 10), dar mîntuirea Lui e departe de cei păcătoşi (Ps. CXVIII, 155).

2. Amintirea lui Hristos luminează mintea şi alungă dracii. Lumina Sfintei Treimi, strălucind în inima curată, o desparte pe aceasta de lume şi **pe** cel părtaş de ea îl face să se umple încă de aici, pe cît e cu putință credinciosului, de slava viitoare, ca pe unul ce se află sub lucrarea harului, **deşi este** încă ascuns sub acope-rămîntul trupului.

3. Dacă, după trecerea celor văzute, nu mai este nimic altceva decît numai Dumnezeu, Care este şi va fi, fără îndoială, cei ce se împărtăşesc cu îmbelşugare de harul Lui în lumea aceasta, chiar dacă sînt încă pe pă-mînt, s-au unit în cea mai mare măsură cu veacul viitor, măcar că suspină încă împovărați de umbra şi de greutatea lor.

4. Domnul nu fericeşte pe cei ce învață numai, ci pe cei ce s-au învrednicit mai întîi, prin lucrarea poruncilor, să vadă şi privesc în ei înşişi lumina Duhului ce luminează şi scînteiază. Căci datorită ei cunosc, prin ve-

derea ei adevărată, prin cunoaşterea şi lucrarea ei, cele despre care vorbesc şi aşa învață pe alții. E de trebuință, aşadar, ca cei ce vor să învețe pe alții să fie ridicați mai întîi ei înşişi, cum s-a spus, ca nu cumva vorbind despre cele ce nu le cunosc, să piardă, prin rătăcire, pe cei ce se încred în ei şi pe ei înşişi.

5. Cel ce nu se teme de Domnul nu crede că există Dumnezeu (Ps. XIII, 1). Dar cel ce crede că există se teme de El şi păzeşte poruncile Lui. Iar cel ce zice că se teme de Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le păzeşte, mincinos este (1 Ioan II, 4) şi frica de Dumnezeu nu este într-însul. Căci unde este frica de Dumnezeu, e şi păzirea poruncilor (Ps. CXI, 1, 4). Iar nefiind aceasta întru noi, şi nici păzirea poruncilor, nu ne deosebim întru nimic de păgîni şi de necredincioşi.

6. Credința şi frica de Dumnezeu şi păzirea poruncilor Lui ne răsplătesc pe măsura curățirii noastre. Căci în măsura în care ne curățim, ne ridicăm de la frica de Dumnezeu la dragostea de El şi înaintînd ne mutăm, aşa-zicînd, de la frică la iubirea lui Dumnezeu. Şi atunci auzim cuvîntul Lui : -«Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este cel ce Mă iubeşte» (Ioan XIV, 21). Şi aşa adăugăm nevoințe peste nevoințe pentru a ne arăta iubirea prin fapte. Iar întîmplîndu-se aceasta, El însuşi ne iubeşte, precum a făgăduit. Iar iubindu-ne, ne iubeşte şi Tatăl Său la fel, venind înainte Duhul, Care împodobeşte casa noastră, ca prin întîlnirea ipostasurilor în noi, să ne facem locaş al Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh[18].

18. Duhul Sfînt are rolul de a ne pregăti casa ființei noastre, sau de a o face curată şi deschisă pentru primirea Sfintei Treimi. El întîm-pină oarecum împreună cu noi pe Fiul şi pe Tatăl. El se uneşte cu subiectul nostru, asumînd funcția de sensibilizare a noastră pentru Dumnezeu. De aceea Tatăl şi Fiul, iubindu-ne pe noi, iubesc în acelaşi timp pe Duhul lor, iar noi, iubindu-I pe Ei, îi iubeşte oarecum, prin noi, însuți Duhul Lor cel Sfînt. Astfel sîntem ridicați în circuitul iubirii treimice, fără să ne confundăm totuşi cu Duhul Sfînt şi fără să confundăm persoanele Sfintei Treimi.

7. Sălăşluirea, întru curăţie cunoscută şi simţită, a Dumnezirii celei în trei Ipostasuri în cei desăvîrşiţi nu e împlinirea dorinţei, ci mai degrabă început şi cauză a unei dorinţe mai puternice [19]. Căci din acel moment, ea nu mai lasă pe cel ce a primit-o să se potolească, ci ţinîndu-1 aprins pururea ca de un foc, îl împinge să se ridice spre flacăra unei dorinţe şi mai dumnezeieşti. Căci neputînd mintea să afle o margine şi un sfîrşit al Celui dorit, nu poate pune nici dorinţei şi iubirii sale vreo margine, ci silindu-se să atingă şi să dobîndească capătul fără sfîrşit, poartă în sine pururea dorinţa ne-sfîrşită şi iubirea nesăturată [20].

8. Cel ce a ajuns la acest capăt nu socoteşte că a aflat începutul dorinţei sau al iubirii lui Dumnezeu în sine, ci socoteşte că nu iubeşte încă pe Dumnezeu, în-trucît n-a putut ajunge să cuprindă plinătatea iubirii. De aceea, socotindu-se pe sine cel din urmă dintre toţi cei ce se tem de Dumnezeu, se socoteşte din tot sufletul nevrednic chiar şi de mîntuirea împreună cu ceilalţi credincioşi[21].

9. «Toate sînt cu putinţă celui ce crede» (Marcu IX, 23). Căci credinţa se socoteşte în loc de dreptate (Rom.

19. Sfîntul Maxim Mărturisitorul şi alţi părinţi au vorbit şi ei de mişcarea spre sfîrşitul nesfîrşit în care se va odihni, dar nu se va sătura sufletul, în viaţa viitoare. Dar sfîntul Simeon îi dă acestei mişcări un caracter de avînt aprins, înfocat. El nu mai vorbeşte în termeni intelectuali despre mişcarea iubirii sufletului, ci în termeni plini de focul simţirii şi al entuziasmului. Acest capitol şi cel anterior redă ceea ce e mai caracteristic în spiritualitatea sfîntului Simeon Noul Teolog. Şi el ne-a spus în capitolul II că nu face o prea clară distincţie între ceea ce va simţi sufletul în viaţa viitoare şi ceea ce poate simţi încă de aici.

20. Dorinţa sufletului ajunsă în nesfîrşitul iubirii dumnezeieşti nu se stinge, ci e ţinută mereu trează din cauza infinităţii în care se află şi pe care niciodată nu o poate cuprinde întreagă. Totuşi, întrucît ea nu mai tinde spre ceva care e dincolo de această infinitate, se spune şi că dorinţa se odihneşte acum în această infinitate.

21. Neajuns Ia capătul final al iubirii, socoteşte că n-a pus nici măcar început ei, aşa este de departe iubirea pe care o are sufletul de plinătatea fără margini a iubirii. Şi de aceea se socoteşte mai prejos de toţi ceilalţi credincioşi, nevrednic chiar de mîntuire. Cel ce se află în realitate mai sus decît toţi se socoteşte astfel mai prejos de toţi. în acest sens a spus sfîntul apostol Pavel despre sine că cel dintîi păcătos este el.

IV, 9). «Că sfîrşitul legii este Hristos» (Rom. X, 4). Iar

credința în El îndreptează şi desăvîrşeşte pe cel ce crede. Căci credința în Hristos, socotindu-se în locul faptelor legii şi fiind întărită şi arătîndu-se prin poruncile Evangheliei, face pe cei credincioşi părtaşi de viața cea veşnică în Hristos însuşi[22].

10. Credința[23] este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui şi să credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție, neînsemnătatea şi umilirea, ca slavă şi cinste adevărată ; iar cînd nu avem nimic, să credem că stăpînim toate (2 Cor. VI, 10), mai bine-zis că am dobîndit bogăția cunoştinței lui Hristos cea nepă-trunsă (Efes. III, 8). Ea ne face să privim toate cele ce se văd, ca țărînă şi fum.

11. Credința în Hristos ne dă puterea nu numai să disprețuim plăcerile vieții, ci şi să suportăm şi să răb-dăm toată ispita care vine asupra noastră prin întristări, necazuri şi nenorociri, pînă va vrea şi ne va cerceta pe noi Dumnezeu. «Căci răbdînd, zice, am aşteptat pe Domnul, şi a luat aminte la mine» (Ps. XXXIX, 1).

12. Cei ce-şi pun părinții, în vreo privință, mai presus de porunca lui Dumnezeu, nu au dobîndit credința în Hristos. Ei, desigur, sînt judecați şi de conştiința lor, dacă au o conştiință vie a necredinței lor[24]. Căci e propriu credincioşilor să nu calce în nici o privință porunca Marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului

22. Credința în Hristos, unind sufletul cu Hristos şi făcîndu-1 deci părtaş de desăvîrşirea lui Hristos, îl ridică mai presus de orice dreptate dobîndită prin faptele legii. Căci Hristos e mai presus de lege şi e izvorul unei puteri mai presus de cea pe care şi-o dă omul însuşi, voind să împlinească cerințele celei mai înalte legi.

23. Capitolul acesta şi cele următoare pînă la cap. 29 inclusiv coincid cu cap. 1—20 din *Filocalia greacă.*

24. E o «necredință» a celor ce cred, dar socotesc că nu cred destul, din pricina nesîrguinței pentru întărirea credinței prin fapte.

nostru Iisus Hristos.

13. Credința în Hristos, Adevăratul Dumnezeu, naşte dorința după cele bune şi frica de chinuri. Iar dorința celor mai înalte şi frica de chinuri, aduce păzirea întocmai a poruncilor.

Păzirea întocmai a poruncilor învață pe creştini să-şi cunoască neputința lor. Iar cunoaşterea neputinței noastre adevărate naşte aducerea aminte de moarte. Cel ce şi-a făcut-o pe aceasta însoțitoare de viață va căuta cu osteneală să afle ce soartă va avea după ieşirea şi plecarea din viața aceasta. Iar cel ce se străduieşte să cunoască cele viitoare e dator, întîi de toate, să se lipsească de cele de acum. Căci cel ce e stăpînit de împătimirea față de acestea, pînă la cel mai neînsemnat lucru, nu poate dobîndi cunoştința desăvîrşită a acelora. Iar dacă prin bunăvoința lui Dumnezeu va gusta puțin din ea, de nu va părăsi degrabă cele de care şi în care este ținut prin împătimire şi nu se va preda în întregime acestei cunoştințe, nemaiprimind să cugete de bunăvoie la nimic altceva afară de ea, se va lua de la el şi această cunoştință pe care socoteşte că o are (Luca XIX, 26).

14. Lepădarea de lume şi retragerea desăvîrşită, însoțită de înstrăinarea de toate mijloacele, obişnuințele, socotințele şi de persoanele din viață, şi lepădarea de trup şi de voie se fac pricină de mare folos celui ce s-a lepădat în scurtă vreme aşa de fierbinte.

15. Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mîngîieri la început şi să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silesc să faci aceasta toate rudeniile şi toți prietenii. Căci pe ei îi îndeamnă la aceasta demonii pentru a stinge căldura inimii tale. Chiar dacă nu-ți vor putea împiedica cu desăvîrşire hotărîrea, ei o vor face cu siguranță mai moale şi mai slabă.

16. Cînd te vei afla față de toate dulcețile vieții cu suflet bărbătesc şi neînduplecat, demonii înduioşează rudeniile şi le fac să plîngă şi să se jelească în fața ta pentru tine. Că acesta este adevărul, vei cunoaşte dacă tu vei rămînea neclintit şi în fața acestei ispite. Căci îi vei vedea pe aceia aprinzîndu-se deodată de mînie şi de ură împotriva ta şi depărtîndu-se de tine ca de un duşman, nemaivrînd să te vadă.

17. Văzînd supărarea ce s-a iscat pentru tine în părinți, frați şi prieteni, să rîzi de dracul care a pus la cale să se facă acestea împotriva ta ; şi cu frică şi sîrguință multă, retrage-te şi roagă pe Dumnezeu cu stăruință ca să ajungi degrabă la limanul Bunului Părinte, la Care ajungînd sufletul tău ostenit şi împovărat, El îl va odihni. Căci multe pricini de primejdii şi de ultimă pierzanie cuprinde marea vieții.

18. Cel ce vrea să urască ispitele lumii e dator să iubească pe Dumnezeu din tot sufletul şi să-şi aducă pururea aminte de El. Căci nimic altceva nu ajută, ca acestea, să părăseşti toate cu bucurie şi să te întorci de la ele ca de la nişte gunoaie.

19. Nu vrei să mai rămîi în lume pentru pricini binecuvântate sau neîntemeiate, ci îndată ce ai fost chemat, ascultă degrabă. Căci de nimic altceva nu se veseleşte Dumnezeu aşa de mult ca de repeziciunea noastră[25]. Fiindcă mai mare este ascultarea imediată cu sărăcie, decît întîrzierea cu mulțime de bunuri[26].

20. Dacă lumea şi cele din lume trec toate, iar Dumnezeu este singur nestricăcios şi nemuritor, bucu-rați-vă toți cîți ați părăsit pentru El cele stricăcioase. Iar stricăcioase sînt nu numai bogăția şi banii, ci şi toată plăcerea şi bucuria de păcat este stricăciune. Numai poruncile lui Dumnezeu sînt lumină şi viață. De toți sînt numite aşa.

21. Dacă ai primit, frate, flacăra şi alergînd ai ajuns din

25. Dumnezeu vrea ca chemării la iubirea totală ce ne-o adresează să I se răspundă îndată, fără nici o şovăială.

26. Mai multă bucurie face lui Dumnezeu răspunsul imediat la chemarea Lui, chiar dacă nu eşti pregătit, decît amînarea cu pretextul de a te pregăti. Fapta bună cerută de Dumnezeu trebuie săvîrşită imediat. Altfel te obişnuieşti cu amînările şi poate n-o mai împlineşti niciodată. Sau, fapta bună pe care o poți face în împrejurarea aceasta, n-o mai poți face niciodată.

pricina ei la chinovie, sau la un părinte duhovnicesc, de vei fi îndemnat de el, sau de frații care se nevoiesc împreună cu tine, să te foloseşti de băi sau de mîncăruri, sau de alte mîngîieri pentru întărire, să primeşti acestea. Dar fii totdeauna pregătit pentru post, pentru pătimire, pentru înfrînarea cea mai deplină. Că de vei fi îndemnat de părintele tău întru Domnul să te împărtăşeşti de mîngîieri, să te afli ascultător aceluia, ca

voia ta să nu o faci nici în aceasta. Iar de nu, rabdă cu bucurie cele ce ai vrut să le faci de bunăvoie, folosindu-te sufleteşte. Căci păzind aceasta, vei fi pururea întru toate postind şi înfrînîndu-te şi ca unul ce te-ai lepădat cu voia întru totul. Ba nu numai atît, ci vei păstra nestinsă şi flacăra aflătoare în inima ta, care te sileşte să dispre-ţuieşti toate.

22. Cînd dracii vor face toate din partea lor şi nu ne vor putea clinti sau împiedica de la ţinta noastră cea după Dumnezeu, se vor furişa în cei ce făţăresc evlavia şi vor încerca să împiedice prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai întîi mişcaţi, chipurile, de dragoste şi de compătimire, aceştia îi vor îndemna pe cei ce se nevoiesc, să se odihnească spre a nu slăbi trupul şi a cădea în lînce-zeală. Pe urmă îi atrag la întîlniri fără folos, făcîndu-i să-şi piardă zilele în ele. De va asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc şi se va potrivi lor, se vor întoarce şi vor rîde de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va păzi pe sine străin de toate, cu mintea adunată şi înfrînată în toate, se vor aprinde de pizmă şi vor face totul pînă ce îl vor alunga şi din obşte. Căci nu suferă slava deşartă cea necinstită să vadă în faţa ei smerenia, lăudată.

23. Iubitorul de slavă deşartă sufere cînd vede pe cel smerit la cuget vărsînd lacrimi şi folosindu-se îndoit, ca unul ce-şi face pe Dumnezeu milostiv prin ele şi îi sileşte pe oameni să-1 laude fără voie.

24. Odată ce te-ai predat pe tine întreg părintelui tău duhovnicesc, să ştii că eşti ca un străin faţă de toate care te atrag în afară : oameni, lucruri şi bani. Fără de el nimic să nu voieşti să faci ori să împlineşti în privinţa acestora. Dar nici să nu ceri de la el vreun lucru mic sau mare, dacă nu-ţi va porunci el însuşi, din propria socotinţă, să iei ceva, sau nu-ţi va da el cu mîinile sale.

25. Să nu dai milostenie fără voia părintelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce i-ai adus. Dar nici prin mijlocitor să nu voieşti să iei ceva din ele, fără voia lui. Căci e mai bine să fii sărac şi străin şi să asculţi, decît să risipeşti bani şi să dai celor

lipsiți, cînd te afli începător. Predă toate cu credință neştirbită hotărîrii părintelui duhovnicesc, ca în mîna lui Dumnezeu.

26. Să nu ceri şi să nu iei nici un pahar cu apă, chiar de s-ar întîmpla să arzi, pînă ce nu te va îndemna, mişcat de la sine, părintele tău duhovnicesc. Strînge-te pe tine şi constrînge-te în toate, încredințîndu-te şi zi-cînd în gînd : «Dacă Dumnezeu vrea şi eşti vrednic să bei, va descoperi părintelui tău, şi acesta îți va zice ție : bea». Şi atunci bea cu conştiința curată, chiar de e la vreme nepotrivită.

27. Cel ce a cercat folosul duhovnicesc şi a dobîndit credință nemincinoasă, luînd pe Dumnezeu ca martor al adevărului, şi-a zis : «Mi-am pus în mine gîndul să nu cer părintelui meu nici să mănînc, nici să beau, sau să mă împărtăşesc de ceva fără el, pînă ce nu-i va da de ştire Dumnezeu şi îmi va porunci mie. Şi făcînd aşa, niciodată, zice, n-am fost împiedicat de la scopul meu».

28. Cel ce a dobîndit credință neîndoielnică față de părintele său după Dumnezeu, privindu-1 pe el, socoteşte că priveşte pe Hristos însuşi ; şi fiind cu el sau urmînd lui, crede cu tărie, că este cu Hristos sau urmează Lui. Unul ca acesta nu va pofti niciodată să vorbească cu altcineva. Nu va pune vreunul din lucrurile lumii mai presus de amintirea şi de dragostea lui. Căci ce este mai mare şi mai de folos în viața de față şi în cea viitoare decît a fi cu Hristos ? Şi ce este mai frumos şi mai dulce ca vederea Lui ? Iar dacă se învredniceşte şi de grăirea Lui, scoate din aceasta, cu sîrguință, viață veşnică.

29. Cel ce iubeşte din simțire lăuntrică pe cei ca-re-1 vorbesc de rău, sau îl nedreptățesc, sau îl urăsc şi-1 păgubesc, şi se roagă pentru ei (Matei V, 44), ajunge în scurtă vreme la o mare sporire. Căci făcînd aceasta întru simțirea inimii, îşi coboară socotința în adînc de smerenie şi în izvoare de lacrimi, în care se scufundă .cele trei părți ale sufletului[2"]. Acela urcă mintea în cerul nepătimirii şi o face văzătoare şi, prin gustarea bunătății de acolo, ajunge de socoteşte toate ale vieții de aici, gunoaie. Şi însăşi mîncarea şi hrana n-o mai primeşte cu plăcere şi des.

27. In gîndirea părinților, sufletul se alcătuia din : partea rațională, mînia şi pofta. Toate capătă o mare sensibilitate pentru duşman, prin lacrimi.

28. Capitolele 30—36 lipsesc în *Filocalia greacă.*

30. Credință[28] neîndoielnică dovedeşte cel ce cinsteşte cu evlavie ca sfînt pînă şi locul în care vieţuieşte călăuzitorul şi părintele său. El ia praful de pe picioarele aceluia cu dragoste fierbinte în mîini să-1 pună pe capul său şi unge cu el pieptul său, ca şi cu un leac curățitor al patimilor şi al păcatelor sale. Iar de el nu îndrăzneşte să se apropie, nici să atingă vreo haină sau vreun acoperă-mînt al lui fără voia sa ; dar atingînd ceva din ceea ce-i aparține aceluia, o face aceasta cu frică şi cu respect, so-cotindu-se pe sine nevrednic nu numai de vederea şi de slujirea lui, ci şi de intrarea în chilia lui.

31. Se leapădă mulți de viața aceasta şi de lucrurile vieții, dar puțini se leapădă şi de voile lor. Bine spune despre aceştia şi cuvîntul dumnezeiesc : «Mulți chemați, dar puțini aleşi» (Matei XX, 14).

32. Cînd şezi la masă cu toată obştea şi toate ți se înfățişează ochilor minții ca o umbră şi nu mai simți dulceața mîncărurilor, ci sufletul întreg îți este uimit şi plin de lacrimi, cunoaşte că harul lui Dumnezeu ți le arată acestea astfel, pentru multa ta smerenie din frică, ca văzînd făpturile lui Dumnezeu şi cunoscînd slăbiciunea celor supuse simțurilor, să-ți aduni frica ta spre iubirea celor cunoscute cu mintea. Aceasta este cunoştința duhovnicească, de care auzi vorbindu-se, care se află la mijloc între frică şi iubire şi trage pe om pe nesimțite şi fără primejdie de la cea dintîi la cea de a doua [29].

33. Nu poate dobîndi cineva altfel iubirea desăvîr-şită şi neclintită de Dumnezeu decît pe măsura cunoştinței duhovniceşti[30]. Iar aceasta creşte cîte puțin prin nevoința de fiecare zi cu fapta sufletului. Aceasta şti-ind-o apostolul a spus : «Din măreția şi frumusețea zidirilor se cunoaşte, prin asemănare, Făcătorul»[31].

34. Nimeni nu poate cunoaşte cum se cuvine, cu ochii

29. Cunoştința duhovnicească a realităților duhovniceşti nu e o cunoştință teoretică, rece, ci o cunoştință palpitantă, ce se mişcă între frică şi iubire.

30. Există o proporție directă între iubire şi cunoştința duhovnicească, întrucît în însăşi cunoştința aceasta este iubire şi în iubire cunoştință. Nimeni după sfîntul Ioan Evanghelistul n-a mai unit acestea două aşa de mult în trăire, ca sfîntul Simeon Noul Teolog. Aceasta 1-a şi făcut «teolog».

31. Rom. I, 20. Iubirea unită cu cunoştința creşte treptat din fapte. Căci faptele sînt manifestări ale iubirii şi ale cunoaşterii şi le adîncesc pe acestea.

sensibili, mărimea cerului şi lăţimea pămîntului şi raţiunile tuturor celorlalte. Căci cum va putea cineva înţelege cu ochii trupului cele ce întrec mintea şi înţelegerea ? Numai mintea curăţită de gînduri[32] şi eliberată de prejudecăţi şi luminată de mintea şi de harul lui Dumnezeu va putea încerca cum se cuvine, după măsura luminării primite, să contemple făpturile.

35. Precum noaptea nu vedem cu ochii sensibili de-cît în locul acela unde aprindem lumina unui sfeşnic, iar toată lumea cealaltă rămîne pentru noi o noapte întunecoasă, la fel celor ce dorm în noaptea păcatelor, Bunul Stăpîn li se face o lumină mică, măcar că, Dumnezeu fiind, rămîne tuturor necuprins, cruţînd neputinţa noastră. Şi atunci deschizîndu-şi omul ochii minţii şi privind firea celor ce sînt, cum n-a mai privit niciodată, se umple de uimire şi-1 podidesc, fără să vrea şi fără durere, lacrimile, prin care se curăţeşte cu al doilea botez[3S], cu botezul acela de care zice Domnul în Evanghelie : -«De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va intra în împărăţia cerurilor»- (Ioan III, 5) ; şi iarăşi : -«De nu se va naşte cineva de sus* (Ioan III, 7). Spunînd «de sus», a dat să se înţeleagă naşterea din Duh.

36. Primul Botez are apa care preînchipuieşte lacrimile, are mirul ungerii care e semnul premergător al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevărului, ci este însuşi adevărul[34].

37. Nevoitorul[35] trebuie să se sîrguiască să fie liber. El trebuie să se depărteze nu numai de faptele rele, ci şi de gînduri şi de înţelesuri contrare şi să petreacă pururea în cugetări folositoare de suflet şi duhovniceşti, ca astfel să rămînă fără griji pentru cele ale vieţii pă-mînteşti.

32. «Gîndurile» (Xo^ionoi), de care trebuie să se curăţească mintea, sînt speculaţiile proprii, sau gîndurile pătimaşe Ia lucruri.

33. E o altă caracteristică a spiritualităţii sfîntului Simeon accentul pe care-1 pune pe lacrimi, pe care le uneşte cu extazul cunoaşterii realităţii duhovniceşti.

34. Aceasta nu înseamnă că harul dumnezeiesc nu lucrează cu adevărat şi în Botezul cu apă şi în taina Mirungerii, ci numai că în aceste taine lucrează prin mijloace văzute şi fără ca primitorul să simtă această lucrare, pe cînd prin lacrimile iubirii de Dumnezeu lucrarea dumnezeiască e simţită.

35. Capitolul acesta pînă la 69 exclusiv corespund cu cap. 21—52 din *Filocalia greacă.*

38. Cel ce şi-a dezbrăcat întreg trupul său, dacă-şi are ochii acoperiţi cu vreun văl şi nu vrea să-1 ridice şi să-1 lepede, nu poate vedea lumina numai cu cealaltă parte dezvelită a trupului. Aşa şi cel ce a dispreţuit toate celelalte lucruri şi avuţii şi s-a izbăvit de patimile înseşi, de nu-şi va elibera ochiul sufletului de aducerile aminte lumeşti şi de înţelesurile cele rele, nu va vedea vreodată lumina înţelegerii, pe Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos.

39. Precum este acoperămîntul aşezat peste ochi, aşa sînt gîndurile lumeşti şi amintirile vieţii aşezate pe minte sau pe ochiul sufletului. Cîtă vreme deci vor fi lăsate acolo, nu vom vedea. Dar cînd vor fi ridicate prin aducerea aminte de moarte, vom vedea limpede lumina cea adevărată «care luminează pe tot omul ce vine în lume» (Ioan I, 9).

40. Cel ce e orb din naştere nu va cunoaşte, nici nu va crede puterea celor din Scriptură ; dar cel ce s-a învrednicit vreodată să vadă va mărturisi că cele zise sînt adevărate.

41. Cel ce vede cu ochii trupeşti ştie cînd e noapte şi cînd e zi. Dar orbul nu ştie de nici una. Asemenea şi cel ce vede duhovniceşte şi priveşte cu ochii minţii, dacă, după ce a văzut lumina cea adevărată şi neapropiată, se întoarce din nepăsare, la orbirea de mai înainte şi se va lipsi de lumină, simte cu bună simţire lipsa aceleia, şi-şi dă seama din ce cauză i s-a întîmplat aceasta. Dar cel ce este orb din naştere nu ştie nimic despre acestea, nici din experienţă, nici din lucrarea de faţă, dacă nu prinde ceva prin auz, aflînd astfel despre cele ce nu le-a văzut niciodată. El va povesti altora despre cele ce a auzit, fără să ştie nici el, nici auzitorii, despre ce lucru grăiesc între ei.

42. Este cu neputinţă să umpli şi trupul cu mîn-căruri pe nesăturate, dar să te îndulceşti şi duhovniceşte de bunătatea cea cunoscută cu mintea şi dumnezeiască. Căci pe cît îşi va sluji cineva mai mult pîntecele, pe atîta se va lipsi pe sine mai mult de acea bunătate. Şi pe cît îşi va asupri mai mult trupul, pe atîta se va umplea mai mult de hrana şi de mîngîierea duhovnicească.

43. Să părăsim toate cele de pe pămînt, nu numai bogăţia şi aurul şi celelalte mijloace ale acestei vieţi, ci şi pofta faţă de

36. Sfîntul Simeon nu înţelege prin trupul mortificat, un trup incapabil de a se mişca spre fapte, ci un trup care nu se mişcă din iniţiativa lui, ci din iniţiativa cea bună a sufletului. E un trup nerobit patimilor, şi disponibil pentru libertatea duhului. Intr-un trup viu pentru patimi, sufletul e mort.

ele să o alungăm cu desăvîrşire din sufletele noastre. Să urîm nu numai plăcerile trupului, ci şi mişcările neraţionale (animalice) ale lui, şi să ne sîrguim să-1 mortificăm prin osteneli. Căci prin el se lucrează cele ale poftei şi sînt aduse la faptă. Cîtă vreme este viu acesta, sufletul nostru va fi numaidecât mort şi greu de urnit, sau cu totul de neurnit spre oricare poruncă dumnezeiască[36].

44. Precum flacăra focului se ridică neîncetat spre înălţime, mai ales dacă întorci materia care întreţine focul, aşa şi inima celui iubitor de slavă deşartă nu se poate smeri, ci cînd îi spui cele de folos pentru el, se înalţă şi mai mult. Căci mustrat sau sfătuit, el se împotriveşte cu mînie, iar lăudat şi linguşit, se înalţă în chip păcătos.

45. Omul care este obişnuit să se împotrivească îşi este sieşi o sabie cu două tăişuri, ucigîndu-şi sufletul fără să ştie şi înstrăinîndu-1 de viaţa veşnică.

46. Cel ce se împotriveşte în cuvînt, este asemenea celui ce se predă pe sine cu voia duşmanilor împăratului. Căci contrazicerea este o cursă şi are ca momeală apărarea, prin care fiind amăgiţi, înghiţim undiţa păcatului.

Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limbă şi de gîtlej de către duhurile răutăţii, care aci îl ridică la culmea mîndriei, aci îl prăvălesc în prăpastia păcatului, ca să fie apoi dus la judecată cu cei căzuţi din cer.

47. Cel ce e dispreţuit şi batjocorit şi sufere din cauza aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că poartă la sîn şarpele cel vechi. De va răbda deci în tăcere, sau va răspunde cu multă smerenie, 1-a făcut pe acesta neputincios şi i-a slăbit strînsoarea. Iar de va răspunde împotrivă cu acreală, sau va grăi cu semeţie, a dat putere şarpelui să-şi verse veninul în inima sa şi să-i roadă cu cruzime cele dinlăuntru ale sale. Prin aceasta îl va face de fiecare dată mai puternic, dîndu-i spre mîn-care, îndreptarea sa spre cele bune şi puterea nenorocitului său suflet. Aceasta îl va face să trăiască de aci înainte în păcat, şi să fie mort cu totul pentru dreptate.

48. De voieşti să te lepezi de toate şi să te deprinzi cu vieţuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui învăţător neîncercat sau pătimaş, ca nu cumva în loc de petrecerea evanghelică, să o înveţi pe cea drăcească. Fiindcă învăţăturile bune sînt de la învăţătorii buni ; iar cele rele, de la cei răi. Căci, desigur, din seminţe rele, ies roade rele.

49. înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni şi cu lacrimi, ca să-ţi trimită un călăuzitor nepătimaş şi sfînt. Dar cercetează şi tu dumnezeieştile Scripturi şi mai ales scrierile cu învăţături despre lucrare ale sfinţilor părinţi, ca punîndu-le alăturea de cele învăţate şi făptuite de învăţătorul şi înaintestătătorul tău, să le poţi vedea şi înţelege pe acestea ca într-o oglindă, şi pe cele ce con-glăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă şi să le stăpâneşti cu cugetarea, iar pe cele mincinoase şi străine să le dai la o parte şi să le lepezi, ca să nu rătăceşti. Căci să ştii că în zilele acestea mulţi s-au făcut dascăli mincinoşi-şi înşelători.

50. Tot cel ce nu vede, dar se încumetă să călăuzească pe alţii, e un înşelător şi duce pe cei ce-1 urmează în prăpastia pierzaniei, după cuvîntul Domnului : «Orbul de va călăuzi pe orb, amîndoi vor cădea în groapă» (Matei XV, 14).

51. Orbul, faţă de Cel Unul, e orb în întregime faţă de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor. El se reţine de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor, fiind în afară de cele văzute. Fiind astfel în Unul, le vede pe toate. Şi fiind în toate, nu vede nimic din toate[37].

52. Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede şi pe sine şi pe toţi şi pe toate. Dar fiind ascuns în toate, nu priveşte la nimic

37. Sfîntul Maxim Mărturisitorul declară că în Cel Unul sînt raţiunile tuturor. Deci cel ce-L vede pe Cel Unul, vede raţiunile tuturor în El. Sfîntul Simeon Noul Teolog plasează încă în viaţa aceasta putinţa vederii tuturor în Dumnezeu, simultană cu ridicarea peste toate. Aceasta e o contemplare atotcuprinzătoare în simplitatea ei. Cine are intuiţia întregului, le vede pe toate ale lui, fără să se piardă în privirea unei părţi sau a alteia.

38. Amîndouă aceste capete sînt luate textual din *Cateheza XXVIII, (Catecheses,* tom. III, în «Sources chretiennes», nr. 112, p. 160). In *Filo-calia greacă,* sînt date ca un singur capitol. Poate din faptul că in ediţia din «Sources chretiennes», sînt date ca două, suta întîi are nu o sută, ci 101 capete.

39. Extras din *Cateheza XXVIII, ibidem,* p. 162. Sfîntul Simeon afirmă în chipul cel mai categoric că creştinul nu devine om întreg ca atare decît în măsura în care se întipăreşte în el chipul lui Hristos, Omul ceresc şi Dumnezeu, prin simţire. Cuvîntul aici rămîne un cuvînt care comunică o raţiune teoretică cu care se şi identifică. Nici prin acest cuvînt, nici prin această raţiune nu se ia contact cu realitatea însăşi. Numai cuvîntul viu, comunicat nouă de cineva care crede, ne transmite

din toate[S8].

53. Cel ce nu a îmbrăcat chipul Domnului nostru Iisus Hristos, al Omului ceresc şi Dumnezeu, peste omul raţional şi mintal, cu bună simţire şi întru cunoştinţă, e încă numai sînge şi carne. El nu poate primi simţirea slavei duhovniceşti prin cuvînt (raţiune), precum nici cei orbi din naştere nu pot cunoaşte numai prin cuvînt (raţiune) lumina soarelui[39].

54. Cel ce aude, vede şi simte astfel, cunoaşte puterea celor zise, ca unul ce poartă chipul celui ceresc (1 Cor. XV, 49) [40], şi a urcat la bărbatul desăvîrşit, al plinătăţii lui Hristos (Efes. IV, 13). Şi fiind aşa, poate să şi călăuzească bine, în calea poruncilor lui Dumnezeu, turma lui Dumnezeu. Dar cel ce nu cunoaşte astfel şi e altfel, e vădit că nu are nici simţurile sufletului deschise şi sănătoase[41]. Acestuia mai bine îi va fi să fie călăuzit, decît să călăuzească cu primejdie.

55. Cel ce priveşte la învăţătorul şi povăţuitorul său, ca la Dumnezeu, nu poate să-1 contrazică. Iar dacă îşi închipuie şi zice că le poate împăca pe amîndouă acestea, să ştie că s-a rătăcit. Căci nu ştie ce simţămînt au cei ai lui Dumnezeu faţă de Dumnezeu.

56. Cel ce crede că viaţa şi moartea sa este în mîna păstorului său, nu-1 va contrazice niciodată. Iar necunoaşterea acestui lucru naşte contrazicerea, care pricinu-ieşte moartea spirituală şi veşnică.

57. înainte ca cel osîndit să primească sentinţa, i se dă putinţa de apărare, ca să spună judecătorului despre cele ce a făcut. Dar după arătarea celor făcute şi după sentinţa judecătorului, nu mai poate contrazice în nici un lucru mic sau mare pe cei rînduiţi să aplice osînda.

58. înainte de a se înfăţişa monahul la această judecată şi de a descoperi cele din lăuntrul său, poate îi mai este îngăduit să ridice contraziceri în unele lucruri, pentru că nu sînt cunoscute, iar în altele cu închipuirea că le poate ascunde. Dar

şi viaţa lui, deci şi viaţa lui Hristos, cînd viaţa Iui e îmbibată de viaţa lui Hristos şi cînd e primit cu credinţă. De aceea cere sfîntul Simeon ca Hristos să se imprime în raţiunea omului în mod simţit.

40. Din *Cateheza XXVIII,* ibidem, p. 160.

41. E o învăţătură a părinţilor, aceea despre simţurile sufletului. Ele mijlocesc mai mult decît o cunoaştere raţională. Prin ele se reali-zează un contact al sufletului cu realităţile spirituale din preajma lui Dumnezeu.

după descoperirea gîndurilor şi după arătarea vădită a lor, nu-i mai este îngăduit să contrazică pe judecătorul şi stăpînitorul său după Dumnezeu, pînă la moarte. Căci monahul, înfăţişîndu-se la început la această judecată şi dezvăluindu-şi cele ascunse ale inimii sale, s-a convins de la început, dacă a do-bîndit oarecare cunoştinţă, că e vrednic de nenumărate morţi ; dar crede că prin ascultarea şi smerenia sa, se va izbăvi de toate pedepsele şi chinurile, dacă cunoaşte cu adevărat puterea tainei.

59. Cel ce păzeşte acestea neşterse în cugetul său nu se va împotrivi niciodată în inima sa cînd va fi certat, sau sfătuit, sau mustrat. Fiindcă cel ce cade în asemenea rele, adică în contrazicere şi necredinţă faţă de părintele şi învăţătorul său duhovnicesc, se rostogoleşte jalnic în fundul şi în prăpastia iadului (Prov. IX, 18), încă trăind; şi se face casă satanei şi a întregii lui puteri necurate, ca un fiu al neascultării şi al pierzaniei (Efes. II, 2 ; Ioan XVII, 12).

60. Te îndemn pe tine, care eşti fiu al ascultării, ca să întorci aceste îndemnuri necontenit în cugetul tău şi să lupţi cu toată sîrguinţa, ca să nu te cobori în relele amintite ale iadului, ci să te rogi fierbinte, în fiecare zi, lui Dumnezeu : «Dumnezeule şi Doamne al tuturor, Cel ce ai stăpînirea peste toată suflarea şi tot sufletul ; Cel ce singur mă poţi tămădui, ascultă rugăciunea mea, a nevrednicului, şi răpune pe dracul ce se află cuibărit în mine, omorîndu-1 prin venirea Preasfîntului Tău Duh [42]; şi pe mine, cel ce sînt sărac şi gol de toată virtutea, în-vredniceşte-mă să cad cu lacrimi la picioarele sfîntului meu părinte. Şi atrage sufletul lui sfînt la milostivirea faţă de mine, ca să mă miluiască. Dăruieşte, Doamne, smerenie inimii mele, şi gînduri cuvioase, păcătosului, care-ţi făgăduieşte să se pocăiască. Nu părăsi pînă la sfîrşit sufletul meu care Ţi s-a supus odată şi Ţi s-a mărturisit şi Te-a ales pe Tine, în locul întregii lumi. Căci ştii, Doamne, că vreau să mă mîntuiesc, măcar că deprinderea mea cea rea îmi stă piedică. Dar toate cîte sînt oamenilor cu neputinţă, Ţie îţi sînt cu

42. Duhul rău e omorît de Duhul cel Bun şi Sfînt; impăti<mirea şi neliniştea, de nepătimire şi de pace ; neputinţa iubirii, de puterea iubitoare.

putinţă, Doamne»[43].

61. Cei ce au pus temelie bună, cu frică şi cu cutremur, credinţei şi nădejdii, în curtea evlaviei, şi şi-au rezemat cu neclintire picioarele pe piatra ascultării de părinţii duhovniceşti, socotind cele poruncite de ei, ca ieşite din gura lui Dumnezeu, şi zidindu-le pe acestea fără şovăire pe temelia aceasta a ascultării întru smerenia sufletului, izbutesc îndată să împlinească această mare şi primă faptă : să se lepede de ei înşişi. Căci împlinind cineva voia altuia şi nu pe a sa, înfăptuieşte nu numai lepădarea de sufletul său, ci şi răstignirea faţă de toată lumea[44].

62. Cel ce contrazice pe părintele său, face bucuria dracilor. Iar de cel ce se smereşte pînă la moarte, se minunează îngerii[45]. Căci unul ca acesta face lucrul lui Dumnezeu (Ioan VI, 28), asemănîndu-se Fiului lui Dumnezeu, Care a împlinit ascultarea de Părintele Său pînă la moarte, iar moartea, pe cruce (Filip. II, 4—11).

63. Frămîntarea multă şi la vreme nepotrivită întunecă şi tulbură cugetarea şi scoate din suflet rugăciunea curată şi căinţa. Pe de altă parte, aduce oboseală în inimă şi prin aceasta, înăsprire şi învîrtoşare. Iar prin acestea caută dracii să ducă la deznădejde pe cei duhovniceşti.

64. Ţi se poate întîmpla uneori, monahule, să afli rîvnă şi dor mare de desăvîrşire în sufletul tău, încît să doreşti să împlineşti toată porunca lui Dumnezeu şi să nu cazi nici măcar în păcatul unui cuvînt deşert (Matei

XII, 37), ca să nu rămîi în urma niciunuia din sfinţii de odinioară în faptă, în cunoştinţă şi vedere. Dar te vezi totodată

43. Extras din Cuv. IV etic. (din *Traites theologiques et ethiques,* în «Sources chretiennes», nr. 129, p. 18).

44. De fapt, a te supune din inimă unuia singur, ca lui Dumnezeu, arată puterea generală a ta de a nu te mai afirma nici pe tine, nici lumea, împotriva iubirii.

45. Se minunează îngerii, căci acesta e cel mai tare.

împiedicat de cel ce seamănă neghina descurajării şi nu te lasă să ajungi la o asemenea înălţime a sfinţeniei, prin aceea că-ţi

strecoară astfel de gînduri şi-ţi zice : «îţi este cu neputinţă să te mîntuieşti în mijlocul lumii şi să păzeşti fără ştirbire toate poruncile lui Dumnezeu». Atunci aşează-te singur într-un colţ, strîn-ge-te în tine însuţi şi adună-ţi gîndul tău şi dă un sfat bun sufletului tău şi zi-i : «De ce eşti întristat suflete al meu şi de ce mă tulburi ? Nădăjduieşte în Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui. Căci mîntuirea persoanei mele nu sînt faptele mele, ci Dumnezeul meu. «Căci. cine se va îndrepta din faptele legii (Gal. II, 16) ? Nu se va îndrepta înaintea Ta nici un vieţuitor» (Ps. CXLI, 2). Ci nădăjduiesc să mă mîntuiesc în dar, din credinţa Dumnezeului meu, prin mila Sa negrăită. Mergi înapoia mea satano ! Domnului Dumnezeului meu mă închin (Matei IV, 10) şi Lui îi slujesc din tinereţile mele, Celui ce poate să mă mîntuiască numai cu mila Sa. Depărtează-te deci de la mine ! Dumnezeu, Cel ce m-a făcut pe mine după chipul şi asemănarea Sa, te va zdrobi pe tine».

65. Dumnezeu nu cere de la noi oamenii altceva, decît numai să nu păcătuim. Iar acesta nu este lucrul legii, ci paza neslăbită a chipului şi a cinstei noastre de sus. Stînd în acestea potrivit cu firea, şi purtînd haina strălucită a Duhului, rămînem în Dumnezeu şi Dumnezeu în noi, fiind dumnezei şi fii ai lui Dumnezeu prin înfiere, însemnaţi cu lumina cunoştinţei de Dumnezeu[46].

46. Ţine de firea noastră să păstrăm în noi chipul lui Dumnezeu, sau relaţia cu Dumnezeu. Prin aceasta sîntem fii ai Iui Dumnezeu şi dumnezei, dar nu născuţi din natura lui Dumnezeu, ci înfiaţi de EI prin harul şi voinţa Lui, dar şi prin consimţirea şi efortul voinţei noastre. Ţine de acordul activ al voinţei noastre cu voinţa lui Dumnezeu să fim fii ai lui Dumnezeu, dar acordul acesta e cerut de firea noastră. Sfîntul Simeon nu cere întîi fapte, ci întîi iubire şi încredere în Dumnezeu. Iar prin aceasta Însuşi Dumnezeu e cu noi şi în noi. Datorită acestui fapt, nu încercăm să împlinim cu puterile noastre faptele legii, ci ne încredem cu iubire în Dumnezeu, Care ne dă însă puterea să iubim cu fapta.

66. Trândăvia şi greutatea trupului, născute în suflet din lene şi negrijă, ne depărtează de la canonul obişnuit şi aduc în cugetare întuneric şi descurajare [4?]. Prin aceasta se ivesc în

47. Trîndăvia trupului se transpune în suflet, din negrijă. Din ele vin apoi în suflet descurajarea şi întunericul. Deci între suflet şi trup are loc o reciprocitate. Nu se poate neglija niciodată fără pagubă păzirea trupului în cele voite de Dumnezeu.

48. Sigur e vorba de locul spiritual al rugăciunii, de starea de rugăciune, de interiorul rugăciunii.

49. Acestea vin ca o justificare a lenii de a se ruga.

50. Rugăciunea este forţa eliberatoare, prin întîlnirea efortului nostru de eliberare cu persoana supremă, ca izvor a toată puterea şi libertatea.

51. Fricos e cel ce nu e curat în inimă. Acela nu poate intra întru libertate în relaţie cu altul. Curăţenia inimii aduce libertatea relaţiei cu alte persoane, deci şi cu Dumnezeu.

inimă gînduri de frică şi de hulire, încît cel ispitit de dracul trîndăviei nu mai poate nici măcar să mai intre în locul obişnuit al rugăciunii[48], ci îi este lene şi pregetă şi gîndeşte lucruri nebuneşti împotriva Făcătorului a toate[49]. Cunoscînd deci pricina şi izvorul de unde ți-au venit acestea, intră cu sîrguință în locul obişnuit al rugăciunii tale şi căzînd la iubitorul de oameni Dumnezeu, roagă-te din inimă cu suspine, întru durere şi lacrimi, cerînd izbăvirea de povara trândăviei şi a gîn-durilor rele ; şi ți se va da degrabă ție, celui ce bați şi stăruieşti cu osteneală, izbăvirea de acestea.

67. Cel ce a dobîndit inima curată, a biruit frica [50]. Iar cel ce se curățeşte încă, aci o biruie, aci e biruit de ea. Dar cel ce nu luptă nicidecum, sau nu simte deloc că e prieten al patimilor şi al dracilor şi deci mai adaugă la boala slavei deşarte şi boala închipuirii de sine, socotind că este ceva fără să fie nimic, sau e robul şi prada fricii, tremurînd ca un prunc cu cugetul şi avînd frică acolo unde nu este frică pentru cei ce se tem de Domnul[51].

68. Cel ce se teme de Domnul nu are frică de asaltul dracilor, nici de neputincioasele lor atacuri, dar nici de amenințările oamenilor răi. Fiind în întregime ca o flacără sau ca un foc arzător, ce străbate zi şi noapte de jur-împrejur locurile ascunse şi întunecoase, pune dracii pe fugă. Căci fug mai degrabă aceia de el decît el de aceia, ca să nu fie arşi de flacăra învăpăiată a focului dumnezeiesc ce țîşneşte din el[52].

69. Cel ce umblă în frica de Dumnezeu, chiar dacă petrece în mijlocul oamenilor răi, nu se teme. El are în lăuntrul său frica de Dumnezeu şi poartă arma nebiruită a credinței, cu care poate să le împlinească pe toate, chiar şi pe cele ce par grele şi cu neputință celor mulți. El petrece ca un uriaş în mijlocul piticilor, sau ca un leu mugind în mijlocul cîinilor şi al vulpilor, încrezîndu-se în Domnul. Cu tăria cugetului său îi loveşte pe ei şi în-spăimîntă inimile lor, învîrtind cuvîntul înțelepciunii, ca pe un toiag de fier[5S].

70. Să nu te miri dacă, stăpînit de frică, tremuri temîndu-te de toate. Căci eşti încă nedesăvîrşit şi lipsit de tărie şi te temi ca un prunc de mormoloci. Căci frica este o boală copilărească şi vrednică de rîs a sufletului iubitor de slava deşartă. Faţă de acest drac să nu cauţi să te foloseşti de cuvinte şi de contraziceri. Căci cuvintele nu folosesc nimic sufletului care tremură şi se clatină.

52. Cei ce se tem de Domnul nu sînt laşi, ci au curajul mărturisirii în faţa lui Dumnezeu şi a semenilor. Temerea de Dumnezeu e o sfială de a nu-L supăra, nu o laşitate. A se observa paradoxul: n-are frică cel ce se teme de Domnul. Temerea de Dumnezeu nu e ca frica din lume sau de ceva din lume ; e o putere faţă de toate cele din lume, iar faţă de Dumnezeu nu e simţită ca o frică propriu-zis, ci ca o îndrăznire din iubire, împreunată în acelaşi timp cu sfială. Temerea de Dumnezeu dă puterea de a întreprinde orice efort spre împlinirea voii Lui, adică a tot ce e bun. Nu e vorba însă de o deosebire a acestora prin cuvinte (temere, frică), ci de deosebirea a două stări sufleteşti, care pot fi indicate prin indiferent care din aceste două nume.

Focul de care se vorbeşte în acest capitol e entuziasmul iubirii de Dumnezeu, care are în sine cea mai deplină curăţie. Termenii : foc, flacără, sînt termeni preferaţi de sfîntul Simeon, pentru a exprima puternica simţire a dragostei de Dumnezeu ce-L caracterizează.

53. înţelepciunea este şi o forţă, sau e menţinută printr-un efort în care se manifestă o forţă. E forţa gîndului la Dumnezeu, care prin aceasta e unit cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru a persista în cele bune, în cele proprii echilibrului vieţii.

Lăsîndu-le pe acestea, smereşte cu toată puterea gîndi-rea ta şi vei vedea cum dispare frica[54].

71. Odată, cuprins fiind cineva de trîndăvie, avea mintea slăbită şi întunecată şi sufletul moleşit, încît puţin mai trebuia ca să fie lipsit de întristarea inimii şi să stingă în el flacăra duhului şi să se umple toată casa trupului său de fum[55]. Ba mai mult, se ivi în el o amorţeală a tuturor mădularelor, care-1 ducea, din cauza moleşelii, la un somn fără măsură, încît era silit să lipsească şi de la slujbele obişnuite. El încercă să se împotrivească acestora prin înfrînare şi veghere. Dar biruind somnul, inima lui se înăspri din mîndrie şi lipsindu-i de aici înainte întristarea, se strecură în el frica. Cînd o simţi pe aceasta în sine, ieşi din chilia sa la vreme nepotrivită şi plecînd la un loc retras şi întunecat, stătu acolo şi ridică mîinile şi se însemnă cu semnul crucii, iar ochiul sufletului şi-1 înălţă spre

54. E demnă de remarcat această convieţuire între frică şi slava deşartă. Iubitorul de slavă deşartă tremură de părerile tuturor, chiar de ale celor mai neînsemnaţi oameni. De frica unor păreri care nu-ţi cultivă slava deşartă, nu vei putea scăpa contrazicînd pe cei ce nu recunosc meritele tale, ci acceptînd simţirea smereniei. In smerenie stă adevăratul curaj faţă de alţii.

55. E fumul care acopere vederea şi slăbeşte puterea de mişcare a sufletului, dar şi a trupului, spre cele bune şi reale.

Dumnezeu. Umilindu-şi astfel puţin gîndirea, îndată dracul fricii se depărta puţin de la el. Dar dracul cumplit al slavei deşarte, mai puternic decît el, îi fură gîndul, vrînd să-1 atragă şi să-1 predea iarăşi dracului fricii. înţelegînd el aceasta, se miră şi rugă fierbinte pe Dumnezeu să izbăvească sufletul lui din asemenea curse ale diavolului.

72. Mare şi anevoie de înţeles socotesc că este pentru toţi această împreună-lucrare, răutate şi uneltire a dracilor. Căci am cunoscut pe dracul fricii însoţindu-se şi lucrînd împreună cu dracul trîndăviei şi pe acesta din urmă ajutîndu-1 pe cel dintîi şi întărind lucrarea lui ; de asemenea, pe cel dintîi sădind în suflet frica împreunată cu învîrtoşarea, iar pe al doilea întărind întunecarea, moleşeala, învîrtoşarea şi deznădejdea sufletului şi a minţii. Trîndăvia le este nevoitorilor o încercare menită să le pricinuiască smerenie.

73. Dracul trândăviei obişnuieşte să războiască, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au înaintat în rugăciune, sau pe cei ce se sîrguiesc" cu ea. Căci nici un altul dintre ceilalţi draci nu are putere împotriva acestora. Acesta îşi are puterea fie dintr-o îngăduinţă de sus cu bun rost, fie, cum socotesc mai degrabă, îşi ia puterea împotriva noastră din niscai stări necuvenite ale trupului [56]. Iar ceea ce vreau să spun este aceasta : mîncînd mult şi îneărcîndu-mi stomacul şi adormind astfel prea sătul, această patimă a pus stăpînire pe mine şi am fost biruit ; apoi înfrînîndu-mă iarăşi peste măsură, mi-am făcut mintea întunecată şi anevoie de mişcat şi iarăşi am căzut în aceeaşi patimă [57]. Cîteoda-tă se întîmplă însă aceasta celor ce se nevoiesc şi din amestecarea aerului, despre care nu ştiu să spun ceva sigur, sau din grosimea vîntului de miazăzi.

74. Trîndăvia este moartea sufletului şi a minţii[58]. Dacă Dumnezeu i-ar îngădui să lucreze împotriva noastră după puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s-ar mîntui vreodată. Datoria noastră este să i ne împotrivim cu toată puterea ce ne este dată, dar stă în puterea lui Dumnezeu să ne trezească în chip tainic şi să ne arate în chip vădit biruitori ai ei. Căci e cu neputinţă ca, murind cineva, să învie fără ajutorul Celui ce s-a înviat pe Sine din morţi.

56. Puterea acestuia mai vine şi din oboseala fără voie a trupului, ca şi din aparenţa că el nu e un duh rău, că prin el nu se săvîrşeşte răul.

57. Excesul nu e bun nici într-o parte nici în alta. Aici are rolul important înţelepciunea şi dreapta socoteală.

58. Deşi porneşte de la trup, trîndăvia devine şi o stare a sufletului şi a minţii.

75. Cînd mintea e furată de mîndrie şi se înfundă în ea însăşi şi-şi închipuie că este ceva prin sine însăşi fiindcă se nevoieşte, harul care o luminează în chip ne-

văzut se depărtează de la ea şi, lăsînd-o îndată goală, ea îşi dă seama repede de neputinţa ei. Căci patimile năvălesc asupra ei ca nişte cîini turbaţi şi caută să o sfîşie. Atunci neştiind ce să facă şi neavînd unde să alerge ca să se izbăvească, aleargă, prin smerenie, la Domnul care poate să o mîntuiască[59].

76. Cel ce a ieşit deplin din lume se socoteşte pe sine ca fiind într-un pustiu neumblat (Ps. LXI, 1) şi plin de fiare. De aceea, cuprins de o frică negrăită şi de un cutremur de nedescris, strigă către Dumnezeu, ca Iona din chit şi din marea vieţii ; ca Daniil din groapa leilor şi a patimilor furioase ; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftei arzătoare ; ca Mânase din statuia de aramă a trupului acesta pămîntesc şi muritor. Iar Domnul auzindu-1 îl izbăveşte pe el din prăpastia ne-ştiinţei şi a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca să nu le mai dorească pe acestea ; îl izbăveşte din groapa gîndurilor rele ale poftei, care răpesc şi rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil ; din atacurile pătimaşe ale focului care-i arde şi îi slăbeşte sufletul şi-1 împinge cu sila spre fapte necuvenite, răcorindu-i sufletul cu roua Sfîntului Duh, ca pe israeliţii aceia ; şi de trupul acesta pămîntesc şi greu şi preapătimaş, păstrîndu-1 neînjosit şi nedoborît şi făcîndu-1 fiu al luminii şi al zilei (1 Tes. V, 5) şi învrednicindu-1 să guste învierea încă de aici[60].

77. Sufletul care stăruie în alipirea la starea înjosită a trupului şi iubeşte plăcerile lui şi ţine la slava de la oameni, sau chiar dacă nu le caută pe acestea, e simţitor la adierea poftei, rămîne cu totul nemişcat şi greoi spre orice virtute şi poruncă a lui Dumnezeu, ca unul ce e îngreuiat şi înlănţuit cu putere de relele amintite. Dar cînd, trezit de ostenelile nevoinţelor şi de

59. Mîndria este aşezată de părinţii duhovniceşti mai vechi la sfîr-şitul celorlalte patimi. Sfintul Simeon Noul Teolog o pune, cel puţin pentru nevoitorii care s-au eliberat de patimi, la începutul nevoinţii lor. De aceea leacul împotriva ei este, după el, smerenia, opusul mîndriei. Smerenia deschide sufletul din nou pentru Dumnezeu.

60. Acest capitol e luat în întregime din *Cuvintarea IV etică* (*Traites theologiques et ethiques,* tom. II, în «Sources chretiennes», nr. 129, p. 20).

lacrimile pocăinței, scutură de la sine greutatea trupului şi topeşte în şiroaiele lacrimilor cugetul trupesc şi s-a ridicat mai presus de micimea celor văzute, se împărtăşeşte de lumina curată şi se eliberează de patimile care îl tiranizează. Atunci strigă şi el îndată ca proorocul, către Dumnezeu: «Rupt-ai sacul meu şi m-ai încins cu veselie, ca să cunosc slava Ta şi să nu mă mîhnesc»- (Ps. XXIX, 12—13).

78. Sfînta Scriptură ne dă să înțelegem că sînt trei locuri în care obişnuieşte mintea să petreacă[81]. Iar eu socotesc, mai degrabă, că sînt două. Prin aceasta nu învăț ceva contrar Scripturii — să nu fie — ci pentru că nu număr între început şi sfîrşit, mijlocul. De pildă, cel ce se mută dintr-un oraş în altul şi dintr-o țară în alta, nu va numi, pe drumul străbătut, celelalte oraşe şi țări, chiar dacă ar vedea în cursul drumului multe şi minunate lucruri. Poporul care se mută din Egipt în pămîn-tul făgăduinței, şi se aşază în acesta, îşi aminteşte toate cele de pe drumul dintre ele şi le descrie pe acestea tuturor, dar nu spune că s-a mutat de la prima cetate la a doua şi de la a doua la a treia cetate sau țară, ci că s-a mutat de la robie la libertate, de la întuneric la lumină şi din prinsoare a revenit în țara proprie. Tot aşa mintea noastră, a oamenilor, obişnuieşte să se mute de la împăti-mire la nepătimire, de la robia patimilor la libertatea duhului şi de la închipuirea contrară firii, pe care legea o numeşte prinsoare, la înălțarea mai presus de fire *[2], de la marea agitată a vieții la starea senină cea din afara lumii, de la amărăciunea grijilor şi supărărilor vieții la dulceața negrăită şi

61. Sînt trei stări sau trepte ale minții. Dar acestea nu sînt simplu subiective, ci sînt stări produse de unele realități deosebite de noi.

62. Sfîntul Simeon nu cunoaşte decît două stări ale omului: starea contrară firii şi starea mai presus de fire. O stare neutră nu cunoaşte. Ea poate fi cel mult o etapă trecătoare între cele două. De cîteva ori vorbeşte totuşi de starea cea conformă firii. In starea aceasta omul se bucură şi de ajutorul harului care e mai presus de fire. itpoXin[>is — «prejudecata» (termen în textul original tradus de noi cu «închipuire») este o judecată ce şi-o face cineva înainte de a se cunoaşte cu adevărat pe

la lipsa de grijă în privința oricărui lucru pămîntesc ; de la pofta, de la frămîntarea şi de la tulburarea cu privire la multe, la alipirea deplină şi la dragostea față de Cel Unul.

79. Mutarea minții de la cele văzute la cele nevăzute şi de la cele ce cad sub simțuri la cele mai presus de simțuri pricinuieşte uitarea tuturor celor lăsate în urmă. Pe aceasta ei o numesc cu dreptate locul liniştii, învrednicindu-se mintea să se înalțe la el, nu va mai coborî iarăşi de acolo, ca Moise după cele 40 de zile şi nopți petrecute pe munte, ci încredințîndu-se că e bine acolo nu **se va** mai întoarce nicidecum spre cele de jos[63]. Ajuns încă de aici casa Treimii şi el însuşi în Treime, ca unul ce este în **ea,** se va sălăşlui în împărăția cerurilor. Căci iubirea îl va ține şi nu-1 va lăsa să cadă [6\

80. Nu numai cel ce se linişteşte singur (sihastrul)[65], sau cel ce se află sub ascultare (în obşte), ci şi egumenul şi întîistătătorul celor mulți şi chiar cel ce slujeşte, trebuie să fie numaidecît fără griji, sau liberi de toate lucrurile vieții. Căci dacă ne predăm grijilor, călcăm porunca lui Dumnezeu care zice : «Nu vă îngrijiți de sufletul vostru, ce veți mînca sau ce veți bea şi cu ce vă veți îmbrăca. Căci toate acestea le caută păgînii» (Matei VI, 25) ; şi iarăşi : «Vedeți să nu se îngreuneze

sine, sau înainte de a cunoaşte cu adevărat lucrul despre care gîndeşte sau se pronunță. Ea e de fapt o închipuire. Ca atare ea e contrară firii, căci e pusă în mişcare de vreo pasiune. De aceea e izvorul multor greşeli.

63. De fapt cel ce a petrecut odată în lucruri mai înalte, nu mai are plăcere de cele de jos şi chiar dacă coboară puțin la ele, tinjeşte după cele de sus. Comparația stării prezente mai rele, cu cea anterioară mai bună îi produce o tristețe şi o nemulțumire continuă.

64. A fi în Treime înseamnă a fi în iubire. Sfîntul Simeon atribuie iarăşi iubirii şi nu contemplației rolul principal în menținerea sufletului în Dumnezeu. Iar iubirea aceasta de Dumnezeu, în care sufletul e ridicat, se explică prin iubirea celor trei Persoane dumnezeieşti între Ele. Fiind aşezat sufletul în acest leagăn al iubirii nesfîrşite şi desăvîrşite între cele trei Persoane dumnezeieşti nu mai poate cădea din el.

65. De aici şi pînă la cap. 87 inclusiv, ed. din «Sources chretiennes» se întîlneşte iarăşi cu *Filocalia gieacâ,* cap. 53—58, afară de cap. 82.

inimile voastre de multă mîncare şi de beție şi de grijile vieții» (Luca XXI, 34).

81. Cel ce are gîndirea îngrijorată de lucrurile vieţii nu este liber. Căci e stăpînit şi robit de grija acestora, fie că se îngrijeşte de acestea pentru sine, fie pentru alţii. Iar cel liber de acestea nu se îngrijeşte în chip lumesc nici pentru sine şi nu se va îngriji nici pentru alţii, fie că e episcop, fie că e egumen, fie diacon. Cu toate acestea, nu va sta niciodată fără lucru şi nu va dispreţui nici pe cei mai umiliţi şi mai mici, ci făcînd toate în chip bineplăcut lui Dumnezeu, va rămîne în toate neîngrijorat, toată viaţa[66].

82. Există o grijă nefăptuitoare şi o făptuire fără grijă, ca şi dimpotrivă : o negrijă făptuitoare şi o lene plină de griji[67]. Acestea le-a arătat şi Domnul. Căci spunînd : «Tatăl Meu pînă acum lucrează, şi Eu lucrez» (Ioan V, 17), şi iarăşi : «Lucraţi nu pentru mîncarea pieritoare, ci pentru cea care rămîne spre viaţa veşnică» (Ioan VI, 27), n-a desfiinţat activitatea, ci ne-a recomandat activitatea fără grijă[68]. Apoi spunînd iarăşi : «Cine, îngrijindu-se, poate să adauge măcar un cot la statura sa ?» (Matei VI, 27), a desfiinţat grija nefăptuitoare. Iar despre grija

66. E necesar ca făcînd toate cele ce se cer de la noi, să nu le facem cu grija că reuşita depinde numai de noi. Să păstrăm conştiinţa că toate sînt trecătoare. Cei ce se folosesc de lumea aceasta, să fie ca şi cum nu s-ar folosi. Căci «trece chipul lumii acesteia» (1 Cor. VII, 31).

67. Prin această frumoasă distincţie, sfîntul Simeon dovedeşte că nu condamnă activitatea, ci apăsarea sufletească ce o poate însoţi. Să fii activ într-un chip degajat, ca o pasăre în zborul ei vesel, ca un artist, fericit în înaripata Iui străduinţă de a găsi expresia justă a ceea ce contemplă. Aceasta e esenţa recomandării sfîntului Simeon.

68. De fapt, activitatea din iubire faţă de alţii şi de Dumnezeu produce în suflet o stare de negrijă lumească şi-1 duce la desăvîrşirea veşnică, pe cînd cea din grija egoistă de trup îl duce la pieire. Deci Domnul condamnă grija, dar nu recomandă neactivitatea. Mai mult chiar, el condamnă şi lenea, mai ales pe cea însoţită de grijă. De aici rezultă că deşi nu trebuie să considerăm lucrurile lumii eterne, totuşi trebuie să socotim că activitatea sufletului în legătură cu ele, de dragul lui Dumnezeu şi al altora, e un mijloc prin care sufletul sporeşte în desă-vîrşire şi ajunge ia veşnicia fericită pentru care este rînduit. Dealtfel, şi rugăciunea este o activitate.

întrupată în fapte, zice : «Iar despre îmbrăcăminte şi mîncare, ce vă îngrijiţi ? Nu vedeţi crinii cîmpului şi păsările cerului, pe cei dintîi cum cresc şi pe cele din urmă cum sînt hrănite ?» (Matei VI, 28). Astfel, aprobînd pe una şi dezaprobînd pe

cealaltă, Domnul ne învaţă cum să lucrăm cu grijă neîngrijorîndu-ne şi cum, liberi de griji, să ocolim o activitate necuvenită [69].

83. Nu dărîma casa ta, voind să o zideşti pe a vecinului. Să ştii că lucrul acesta e obositor şi greu. Ia seama ca nu cumva hotărîndu-te la aceasta, să o dărîmi şi pe a ta şi să nu poţi să o zideşti nici pe a aceluia[70].

84. Dacă n-ai dobîndit o desăvîrşită nepătimire faţă de lucruri şi de bunurile vieţii, să nu primeşti să te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca să nu te prinzi în ele şi, în loc să iei plata slujirii, să suferi osînda pentru hoţie şi fur de cele sfinte. Iar de eşti silit la acestea, de întîistătătorul, să fii ca cel ce umblă cu focul care arde şi să opreşti momeala gîndului prin mărturisire şi pocăinţă, ca să te păstrezi neatins prin rugăciunea întîistătă-torului[71].

85. Cel ce n-a ajuns nepătimitor, nu ştie ce este nepătimirea, ba nici nu poate crede că este cineva astfel pe pămînt. Căci cel ce nu s-a lepădat mai întîi de sine (Matei XVI, 24) şi nu şi-a golit cu bucurie sîngele său pentru această viaţă cu adevărat fericită, cum va bănui că a făcut cineva acestea ca

69. Ceea ce cere Domnul în fond e împlinirea unei activităţi cuvenite şi reţinerea de la cea necuvenită. Cea dintîi trebuie să o facem într-un sens cu toată grija, dar în alt sens neîngrijoraţi. Iar pe cea de a doua să o evităm, mai ales cînd o facem fără grijă, adică cu neglijenţă, sau cu nepăsare de mîntuirea sufletului. Există deci grijă şi grijă. Există deci grijă bună şi grijă rea, precum există negrijă bună şi ne-grijă rea.

70. Mustrîndu-1 pe altul pentru greşeli, poţi să-ţi înăspreşti sufletul tău şi să înaintezi la ură împotriva aceluia. Astfel nu-I zideşti nici pe acela şi te înrăieşti şi pe tine.

71. Mărturisind ispita care ţi-a venit de a lua din cele chivernisite ale Bisericii, sau ale mînăstirii, vei căpăta de la duhovnic întărire să respingi ispita.

să dobândească nepătimirea ? La fel şi cel ce-şi închipuie că are Duhul Sfînt neavînd nimic, auzind de lucrările Duhului sălăşluite în cei ce au de fapt pe Duhul Sfînt, nu va crede că există cineva în generaţia de azi lucrat şi mişcat de Duhul dumnezeiesc sau ajuns la vederea Lui în chip conştient şi

simțit, asemenea apostolilor lui Hristos şi sfinților de altădată. Căci fiecare judecă din starea ce o are el, şi pe cele ale aproapelui, fie că e vorba de virtute, fie de păcate.

86. Altceva este nepătimirea sufletului şi altceva nepătimirea trupului ; cea dintîi sfințeşte şi trupul prin strălucirea ei şi prin revărsarea de lumină a Duhului ; iar cea de a doua singură nu poate să folosească prin sine întru nimic pe cel ce o are [72].

87. Altceva este nemişcarea mădularelor sufleteşti şi trupeşti şi altceva dobîndirea virtuților. Cea dintîi aparține firii, cea de a doua pune rînduială în mişcările naturale[73].

88. A nu pofti ceva din plăcerile şi dulcețurile lumii nu este egal cu a dori bunătățile veşnice şi cereşti. Altceva este aceasta şi altceva e aceea. Cele dintîi le dispretuiesc mulți. De cele de al doilea, puțini oameni s-au în-grijit[74].

89. A ocoli şi a nu căuta slava de la oameni nu este tot una cu a dori slava de la Dumnezeu. Căci e multă deosebire

72. Extras din Cuv. IV etic, op. *cit.*, p. 12. Pentru sfîntul Simeon virtutea nu este o simplă pasivitate, ci o punere în ordine a mişcărilor sufleteşti şi trupeşti, pentru buna folosire a lor în favoarea deprinderii unei virtuți. Prin aceasta spiritualitatea creştină se deosebeşte net de cea budistă. Nemişcarea puterilor trupeşti şi sufleteşti poate aparține firii slăbite, sau dezamăgite de pe urma dezordinii pătimaşe a mişcărilor lor. Căci slăbirea sau dezamăgirea pot apărea în creatură, care n-are de ia sine ființa, ci e din nimic şi ca atare înaintează cînd rămîne de sine spre nimic. Dar punerea în rînduială a mişcărilor firii e un efort care învinge înclinarea mişcărilor firii spre trîndăvia dezordinii şi spre nimic.

73. Extras din aceeaşi cuvîntare. *Ibidem.*

74. Extras din aceeaşi cuvîntare, op. *cit.*, p. 14. Continuând ideea din capitolul anterior, sfîntul Simeon spune că dorirea bunătăților veşnice e mai mult decît nedorirea plăcerilor pămînteşti. Virtutea e o dorire pozitivă a bunătăților veşnice şi prin aceasta depăşeşte o fire ajunsă la nemişcare prin voința de a nu răspunde răului cu rău, sau prin dezabuzare

şi slăbire. Ea e un efort de ridicare a firii la cele mai presus de fire. Nu se cere desființarea dorinței ca putere a firii, ci îndreptarea şi întărirea ei spre cele continuu mai înalte.

75. Cuv. IV etic, op. *cit.*, p. 12. Se face aici o deosebire analoagă cu cea din cele două capete anterioare, între pesimismul celor ce s-au scîrbit, prin dezamăgiri sau prin cinismul patimilor, de slava de la oameni, şi între cei ce doresc, într-un elan pozitiv, slava curată de la Dumnezeu cei iniinit. Aici se crede în Dumnezeu cel personal, acolo e un fel de panteism, odată ce persoana omenească se topeşte în esența universală. Aici se crede într-un Dumnezeu personal, Căruia credinciosul vrea să-1 placă, şi în a plăcea lui Dumnezeu constă slava dorită de la El, care este totodată o depăşire a egoismului.

75. Cuv. etic. cit., op. *cit.*, p. 14. Aceeaşi idee ca în cele trei capete anterioare. Dar aci sfîntul Simeon dă şi o explicare proprie a deosebirii între lipsa unei patimi şi posesiunea unei virtuți contrare: lipsa unei patimi poate proveni din angajarea intensă în alte patimi.

între aceste două lucruri. Cea dintîi au respins-o mulți şi dintre cei stăpîniți de patimi ; pe cea de a doua, puțini s-au învrednicit să o primească şi cu multă osteneală [75].

90. Nu e tot una a te mulțumi cu o haină modestă şi a nu dori un veşmînt strălucitor, cu a te îmbrăca în lumina lui Dumnezeu. Acesta este un lucru şi acela altul. Atraşi de mii de pofte, unii disprețuiesc cu uşurință poftirea unui veşmînt ; dar în lumina lui Dumnezeu se îmbracă acei care o caută neobosiți prin toate nevoințele şi se fac fiii luminii şi ai zilei în împlinirea poruncilor [76].

91. Altceva este vorbirea smerită şi altceva cugetarea smerită ; altceva este smerenia şi altceva este floarea smereniei ; altceva este rodul acesteia şi altceva dulceața frumuseții lui, şi altceva decît acestea, urmările ce decurg din el. Dintre acestea, unele atîrnă de noi, altele nu atîrnă de noi. Cele ce atîrnă de noi sînt : să cugetăm toate, să ținem seama de toate, să spunem şi să facem toate cîte ne duc la smerenie ; dar sfînta smerenie şi celelalte însuşiri ale ei, harismele şi lucrările ei, sînt darul lui Dumnezeu şi nu atîrnă de noi. Dar de ele nu se va învrednici nimeni, dacă nu a semănat toate semințele care atîrnă de el[11].

92. Altceva este a nu ne revolta față de necinstiri, de batjocuri, de încercări şi necazuri, şi altceva a ne arăta mulțumiți de ele şi a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe aceştia şi altceva a întipări, pe lîngă aceasta, în mintea noastră fața fiecăruia din ei şi a-i îmbrățişa fără patimă ca pe nişte prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucrul mai mare decît cele spuse este ca în timpul însuşi al ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeaşi bună simțire egală pentru cei ce-1 batjocoresc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osîndesc, îl înjură şi—1 scuipă în față, şi pentru cei ce iau în afară înfățişarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleaşi lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decît toate acestea, socotesc că este ca cineva să uite cu desăvîrşire cele ce le-a suferit şi să nu-şi aducă aminte de ceva din ceea ce i s-a

77. Cuv etic. cit., *op. ■cit.*, p. 16.

78. Cuv. etic. cit., *ibidem.*

79. Cuv. etic. cit., *op. cit.*, p. 18. Poți să te temi de Dumnezeu şi să nu treci această temere în fapte.

80. Cuv. etic. cit., op. cit., p. 16.

întîmplat, fie că lipsesc, fie că sînt de faţă cei ce l-au supărat, ci să-i primească şi pe aceştia la fel ca pe prieteni, în convorbiri şi la masă, fără nici o gîndire la cele întîmplate [78].

93. Nu e acelaşi lucru a~ţi aduce aminte de Dumnezeu şi a-L iubi pe Dumnezeu. Nici a te teme de Dumnezeu şi a păzi poruncile Lui[19]. Altceva sînt acestea şi altceva acelea. Dar amîndouă sînt proprii celor desăvîr-şiţi şi nepătimitori.

94. Altceva este nepăcătuirea şi altceva lucrarea poruncilor [80]. Cea din urmă este proprie celor ce se nevo-iesc şi vieţuiesc după Evanghelie, iar cea dintîi este proprie celor ce au dobîndit prima nepătimire.

95. Linştea nu e, desigur, una eu nelucrarea[81]. Nici tăcerea nu e una cu liniştea[82]. Altceva e fiecare din acestea. Nelucrarea este proprie celor ce nu voiesc să cunoască împărtăşirea de bunătăţile lui Dumnezeu, nici să împlinească ceva din cele bune. Lucrarea poruncilor este proprie celor ce se ocupă neîncetat cu cunoştinţa lui Dumnezeu şi stăruiesc în înţelegerea cuvîntului înţelepciunii lui Dumnezeu şi cercetează adîncurile Duhului şi sînt introduşi în tainele minunate ale lui Dumnezeu. Iar liniştea este proprie celor ce săvîrşesc lucrarea minţii cu luarea aminte a unei cugetări pline de atenţie la gînduri.

96. Nu este acelaşi lucru retragerea (din lume), ca mutarea dintr-un loc în alt loc şi adevărata înstrăinare[83]; ci altceva şi altceva. Cea dintîi este a celor ce luptă şi a celor ce, din cauza lenii, sînt purtaţi de o cugetare nestatornică, sau din cauza unui prisos de căldură doresc lupte şi mai mari. Iar a doua este a celor ce s-au răstignit lumii (1 Cor. II, 10) şi lucrurilor lumii şi doresc să fie pururea numai cu Dumnezeu şi cu îngerii şi nu se întorc deloc spre cele omeneşti.

97. Altceva este a te împotrivi vrăjmaşilor şi a lupta

81. Liniştea este ceva pozitiv, este o bucurie. Nelucrarea e neacti-vitate şi nu iradiază din ea putere, ci îndeamnă la pasivitate şi deci la tristeţe. Poţi să fii activ în linişte şi poţi să fii neactiv fără să ai linişte. Căci lipsa de mişcare e contrară firii.

82. Din Cuv. etic. cit., *ibidem.* Poţi să taci în afară şi în suflet să n-ai linişte.

83. Din Cuv. etic. cit., *ibidem.* Deci mai presus de fuga exterioară din lume, e cea care mîntuieşte, sau înstrăinarea interioară de ceea ce e rău în ea.

84. Extras din Cuv. etic. cit., op. *cit.,* p. 18. Cel nepătimitor nu mai e mişcat de nici un răspuns contrar la răul duşmanului, ci-l copleşeşte şi-1 desfiinţează cu neclintirea în iubire.

împotriva lor şi altceva a-i birui şi a-i supune şi a-i omorî cu desăvîrşire. Primul lucru e propriu luptătorilor şi vitejilor în cele ale ne voinţei ; al doilea e propriu celor nepătimitori şi desăvîrşiţi[84].

98. Toate acestea sînt fapte ale sfinţilor ce umblă în lumina nepătimirii. Dar cei ce înţeleg că sînt în afara lor, să nu se lase amăgiţi, nici să-şi amăgească sufletele lor, ci să ştie că ei umblă zadarnic, ca într-un întuneric[85].

99. Mulţi s-au supus acestor nevoinţe, unul pentru un motiv, altul pentru alt motiv. Dar foarte puţini sînt cei ce au săvîrşit osteneala lor cu frică şi cu dragoste firească de Dumnezeu. Singuri aceştia, ajutaţi de har, izbutesc în scurtă vreme în lucrarea virtuţii şi se întind spre cele spuse. Ceilalţi sînt lăsaţi, cum s-a spus, «să rătăcească în loc neumblat şi nu pe cale» (Ps. CVI, 40) [86], potrivit cuvîntului: «Şi i-am trimis pe ei după uneltirile inimilor lor, merge-vor întru meşteşugirile lor» (Ps. LXXX, 11)[87].

100. Cel ce a dobîndit experienţa acestora prin sîr-guinţa cea mai bună va cunoaşte puterea (înţelesul) celor spuse. Iar cel ce e altfel, va cunoaşte înţelesul din afară al celor spuse, dar despre înţelesul lor duhovnicesc, care se cunoaşte cu înţelegerea, nu va avea decît idei teoretice, sau mai bine zis va plăsmui în cugetarea lui chipuri mincinoase, fiind foarte departe de ele, ca un om ce se amăgeşte.

101. Cînd te-ai ridicat, prin multe osteneli şi sudori deasupra micimii trupului şi te-ai dezbrăcat de trebuinţele lui, îl vei purta uşor şi duhovniceşte, ca pe unul ce nu va simţi nici foame nici sete. Atunci vei privi mai bine, ca prin oglindă (1 Cor. XIII, 12)[88], pe Cel mai presus de minte şi cu ochii tăi

85. Extras din Cuv. cit., op. *cit.*, p. 16. Aceştia umblă mult, însă umblă în întuneric şi nu reuşesc să iasă din el.

86. A umbla în întuneric neînaintînd spre scopul firesc al vieţii noastre, înseamnă a nu umbla pe drum, căci orice drum duce undeva, duce la un scop.

87. Extras din Cuv. cit., op. *cit.*, p. 18. Aceştia şi-au făcut propriile lor planuri, nu urmăresc planurile lui Dumnezeu.

88. Trupul lui a devenit transparent ca o oglindă prin care cel duhovnicesc se vede pe sine şi vede pe Dumnezeu.

spălați de lacrimi vei vedea pe Cel pe Care nimeni nu L-a văzut vreodată (Ioan I,

18)[89]. Şi avînd sufletul rănit de iubirea Lui, vei înfiripa un cîntec amestecat cu lacrimi[90]. Atunci să-ți aduci aminte de mine şi să te rogi pentru smerenia mea, ca unul ce eşti unit cu Dumnezeu şi ai o îndrăznire neînfruntată față de El.

Ale aceluiaşi, 25 de alte capete ale cunoştinței şi ale cuvîntării de Dumnezeu (gnostice şi teologice)

1. Nici celui ce teologhiseşte nu i se potriveşte pocăința, nici celui ce se pocăieşte, teologia. Căci pe cît sînt de departe răsăriturile de apusuri (Ps. Cil, 12), pe atîta e mai înaltă teologia decît pocăința[91]. Căci precum se vaită un om aflat în boală şi neputințe, sau precum strigă un cerşetor îmbrăcat în zdrențe, aşa face cel ce se află în pocăință şi săvîrşeşte cu adevărat faptele pocăinței. Iar cel ce teologhiseşte este asemenea celui ce petrece în curțile împărăteşti îmbrăcat în strălucirea vestmîntului împărătesc şi vorbeşte neîncetat cu împăratul ca un intim al lui şi aude de la el în fiecare moment poruncile şi voile lui[92].

2. Sporirea în cunoştința de Dumnezeu se face prilej şi pricină a necunoaşterii tuturor celorlalte, ba chiar şi a lui Dumnezeu. Şi mărimea luminii Lui e o nevedere desăvîrşită ; iar simțirea supradesăvîrşită a luminii Lui mai presus de

89. I acrimile fac ochii curați şi de aceea capabili să vadă esența tainică a lucrurilor şi pe Dumnezeu prin ele.

90. Starea aceasta de mare înduioşare şi bucurie pentru Dumnezeu îşi găseşte o expresie nu numai în lacrimi, ci şi în ritmul unei melodii.

91. Avem aci sensul patristic al teologiei, ca fiind contemplație a lui Dumnezeu, atinsă pe treptele înalte ale curăției şi nepătimirii. Cel ce trăieşte desăvîrşit în Dumnezeu, văzîndu-L cu mintea, nu mai simte nici trebuință de pocăință, căci uită pînă şi de starea sa, fiind ieşit întreg în Dumnezeu pe Care-L vede.

92. Adevărata teologie e nu numai vorbirea despre Dumnezeu, ci dialog cu Dumnezeu, simțire puternică şi responsabilă a prezenței Lui personale şi revendicatoare.

simțire, e o nesimțire a tuturor celor ce sînt în afara ei[93]. Căci simțirea care nu cunoaşte, nu află şi nu înțelege deloc ce sînt, de unde, unde, care şi cum sînt cele în care se află, neavînd putere să ştie acestea, cum va fi simțire ? Cum nu vor fi acestea mai degrabă mai presus de simțire ? Iar mintea care-şi simte neputința ei, cum nu va fi nesimțitoare față de cele mai presus de simțire ? -«Căci cele ce ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit» (1 Cor. II, 9)[94], cum vor fi supuse simțirii ?

3. Domnul care ne dăruieşte nouă cele mai presus de simțire ne dă şi o altă simțire mai presus de simțire prin Duhul Său, ca să simțim în chip mai presus de fire darurile şi harismele Lui mai presus de simțire, prin toate simțurile, în chip clar şi curat[93].

4. Tot cel ce e nesimțitor față de Unul, e nesimțitor față de toate, precum cel ce are simțire față de Unul le simte pe toate şi este în afară de simțirea tuturor. El le simte pe toate şi nu e stăpînit de simțirea lor[96].

5. Cel surd față de cuvîntul lui Dumnezeu e surd față de orice glas, precum cel ce aude cuvîntul lui Dumnezeu le aude pe toate[97]. Acesta este surd, pe de altă parte, față de orice glas. El le aude pe toate şi nu aude pe nici una, decît pe acelea care îşi spun cuvintele în Cuvîntul[98], şi nici pe acestea, ci numai

93. Se afirmă aci caracterul apofatic, sau mai presus de cunoaştere al cunoaşterii lui Dumnezeu, conform lui Dionisie Areopagitul şi sfîntului Grigorie de Nisa.

94. Extras din Cateheza XXVIII; op. *cit.*, p. 158—160, unde e în legătură cu cap. I, ed. cit., p. 51—52.

95. Există o simțire mai presus de simțire. Sufletul nu se află pe acea treaptă într-o insensibilitate. Ea e o sensibilitate spirituală şi are drept cauză lucrarea Sfîntului Duh. Dar e lucrătoare şi prin simțurile trupului, cum a fost cazul cu apostolii pe Tabor.

96. Sfîntul Simeon Noul Teolog se dovedeşte în tot scrisul lui un teolog al simțirii mai presus de simțire. Dar această simțire nu-i un sentiment pur, ci un contact total al ființei noastre, sensibilizată de Duhul, cu Dumnezeu.

97. Acela vede şi aude în toate cuvîntul lui Dumnezeu.

Cuvîntul care grăieşte fără glas, în glasuri".

6. Cel ce aude, vede şi simte astfel, cunoaşte puterea (înţelesul) celor spuse. Iar cel ce nu o cunoaşte, este vădit că nu-şi are simţurile sufletului clare şi sănătoase. Şi fiind aşa, încă n-a cunoscut că a fost zidit ca văzător al zidirii văzute şi pentru a fi introdus în cea cunoscută cu mintea [10°], ci, «fiind aşezat într-o astfel de cinste, s-a alăturat şi s-a asemănat cu animalele fără minte şi purtătoare de povară» (Ps. XLVIII, 13). Şi asemănat cu ele, rămîne astfel, neîntors, nerechemat, sau neridicat la prima cinste, după darul iconomiei Domnului nostru Iisus Hristos (Efeseni III, 2—7), Fiul lui Dumnezeu [101].

7. Fiind jos, nu cerceta cele de sus ; iar înainte de a ajunge sus, nu te ocupa prea mult cu cele de jos, ca nu cumva lunecînd să cazi din amîndouă, mai bine-zis să te pierzi cu cele de jos.

8. Cel ce a fost ridicat de împărat din cea mai de jos sărăcie la bogăţie şi a fost îmbrăcat cu o mare cinste şi împodobit cu o haină strălucitoare şi i s-a poruncit să stea în faţa lui, priveşte pe împăratul cu mare dor şi îl iubeşte ca pe binefăcătorul lui, iar haina cu care a fost îmbrăcat o cinsteşte cum se cuvine, şi demnitatea şi-o cunoaşte. Iar de bogăţia dată lui îşi dă seama. Aşa şi monahul care s-a retras cu adevărat din lume şi de la lucrurile din ea şi a venit la Hristos, chemat

98. Nu aude nici un cuvînt ca stînd de sine, sau ca răsunînd de sine, ci fiecare cuvînt este identificat pentru el cu Cuvîntul lui Dumnezeu.

99. Extras din Cateheza cit., *ibidem.* Numai prin faptul că auzim în mod real Cuvîntul lui Dumnezeu, ca un cuvînt căruia trebuie să-i răspundem, auzim real toate cuvintele Lui prin lucruri şi prin oameni, ca pe nişte cuvinte care ne scot din izolarea şi egoismul nostru şi trebuie să le răspundem. Propriu-zis în toate cuvintele e un singur Cuvînt personal Care ni se comunică, ne revendică şi simţim că trebuie să-I răspundem prin viaţa, prin faptele noastre.

100. Sfîntul Grigorie de Nazianz, Cuv. 38, *11* ; P.G. 36, 324-A. Omul a fost făcut ca subiect cunoscător şi văzător al celor cunoscute şi văzute, într-o legătură ontologică cu ele, cum e Logosul divin cu raţiunile Sale, care prin creaţie devin raţiunile lucrurilor.

101. Extras din Cateheza cit., op. cil., p. 160—162. Sfîntul Simeon vorbeşte şi de nişte simţuri sau de o sensibilitate a sufletului, care s-a tocit prin cădere. Cine aude şi vede prin ele, cunoaşte «puterea» realităţii spirituale, nu numai înţelesul ei, pentru că prin ele se pune în legătură cu acea realitate şi ea, fiind personală, iradiază putere din ea.

printr-o bună simţire, şi a fost ridicat la înălţimea vederii duhovniceşti prin lucrarea poruncilor, cunoaşte fără rătăcire pe

Dumnezeu şi înțelege limpede schimbarea săvîrşită cu el. Căci vede pururea harul Duhului care luminează de jur-împrejur, care poate fi numit haină şi purpură împărătească, sau mai bine-zis e Hristos însuşi, dacă cei ce cred în El s-au îmbrăcat în El (Rom. XIII, 14)[102].

9. Cel ce s-a îmbogățit cu bogăția cerească, adică cu prezența şi sălăşluirea Celui ce a zis : «Eu şi Tatăl vom veni şi locaş ne vom face întru el» (Ioan XIV, 23), ştie în cunoştința sufletului de ce mare har s-a împărtăşit şi ce mare comoară poartă în inima lui. Căci vorbind cu Dumnezeu ca şi cu un prieten, stă cu îndrăznire în fața «Celui ce locuieşte în lumina cea neapropiată» (1 Tim. VI, 16)[103].

10. Fericit este cel ce crede acestora ! De trei ori fericit este însă cel ce se străduieşte să dobîndească cunoştința celor spuse prin făptuire şi prin sfințite nevo-ințe ! Dar este un înger, ca să nu spun mai mult, cel ce se ridică prin contemplare şi cunoştință la înălțimea acestei stări şi aproape de Dumnezeu, ajuns ca un fiu al lui Dumnezeu.

11. Cel ce stă la țărmurile mării vede noianul nesfîrşit de apă, dar marginea lui nu o poate vedea, ci numai o parte oarecare. La fel cel ce s-a învrednicit să privească oceanul nesfîrşit al slavei lui Dumnezeu şi să-1 vadă în chip înțelegător, îl vede nu atîta cît este, ci cît e cu putință ochilor înțelegători ai

102. Acest capitol corespunde cu cap. 59 din *Filocalia greacă.* Sfîntul Simeon care a fost «spătarul cubicular» la curtea Împăratului Vasile II foloseşte des imagini de la curtea împărătească. El socoteşte harul energiei necreate ce izvorăşte din Hristos, ca o haină a lui Hristos, în care e îmbrăcat, sau ca pe Hristos însuşi, dacă Hristos este în energia ce iradiază din El.

103. Deşi Dumnezeu este nevăzut, simțirea prezenței Lui este atît de puternică, încît sfîntul Simeon declară că se simte ca în fața Lui.

sufletului său [10i].

12. Cel ce stă lîngă mare, nu o priveşte numai pe aceasta, ci şi intră atîta cît voieşte în apele ei. Aşa şi cei ce voiesc, dintre cei duhovniceşti, pot să se împărtăşească şi să contemple, prin cunoştinţă, lumina dumnezeiască, pe măsura dorinţei de care sînt purtaţi[105].

13. Cel ce stă la ţărmurile mării, atît timp cît se află în afara apelor, le vede pe toate şi priveşte peste noianul apelor, dar cînd începe să intre în apă şi să se scufunde în ea, pe măsură ce se afundă, părăseşte vederea celor din afară. Aşa şi cei ce au ajuns la împărtăşirea de lumina dumnezeiască : pe măsură ce înaintează în cunoştinţa dumnezeiască, se scufundă tot mai mult în neştiinţă [106].

14. Cel ce a coborît în apa mării pînă la genunchi, sau pînă la brîu, vede toate cele din afara apei în chip clar ; dar cînd se coboară în adînc şi a ajuns întreg sub apă, nu mai poate vedea ceva din cele de afară, decît numai atîta că e întreg în adîncul mării[107]. Aşa li se în-tîmplă şi celor ce cresc prin sporire duhovnicească şi urcă în desăvîrşirea cunoştinţei şi a contemplaţiei.

15. Cînd cei ce înaintează spre desăvîrşirea duhovnicească sînt luminaţi în parte, adică primesc o lumină numai în minte, atunci ei oglindesc slava Domnului în chip

104. A se observa cum sfîntul Simeon aseamănă cu un ocean chiar numai slava lui Dumnezeu ; de fiinţa lui Dumnezeu nici nu îndrăzneşte să vorbească.

105. Contemplarea luminii dumnezeieşti nu e despărţită, pentru sfîntul Simeon, de împărtăşirea de ea, potrivit învăţăturii lui despre simţurile sufleteşti prin care omul duhovnicesc intră în contact cu realitatea dumnezeiască, aşa cum intră orice om prin simţurile trupului în contact cu lumea materială.

106. De la capitolul 11 pînă la capitolul 19 inclusiv e redată ideea sfîntului Grigorie de Nissa : «Aceasta este a vedea cu adevărat pe Dumnezeu : a nu afla niciodată o saturare a dorinţei ...căci nu se va socoti vreodată că se poate îmbrăţişa firea nevăzută» *(Despre viaţa lui Moise,* în P.G. 44, col. 404). Dar sfîntul Simeon pune în relief şi ideea scumpă lui, că cel ajuns în oceanul dumnezeiesc nu mai vede nimic în afară de el, dar în el vede toate. Proprie lui este şi imaginea oceanului şi a apelor.

107. Deci nu-şi pierde conştiinţa identităţii sale.

înţelegător şi sînt introduşi în cunoştinţa înţelegerii şi în taina

descoperirii, fiind ridicați de la contemplarea celor ce sînt la Cel ce e mai presus de cele ce sînt (de făpturi).

16. Cei ce se apropie de desăvîrşire şi nu o văd încă decît în parte sînt înspăimîntați înțelegînd nesfîrşirea şi necuprinderea celor ce le văd. Căci, pe măsură ce pătrund în lumina cunoştinței, primesc cunoştința neştiinței lor. Dar cînd realitatea spirituală le apare încă în chip neclar şi li se arată ca într-o oglindă şi e luminată numai în parte, ea va binevoi să se facă văzută şi mai mult şi să se unească prin împărtăşire cu subiectul iluminat, luîndu-1 întreg în sine, cînd acest subiect va fi scufundat întreg în adîncul Duhului ca în sînul unui abis de ne-sfîrşite ape luminoase ; atunci el urcă în chip negrăit la desăvîrşita neştiință, ca unul ce a ajuns mai presus de toată cunoştința [108].

17. Cînd mintea e, simplă, sau goală de orice înțeles şi intră întreagă în lumina dumnezeiască, simplă [109], fiind acoperită de ea, nu mai are să afle altceva în afară de lumina în care este, ca să fie mişcată spre înțelegerea acelui altceva, ci rămîne în abisul luminii dumnezeieşti, nemaiîngăduindu-i-se să privească nicidecum în afară "°. Aceasta este ceea ce s-a spus : «Dumnezeu este lumină» (1 Ioan I, 5) şi lumina supremă şi odihna de orice vedere pentru cei ce au ajuns în ea.

18. Mintea pururea în mişcare devine nemişcată şi cu totul fără gînduri cînd e acoperită întreagă de întunericul

108. Ştiința şi cunoştința implică posesia parțială a realității, sau transformarea ei la starea de obiect, ceea ce înseamnă delimitarea ei.

109. E simplitatea de ocean a dumnezeirii, în care se cuprind rădăcinile transcendente ale tuturor într-un chip nediferențiat, iar ea însăşi ca izvor al lor, e infinit mai mult decît toate.

110. Se redă aci o idee a sfîntului Maxim Mărturisitorul care zice: «In nemărginire se odihneşte toată mişcarea celor ce se mişcă în mod natural, pentru faptul că nu există în ea nici o distanță sau interval, ne-avînd deci unde, cum şi spre ce să se mişte, întrucît are pe Dumnezeu, Care hotărniceşte chiar şi nemărginirea, Care hotărniceşte toată mişcarea, ca sfîrşit în calitate de cauză» (Ambigua, în P.G., 91, 1217). Dar sfîntul Simeon foloseşte copios imaginea luminii şi dă acestei imagini un caracter emoțional.

111. Sfîntul Simeon identifică întunericul dumnezeiesc al lui Dionisie Areopagitul cu lumina dumnezeiască. De altfel însuşi Dionisie înțelegea prin întunericul de pe Sinai «preamulta lumină». Ajunsă aci mintea rămîne cu o mişcare receptivă, nu creatoare, cu o mişcare stabilă în acelaşi sens, nu cu o mişcare ce trece de la un lucru la altul.

112. Precum se conciliază întunericul cu preamulta lumină, aşa se conciliază mintea golită de gînduri cu starea ei de contemplare şi de gustare a bunătăților dumnezeieşti. Căci în oceanul dumnezeiesc cel simplu sînt toate.

113. Şi unde e viața veşnică, e şi viața sufletului omenesc.

114. Identificarea stabilității cu mişcarea sufletului ajuns în Dumnezeu o făcuse şi sfîntul Grigorie de Nissa (Despre *viața lui Moise,* P.G. 44, 405-C) şi sfîntul Maxim Mărturisitorul (Ambigua, P.G. 91, 1221).

115. Mintea devine prin lumina dumnezeiască altfel decît e prin natura ei, de aceea îşi devine ei însăşi un mister neînțeles.

dumnezeiesc şi de lumina dumnezeiască [lu]. Dar e în stare de contemplaţie şi de simţire şi de gustare a bunătăţilor în care se află ["2]. Căci adîncul Sfîntului Duh nu e ca adîncul apelor mării, ci e adîncul apei vii a vieţii veşnice (Ioan IV, 10) [U3]. Toate cele în care mintea ajunge, după ce străbate cele văzute şi cugetate, sînt de neînţeles, de netîlcuit şi de necuprins. Ea se mişcă şi se întoarce numai în ele în chip nemişcat[114], vieţuind în viaţa mai presus de viaţă, fiind lumină în lumină şi nu lumină de sine. Căci nu se priveşte atunci pe sine, ci pe Cel mai presus de sine şi slava de acolo făcînd-o străină de cunoaşterea sa, se are pe sine însăşi întreagă neştiută [11S].

19. Cel ce a ajuns la măsurile desăvîrşirii, este mort fără a fi mort, vieţuind în Dumnezeu în Care se află şi nevieţuind luişi (Rom. XIV, 7). E orb ca cel ce nu vede din fire. El a ajuns însă mai presus de orice vedere naturală, ca unul ce a primit ochi noi şi neasemănat mai buni şi mai presus de cei ai firii. El e nelucrător şi nemişcat, ca unul ce a împlinit toată lucrarea sa. E fără gînduri, ca unul ce s-a ridicat la unirea mai presus de înţelegere şi se odihneşte acolo unde nu mai e vreo lucrare a minţii, sau vreo mişcare de aducere aminte, spre vreun gînd sau spre vreun înţeles. Căci neputînd înţelege sau cunoaşte cele neînţelese şi cu neputinţă de cuprins, se odihneşte, aşa zicînd, în ele. Iar odihna aceea e nemişcarea ne-simţirii fericite, care e totodată desfătarea în simţirea neîndoielnică şi fără străduinţă a bunătăţilor negrăite [116].

20. Cel ce nu s-a învrednicit să ajungă la o astfel de măsură a desăvîrşirii şi în posesiunea unor astfel de bunuri să se învinovăţească numai pe sine şi să nu spună, pentru a se dezvinovăţi, că lucrul acesta este cu neputinţă, sau că desăvîrşirea se dobîndeşte, dar în chip neştiut. Ci să cunoască, încredinţat de dumnezeieştile Scripturi, că lucrul e cu putinţă şi adevărat, înfăptuin-du-se prin lucrare şi împlinindu-se în chip conştient. Căci fiecare se lipseşte pe sine de aceste bunătăţi pe măsura neîmplinirii şi nelucrării poruncilor [117'].

21. Mulţi citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citin-du-le, le şi

116. E bucuria de darurile primite fără osteneală, fără efort, dar care le întrec pe toate cele dobîndite prin efort.

117. Extras din sfîrşitul Cuv. X etic.; *Traites theol...*, tom. II, p. 336. E o învăţătură scumpă sfîntului Simeon că bunurile dumnezeieşti se posedă în chip conştient. De fapt dacă nu avem conştiinţa lor, nici nu le avem.

118. E vorba de auzirea cu sufletul, adică cu un simţ al sufletului.

aud [118]. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaşte drept puterea şi înțelesul celor citite. Aceştia declară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sînt cu neputință, alteori le socotesc cu totul de necrezut, sau le iau ca alegorii în sens rău. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca avînd să se împlinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja în-tîmplate şi ca întîmplîndu-se în fiecare zi. Şi astfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti.

22. Dumnezeu a făcut de la început două lumi : una văzută şi alta nevăzută. Dar e un singur împărat al lucrurilor văzute care poartă în el trăsăturile celor două lumi, în latura cea văzută şi cugetată [119]. Potrivit cu aceste două lumi, strălucesc doi sori, cel văzut cu simțurile şi cel cugetat. Şi ceea ce e soarele acesta în cele văzute şi supuse simțurilor, aceea este Dumnezeu în cele nevăzute şi neînțelese cu mintea. Căci El este şi se numeşte Soarele dreptății (Maleahi IV, 2 ; III, 20). Iată deci doi sori, unul cunoscut cu simțurile şi unul cugetat cu mintea, precum sînt şi două lumi, aşa cum s-a spus. Şi dintre cele două lumi, una, adică lumea supusă simțurilor cu toate cele din ea, este luminată de soarele acesta cunoscut cu simțurile şi văzut, iar cealaltă lume, adică cea cunoscută cu mintea şi cele din ea, primeşte lumina şi strălucirea de la Soarele cugetat al dreptății. Deci cele supuse simțurilor şi cele cunoscute cu mintea sînt luminate în chip despărțit : cele dintîi de soarele cunoscut cu simțurile, iar cele din urmă de Soarele cunoscut cu mintea. Cele din urmă nu au nici o unire sau cunoştință sau comuniune cu cele supuse simțurilor.

23. Singur omul din toate cele văzute şi cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o fiinţă îndoită, avînd trup alcătuit din patru elemente : din simţire şi suflare, prin care participă la aceste elemente şi trăieşte în ele, şi din suflet înţelegător şi nematerial şi necorporal, unit în chip negrăit şi neînţeles cu acestea şi amestecat cu ele în chip neamestecat şi neconfundat [12°]. Iar acestea sînt omul cel unul, animal muritor şi nemuritor, văzut şi nevăzut, sensibil şi inteligibil, văzător al zidirii văzute,

119. Acesta e omul.

120. Sfîntul Simeon nu putea să nu sufere influenţa timpului său, în multe privinţe care nu ţin propriu-zis de credinţa creştină. Făcînd abstracţie de ideea celor patru elemente componente ale lumii materiale, idee proprie timpului său, el se mai resimte şi de înţelegerea simplistă a acelui timp în privinţa unirii dintre trup şi suflet. Astăzi ne dăm seama de taina cu mult mai complexă a acestei uniri. De altfel însuşi sfîntul Simeon dă dovadă că e conştient de dificultatea problemei cînd adaugă pe de o parte simţirea şi suflarea la cele patru componente ale trupului, iar pe de alta declară că prin ele se uneşte sufletul cu trupul. Sensibilitatea şi suflarea sînt marea taină a existenţei umane. Aparţin ele materiei ? Aparţin sufletului ? E greu de a le atribui unuia sau altuia în mod separat. In sensibilitate se întîlnesc sufletul şi trupul.

cunoscător al celei cugetate. Precum cei doi sori îşi împlinesc în chip despărţit lucrările în cele două lumi, aşa şi în omul cel unul : unul luminează trupul, Celălalt sufletul şi fiecare soare comunică lumina sa, prin participare, părţii luminate de el, după puterea de primire a ei, fie în chip mai bogat, fie în chip mai sărac [121].

24. Soarele supus simţurilor e văzut, dar nu vede. Soarele cunoscut cu mintea e şi văzut de cei vrednici, dar şi vede pe toţi şi mai ales pe cei ce-L văd pe El. Cel cunoscut cu simţurile nu vorbeşte, nici nu dă cuiva putere să vorbească. Cel cunoscut cu mintea vorbeşte prietenilor Lui şi dăruieşte tuturor puterea să vorbească [122]. Cel supus simţurilor,

121. Fără îndoială, deşi fiecare soare luminează în mod direct partea omului corespunzătoare lui, totuşi lumina Soarelui spiritual se reflectă din suflet şi asupra trupului, iar lumina soarelui văzut produce bucurie şi sufletului. Căci omul, deşi e din două părţi, e totuşi unul. în om se realizează unirea între cele două lumi. Aceasta o va spune sfîntul Simeon în capetele următoare.

122. Soarele spiritual dă putere sufletelor să vorbească, întrucît vorbindu-le el însuşi le mişcă la răspuns. El e Subiectul suprem, care se adresează subiectelor făcute după chipul Lui. El e Cuvîntul cuvîntător, de unde pornesc toate cuvintele de chemare şi din care-şi iau mişcarea de răspuns toate cuvintele de răspuns ale subiectelor create. Această convorbire leagă subiectele create de Dumnezeu şi luminează toate creaturile în acelaşi timp.

strălucind în grădina supusă simțurilor, usucă numai umezeala pămîntului cu căldura razelor lui, dar nu şi îngraşă plantele şi semințele. Cel cunoscut cu mintea, arătîndu-se în suflet, împlineşte lucrurile următoare : usucă umezeala patimilor şi curăță murdăria produsă de ele şi dă grăsime pămîntului sufletului, din care se hrănesc plantele virtuților îmbibate de rouă.

25. Soarele supus simțurilor răsare şi luminează lumea cunoscută cu simțurile şi toate cele din ea, pe oameni, fiarele, animalele şi orice altceva, peste care-şi întinde în chip egal lumina sa. Apoi apune şi lasă în întuneric locul pe care 1-a luminat. Cel cunoscut cu mintea străluceşte pururea şi a strălucit, încăpînd întreg în toate în chip neîncăput. Dar e deosebit de cele create de El şi e întreg despărțit în chip nedistanțat de acestea, fiind întreg în toate şi nicăieri ; întreg în creaturile văzute întregi şi întreg în afară de ele ; întreg în cele văzute şi întreg în cele nevăzute ; e prezent întreg pretutindeni şi nu e întreg nicăieri şi nicidecum [123].

Ale aceluiaşi, una sută capete de Dumnezeu cuvîntătoare şi făptuitoare (teologice şi practice)

1. Hristos este începutul (1 Cor. XV, 13), mijlocul şi sfîrşitul [m]. Căci e în toate : în cele dintîi (Col. I, 18) şi în cele mijlocii şi în cele din urmă ca în cele dintîi. Pentru că nu este în El vreo deosebire oarecare între acestea, precum nu este nici barbar, nici scit, nici elin, nici iudeu, ci toate şi în toate este Hristos (Col. III, 11).

123. Aceste trei ultime capete au intrat în prefața «Stoglavei», colecție de hotărîri ale Sinodului din 1551 de Ia Moscova. A se vedea la E. Duchesne, te *Stoglav et Ies cents chapitres*, Paris, 1920, p. 4—5. După J. Darrouzes, *ChapHres theologiques* etc, p. 79.

124. Sfîntul Maxim spune: «Dumnezeu este începutul, mijlocul şi sfîrşitul celor ce sînt» (Cap. *gnostice* I, 5), dar şi că : «Dumnezeu nu este pentru Sine, pe cît e cu putință să ştim noi, nici început, nici mijloc, nici sfîrşit» (II, 2). Hristos însă s-a făcut prin întrupare începutul, mijlocul şi sfîrşitul vieții noastre celei noi.

125. Sfînta Treime, ca diversitate de Persoane în unitatea ființei, se face principiu de menținere a unității tuturor în diversitate.

2. Sfînta Treime, străbătînd prin toate de la cele dintîi şi pînă la cele din urmă, ca de la capul unui trup pînă la picioare, le strînge pe toate, le lipeşte, le uneşte şi le leagă de sine şi, unindu-le astfel, le face tari şi de nedesfăcut [125]. Ea se face cunoscută în fiecare dintre ele, Una şi Aceeaşi, Care este Dumnezeu, în Care şi cei din urmă sînt cei dintîi şi cei dintîi sînt cei din urmă (Matei XX, 16)[128].

3. Pe toţi credincioşii, noi credincioşii trebuie să-i vedem ca pe unul şi în fiecare din ei trebuie să vedem pe Hristos şi să avem atîta dragoste faţă de el, încît să fim gata să ne punem sufletul propriu pentru el[127]. Nu trebuie să numim sau să socotim pe vreunul rău, ci pe toţi să-i vedem, cum am spus, ca buni. Chiar dacă ai vedea pe vreunul tulburat de patimi, să nu urăşti pe fratele, ci patimile care îl războiesc. Iar dacă îl vezi tiranizat de pofte şi de gînduri greşite, să ai şi mai multă milă de el, ca nu cumva să fii şi tu ispitit (Col. VI, 1), ca unul ce te afli supus schimbărilor materiei nestatornice[128].

4. Precum cetele înţelegătoare ale puterilor de sus sînt luminate de Dumnezeu după treptele lor, de la cea dintîi la a doua şi de la aceasta la alta şi aşa mai departe, revărsarea luminii dumnezeieşti trecînd la toate, aşa şi sfinţii, fiind luminaţi de dumnezeieştii îngeri şi legaţi şi uniţi prin legătura Duhului, se fac de aceeaşi cinste cu îngerii şi se întrec cu ei[129]. Căci ei vin din neam în neam (Isaia IX, 27), prin sfinţii ce i-au precedat, lipindu-se de aceia prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, prin care sînt luminaţi asemenea acelora, primind harul lui Dumnezeu prin participare. Astfel alcătuiesc ca un fel de lanţ de aur, fiecare din ei fiind ca un inel ce se leagă de celălalt prin credinţă, prin fapte şi prin iubire, încît alcătuiesc în Dumnezeu cel Unul un şir ce nu se poate rupe uşor [13°].

126. Acelaşi Dumnezeu, fiind şi în cele din urmă, le face şi pe acestea ca pe cele dintîi. Din faptul că Dumnezeu sau Hristos e şi în cele din urmă, sfîntul Simeon scoate concluzia că în fond şi cele din urmă sînt cele dintîi şi invers.

127. Sobornicitatea Bisericii îşi are temeiul în faptul că în fiecare credincios este Acelaşi Hristos, deci în fiecare credincios sînt toţi credincioşii.

128. Corespunde cu cap. 62 din *Filocalia greacă.*

129. Faptul că lumina dumnezeiască trece prin îngeri la sfinţi, nu-i lasă pe sfinţi mai prejos de îngeri. Căci lumina dumnezeiască trecînd de la îngeri la sfinţi nu se împuţinează, ci li se împărtăşeşte acestora întreagă. Trecerea aceasta nu face decît să înfăptuiască legătura între îngeri şi sfinţi.

5. Dacă cineva e fals prin făţărnicie, sau pătat prin fapte, sau rănit uşor prin vreo patimă, sau are vreo mică lipsă din negrijă, nu se numără cu cei întregi, ci se leapădă ca nefolositor şi lipsit de tărie. Aceasta, pentru ca nu cumva în vremea întinderii să facă legătura lanţului să se rupă şi să introducă o distanţă între cei nedistanţaţi şi o întristare în amîndouă părţile, cei dinainte suferind pentru cei de după ei, iar aceştia, pentru despărţirea de cei dinainte [1S1].

6. Cel ce nu năzuieşte cu iubire şi cu dorinţă puternică să se unească prin smerita cugetare cu cel din urmă dintre sfinţi, ci păstrează o mică neîncredere în el, nu se va uni niciodată deloc nici cu el, nici cu sfinţii dintîi care au precedat, chiar dacă ar socoti că are toată credinţa şi toată iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de toţi sfinţii[132].

7. Plînsului după Dumnezeu îi premerge smerenia şi îi urmează o bucurie şi o veselie negrăită. Iar din smerenie după Dumnezeu răsare nădejdea mîntuirii. Căci cu cît se socoteşte cineva pe sine din suflet mai păcătos decît toţi oamenii, cu atît creşte, împreună cu smerenia şi nădejdea care înfloreşte în inima lui, încredinţîndu-1 că prin ea se va mîntui.

8. Cu cît coboară cineva mai mult în adîncul smereniei şi se recunoaşte ca nevrednic de mîntuire, cu atîta se întristează mai mult şi varsă şiroaie de lacrimi. Iar pe măsura acestora,

130. Trecerea luminii de la îngeri la sfinţi e ca trecerea pildei şi puterii de sfinţenie de la sfinţii dinainte la cei de după ei. Aceasta e o tradiţie vie, care asigură unitatea între generaţii. Acelaşi Hristos e în cei dintîi şi în cei din urmă, făcîndu-i pe cei dintîi ca pe cei din urmă şi pe cei din urmă ca pe cei dintîi. Sfîntul Simeon dă revărsării luminii de la îngeri la sfinţi şi de la sfinţii dinainte la cei de după ei un sens de tradiţie.

131. Corespunde cu cap. 62 din *Filocalia greacă.* Patimile rup lanţul tradiţiei vii a sfinţilor, care constituie un fel de coloană vertebrală a Tradiţiei vii a Bisericii.

132. Cine rupe legătura cu sfîntul cu care e în legătură nemijlocită rupe prin aceasta legătura cu toţi sfinţii de mai înainte. Prin el se va introduce o întrerupere în lanţul tradiţiei, cu grele urmări pentru Hristos. Pentru menţinerea tradiţiei se cere smerenie şi iubire faţă de înaintaşi, precum ruperea tradiţiei e pricinuită de mîndrie şi de lipsa de iubire.

ţîşneşte în inima lui bucuria, iar împreună cu ea izvorăşte şi

creşte nădejdea, care face încredinţarea despre mîntuire mai puternică [133].

9. Fiecare trebuie să se cerceteze pe sine şi să se cunoască, pentru a nu se încrede nici numai în nădejdea singură fără plînsul şi smerenia duhovnicească, nici în smerita cugetare şi în lacrimi, fără nădejdea şi bucuria ce urmează acelora [13\]

10. Există o părută smerenie din lene, din neglijenţă şi dintr-o lipsă de nădejde a conştiinţei, pe care cei ce o au o socotesc pricinuitoare de mîntuire. Dar nu este, căci nu are plînsul pricinuitor de bucurie, însoţit cu ea.

11. Există un plîns fără smerenie duhovnicească şi acesta e socotit de cei ce plîng astfel ca un plîns cură-ţitor de păcate. Dar închipuindu-şi aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sînt lipsiţi de dulceaţa Duhului, ivită în chip tainic în cămara înţelegătoare a sufletului (Ps. XXXIII, 9). De aceea unii ca aceştia se şi aprind repede de pofta faţă de lume şi nu pot să dispreţuiască în chip desăvîrşit lumea şi cele din lume. Iar cel ce nu poate dispreţui acestea în chip desăvîrşit şi n-a dobîndit o des-lipire din suflet faţă de ele nu poate dobîndi nici nădejdea sigură şi neîndoielnică a mîntuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici şi colo, nepunînd temelia de piatră (Luca VI, 48).

12. Plînsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi văpaia patimilor şi cură-ţeşte sufletul

133. Viaţa duhovnicească e împletită din contraste, ca şi viaţa în păcat. Plăcerea păcatului e însoţită de chinul părerii de rău. întristarea pentru păcat care merge pînă la plîns, naşte bucuria, căci ea pune începutul vieţii celei noi.

134. Cu acest capitol începe un şir de capete de aplicare pilduitoare a unui discernămînt subtil al unor stări sufleteşti, care pot avea diferite conţinuturi, cu toată aparenţa de identitate.

de întinăciunea pricinuită de ele ; altul ca focul, care face viu, prin prezenţa Sfîntului Duh şi reaprinde şi încălzeşte şi face înfocată inima şi o înflăcărează de dragostea şi de dorul lui Dumnezeu.

135. începătorii trebuie să pună deosebită rîvnă în dezlipirea lăuntrică de grijile lumeşti. După ce au progresat, au dobîndit această dezlipire, chiar dacă sînt între lucruri.

13. Observă şi cunoaşte lucrările ce se ivesc în tine din smerenie şi din plîns şi cercetează folosul ce ţi se adaugă din ele la vreme potrivită. Pentru cei începători aceasta înseamnă lepădarea a toată grija pămîntească, dezlipirea şi renunţarea la părinţi şi la prieteni, părăsirea grijii şi dispreţuirea tuturor lucrurilor şi bunurilor, nu numai pînă la un ac, ci şi pînă la trupul însuşi.

14. Precum cel ce pune pămînt pe o flacără ce arde în cuptor o stinge pe aceasta, la fel grijile vieţii şi împătimirea de cel mai neînsemnat şi mai mic lucru sting căldura aprinsă la început în suflet[135].

15. Cel ce s-a lepădat cu bucurie şi într-o deplină simţire a inimii de lucrurile din afară şi de oameni şi de toate cele ale vieţii şi a uitat de ele a sărit peste împă-timire ca peste un zid şi e ca un străin faţă de lume şi faţă de toate cele din ea. El îşi adună mintea sa şi-şi concentrează gîndul şi cugetarea numai la pomenirea morţii. De aceea se gîndeşte la judecată şi la răsplată şi e cu totul stăpînit de acestea, pătruns de o frică negrăită din pricina acestor gînduri şi a cugetării la ele.

16. Cel ce poartă în sînul său frica de judecată e ca un osîndit legat în lanţuri pe scena acestei vieţi. De aceea, arată ca unul ce e tîrît de frică ca de un călău, şi dus pe drumul spre moarte, negîndind la altceva decît la chinul său şi la durerea pe care va avea să o sufere din pedeapsa veşnică. Purtînd în inimă acest gînd, frica ce e întreţinută de el nu-l lasă să se îngrijească de nici un lucru din cele omeneşti. Aflîndu-se astfel neîncetat ca un pironit pe lemn, şi stăpînit fiind de dureri puternice, nu-şi poate îndrepta ochii spre faţa cuiva şi nu face nici un caz de cinstea sau de necinstea de la oameni. Căci socotindu-se vrednic de toată necinstirea şi dispreţuirea, nu-l interesează batjocurile ce vin asupra lui.

17. Cel ce poartă în sine frica morții are silă de toată mîncarea, băutura şi podoaba hainelor. El nu mă-nîncă pîinea şi nu bea apa cu plăcere, ci împlineşte trebuința trupului atîta numai cît ajunge pentru a trăi[136]. Acela va lepăda toată voia sa şi se va face rob tuturor, nedeosebind între cele poruncite[137].

18. Cel ce s-a dat pe sine, de frica chinurilor, rob părinților după Dumnezeu, nu va alege poruncile care uşurează durerea inimii lui, nici pe cele care dezleagă legătura fricii lui. Nu va asculta nici de cei ce-1 îndeamnă spre acestea cu prietenie, sau cu linguşire, sau cu poruncă, ci va alege mai degrabă pe cele ce-i sporesc frica şi va vrea pe cele ce-i strîng legătura şi va iubi pe cele ce-i dau putere călăului (fricii). El va stărui în acestea, neaşteptînd să ia dintr-odată slobozire din ele [138]. Dar nădejdea izbăvirii face osteneala mai uşoară, ceea ce este mai folositor celui ce se căieşte fierbinte[139].

19. Tuturor celor ce încep să viețuiască după Dumnezeu, le este folositoare frica chinurilor şi durerea ce se naşte din ea. Iar cel ce-şi închipuie că poate pune început fără durere şi fără lanțuri şi fără călău (frică), nu numai că-şi aşază temelia faptelor sale pe nisip, ci îşi închipuie chiar că-şi poate face casa în aer, fără temelie, ceea ce este întru totul cu neputință. Căci

136. Aceasta e metoda de a satisface cerințele strict necesare ale vieții, fără a aluneca spre păcat. Aşa a făcut Hristos.

137. Corespunde cap. 64 din *Filocalia greacă.* Acela va evita însă săvîrşirea păcatului, chiar dacă i se porunceşte.

138. El nu se va lăsa convins de argumentele celor ce voiesc să-i uşureze frica de chinurile veşnice şi durerea pentru ele. Dacă filozoful german Heidegger socoteşte că existența ființei omeneşti e frămîntată permanent de grijă, în spiritualitatea creştină existența este stăpînită de frica de chinurile veşnice.

139. Corespunde cap. 65 din *Filocalia greacă.*

durerea aceasta naşte toată bucuria şi lanțul acesta rupe toate lanțurile păcatelor şi ale poftelor şi călăul acesta nu pricinuieşte moarte, ci viață veşnică [14°].

20. Cel ce nu va vrea să scape şi să fugă de durerea născută din frica de chinurile veşnice, ci se va lipi cu toată hotărîrea inimii de ea şi-şi va strînge şi mai mult legăturile ei, pe măsura acestei hotărîri va înainta mai repede şi se va înfăţişa înaintea feţei împăratului împăraţilor. Iar întîmplîndu-se aceasta, îndată ce va privi ca printr-o ceaţă spre slava Aceluia, i se vor dezlega lanţurile, iar călăul lui, sau frica, va fugi departe de la el, şi durerea din inima lui se va întoarce în bucurie şi se va face izvor care izvorăşte la vedere neîncetat şiroaie de lacrimi, iar în minte, linişte, blîndeţe şi dulceaţă de negrăit. Ba îi va da şi bărbăţie şi-1 va face să alerge slobod şi neîmpiedicat spre toată ascultarea poruncilor lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 32). Acestea sînt cu neputinţă celor începători, dar le sînt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desăvîrşiţi, izvorul acesta li se face lumină, inima schimbîndu-li-se şi prefăcîndu-li-se fără de veste [141].

21. Cel ce are în lăuntrul lui lumina Duhului Sfînt, cade cu faţa la pămînt neputînd să o privească şi strigă cu spaimă şi cu frică multă, ca unul ce a văzut şi a pătimit un lucru mai presus de fire, de cuvînt şi de înţelegere. El este asemenea unui om căruia i s-au aprins de undeva mădularele de un foc, în care arzînd şi neputînd răbda căldura văpăii (Ieremia XX, 9), se poartă ca unul ce a ieşit din sine[142]. Neizbutind nicidecum să devină iarăşi al său şi copleşit neîncetat de lacrimi şi răcorit de

140. Corespunde cap. 66 din *Filocalia greacă.* Se accentuează aci un mare paradox : durerea naşte bucurie; călăul fricii duce la viaţă. Pentru că acestea sensibilizează şi întăresc spiritul, nu-1 lasă în somnolenţă şi în lipsa de tărie. In aceasta stă faptul că prin cruce se ajunge la viaţă.

141. Corespunde cap. 67 din *Filocalia greacă.* Izvorul lacrimilor se face izvor de lumină. Se vede prin lacrimile acestora lumina din ei. Cel ce nu poate plînge pentru păcat rămîne încruntat şi întunecat.

ele, el aprinde focul dorului şi mâi tare. Ca urmare, varsă şi mai multe lacrimi şi, spălîndu-se în mulţimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire[143]. Iar cînd s-a aprins în întregime şi s-a făcut ca o lumină [144], se împlineşte ceea ce s-a spus : «Dumnezeu unit cu dumnezeii şi cunoscut de ei», şi anume atît

de mult cît s-a unit cu cei cu care s^a unit şi s-a descoperit celor ce-L cunosc [145].

22. Pe cît voieşte Dumnezeu să se facă cunoscut de noi, pe atîta se şi descoperă, Şi pe cît se descoperă, pe atîta e văzut şi cunoscut de cei vrednici. Dar nu e cu putinţă să pătimească cineva şi să vadă aşa ceva, dacă nu s-a unit mai întîi cu Preasfîntul Duh, după ce a dobîndit prin dureri şi sudori o inimă smerită, curată, simplă şi zdrobită.

23. înainte de plîns şi de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe deşarte (Efeseni V, 6), nici să nu ne amăgim pe noi înşine. Căci încă nu este în noi pocăinţă, nici adevărată părere de rău, nici frică de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne-am învinovăţit pe noi înşine, nici n-a ajuns sufletul nostru la simţirea judecăţii viitoare şi a chinurilor veşnice. Căci dacă ne-am fi învinovăţit pe noi înşine şi am fi dobîndit acestea şi am fi ajuns la ele, îndată am fi vărsat şi lacrimi. Iar fără de acestea, nici învîrtoşarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu va dobîndi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriţi. Iar cel ce nu s-a făcut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfînt "[6]. Şi cel ce

142. Este extazul, în care omul a plecat de la sine, absorbit de lumina şi de focul Duhului Sfînt. Acesta face trupul transparent şi fierbinte pentru că şi sufletul e fierbinte. El e focul entuziasmului curat.

143. Un alt paradox: din răcoarea lacrimilor se aprinde focul unui şi mai mare dor de Dumnezeu. Şi invers.

144. Aceasta e o stare de deplină transparenţă spirituală prin Duhul Sfînt şi prin întărirea la culme a spiritului omenesc.

145. Corespunde cap. 68 din *Filocalia greacă.* Sfîntul Simeon descrie aci o stare de extaz din cele trăite de el.

nu s-a unit cu Duhul acesta prin curăţie, nu poate să ajungă la vederea şi cunoştinţa lui Dumnezeu şi nu e vrednic să se înveţe tainic virtuţile smereniei[147].

24. Cel ce voieşte să-1 înveţe meşteşugul vorbirii şi filozofia pe cel ce abia a învăţat să silabisească literele nu numai că nu-i va folosi întru nimic, ci îl va face mai degrabă să se descurajeze şi să se dezguste, din pricina neputinţei minţii lui de a cuprinde înţelesul celor spuse. Tot aşa cel ce spune

146. Prin lacrimi, inima înmuind învîrtoşarea ei se deschide Duhului.

147. Corespunde cap. 69 din *Filocalia greacă.*

începătorilor despre cele ale desă-vîrşirii şi mai ales celor mai greoi, nu numai că nu-i va folosi cu nimic, ci îi va şi face să se întoarcă la cele din urmă. Căci privind la înălţimea virtuţii şi înţelegînd cît de departe este de culmea ei şi socotind că lui îi este cu neputinţă să urce spre vîrful ei, va dispreţui şi începuturile făcute de el, ca nefolositoare, şi se va scufunda în deznădejde.

25. Cînd cei ţinuţi şi stăpîniţi încă de patimi vor auzi că cel desăvîrşit după Dumnezeu se socoteşte pe sine mai lipsit de curăţie decît orice om şi decît orice animal şi orice fiară şi că atunci cînd e batjocorit se bucură, cînd e bîrfit bine cuvîntează, cînd e prigonit rabdă şi se roagă pentru duşmanii lui cu lacrimi şi întru durerea inimii, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru ei, la început nu cred că sînt lucruri aşa de mari şi încearcă să se facă pe ei deopotrivă cu acela. Pe urmă, daţi pe faţă de Sfintele Scripturi şi copleşiţi de sfinţii care le-au dovedit acestea cu fapta, mărturisesc că nu pot să ajungă la ele. Iar cînd aud că fără împlinirea acestora este cu neputinţă să se mîntuiască, atunci, nevrînd să înceteze cu totul să facă răul şi să se pocăiască de păcatele lor, îi prinde deznădejdea.

26. Cei mai mulţi cinstesc ca nepătimitori şi ca sfinţi, pe cei ce făţăresc virtutea şi altceva arată în pielea obrazului şi altceva sînt după omul din lăuntru, şi anume plini de toată nedreptatea, pizma, viclenia şi răul miros al plăcerilor. Ei socotesc aşa, pentru că nu au ochiul sufletului curăţit, nici nu sînt în stare să-i cunoască pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie şi virtute şi în nerăutatea inimii, care sînt sfinţi cu adevărat, îi socotesc, în chip greşit, ca pe oamenii de rînd, şi trec pe lîngă ei dispreţuindu-i şi îi ţin de nimic [148].

27. Unii ca aceştia cinstesc ca învăţător şi ca om duhovnicesc mai degrabă pe cel guraliv şi arătos. Iar pe cel tăcut şi cu grijă la cuvinte îl ţin de prost şi mut[149].

28. Cei trufaşi la cuget şi bolnavi de mîndria diavolului se întorc de la cel ce vorbeşte în Duhul Sfînt, socotindu-1 trufaş

148. Corespunde cap. 70 din *Filocalia greacă.*

149. Corespunde cap. 71 din *Filocalia greacă.*

150. Cei mîndri socotesc mîndri pe oamenii duhovniceşti, pentru că aceştia nu primesc să se coboare la glume şi la fapte uşuratice.

151. Corespunde cap. 72 din *Filocalia greacă.*

152. Lipsa unei singure virtuţi ţine inima pătată şi o singură pată se simte în toate virtuţile, tulburîndu-le.

la cuget şi mîndru. Căci cuvintele lui mai degrabă îi pleznesc decît îi străpung [15°]. Dar pe cel ce boscorodeşte din burtă şi din fiţuici şi îi minte cu privire la mîntuirea lor, îl laudă şi îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca aceştia care să poată deosebi şi vedea lucrul bine şi aşa cum este [151].

29. «Fericiţi, zice Dumnezeu, cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Dar inima curată nu o poate înfăptui nici o virtute, nici două, nici zece, ci toate împreună fiind, aşa zicînd, ca una singură şi dusă pînă la capătul din urmă [15\] Dar nici acestea nu pot face singure inima curată, fără venirea şi lucrarea Duhului. Căci precum fierarul îşi poate arăta meşteşugul prin uneltele sale, dar fără lucrarea focului nu poate isprăvi nimic, aşa şi omul toate le face şi se foloseşte de virtuţi ca de nişte unelte, dar fără venirea focului dumnezeiesc, ele rămîn fără rod şi fără folos, neizbutind să curăţească pata şi întinăciunea sufletului [153].

30. Acolo unde este smerenia adîncă, acolo sînt şi lacrimi îmbelşugate. Iar acolo unde sînt acestea, acolo e şi prezenţa Duhului cel închinat. Iar acolo unde e Acesta, acolo se iveşte toată curăţia şi sfinţenia în cel ce se află sub lucrarea Duhului şi acestuia i se face văzut Dumnezeu şi Dumnezeu priveşte la el. «Căci la cine voi privi, zice, decît la cel blînd şi liniştit şi temător de cuvintele Mele *1*»[154].

31. Omul poate lupta împotriva patimilor sale, dar nu le va putea dezrădăcina nicidecum. Şi a primit puterea de a nu face răul, dar nu şi puterea de a nu se gîndi la el[155]. Dar evlavia constă nu în a face numai binele, ci şi în a nu gîndi cele rele. Deci cel ce gîndeşte cele rele nu poate dobîndi inimă curată. Şi cum ar putea ? Căci e întinată de gîndul rău, ca o oglindă de noroi[156].

32. Eu am înţeles că inima curată constă nu numai în a

153. Cap. 73 din *Filocalia greacă.* Singur Dumnezeu este cu adevărat curat în chip desăvîrşit şi poate curaţi inima omului cu focul iubirii aprins de El în inimă.

154. Darrouzes, op. cit., p. 89, dă la notă: Isaia LXII, 2. Dar în acel loc nu se află aceste cuvinte.

155. Mintea, mereu în mişcare, e mai greu de stăpînit decît mădularele trupului.

156. Desigur, nu e vorba numai de un gînd teoretic la rău, ci de un oarecare gînd ispititor. Dar acest gînd, dată fiind puterea lui de influenţă, numai prin prezenţa lui Dumnezeu în om poate să nu mai dureze în om.

nu fi tulburat cineva de vreo patimă, ci şi în a nu cugeta vreun rău sau ceva al vieții, atunci cînd vrea, ci a avea în sine numai amintirea lui Dumnezeu printr-o iubire neînfrînată. Căci numai în lumina curată vede ochiul în chip curat, neaşezîndu-se în calea privirii nimic [157].

33. Nepătimirea spun că constă nu numai în a fi în afară de lucrarea patimilor, ci şi în înstrăinarea de amintirea lor. Şi nici numai în aceasta, ci şi în a ne goli mintea noastră de închipuirea lor, în aşa fel, ca atunci cînd voim, să ne ridicăm mai presus de ceruri, ajungînd în afară de toate cele văzute şi supuse simțurilor. Atunci e ca şi cînd simțurile noastre ar fi încuiate şi mintea noastră ar fi pătruns la cele mai presus de simțuri, ducînd prin puterea ei cu sine simțurile, ca un vultur aripile sale.

34. Mintea fără simțuri nu-şi arată nicidecum lucrările sale şi nici simțurile pe ale lor fără minte[158].

35. Inimă curată este şi se zice aceea care nu află în sine nici o închipuire sau gînd lumesc, care e atît de dăruită lui Dumnezeu şi de unită cu El, că n-are nici o amintire, nici a lucrurilor supărătoare ale vieții, nici a celor pricinuitoare de bucurie, ci petrece în contemplație ca în al treilea cer, şi e răpită în rai (2 Cor. XII, 2—4), şi vede arvuna bunătăților făgăduite sfinților şi se face martorul bunurilor veşnice, pe cît e cu putință firii omeneşti. Acesta e semnul adevărat al inimii

157. De aci vedem că «lumina» de care vorbeşte atît de mult sfîntul Simeon constă în curăția inimii şi a privirii. Curăția aceasta o are omul numai cu ajutorul lui Dumnezeu, sau numai venindu-i de la El. Ea e acolo unde nu se intercalează nici un alt gînd între om şi Dumnezeu. Inima curată e acolo unde s-au dezrădăcinat chiar gîndurile rele din suflet.

158. Prin această afirmare sfîntul Simeon risipeşte orice răstălmăcire a gîndirii sale, că ar admite o despărțire a minții de simțuri în lucrarea ei. Spiritul transfigurează lucrarea simțurilor, nu se dispensează de ea. Dar nici lucrarea simțurilor nu poate fi cugetată fără spirit. Omul e unitate de suflet şi trup în actele, în gîndurile şi în sentimentele sale. Dar sfîntul Simeon spune şi mai mult: omul care nu mai are nici un gînd rău în sine îşi înalță şi simțurile la «cer», adică vede şi prin ele lumina dumnezeiască, sau taine spirituale mai presus de lucrurile pămînteşti. Căci aceste taine se văd totuşi prin lume sau prin trup devenite transparente. Aceasta pentru că simțurile lui au devenit apte pentru aceste taine şi sînt copleşite de minte şi prin mintea lui de lucrarea Duhului Sfînt. Mintea şi simțurile au devenit în acest caz o unitate cunoscătoare pe un plan mai înalt. Omul cunoaşte ca o ființă totală realitățile superioare.

curate şi dovada sigură prin care cunoaşte cineva şi măsurile curăţiei *şi* se vede pe sine însuşi ca într-o oglindă [159].

36. Precum cel ce se află în afara casei nu vede pe cei aflători înăuntrul ei, aşa nici cel răstignit lumii (Gal. VI, 14), sau mort ei, nu mai are vreo simţire a lucrurilor din lume.

37. Precum trupul mort nu are nici o simţire, nici a trupurilor vii, nici a celor ce zac moarte împreună cu el, aşa nici cel ce a ajuns în afara lumii, în Duh, şi e împreună cu Dumnezeu, nu poate avea vreo simţire a lumii sau vreo împătimire de lucrurile ei, măcar că e supus^rebuinţelor trupului.

38. Există o moarte înainte de moarte şi o înviere a sufletelor înainte de învierea trupurilor, prin lucrare, prin putere, prin experienţă şi prin adevăr. Cînd cugetul muritor a fost desfiinţat de mintea nemuritoare şi starea de moarte, alungată de viaţă, sufletul se vede pe sine în chip vădit ca înviat din morţi, precum se văd pe ei înşişi cei ce se scoală din somn. Şi recunoaşte pe Dumnezeu care 1-a înviat. Iar cunoscîndu-L pe El şi mulţumindu-I, se ridică mai presus de simţuri şi de toată lumea, plin de o plăcere negrăită, şi face să se odihnească în sine toată mişcarea cugetătoare [16°].

39. Unele stări sînt pricinuite de noi, altele ni se dau de

159. Inima curată face transparent pe om sie însuşi. Pînă ce inima e pătată, omul nu se poate cunoaşte pe sine însuşi pentru că nu-şi este transparent nici sieşi, cum nu este nici altora. Se interpune între el şi sinea sa indefinită preocuparea de altceva inferior şi mărginit. Inima curată e profunzimea abisală a omului, redescoperită. Căci nu se mai interpune nici un gînd despre vreun obiect limitat între el şi această profunzime. Omul se cunoaşte acum ca ceea ce este el propriu-zis în indefinitul lui, care, întrucît e deosebit într-o anumită privinţă de indefinitul altor oameni, e totuşi definit într-un anumit fel. Dar profunzimea abisală credinciosul nu şi-o poate descoperi decît cînd ea se deschide în profunzimea infinită a lui Dumnezeu în care subzistă.

160. Sufletul, detaşat de diferite gînduri limitate conforme obiectelor lor, se vede pe sine deosebit de gîndurile trecătoare, deci nemuritor. Aceasta e una cu trezirea la adevărata conştiinţă de sine. Dar aceasta se iveşte împreună cu conştiinţa de Dumnezeu. El se trezeşte la conştiinţa nemuririi sale, întrucît îşi cunoaşte persistenţa sa faţă de gîndurile trecătoare. Acest suflet se bucură de învierea sa înainte de învierea trupului, prin lucrare, prin putere, prin experienţă şi prin adevăr. Văzînd pe Dumnezeu, încetează lucrarea lui cugetătoare trecătoare, rămînînd cu lucrarea lui netrecătoare, căci Dumnezeu e mai presus de cugetarea care face efortul de a defini şi pune în legătură obiectele variate şi definite şi prin aceasta recurge la nişte categorii mai prejos de cugetarea minţii îndreptată neschimbat spre Dumnezeu cel infinit şi spre sinea sa indefinită.

161. Aceasta nu înseamnă că nu pot conlucra unii cu alţii în lucrurile necesare vieţii pămînteşti. Mai mult chiar, de aci se vede că pentru sfîntul Simeon nepărtăşia celor curaţi cu lumea înseamnă numai nepri-mirea cuvintelor, gîndurilor şi faptelor rele din ea. Dar ei tocmai prin

Dumnezeu. în măsura în care ne curăţim, prin osteneli şi sfinţite sudori, sîntem luminaţi prin lumina lacrimilor de pocăinţă. Şi în măsura în care ne luminăm, ne curăţim prin lacrimi. Lucrul din urmă (curăţirea prin lacrimi) îl aducem noi de la noi înşine ; cel dintîi (luminarea) ni se dă şi-1 primim de sus.

40. Mulţi aducînd cele ale lor nu au primit cele ce vin de obicei de la Dumnezeu. Aceasta se vede din cele ce au făcut şi au păţit Cain şi Esau. Căci dacă cineva nu aduce ale sale într-o stare de suflet evlavioasă, cu credinţă fierbinte şi cu multă smerită cugetare, Dumnezeu nu va căuta la el şi nu va primi cele aduse. Iar dacă nu sînt împlinite acestea, nici El nu va da în schimb ale Sale celui ce a adus ale lui astfel.

41. Lumea e moartă pentru sfinţi şi cei din ea la fel pentru ei. De aceea văzînd, nu văd faptele lor cele bune şi auzind, nu pot înţelege (Matei XIII, 13) cuvintele lor dumnezeieşti grăite în Duhul Sfînt. Dar nici cei duhovniceşti nu pot primi în ei faptele cele rele sau cuvintele pătimaşe ale oamenilor lumeşti sau răi, ci văzînd şi ei cele din lume, nu le văd şi auzind cele ale oamenilor lumeşti, rămîn cu simţirea ca şi cînd nu le-ar auzi. Şi astfel nu se înfăptuieşte nici o părtăşie a acestora cu aceia, sau a acelora cu aceştia [161].

42. Despărţirea între lumină şi întuneric e clară şi un amestec între ele este cu neputinţă. «Căci ce părtă-şie are lumina cu întunericul, zice, sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul ?» (2 Cor. VI, 15). Tot aşa' e de mare depărtarea şi despărţirea între cei ce se află în Duhul Sfînt şi cei ce nu se află în El. Cei dintîi au petrecerea în cer (Filip. III, 20), căci au ajuns, încă de aici, din oameni, îngeri. Iar cei din urmă şed încă în întunericul moştenit şi în umbra morţii (Ps. CVI, 10 ş.u.), pironiţi de pămînt şi de lucrurile de pe pămînt. Cei dintîi sînt în lumina înţelegătoare şi neînserată ; ceilalţi sînt luminaţi numai de lumina supusă simţurilor; cei dintîi se văd pe ei înşişi şi văd şi pe cei apropiaţi; ceilalţi, vă-zîndu-se pe ei înşişi şi văzînd şi pe cei apropiaţi murind în fiecare zi, nu ştiu că sînt oameni şi că mor ca oamenii (Ps. LXXXI, 7) ; iar neştiind, nu

aceasta pot lucra la curăţirea şi la ridicarea celor din lume. Deci poate exista, în vederea acestui scop, o legătură a lor cu ceilalţi oameni. Ba sfîntul Simeon o cere aceasta în alte locuri cu toată puterea.

cred că va fi o judecată şi o înviere şi o răsplătire pentru cele săvîrşite de fiecare ,în viața de aici.

43. Dacă Duhul Sfînt este în tine, fără îndoială vei cunoaşte, din lucrările Lui ce se săvîrşesc în tine, cele ce spune despre El apostolul. Căci zice : «Unde e Duhul Domnului, acolo este libertatea» (2 Cor. III, 17) ; ;şi : «Trupul e mort pentru păcat, iar Duhul viază pentru dreptate» (Rom. VIII, 10) ; şi : «Cei ce sînt ai lui Hristos viața şi-au răstignit împreună cu patimile şi cu poftele ei» (Gal. V, 29). Căci cîți în Hristos s-au botezat, sînt în Duhul Sfînt (Ioan VII, 33), ca unii ce au îmbrăcat pe Hristos întreg (Gal. III, 27) şi s-au făcut fii ai luminii (Luca XVI, 8)) şi umblă în lumina neînserată (1 Ioan I, 7). Şi văzînd lumea, nu o văd şi auzind ale lumii, nu aud (Matei XIII, 13). Căci precum s-a scris despre oamenii trupeşti că văzînd, nu văd şi auzind despre lucrurile dumnezeieşti, nu înțeleg, nici nu pot primi cele ale Duhului, căci nebunie sînt pentru ei acestea (1 Cor. II, 14), aşa să înțelegi şi despre cei ce au în ei pe Duhul Sfînt : trup au, dar nu sînt în trup. «Căci voi, zice, nu sînteți în trup, ci în duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi» (Rom. VIII, 9). Ei sînt morți lumii, şi lumea, lor. «Căci mie, zice, lumea s-a răstignit şi eu lumii» (Gal. VI, 14).

44. Cel ce cunoaşte aceste semne şi stări minunate lucrîndu-se în sine este cu adevărat purtător de Dumnezeu şi de semne, avînd pe Dumnezeu, sau pe însuşi Duhul cel Preasfînt locuind în el, vorbind şi lucrînd în el cele spuse de Pa vel. Iar cel ce nu a cunoscut încă acestea în sine, să nu se amăgească, căci este încă trup şi sînge, adică acoperit de întunericul poftelor trupului [162]. Iar trupul şi sîngele nu vor moşteni împărăția lui Dumnezeu, care este Duhul Sfînt (1 Cor. XV, 20).

45. De la dumnezeiescul Botez primim iertarea păcatelor săvîrşite şi ne eliberăm de vechiul blestem şi ne sfințim prin venirea Sfîntului Duh. Dar harul desăvîr-şit, după cuvîntul : «Voi locui şi voi umbla întru ei» (2 Cor. VI, 16), nu-1 primim atunci. Aceasta e a celor ce s-au întărit în credință şi arată acest har prin fapte. Căci după ce ne-am botezat, abătîndu-ne spre

162. Aşa cum sfîntul Simeon identifică curăția cu lumina, tot aşa identifică necurăția poftelor şi a patimilor, cu întunericul. Cea dintîi dă putința vederii lui Dumnezeu, cea din urmă nu.

163. Cap. 74, ***Filocalia greacă.***

fapte rele şi de ruşine, lepădăm cu totul şi sfinţirea însăşi. Dar prin pocăinţă şi mărturisire şi lacrimi primim pe măsura lor, mai întîi iertarea păcatelor săvîrşite şi, prin aceasta, sfinţirea şi harul de sus [16S].

46. De la pocăinţă ne vine spălarea întinăciunii faptelor ruşinoase. După ea primim împărtăşirea de Duhul Sfînt. Dar nu în chip simplu, ci după credinţa, simţirea şi smerenia celor ce s-au pocăit din tot sufletul. însă numai după iertarea deplină a păcatelor de mai înainte, primită de la părintele care ne-a luat asupra sa. De aceea bine este să ne pocăim în fiecare zi, pentru porunca ce s-a dat. Căci îndemnul : «Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia cerurilor» (Matei III, 2), ne arată lucrarea aceasta ca fiind fără hotar [164].

47. Harul Preasfîntului Duh s-a dat sufletelor logodite cu Hristos, ca o arvună. Şi precum fără arvună, femeia nu are asigurare că se va înfăptui vreodată unirea ei cu bărbatul, aşa nici sufletul nu primeşte încredinţare sigură că va fi împreună cu Stăpînul şi cu Dumnezeul său în veci, sau se va uni cu El tainic şi de negrăit şi se va bucura de frumuseţea neapropiată a Lui, dacă nu primeşte arvuna harului Lui şi nu-1 dobîndeşte în sine întru cunoştinţă [165].

^ 48. Precum scrisorile de învoială, dacă nu primesc iscăliturile unor martori vrednici de crezare nu fac sigură arvuna, tot aşa, înainte de împlinirea poruncilor şi de dobîndirea virtuţilor, nu e sigură iluminarea harului. Căci ceea ce sînt martorii pentru învoieli, aceea este lucrarea poruncilor şi virtuţile pentru arvuna Duhului. Datorită acestora primeşte fiecare prin arvună încredinţarea mîntuirii viitoare [166].

49. întîi învoielile se scriu, aşa zicînd, prin lucrarea poruncilor, apoi se pecetluiesc şi se iscălesc de către virtuţi. Abia atunci îşi dă mirele Hristos, sufletului mireasă, inelul, adică arvuna Duhului[167].

164. Cap. 75. *Filocalia greacă.* Pocăinţa nu are hotar. Căci mereu putem înainta în cele bune, părîndu-ne rău de nedesăvîrşirea dinainte.

165. Cap. 76, *Filocalia greacă.* «Intru cunoştinţă», înseamnă în chip conştient, simţit. Frumuseţea lui Hristos este pe de o parte neapropîată, căci nu poate fi cuprinsă, pe de alta e simţită. E cunoştinţă şi neştiinţă. Chiar subiectul semenului, pe de o parte îl sesizăm, pe de alta ne rămîne transcendent şi de nedefinit.

166. Cap. 77, *Filocalia greacă.*

167. Cap. 78, *Filocalia greacă.* Poruncile împlinite se înscriu în fiinţa noastră, virtuţile îşi pun pecetea pe ea. Arvuna Duhului vine ca o primă lumină de sus în fiinţa noastră, producînd o primă transparenţă a ei pentru Dumnezeu şi o primă unire a ei cu El. Duhul este inelul lui Hristos, legătura începătoare cu Hristos.

50. Precum mireasa înainte de nuntă primeşte de la mire numai arvuna, iar zestrea convenită şi darurile făgăduite, aşteaptă să le primească după nuntă, aşa şi mireasa, care e Biserica credincioşilor şi sufletul fiecăruia dintre noi, primeşte întîi de la mirele Hristos numai arvuna Duhului, iar bunătăţile veşnice şi împărăţia cerurilor aşteaptă să le primească numai după plecarea de aici. Dar prin arvună are încredinţarea că va primi bunătăţile convenite în învoială în chip nemin-cinos [168].

51. Se întîmplă uneori că mirele întîrzie în vreo călătorie, sau e ocupat cu alte treburi, şi de aceea hotărăşte să amîne nunta. Dacă mireasa se va mînia şi, dis-preţuind dragostea lui, va şterge sau va rupe hîrtia de învoială, va cădea îndată din nădejdile ce le are în mire. Aşa se întîmplă şi cu sufletul. De va zice cineva dintre cei ce se nevoiesc : pînă cînd sînt dator să mă ostenesc ? Şi drept urmare va slăbi din ostenelile nevo-inţei şi, prin neglijarea poruncilor şi prin părăsirea pocăinţei neîncetate, va şterge şi va rupe, aşa zicînd, învoielile, va cădea îndată cu totul şi din arvuna şi din nădejdea în Dumnezeu [169].

52. Dacă mireasa îşi întoarce către altul dragostea de la mirele cu care s-a învoit, şi se împreună cu acela, pe faţă sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la

168. Cap. 79, *Filocalia greacă.*

169. Cap. 80, *Filocalia greacă.* Odată arvuna primită, nu trebuie stat pe loc, ci trebuie înaintat, adică trebuie cultivată. Altfel are loc o adevărată cădere din dragostea faţă de mire.

mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aştepte cu dreptate şi pedeapsa şi ocara prevăzută de lege. Tot aşa se întîmplă şi cu noi. Dacă-şi întoarce careva dragostea datorată mirelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe faţă sau în ascuns, şi inima lui e ţinută de acel lucru, se face urît mirelui şi nevrednic de unirea cu El [17°]. Căci *a* zis : «îi iubesc pe cei ce Mă iubesc» (Prov. VIII, 17)[171].

53. Arvuna este, pentru cei ce au dobîndit-o, negrăită, înţeleasă în chip neînţeles, ţinută fără să fie stăpînită [172],văzută în chip nevăzut, vie şi grăitoare, în mişcare şi mişcînd pe cel ce a dobîndit-o, zburînd din chivotul în care se află pecetluită şi aflîndu-se iarăşi în chip neaşteptat în lăuntrul lui[173]. în felul acesta face pe cel ce a dobîndit-o să nu socotească nici prezenţa ei sigură, nici plecarea ei fără întoarcere. Şi aşa neavînd-o, este ca cel ce o are, şi avînd-o, cel ce a. dobîndit-o se simte ca cel ce nu o are [174].

54. Se întîmplă ca cineva stînd noaptea în casă cu toate uşile închise, dacă va deschide o mică fereastră şi va fi luminat deodată de un fulger strălucitor, nesupor-tînd ocliii această strălucire, se apără, închizînd îndată ochii şi se retrage în sine. Tot aşa cînd sufletul e închis în cele supuse simţurilor, de se va apleca (Cînt. Cînt. II, 9) vreodată cu mintea spre cele din afară de acestea ca printr-o fereastră, luminîndu-se de fulgerul arvunii din ele, adică al Duhului Sfînt, şi nesuportînd raza luminii neacoperite, simte o spaimă în minte şi se adună întreg în sine, refugiindu-se ca într-o casă în cele cunoscute cu simţurile şi omeneşti.

55. Din aceste semne trebuie să cunoască fiecare dacă a primit arvuna Duhului de la mirele şi stăpînul

Hristos. Şi dacă a primit-o, să se sîrguiască să o ţină[175]. Iar dacă

170. S-a rupt comuniunea lăuntrică dintre suflet şi Hristos.

171. Cap. 81, *Filocalia greacă.* Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu iubeşte pe cel ce premerge cu iubirea lui, ci pe cel ce răspunde iubirii Sale. Căci nu poate intra în inima celui ce nu şi-o deschide iubirii Sale.

172. Ţii iubirea cuiva, dar nu o stăpîneşti, căci depinde şi de libertatea aceluia.

173. Aci ţi se paie că ai iubirea celuilalt, aci că n-o mai ai. Numai după consolidarea în ea, ai asigurarea statornică a ei.

174. Credinţa, harul, stările duhovniceşti nu sînt ca nişte obiecte fixe şi tangibile. Ele dau într-un anumit moment convingerea prezenţei lor, în altul parcă nu mai sînt. Principal e ca din momentul din urmă să nu tragi concluzia că nu va reveni momentul dintîi şi să-ţi faci din aceasta o concluzie definitivă de gîndire şi comportare.

nu s-a învrednicit încă să o primească, să se sîrguiască să o primească prin fapte bune şi prin pocăinţa cea mai fierbinte şi să o păzească prin lucrarea poruncilor şi prin dobîndirea virtuţilor[176].

56. Acoperişul fiecărei case se ţine prin temelii şi prin cealaltă parte a clădirii ; iar temeliile se aşază, ca trebuincioase şi folositoare, pentru a purta acoperişul. Astfel nici acoperişul nu poate sta fără temelii şi nici temeliile nu-s de vreo treabă sau de vreun folos, fără acoperiş. Aşa şi harul lui Dumnezeu se păstrează prin lucrarea poruncilor, iar faptele poruncilor se pun ca temelii pentru harul "lui Dumnezeu ; şi nici harul Duhului nu poate rămînea în noi fără lucrarea poruncilor, nici lucrarea poruncilor fără harul lui Dumnezeu nu e de/vreo trebuinţă sau de vreun folos [177].

57. Precum casa fără acoperiş, lăsată aşa din negrijă zidarului, nu numai că nu e de nici o treabă, ci face şi zidarul de rîs, aşa şi cel ce pune temeliile lucrării poruncilor şi ridică zidurile virtuţilor înalte, de nu va primi şi harul Duhului Sfînt întru vederea şi cunoştinţa sufletului, este nedesăvîrşit şi compătimit **de cei** desăvîrşiţi. El s-a lipsit de har pentru una din aceste două pricini : sau pentru că n-a avut grijă de pocăinţă, sau pentru că nefiind iscusit la adunarea poruncilor, care e un material nesfîrşit, a lăsat ceva afară din cele ce ne par nouă neînsemnate, dar sînt de trebuinţă la clădirea casei virtuţilor. Astfel fără ele, n-a putut să-şi acopere casa prin harul Duhului[178].

58. Dacă Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu s-a coborît pe pămînt ca să ne împace prin Sine pe noi cei ce eram duşmani ai

175. Să o ţină ca iubire activă, nu statică.

176. Cap. 82, *Filocalia greacă.* Să o păzească deci printr-o înaintare cu fapta şi prin întărirea ei în virtuţi.

177. Cap. 83, *Filocalia greacă.* Harul nu se menţine unde nu se lucrează poruncile lui Hristos. Harul e putere activă, e iradiere, nu e ceva static.

178. Cap. 84, *Filocalia greacă.* Materialul e nesfîrşit, în sensul că sufletul niciodată nu sfîrşeşte a se desăvîrşi, dar şi în sensul că el mereu trebuie să fie în lucrare. Altfel se prăbuşeşte în moarte, în inerţie, la

Părintelui Său (Rom. V, 10), şi să ne unească în chip conştient

cu Sine prin Duhul Său cel Sfînt şi de o fiinţă, cel ce cade din acest har, de care altul va avea parte ? Cu siguranţă acesta nici n-a fost împăcat cu Dumnezeu, nici n-a dobîndit unirea cu El prin împărtăşirea Duhului[179].

59. «*Va* pune cineva foc în sîn, zice înţeleptul, şi nu-şi va arde hainele ?» (Prov. VI, 27). Iar eu zic : Cine nu va arde şi nu se va umplea de strălucire şi nu va răspîndi şi el fulgerele dumnezeirii, pe măsura curăţirii şi a împărtăşirii de foc, dacă va primi în inimă focul ceresc neacoperit ? Căci împărtăşirea urmează curăţirii, iar curăţirea urmează împărtăşirii.

^ 60. Cel ce se împărtăşeşte de Duhul dumnezeiesc se izbăveşte de poftele şi de plăcerile pătimaşe, dar de trebuinţele trupeşti ale firii nu se desparte [18e]. Ca unul ce e slobozit de legăturile poftei pătimaşe şi e unit cu slava şi cu dulceaţa nemuritoare, se sileşte neîncetat să fie sus şi să petreacă cu Dumnezeu ; şi să nu se depărteze nici pentru o clipă de vederea Aceluia şi de desfătarea de care nu se mai satură. Dar ca unul ce e închis în trup şi în stricăciune, e tras şi purtat şi el de acestea şi se întoarce spre cele pămînteşti. Insă atunci atîta întristare are din pricina acestora, cîtă are sufletul păcătosului cînd se desparte de trup [181].

61. Precum pentru iubitorul de trup şi de viaţă, de plăceri şi de lume, despărţirea de acestea este moarte, aşa pentru iubitorul de curăţie şi de Dumnezeu, de cele netrupeşti şi de

orice nivel ar fi ajuns. Şi atunci nu mai are acoperiş potrivit cu el, care constă propriu-zis din infinitatea deschisă a lui Dumnezeu.

179. Cap. 85, *Filocalia greacă.*

180. Important e ca afectele să fie ţinute în frîu, să nu se lunece la păcat prin ele. Dulceaţa spirituală a vieţii în Duhul Sfînt îl face pe unnl ca acesta să nu simtă trebuinţa plăcerilor legate de satisfacerea poftelor. 181. Cap. 86, *Filocalia greacă.*

virtute, moarte cu adevărat este despărţirea cea mai mică a cugetării de acestea. Cel ce priveşte lumina supusă simţurilor, dacă va închide puţin ochii, sau i se vor acoperi de altcineva, se necăjeşte şi se întristează şi nu poate peste tot, să rabde aceasta, mai ales dacă privea la anumite lucruri de trebuinţă sau interesante. Dar cu cît mai vîrtos nu se va întrista şi nu se va

necăji cel ce e luminat de Duhul Sfînt şi priveşte cu trezvie şi cu înţelegere, fie că priveghează, fie că doarme, bunătăţile acelea «pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit» (1 Cor. II, 9), la care doresc şi îngerii să privească (1 Petru I, 12), de va fi smuls de cineva de la vederea lor ? Căci el socoteşte aceasta, pe drept cuvînt, moarte şi înstrăinare de viaţa veşnică[182].

62. Omul fiind îndoit, adică avînd alcătuirea din suflet şi trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută şi nevăzută. Şi fiecăreia din aceste părţi i s-a rînduit în chip potrivit ei unele din faptele şi din grijile noastre. Dar am înţeles că lucrul acesta este adevărat şi cu privire la vederi şi la vise. Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea reţin închipuirea şi cugetarea lui şi în somn. De se îngrijeşte de lucruri omeneşti, e preocupat de ele şi în închipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeieşti şi cereşti, se va afla şi în vis cu gîndirea în acestea, după spusa proorocului : «Şi tinerii vor avea vedenii» (Ioil III, 1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înşelat, ci va vedea lucruri adevărate şi i se vor încredinţa descoperiri [183].

63. Cînd partea poftitoare a sufletului e împinsă spre patimile desfătărilor şi spre plăcerile vieţii, tot pe acestea le vede sufletul şi în vis. Iar cînd iuţimea sau mînia sufletului e înfuriată împotriva semenilor, visează atacuri, războaie şi lupte

182. Cap. 87, *Filocalia greacă.*

183. Aşa cum visele cu conţinuturi pămînteşti au legătură cu cele trăite de fapt, aşa au şi cele referitoare la realităţile dumnezeieşti o legătură adevărată cu ele, întrucît au fost trăite în stare de trezvie.

între şerpi şi certuri ca la judecată cu duşmanii. Cînd, în sfîrşit, raţiunea lui se înalţă prin trufie şi mîndrie, îşi închipuie răpiri înaripate în aer, şederi şi domnii pe tronuri înalte, păşiri înaintea poporului în fruntea unora care luptă.

64. Numai vederile acelea sînt adevărate, care nici n-ar trebui să se numească visuri, ci vederi. Ele sînt proprii acelora a căror minte a devenit simplă, prin să-lăşluirea Duhului, şi liberă de toată supărarea şi robia patimilor ; a căror cugetare se mişcă în jurul celor dumnezeieşti şi se gîndeşte la răsplătirile viitoare ; a căror viaţă mai presus de viaţa celor vii este fără griji, netulburată, liniştită, curată, plină de milă, de înţelepciune, de cunoştinţa cerească şi de roadele bune cultivate de Duhul. Ale celor ce nu sînt aşa, sînt mincinoase şi încurcate şi totul e o înşelătorie vădită [184].

65. Mulţi au fericit viaţa pustnicească, alţii pe cea de obşte, sau în chinovie. Alţii doresc să stea în fruntea poporului, să îndemne, să înveţe şi să ridice biserici, hrănindu-se din acestea în chip felurit trupeşte şi sufleteşte. Eu nu aş socoti pe nici una din acestea mai bună decît pe alta. Nici n-aş spune că una e vrednică de laudă, iar alta de ocară. Ci în toată privinţa şi în toate lucrurile şi faptele, cu totul fericită este viaţa cea pentru Dumnezeu şi după Dumnezeu[185].

66. Viaţa oamenilor se alcătuieşte din felurite ştiinţe şi meşteşuguri ; unul îndeletnicindu-se cu una, altul cu alta, fiecare aduce partea sa şi astfel oamenii îşi dau şi primesc între ei, în timpul vieţii, împlinind trebuinţele trupeşti ale firii. Aşa se poate vedea şi între oamenii duhovniceşti : unul se îndeletniceşte cu o virtute, altul cu alta, toţi alergînd din

184. Mintea celor în care s-a sălăşluit Duhul a devenit simplă, pentru că în ea totul e armonios şi concentrat în Duhul; în ea nu sint îndoieli, sfîşieri, contraziceri, schimbări de metode şi ţinte fără siguranţa că sînt mai bune ca cele dinainte şi că vor duce în mod neîndoielnic la succes cum n-au dus cele dinainte.

185. Cap. 88, *Filocalia greacă.*

diferite părţi spre aceeaşi ţintă [186].

67. Ţinta tuturor celor ce se nevoiesc după Dumnezeu este să placă lui Hristos, Dumnezeului nostru, şi să primească împăcarea cu Tatăl prin împărtăşirea de Duhul şi să dobîndească mîntuirea prin aceasta. Căci în aceasta stă

186. Cap. 89, *Filocalia greacă.*

187. Cap. 90, *Filocalia greacă.* Învăţătura aceasta despre mîntuire este cu totul deosebită de învăţătura apuseană a unei justificări pur juridice a omului prin echivalentul morţii lui Hristos.

188. Cap. 91, *Filocalia greacă.*

189. Deci sfîntul Simeon admite şi putinţa unei vieţi curate în lume. Nu depărtarea externă de lume, ci detaşarea lăuntrică de ceea ce e rău în ea, este lucrul hotărîtor.

mîntuirea fiecărui suflet şi a fiecărui om. Neîmplinindu-se aceasta, deşartă e osteneala şi lucrarea noastră şi fără rost e toată calea care nu duce la aceasta pe cel ce aleargă pe ea [187].

68. Cel ce a părăsit toată lumea şi s-a retras în munte, pentru liniştire, dar de acolo scrie celor din lume, pentru a atrage atenția, pe unii fericindu-i, iar pe alții linguşindu-i şi lăudîndu-i, este asemenea celui ce s-a despărțit de femeia desfrînată, ispititor îmbrăcată şi foarte rea, şi s-a dus în țară depărtată, ca să scape pînă şi de amintirea ei, dar pe urmă uitînd de ținta pentru care a venit acolo, doreşte să scrie celor ce petrec şi se murdăresc cu desfrînată aceea, fericindu-i. Prin aceasta arată că, dacă nu cu trupul, cel puțin cu inima şi cu mintea se împărtăşeşte de bunăvoie de patima lor, încuviințînd amestecarea lor cu ea[188].

69. Pe cît sînt de vrednici de laudă şi de fericiți cei ce petrec în lume, dar îşi curățesc simțirile şi inimile de toată pofta cea rea, pe atîta sînt de vrednici de ocară şi de osîndă cei ce petrec în munți şi în peşteri, dar îşi doresc laudele şi fericirile de la oameni[189]. Aceştia vor fi ca nişte preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce pofteşte să se audă în lume despre viața, despre numele şi despre petrecerea lui, desfrînează față de Dumnezeu, ca poporul de odinioară al iudeilor, cum zice David (Ps. CV, 39) [190].

70. Cel ce s-a lepădat fără şovăieli de lume şi de cele din ea, din credința în Dumnezeu, crede că Domnul e milostiv şi îndurat şi primeşte pe cei ce vin cu pocăință la El. Iar ştiind că prin necinstire cinsteşte pe robii săi, prin sărăcia cea mai de pe urmă îi îmbogățeşte şi prin ocări şi disprețuiri îi slăveşte, iar prin moarte îi face părtaşi şi moştenitori ai vieții veşnice, se grăbeşte prin acestea ca un cerb însetat (Ps. XLI, 2) spre izvorul cel nemuritor. El urcă prin acestea în sus ca pe o scară, pe care urcă şi coboară îngerii (Fac. XXVIII, 12), care vin în ajutorul celor ce urcă. Iar la capătul de sus al scării stă Dumnezeu,

190. Cap. 92, *Filocalia greacă.*

191. Această scenă e pictată pe zidul din afară al Mînăstirii Su-cevița din Bucovina.

192. Cap. 93, *Filocalia greacă.* Dumnezeu ne acordă o demnitate, cerîndu-ne să dăm şl noi nişte osteneli pentru bunătățile ce ni le va dărui. Căci voieşte să ni se facă prin aceasta dator, voieşte să ne dea un oarecare drept la aceste bunătăți. Nu voieşte să ne încarce cu ele ca pe nişte obiecte pasive, ci să creştem la capacitatea de a fi purtătorii lor în mod activ, sau de a ni le asimila ca subiecte.

aşteptînd hotărîrea şi sîrgu-inţa noastră după putere [191], nu pentru că se desfată să ne vadă ostenind, ci fiindcă Iubitorul de oameni voieşte să ne dea plata Sa ca pe o datorie [192].

71. Pe cei ce vin fără şovăire la El, Domnul nu-i lasă nicidecum să cadă, ci, văzîndu-i slăbiţi în putere, conlucrează cu ei, îi ajută, întinzîndu-le mîna puterii Sale de sus şi-i aduce iarăşi la Sine. îi sprijineşte pe faţă şi în ascuns, în chip ştiut şi neştiut. Aceasta, pînă ce urcă toată scara şi se apropie de El şi se unesc întregi cu El întreg şi uită de toate cele pămînteşti, fiind cu El acolo sus, dacă în trup sau afară de trup (2 Cor. XII, 2), nu ştiu, şi petrecînd împreună cu El şi bucurîndu-se de bunătăţile tainice [193].

72. E cu dreptate, ca întîi să ne punem grumajii noştri sub jugul poruncilor lui Hristos Şi să nu ne înfu-riem, nici să ne tragem îndărăt. Ci să păşim drept şi cu rîvnă pînă la moarte sub ele, şi să ne înnoim pe noi înşine, raiul cel cu adevărat nou al lui Dumnezeu, pînă ce Fiul va veni împreună cu Tatăl, prin Duhul Sfînt, şi se va sălăşlui în noi. Iar atunci, cînd îl vom dobîndi întreg, sălăşluit în noi ca învăţător, oricăruia dintre noi i-ar porunci şi orice slujbă i-ar încredinţa, să o ia asupra sa şi să o împlinească cu bucurie, după voia Lui. Dar nu se cade să o cerem înainte de vreme, nici să primim a o lua cînd e dată de oameni, ci să stăruim în poruncile Stăpînului şi Dumnezeului nostru şi să aşteptăm hotărîrea lui Dumnezeu [194].

73. După ce am primit o slujbă în lucrurile dumnezeieşti şi ne-am cîştigat cinste în ea, de vom fi îndemnaţi de Duhul să trecem la altă slujbă sau lucrare sau făptuire, să nu ne împotrivim. Căci Dumnezeu nu vrea să fim leneşi, nici să rămînem în una şi aceeaşi lucrare în care am început, pînă la sfîrşit, ci să înaintăm şi să ne mişcăm continuu spre izbîndirea în cele mai mari, potrivindu-ne voii lui Dumnezeu şi nu voii noastre [19S].

74. Cel ce şi-a făcut moartă voia sa e cu totul fără voie. Dar nici una dintre cele ce sînt şi vieţuiesc şi se mişcă nu e fără voie, afară de cele nesimţitoare şi nemişcate. Plantele, măcar că

193. Cap. 94, ***Filocalia greacă.*** **194. Cap. 95,** ***Filocalia greacă.*** **195. Cap. 96,** ***Filocalia greacă.***

se mişcă şi cresc, nu spunem că-şi fac mişcarea şi creşterea printr-o voie naturală, căci sînt neînsufleţite. Dar tot ce e însufleţit are şi o voie naturală. Deci cel ce şi-a omorît prin nevoinţă şi sîrguinţă voia sa şi s-a făcut cu totul fără voie a ieşit din firea sa şi, prin faptul că nu mai voieşte nimic, nu mai poate lucra nimic, nici bine nici rău.

75. Cel ce se sîrguieşte să-şi omoare voia sa e dator să facă voia lui Dumnezeu ; şi în loc de voia sa, să aşeze în sine pe cea a lui Dumnezeu ; pe aceasta să o sădească şi să o altoiască în inima sa [196]. Pe urmă să ia seama cu grijă dacă cele sădite şi altoite încolţesc din rădăcinile lor din adînc şi dacă cele lipite şi unite s-au făcut un singur pom ; apoi dacă au crescut, au înflorit şi au făcut rod frumos şi dulce. întîmplîndu-se aceasta, nici el însuşi nu mai deosebeşte pămîntul care a primit sămînţa şi rădăcina, de mlădiţa aceea neînţeleasă, negrăită şi de viaţă purtătoare care a fost altoită în ea [197].

76. Celui ce-şi taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu îi dăruieşte Dumnezeu voia Lui, într-un chip aşa de tainic, încît nici el nu ştie. Şi o păstrează neştearsă în inima sa şi-şi deschide ochii înţelegerii ca să o cunoască pe ea şi primeşte putere ca să o împlinească. Iar acestea le lucrează harul Sfîntului Duh. Căci fără El nu se face nimic [198].

77. Cînd vom împlini cu toată tăria, rîvna, hotărî-rea şi pornirea nereţinută cele ce ne-a învăţat şi poruncit Dumnezeu în chip tainic şi neştiut, fără să nesocotim nimic, atunci ni se va descoperi în chip arătat ca unor credincioşi ascultători, ca unor ucenici şi prieteni adevăraţi, cum s-a descoperit odinioară sfinţilor Săi ucenici şi apostoli şi tuturor celor ce au crezut prin ei în numele Lui. Şi atunci vom deveni fii ai lui Dumnezeu după har, cum zice Pavel : «Cîţi sînt povăţuiţi de Duhul lui Dumnezeu, sînt fii ai lui Dumnezeu ; iar de sînt fii, sînt şi moştenitori ai lui Dumnezeu şi împreună-moştenitori cu

196. Deci el nu trebuie să rămînă nelucrător ca lucrurile nesimţitoare, ci să-şi unească voia sa cu voia lui Dumnezeu, care aduce un adaos de mare putere voii sale. Aceasta se vede din cele spuse in continuare de sfîntul Simeon.

197. Cap. 97, *Filocalia greacă.* Aşa cum altoiul face un singur pom cu tulpina în care s-a altoit, aşa şi harul cu firea în care s-a sădit, sau voia lui Dumnezeu cu voia omului în care s-a imprimat, fac un singur întreg. Căci omul îşi omoară voia sa prin voia proprie şi prin aceasta şi-o împlineşte şi întăreşte în acelaşi timp.

198. Cap. 98, *Filocalia greacă.*

Hristos» (Rom. VIII, 14, 1.7).

78. Nici unul din cei ce s-au învrednicit să fie cu Dumnezeu, în unitatea Duhului, şi să guste bunătăţile Lui tainice, nu mai iubeşte slava dată lui de oameni, dar nici aurul sau îmbrăcămintea sau pietrele socotite preţioase de cei fără de minte ; nu se mai lipeşte cu inima de bogăţia trecătoare, nu mai vrea să fie cunoscut de împăraţi şi de stăpînitori care nu stăpînesc, ci sînt stă-pîniţi de multe ; nu mai vede în acestea ceva mare şi înalt, nici nu le mai socoteşte pricinuitoare de mai mare slavă celor ce se apropie de ele ; nu va mai preţui nimic altceva din cele lăudate şi strălucitoare pentru oameni. Ba nu va mai socoti ceva rău nici căderea cuiva din bogăţie în sărăcie şi de la stăpînirea şi puterea cea mai mare şi de la demnitatea cea mai vestită, la ultima lipsă de slavă şi de cinstire.

79. Dacă ai primit iertarea păcatelor tale, fie prin mărturisire, fie prin îmbrăcarea schimei sfinte şi îngereşti, cîtă dragoste, mulţumire şi smerenie nu trebuie să-ţi pricinuiască aceasta ? Că fiind vrednic de nenumărate pedepse, nu numai că te-ai izbăvit de ele, ci te-ai învrednicit şi de înfiere, de slavă şi de împărăţia cerurilor. Acestea depănîndu-le în cuget şi amintindu-ţi-le pururea, fii gata şi pregăteşte-te să nu necinsteşti pe Cel ce te-a cinstit şi ţi-a iertat nenumărate greşeli. Ci slăveşte-L şi cinsteşte-L prin toate lucrurile tale, ca şi El să te slăvească în schimb şi mai mult pe tine, pe care te-a cinstit mai mult decît toată zidirea văzută şi te va numi prieten adevărat al lui Dumnezeu [199].

80. Cu cît este mai de preţ sufletul decît trupul, cu atît e mai înalt omul raţional decît lumea. Nu lua seama la mărimea făpturilor din ea, ca să le socoteşti, omule, pentru aceasta, pe ele mai de preţ ca tine. Ci căutînd la harul ce ţi s-a dat şi cunoscînd demnitatea sufletului tău mintal şi raţional, laudă

199. Dumnezeu te-a făcut prieten, adică te-a ridicat la un dialog intim cu El şi-ţi dăruieşte tot ce are şi El prin aceasta.

pe Dumnezeu, Care te-a cinstit mai presus decît toate cele văzute [200].

81. Să luăm aminte cum slăvim pe Dumnezeu. Căci nu se slăveşte alt fel de către noi de cum a fost slăvit de către Fiul[201]. Fiindcă prin acelea prin care a slăvit Fiul pe Tatăl Său, prin acelea a fost slăvit şi Fiul de către Tatăl. Şi aceleaşi trebuie să le facem şi noi cu sîrguinţă, ca prin aceleaşi să slăvim pe Cel ce primeşte să se numească Tatăl nostru cel din ceruri şi să fim slăviţi de El cu slava Fiului în Care a fost înainte de a fi lumea prin El (Ioan XVII, 5) [202]. Iar acestea sînt : crucea, sau mortificarea lumii întregi, necazurile, ispitele şi orice altceva din pătimirile lui Hristos. Purtîndu-le pe acestea întru răbdare multă, urmăm lui Hristos în patimile Sale şi slăvim prin ele pe Tatăl nostru şi Dumnezeu, ca fii ai Lui prin har şi ca împreună-moştenitori cu Hristos [203].

82. **Sufletul care nu s-a izbăvit cu desăvîrşire şi cu bună simţire de alipirea şi de împătimirea de cele văzute nu poate purta fără întristare pricinile de întristare[204] şi uneltirile venite lui de la draci şi de la oameni. Ci fiind legat prin împătimire de lucrurile omeneşti e muşcat de pagubele de bani şi se supără de pierderile unor lucruri şi-1 dor cumplit durerile venite în trupul său** [2fl3].

200. Cap. 100, *Filocalia greacă.* Oricît de mari ar fi lucrurile şi lumea, ele sînt numai obiecte ale omului, dăruite lui de Dumnezeu, ca semn al iubirii Lui. Ba Dumnezeu îi dă omului daruri şi mai mari decît lumea : se dă pe Sine însuşi ca cel mai bun prieten. Aceasta e slava cu care cinsteşte Dumnezeu pe om.

201. Fiul a slăvit pe Tatăl ca om într-un chip exemplar pentru noi. De aceea s-a făcut om. L-a slăvit renunţînd la Sine şi predîndu-se Tatălui desăvîrşit prin pătimiri şi prin moarte.

202. Dacă noi slăvim pe Tatăl, cum L-a slăvit Fiul ca om, şi Tatăl ne slăveşte pe noi cum îl slăveşte pe Hristos ca pe Fiul Său cel veşnic, făcut om.

203. Cap. 101, *Filocalia greacă.*

204. Acesta e lucrul esenţial: să porţi fără întristare cele ce ţi se pricinuiesc cu scopul ca să te întristeze şi să te facă prin aceasta să

83. Dacă şi-a dezlegat cineva sufletul de dorirea şi de poftele lucrurilor supuse simţurilor şi 1-a legat de Dumnezeu, nu numai că va dispreţui banul şi lucrurile din jurul lui şi,

păcătuieşti, dovedind că eşti legat de lumea aceasta şi nu ai încredere desăvîrşită în Dumnezeu. 205. Cap. 102, *Filocalia greacă.*

206. Cap. 103, *Filocalia greacă.* în răbdare şi mîngîiere e o lumină, e vederea celor mai presus de viaţa aceasta. Numai aceasta dă putere de răbdare şi aduce mîngîiere.

207. Propriu-zis nu se poate pierde şi nu trebuie pierdută, ci cel ce o are trebuie să se socotească ca şi cînd n-ar avea-o. Să nu se mîn-drească cu ea.

păgubit de ele, se va arăta fără întristare, ca față de nişte lucruri străine, ci şi durerile venite asupra trupului său le va răbda cu bucurie şi cu mulțumirea cuvenită. Căci el vede pururea, ca dumnezeiescul apostol, că «omul din afară se strică, iar cel din lăuntru se înnoieşte zi de zi» (1 Cor. IV, 10). Altfel nu se pot purta cu bucurie necazurile cele după voia lui Dumnezeu. Căci e de trebuință, în acestea, de cunoştință desăvârşită şi de înțelepciune duhovnicească. Iar cel lipsit de acestea umblă în întunericul deznădejdii şi al neşti-inței, neputînd să vadă cîtuşi de puțin lumina răbdării şi a mîngîierii [206].

84. Tot cel ce se socoteşte învățat în ştiința matematicii nu se va învrednici vreodată să privească şi să cunoască tainele lui Dumnezeu, pînă ce nu va voi mai întîi să se smerească şi să se facă nebun (1 Cor. I, 20), lepădînd, odată cu părerea de sine, şi cunoştința pe care a adunat-o [207]. Căci cel ce face aceasta şi urmează, cu credință neîndoielnică, înțelepților în cele dumnezeieşti, şi e povățuit de aceştia, va intra împreună cu ei în cetatea Dumnezeului celui viu. Şi călăuzit şi luminat de Duhul dumnezeiesc, vede şi învață cele ce nici unul dintre ceilalți oameni nu le-a văzut şi nu le poate vedea şi afla vreodată. Atunci ajunge să fie învățat de Dumnezeu [208].

85. Ucenicii oamenilor îi socotesc nebuni pe cei învățați de Dumnezeu. Căci aceştia, fiind afară de lumina dumnezeiască şi neputînd vedea minunile din ea, pe cei ce sălăşluiesc în lumină şi văd şi învață cele din ea îi socotesc rătăciți, cîtă vreme ei înşişi sînt departe şi nepărtaşi de bunătățile tainice ale lui Dumnezeu [209].

86. Cei ce sînt plini de harul lui Dumnezeu şi desă-vîrşiți întru cunoştința şi înțelepciunea de sus numai de ea vor să se apropie şi să vadă pe cei din lume, ca să le pricinuiască vreo răsplătire prin aducere aminte de poruncile lui Dumnezeu şi

208. Cap. 104, *Filocalia greacă.* In Dumnezeu sînt şi cele învățate de el într-o armonie cu toate cele neştiute. Căci El e mai presus de toate. Iar în lumina Lui se înțeleg mai bine şi cele necunoscute încă.

209. Cap. 105, *Filocalia greacă.* Textul grec e mai dezvoltat.

209 Deci ei nu trebuie să se țină cu totul în afară de legătura cu ceilalți oameni. Iar acestora nu li se cere să uite ştiința lor, ci să cunoască pe Dumnezeu şi să încadreze ştiința lor parțială în lumina totală a lui Dumnezeu, în care sînt toate.

210. Iubirea lor va fi continuu lucrătoare şi pentru aceşti oameni, deci pentru toți.

prin facerea de bine, socotind că poate vor auzi, vor înțelege şi se vor îndupleca[2*91]". Fiindcă cei ce nu sînt purtați de Duhul lui Dumnezeu (Rom. VIII, 14) umblă întru întuneric şi nu cunosc nici unde merg (Ioan XII, 35), nici în ce porunci se poticnesc. Poate, ridicîndu-se din închipuirea de sine care îi stăpîneşte, vor primi învățătura adevărată a Duhului Sfînt. Şi auzind fără ştirbire şi nestrîmbată voia lui Dumnezeu, se vor pocăi şi, împlinind-o, vor primi vreun dar duhovnicesc. Iar dacă nu pot să li se facă acelora pricinuitori ai vreunui astfel de folos, plîngînd învîrtoşarea inimii lor, se întorc la chiliile proprii, rugîndu-se zi şi noapte pentru ei[210]. Căci pentru altceva nu ar fi în stare să se întristeze niciodată cei ce sînt neîncetat împreună cu Dumnezeu, şi sînt mai mult decît plini de tot binele[2U].

87. Sînt şi acum oameni nepătimitori, sfinți şi plini de lumina dumnezeiască, ce petrec în mijlocul nostru şi şi-au omorît aşa de mult mădularele lor de pe pămînt (Colos. III, 5), dinspre toată necurăția şi pofta pătimaşă, încît nu numai că nu cugetă sau nu pornesc să facă de la ei vreun rău, dar nici îndemnați de alții nu rabdă vreo schimbare a stării de nepătimire pe care au dobîn-dit-o[212]. I-ar şti pe aceştia, dacă ar cunoaşte cuvintele dumnezeieşti citite şi cîntate de ei, cei ce se fălesc cu nepăsarea față de acestea şi nu cred celor ce învață întru înțelepciunea Duhului, despre lucrurile dumnezeieşti. Căci, dacă s-ar afla în cunoştința desăvârşită a Sfintei Scripturi, ar crede în bunătățile grăite şi dăruite nouă de Dumnezeu. Dar nefiind părtaşi ai acestor bunătăți, din inchipuirea de sine şi din nepăsare, îi clevetesc, fără să creadă, pe cei ce s-au împărtăşit şi învață despre ele[21S].

88. Care este scopul iconomiei întrupării lui Dum-nezeu-Cuvîntul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură şi citit de noi, dar nepătruns ? Nu e decît acela ca, îm-părtăşindu-se de ale noastre, să ne facă pe noi părtaşi de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea s-a făcut Fiu al omului, ca să ne facă pe noi oamenii fii ai lui Dumnezeu, ridicînd după har neamul

211. Cap. 107, *Filocalia greacă.* Aceasta e singura întristare ă celor ce se află în fericirea fără lipsuri a petrecerii dumnezeieşti. Nici acolo ei nu uită de frații lor care-şi primejduiesc viața veşnică.

212. Aceştia sînt oameni cu neputință de influențat în rău.

213. Cap. 106, *Filocalia greacă.*

214. Fiul lui Dumnezeu, fiind în acelaşi timp Fiul Omului, unin-du-se cu noi, ne face şi pe noi fii ai lui Dumnezeu după har. Sălăş-luindu-se prin aceasta în lăuntrul nostru cu Duhul Său Preasfînt, pe Care

nostru la ceea ce este El după fire, născîndu-ne de sus în Duhul Sfînt şi introducîndu-ne îndată în împărăţia cerurilor ; mai bine zis, dăruindu-se să o avem pe aceasta înlăuntrul nostru (Luca XVII, 21)[214], ca să nu avem numai nădejdea de a intra în ea, ci avînd-o încă de acum, să strigăm : «Viaţa noastră e ascunsă cu Hristos în Dumnezeu» (Colos. III, 3)[215].

89. Botezul nu ia de la noi libertatea voinţei şi puterea de a ne hotărî prin noi înşine, ci abia el ne dăruieşte libertatea, ca să nu mai fim stăpîniţi silnic şi fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atîrnă de noi, fie să stăruim de bună voie în poruncile lui Hristos, Stăpînul nostru, în Care ne-am botezat, şi să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcîndu-ne prin faptele rele la protivnicul şi vrăjmaşul nostru, diavolul[216].

90. Cei ce se supun după Sfîntul Botez, voii celui rău, şi împlinesc cele voite de el, se înstrăinează de sfîntul sîn al Botezului, după cuvîntul lui David (Ps. LVII, 4). Căci nu ne schimbăm, nici nu ne mutăm din firea în care am fost zidiţi, ci fiind zidiţi buni de Dumnezeu (căci Dumnezeu nu a făcut răul), şi rămînînd neschimbaţi prin firea şi prin natura în care am fost zidiţi, cele ce le alegem şi le voim prin socotinţa de bunăvoie, pe acelea le şi facem, fie bune, fie rele. Căci precum cuţitul nu-şi schimbă firea sa, fie că e folosit de cineva spre rău, fie spre bine, ci rămîne fier, aşa şi omul lucrează şi face, precum s-a zis, cele ce le vrea, dar nu iese din firea sa[217].

91. Nu ne mîntuim miluind pe unul, dar ne trimite în foc dispreţuirea unuia. Căci cuvintele : «am flămîn-zit şi am însetat» (Matei XXV, 35), nu s-au spus pentru o singură dată, nici pentru o singură zi, ci pentru întreaga viaţă. Domnul şi Dumnezeul nostru a mărturisit că primeşte să fie hrănit, adăpat şi îmbrăcat şi celelalte, nu o dată, ci totdeauna şi în toţi, de către slugile Sale [218].

L-a primit şi ca om, aduce în noi Împărăţia cerurilor, care e acolo unde e Duhul Sfînt.

215. Cap. 108, *Filocalia greacă.* Mîntuirea constă în unirea cu Dumnezeu în Hristos, nu în vreo justificare juridică.

216. Cap. 109, *Filocalia greacă.* Botezul ne dăruieşte sau ne pune în lucrare din nou libertatea, pentru că Hristos cu libertatea Lui faţă de păcat se sălăşluieşte în noi.

217. Cap. 110, *Filocalia greacă.* Sfîntul Simeon nu admite nici o alterare a firii omeneşti prin păcat.

92. Cum l-ar putea închide unii pe Cel ce se împarte neîmpărțit şi Care este în acelaşi timp Dumnezeu întreg în fiecare dintre cei săraci ? Presupune deci că sînt o sută de săraci ca un singur Hristos. Căci nu s-a împărțit nicidecum Hristos (1 Cor. I, 13). Deci cel ce a dat la 99 cîte un obol, iar pe unul 1-a înjurat, sau 1-a lovit, sau 1-a depărtat cu mîna goală, cui a făcut oare aceasta, dacă nu Celui ce a zis şi zice pururea şi va zice : «Intrucît ati făcut unuia din aceşti preamici, Mie Mi-ați făcut» (Matei XXV, 40)[219].

93. Cel ce a dat milostenie la o sută, dar putea să dea şi altora, şi putea să adape şi să hrănească încă pe mulți care l-au rugat şi au strigat către el, însă i-a nesocotit, va fi judecat de către Hristos, ca unul ce nu L-a hrănit pe El însuşi ; fiindcă cel hrănit de noi, în fiecare dintre cei mici, este şi în aceia în toți[228].

94. Cel ce dă astăzi tuturor toate cele spre trebuința trupului, dar mîine, putînd face aceasta, va nesocoti pe niscai frați, şi-i va lăsa să piară de foame, de sete şi de frig, L-a lăsat să moară şi L-a dispreţuit pe Acela care a zis : «întrucît ați făcut unuia din aceşti preamici, Mie ați făcut»[221].

218. Cap. 111, *Filocalia greacă.* Se cere o stăruință continuă în a face binele. Căci numai aşa ne zidim casa duhovnicească. Cu o singură piatră nu facem casa, dar cu o singură piatră, dacă lipseşte, o putem strica, dacă nu o punem îndată la loc. în planul duhovnicesc acest lucru îi facem prin pocăință. Iubirea nu se întreține prin fapte discontinui, ci prin fapte continui.

Hristos e în toți fără excepție. Deci pe toți trebuie să-i iubim şi prețuim ca să devină sinea noastră un întreg în iubire. Dispreţuirea unuia e o rană în sufletul nostru şi o singură rană duce la moarte.

219. Iubirea se cere arătată în mod continuu nu numai față de unul, ci față de toți. Căci în toți este Hristos. A excepta pe unul de la iubire, înseamnă pe de o parte a iubi, pe de altă parte a nu iubi pe Acelaşi Hristos ; înseamnă a-L iubi pe El îmbrăcat într-un fel şi a nu-L iubi, arătîndu-se îndată după aceea îmbrăcat alt fel. Neiubirea față de una din înfățişările Sale zădărniceşte iubirea față de altă înfățişare a Sa. O iubire practicată continuu față de toți, ca față de Acelaşi Hristos, e o iubire care-i prețuieşte în acelaşi timp pe toți ca pe Acelaşi Hristos. A vedea în toți pe Hristos, e cea mai mare forță pentru solidaritatea umană.

220. Cap. 112, *Filocalia greacă.*

95. Din acestea se poate cunoaşte un lucru : cum îşi însuşeşte Domnul toate ale săracilor şi fraților noştri, zicînd

221. Cap. 113. *Filocalia greacă.*

222. Cap. 114, *Filocalia greacă.* Trebuie să socotim pe fiecare ca pe Hristos Dumnezeu, pentru că Fiul lui Dumnezeu, făcîndu-se ipostas al firii noastre, s-a făcut ipostasul fundamental al tuturor oamenilor. Prin fața fiecăruia licăreşte fața Aceluiaşi Hristos; prin apelul adresat nouă de fiecare ne adresează apelul său Acelaşi Hristos.

223. Cap. 115, *Filocalia greacă.*

celor drepți : «Mie Mi-ați făcut», iar celor de-a stînga : «Mie nu Mi-ați făcut». El nu vede numai pe cei miluiți de noi, nici numai pe cei nedreptățiți sau asupriți, sau supuşi la mii de alte rele, ci şi pe cei trecuți cu vederea. Căci şi aceasta ajunge spre osînda noastră. Căci nu pe aceia, ci pe El îl trecem cu vederea, pe Iisus Hristos, Care şi-a făcut toate ale Sale ale acelora.

96. El a primit să ia asupra Sa fața fiecărui om lipsit şi să se unească pe Sine cu fiecare, ca nici unul dintre cei ce cred în El să nu se înalțe împotriva fratelui, ci fiecare, văzînd pe fratele şi pe aproapele său, ca pe Dumnezeul său, să se socotească pe sine atotpreamic față de frate, ca față de Făcătorul său ; şi să-1 primească şi să-1 cinstească întocmai ca pe Acela, şi să-şi deşerte toate averile spre slujirea lui, precum şi Hristos şi-a vărsat sîngele Său pentru mîntuirea noastră [222].

97. Cel ce a primit porunca, să-1 aibe pe aproapele ca pe sine însuşi, e dator, desigur, să-1 aibă aşa nu numai într-o zi, ci toată viața. Şi cel căruia i s-a poruncit să dea fiecăruia care cere, i se porunceşte aceasta pentru toată viața sa. Şi cel ce vrea ca alții să-i facă lui lucrurile bune pe care le voieşte, acestea i se cer şi lui să le facă altora [223].

98. Cel ce-1 are deci pe aproapele ca pe sine însuşi nu rabdă să aibă nimic mai mult ca aproapele. Iar dacă are şi nu dă cu inimă largă pînă ce se face şi el sărac şi asemenea cu aproapele, nu e împlinitor al poruncii Stăpânului ; la fel nu e nici cel ce, vrînd să dea tuturor celor ce cer, va respinge pe cineva din cei ce cer, pînă mai are un obol, sau o bucată de pîine [224] ; nici cel ce nu face aproapelui cîte vrea ca altul să i le facă lui (Matei VII, 12). De asemenea, cel ce a hrănit, a adăpat, a îmbrăcat şi a făcut toate celelalte fiecărui sărac şi fiecărui frate preamic, dar a nesocotit pe unul singur şi l-a trecut cu vederea, se va socoti şi el ca cel ce l-a trecut cu vederea pe Hristos-Dumnezeu cînd flămînzea şi înseta [225].

99. Poate acestea vor părea tuturor greu de purtat. De aceea vor socoti întemeiat să zică întru ei : dar cine ie poate face acestea toate, ca să ajute şi să hrănească

pe toţi şi să nu treacă cu vederea nicidecum pe vreunul dintre ei ? Dar să asculte pe Pavel, care strigă lămurit : «Dragostea lui Dumnezeu ne strînge pe noi, care judecăm aceasta ; că dacă unul a murit pentru toţi, aşadar toţi au murit» (2 Cor. V, 14) [226].

100. Precum poruncile cuprinzătoare au în ele pe toate celelalte mai restrînse, aşa şi virtuţile cuprinzătoare îmbrăţişează în ele pe cele refstrînse. Căci cel ce a vîndut averile sale şi le-a împărţit săracilor şi s-a făcut dintr-odată sărac a împlinit deodată printr-una toate poruncile restrînse. Fiindcă nu mai are trebuinţă să dea celui ce cere, sau să întoarcă faţa de la cel ce vrea să se împrumute de la el (Matei V, 42) [227]. La fel şi cel ce se roagă neîncetat ; a cuprins toate în aceasta, şi nu

224. Jertfa adevărată e cea în care cineva se dăruieşte total. Trebuie trăită aceeaşi predare totală în dăruirea tuturor bunurilor proprii, pe care a trăit-o Hristos în vărsarea sîngelui Său, în dăruirea totală a vieţii Sale. 225. Oap. 116, *Filocalia greacă.*

226. Cap. 117, *Filocalia greacă.* In Hristos toţi putem muri duhov-niceşte nouă înşine, jertfindu-ne total altora.

227. Cel ce dă tot ce are dintr-odată a împlinit printr-o singură faptă cerinţa iubirii şi a jertfei totale şi a înfăptuit în sine starea ei, pe care alţii nu o înfăptuiesc niciodată prin faptele lor de milostenie măruntă.

mai trebuie să laude de şapte ori în zi pe Domnul (Ps. CXVIII, 64), sau seara, dimineaţa şi la amiază, ca unul ce împlineşte toate rugăciunile şi cîntările, cîte trebuie să le facem după rînduială la vremea şi ceasurile hotă-rîte. Asemenea şi cel ce a dobîndit în sine, în chip conştient, pe Dumnezeu cel ce dă cunoştinţă oamenilor (Ps. XCIII, 10), a străbătut toată Sfînta Scriptură şi a cules tot folosul din citire şi nu va mai avea trebuinţă de citirea cărţilor ei. Căci cum ar mai avea o astfel de trebuinţă, cel ce L-a dobîndit ca împreună-grăitor [228] pe Cel care a insuflat dumnezeieştile Scripturi celor ce le-au scris şi a fost învăţat de Acela tainele de negrăit ale celor ascunse ? Acesta va fi el însuşi altora o carte insuflată de Dumnezeu, purtînd scrise în el, de degetul lui Dumnezeu, taine noi şi vechi (Matei XIII, 52), ca unul ce a împlinit toate şi s-a odihnit în

228. Cel ce-L are pe Hristos împreună-grăitor se află cu El însuşi într-un dialog direct. Ca atare, a depăşit cuvintele Scripturii, aflîndu-se în relaţie nemijlocită cu Subiectul şi cu Izvorul lor infinit mai bogat decît toate cuvintele pe care le rosteşte, sau care au fost scrise prin inspiraţia de la El.

229. Cap. 118, *Filocalia greacă.* E nu atît desăvîrşirea de la început, ci cea pe care o are în gîndirea lui Dumnezeu, care stă la originea lui.

Dumnezeu de toate lucrurile sale, ajuns la desăvîrşirea originară [229].

Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul[230]

1. Frate, la începutul lepădării, sîrguieşte-te să sădeşti în tine virtuţi frumoase, ca să te faci folositor şi obştii şi să te slăvească la sfîrşit Domnul. Să nu cîştigi îndrăzneală faţă de stareţ, niciodată, cum am zis şi mai înainte, nici să nu ceri cinstire de la el. Să nu-ţi cîştigi prietenie cu cei mai mari, nici să nu dai tîrcoale chiliilor lor, cunoscînd că prin aceasta nu numai

230. Capetele 1—33 coincid cu cap. 120—152 din cele 153 date în *Filocalia greacă,* sub numele sfîntului Simeon Noul Teolog. Dar în edit. Zagoraios şi ms. român 2252 din Biblioteca Sfîntului Sinod, acestea, plus cele şapte care le urmează, sînt date oa ale lui Simeon Evlaviosul. Cap. 119 din cele 153 ale sfîntului Simeon Noul Teolog îl omitem. Despre el şi despre cap. 1—7 publicate aci de noi, J. Darrouzes spune că sînt ale unui anonim, iar despre cap. 120—152 din cele 153 ale sfîntului Simeon Noul Teolog, sau 1—33 din cele date aci, recunoaşte că sînt ale lui Simeon Evlaviosul (*ChapHres theologiques,* în «Sources chretiennes», nr. 51, p. 13). Iar după tradiţia ediţiei Zagoraios şi a manuscrisului român, cap. 1—7 din această colecţie, prin legătura lor cu cele următoare, par să arate că de fapt sînt tot ale lui Simeon Evlaviosul. Noi nu dăm aci cap. 40 pentru că nu-1 socotim util în această colecţie, dar punem în locul lui, ca al 40-lea, cap. 153 din colecţia lui Simeon Noul Teolog din *Filocalia greacă.* EI e dat în Zagoraios şi în manuscrisul român ca al 181-lea cap. al lui Simeon Noul Teolog, dar pare să fie al unui anonim, cum spune Darrouzes *(ibidem).*

că începe să se înrădăcineze în tine patima slavei deşarte, dar te şi faci urît în ochii întîistătătoruhri. Căci se întîmplă totdeauna aceasta. Deci cel ce înțelege să înțeleagă. Ci şezi în chilia ta, oricum ar fi, în pace. Iar de la cel ce vrea să se întîlnească cu tine, nu te întoarce, din pricină de evlavie. Căci întîlnindu-te cu el cu gînd prietenesc, nu te vei vătăma, chiar dacă îți este dintre duşmani. Iar dacă nu vezi în aceasta vreun folos pentru tine, trebuie să ții seama de scopul celui ce vrea să se folosească de la tine.

2. Trebuie să ai totdeauna în tine frica lui Dumnezeu şi să cercetezi în fiecare zi, ce ai făcut bine, şi ce rău. Iar de cele bune să uiți, ca nu cumva să cazi în patima slavei deşarte, iar față de cele potrivnice să te foloseşti de lacrimi împreunate cu mărturisirea şi cu rugăciune stăruitoare. Cercetarea să-ți fie aşa : sfîrşin-du-se ziua şi venind seara, cugetă întru tine : Oare cum am petrecut ziua, cu ajutorul lui Dumnezeu ? N-am osîndit pe cineva, nu l-am grăit de rău, nu l-am scîrbit, n-am căutat la fața cuiva cu patimă, sau n-am fost neascultător celui mai mare în slujbă, şi nu mi-am neglijat-o pe aceasta ? Nu m-am mîniat pe cineva, sau stînd la rugăciunea de obşte, nu mi-am ocupat mintea cu lucruri nefolositoare, sau n-am lipsit de la biserică şi de la pravilă, îngreuiat de lene ? Dacă te găseşti nevinovat de toate acestea (ceea ce e cu neputință, «căci nimeni nu e curat de întinare, nici măcar o singură zi din viața lui» (Iov XIV, 4) şi nimeni nu se va lăuda că are inima curată), strigă către Dumnezeu cu multe lacrimi : Doamne, iartă-mi mie toate cîte am greşit cu lucrul, cu cuvîntul, cu ştiință şi cu neştiință. Căci multe greşim şi nu ştim.

3. în fiecare zi trebuie să vădeşti părintelui tău duhovnicesc tot gîndul tău, şi ceea ce-ți va spune el, să primeşti ca din gură dumnezeiască, cu toată încredințarea, şi să nu le spui acestea altcuiva, zicînd : între-bînd pe părintele asta şi asta, mi-a spus asta şi asta ; şi să descoşi cu acela dacă a spus bine sau

dacă n-a spus bine, întrebîndu-te : ce trebuie deci să fac ca să-mi ajut?

Căci aceste cuvinte sînt pline de necredință față de părintele tău şi vătămătoare de suflet. De obicei aceasta se întîmplă de cele mai multe ori începătorilor.

4. Trebuie să priveşti pe toți cei din obşte ca sfinți, şi numai pe tine să te socoteşti ca cel din urmă păcătos. Să gîndeşti că toți se mîntuiesc, numai tu singur vei fi osîndit în ziua aceea. Şi cugetînd acestea, cînd stai la rugăciunea de obşte să nu încetezi a plînge fierbinte, întru străpungerea inimii, fără să spui vreo vorbă celor ce se smintesc sau rîd de aceasta. Iar dacă te vezi pe tine alunecînd din pricina aceasta în slavă deşartă, ieşi din biserică şi fă-o aceasta în ascuns, întorcîndu-te degrabă iarăşi la locul tău. Aceasta e bine să o facă îndeosebi începătorii, mai ales în vremea celor şase psalmi, a stihologiei, a citirii şi a dumnezeieştii liturghii. Ia seama să nu osîndeşti pe cineva, ci pune-ți în minte că : toți cîți mă văd plîngînd astăzi, înțelegînd că sînt foarte păcătos, se roagă pentru mîntuirea mea. Cugetînd aceasta pururea şi împlinind-o neîncetat, te vei folosi mult şi-ți vei atrage harul lui Dumnezeu şi te vei face părtaş de fericirea dumnezeiască.

5. Să nu te duci la chilia cuiva, afară de a stareţului, şi aceasta rar. Dacă vrei să-1 întrebi despre vreun gînd, fă-o aceasta în biserică. Iar de la rugăciunea de obşte, întoarce-te îndată în chilie, şi apoi la slujba ta. După cină, punînd metanie înaintea stareţului şi cerîn-du-i rugăciunea, aleargă iarăşi degrabă, în tăcere, la chilie. Căci e mai bun un «Sfinte Dumnezeule», cu lua-re-aminte, înainte de culcare, decît o priveghere de patru ceasuri în convorbiri nefolositoare. Acolo unde este străpungerea inimii şi plînsul duhovnicesc, acolo

este şi luminarea dumnezeiască[231]. Iar unde vine aceasta, se alungă trîndăvia şi lîncezeala.

6. Să nu dobîndeşti o dragoste deosebită faţă de nici o persoană, mai ales faţă de un începător, chiar dacă ţi se pare că are o viaţă foarte frumoasă şi în afară de orice bănuială. Căci din duhovnicească, ea ţi se preface de cele mai multe ori în pătimaşă, şi cazi în necazuri fără folos. De obicei aceasta se întîmplă mai ales celor ce se nevoiesc. Dar smerenia şi rugăciunea neîncetată îi învaţă despre acestea. Căci nu e vreme să vorbim despre acestea cu de-amănuntul. Iar cel ce înţelege să înţeleagă.

7. Trebuie să te socoteşti pe tine străin de tot fratele care este în obşte, şi mai ales de cei cunoscuţi din lume. Dar să iubeşti pe toţi la fel [232]. Iar pe cei evlavioşi şi nevoitori să-i priveşti ca pe sfinţi. Dar pentru cei trândavi socot că trebuie să te rogi mai stăruitor. Totuşi, precum am arătat mai sus, socotindu-i pe toţi sfinţi, grăbeşte de te curăţeşte de patimi prin plîns, ca, luminat de har, să-i vezi pe toţi egali şi să te împărtăşeşti de fericirea celor curaţi cu inima.

8. Socoteşte, frate, că aceasta se numeşte retragerea deplină din lume : omorîrea deplină a voii proprii. Apoi nealipirea pătimaşă şi renunţarea la părinţi, la membrii familiei şi la prieteni.

9. Apoi lipsirea de toate ce le ai, dăruindu-le săracilor, potrivit cu Cel ce a zis : «Vinde-ţi averile şi le dă săracilor» (Luca XII, 33) ; şi uitarea tuturor persoanelor pe care le-ai iubit, fie trupeşte, fie duhovniceşte.

231. Aceasta este o idee scumpă şi sfîntului Simeon Noul Teolog. Se vede că a primit-o de la Simeon Evlaviosul.

232. E o condiţie ca să iubeşti pe toţi la fel, să nu te simţi legat în mod deosebit de vreunul, în baza unei prietenii, care să ţi-1 facă mai apropiat inimii tale. In aceasta se amestecă totdeauna ceva de ordin inferior iubirii atotcurate.

10. Pe urmă mărturisirea tuturor celor ascunse ale inimii, săvîrşite de tine din copilărie şi pînă în acest ceas, în fața părintelui duhovnicesc, sau a starețului, ca în fața lui Dumnezeu, Care cercetează inimile şi rărunchii, ştiind că Ioan boteza cu botez de pocăință şi toți veneau la el mărturisindu-şi păcatele (Marcu I, 4). Căci din aceasta vine mare bucurie sufletului şi uşurare conştiinței, după proorocul care zice : «Spune tu întîi păcatele tale, ca să te îndreptezi» (Isaia XLIII, 26).

11. Să sădeşti apoi în sufletul tău încredințarea că după intrarea ta în obşte au murit părinții tăi şi toți frații şi să socoteşti ca tată şi ca mamă pe Dumnezeu şi pe întîistătător. Şi să nu mai ceri ceva de la ei pentru vreo trebuință trupească ; iar dacă din purtare de grijă ți se trimite ceva de ei, primeşte şi mulțumeşte pentru grija lor, dar dă ceea ce ți s-a trimis la cămara străinilor, sau la bolniță. Şi fă aceasta întru smerenie. Căci nu e o faptă a celor desăvîrşiți, ci a celor preamici.

12. Să faci tot lucrul care e bun cu smerenie, gîn-dindu-te la Cel ce a zis : «Cînd veți fi făcut toate acestea, ziceți că slugi netrebnice sîntem, ceea ce eram datori să facem am făcut» (Luca XVII, 10).

13. Să te păzeşti să primeşti Sfînta împărtăşanie, avînd ceva împotriva cuiva, fie chiar cea mai mică ispită a vreunui gînd, pînă ce nu dobîndeşti împăcarea cu fapta. Dar şi aceasta o vei învăța din rugăciune.

14. Să fii gata să primeşti în fiecare zi orice necaz, socotind că acestea îți aduc izbăvire de multele datorii şi să mulțumeşti Sfîntului Dumnezeu. Căci din acestea dobîndeşte cineva îndrăznire neînfruntată, după marele apostol : «Că necazul lucrează răbdare, iar răbdarea cercare, iar cercarea

nădejde, iar nădejdea nu ruşinează» (Rom. V, 3). «Căci cele ce ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit» (1 Cor. II, 9), acestea sînt, după făgăduința cea nemin-cinoasă, cele ce vor fi date celor ce arată răbdare în necazuri, cu împreuna-lucrare a harului ; căci fără har nu se poate isprăvi nimic.

15. Să nu ții ceva din cele materiale în chilie, fie măcar toiag, afară de un coş, de o saltea de paie, de un cojocel şi de o haină cu care te îmbraci. Dacă se poate, nici măcar ceva sub picioare. Căci s-a spus şi despre aceasta un cuvînt. Dar cine înțelege să înțeleagă.

16. Să nu ceri starețului ceva din cele trebuincioase, afară de cele rînduite. Nici să nu asculți de vreun gînd ispititor, ca să se schimbe ceva din cele ce ți *se* dă. Şi oricum ar fi, primeşte-le cu mulțumire şi fii bucuros de ele. Nu e îngăduit să vinzi ceva. Murdărindu-se haina, spal-o de două ori pe an. Cere, cu înfățişare de sărac şi de străin, cu toată smerenia, haina altui frate, pînă cînd cea spălată a ta se usucă la soare. Apoi întoar-ce-i-o iarăşi cu mulțumire. Asemenea şi îmbrăcămintea de deasupra şi orice altceva.

17. Să te osteneşti după putere în ascultarea ta. Iar în chilie să stăruieşti şi în rugăciune împreunată cu pocăință şi cu luare-aminte şi cu lacrimi dese. Şi să nu-ți pui în gînd că azi te-ai ostenit cu prea multă prisosință şi deci să scurtezi ceva din rugăciune din pricina ostenelii trupeşti. Căci îți spun ție că pe cît se sileşte cineva pe sine în ascultare, lipsindu-se de rugăciune, pe atît să socotească că a pierdut mai mult. Şi de fapt aşa este.

18. Dar înainte de toate trebuie să iei parte la slujbele bisericeşti şi să pleci cel din urmă, afară de mare nevoie. Mai ales la utrenie şi la liturghie.

19. Trebuie să ai toată supunerea față de starețul tău, de care ai fost şi tuns. Şi să împlineşti fără deosebire cele poruncite de el pînă la moarte, chiar dacă îți par cu neputință. Prin aceasta urmezi Celui ce s-a făcut ascultător pînă la moartea pe cruce. Dar nu numai față de stareț, ci şi față de toată obştea fraților. Iar primind o slujire, să nu fii neascultător în ceva. Şi dacă ceea ce ți se porunceşte ar fi peste puterea ta, punînd metanie, cere scutire de aceasta. Iar dacă aceasta se respinge, socotind că «împărăția cerurilor este a celor ce o iau cu sila şi cei ce o silesc o vor răpi» (Luca XVI, 16), sileşte-te.

20. Să te mişti cu umilință în fața întregii obşti, ca un nevăzut şi necunoscut şi ca şi cînd n-ai fi deloc. Cel ce viețuieşte astfel, îndrăznesc să spun că făcîn-du-se văzător ajutat de har, prezice multe. Unul ca acesta plînge mult şi pentru scăderile altora. Rămînînd neîmprăştiat, întrucît nu sufere de împătimirea de cele materiale, nu va primi să alunece din dragostea duhovnicească şi dumnezeiască, în acestea. Şi nu e lucru de mirare că prezice. Căci aceasta vine de multe ori şi de la draci. Totuşi cel ce înțelege să înțeleagă. Dar dacă începe cineva să primească mărturisiri, poate se va lipsi şi de acestea, fiind ocupat cu cercetarea gîndurilor celorlalți. Iar dacă din multă smerenie se va opri de la acestea, adică de la a sfătui şi de la a asculta, va fi reaşezat iarăşi în starea de mai înainte. Dar cunoştința acestora numai Dumnezeu o are. Eu, stăpînit de frică, nu îndrăznesc să vorbesc despre ele.

21. Să ai totdeauna mintea la Dumnezeu, în somn şi în stare de veghe, la mîncare şi în convorbiri, în lucrul mîinilor şi în orice altă faptă, după cuvîntul prorocului : «*Am* văzut pe Domnul înaintea mea pururea»[233]. Dar să te socoteşti pe tine mai păcătos decît tot omul. Petrecînd timp îndelungat în acest gînd, se va ivi în înțelegerea ta o luminare vie asemenea unei raze [23\] Şi cu cît o vei cere mai mult, cu mai multă luare-aminte şi cu o cugetare neîmprăştiată, cu osteneală multă **şi** cu lacrimi, cu atît ți se va arăta mai strălucitoare [2S5]. Iar arătîndu-**ți**-se, o iubeşti. Iar iubind-o, te cu-rățeşti. Iar pe cel ce-1 curățeişte, pe acesta îl face în chipul lui Dumnezeu, luminîndu-1 şi învățîndu-1 să deosebească binele de rău. Dar să ştii, frate, că e nevoie de multă osteneală, ajutată de Dumnezeu, ca să se sălăş-luiască aceasta în sufletul tău şi să lumineze în el ca luna întunericul nopții[2S8]. Mai trebuie să fii atent şi la atacurile gîndurilor de slavă deşartă şi de închipuire de sine ; şi să nu osîndeşti pe cineva, văzîndu-1 că face ceva ce nu se cuvine. Căci dracii văzînd sufletul eliberat de patimi şi

233. Aceasta e conştiința neîncetată a prezenței lui Dumnezeu, un dialog permanent cu Dumnezeu, care e şi o rugăciune neîncetată.

234. De aci se vede că iluminarea de care vorbeşte atît de mult sfîntul Simeon Noul Teolog şi de care vorbeşte şi Simeon Evlaviosul, dascălul său (ca şi despre «dragostea dumnezeiască»), e de natură spirituală, fiind împreunată cu gîndul permanent la Dumnezeu şi cu smerenia.

235. Dacă sfîntul Simeon identifică uneori lumina cu curăția, aci dascălul său vede lumina legată de gîndul permanent la Dumnezeu ca un mijloc de curățire. Desigur, starea de curăție dobîndită sporeşte ea însăşi lumina, cum se spune mai departe.

236. Avem aci afirmat cu trei secole înainte de isihasm, că lumina dumnezeiască se iveşte în suflet prin permanentizarea gîndului la Dumnezeu. Prin isihasm s-a insistat doar cu mai multă putere că gîndul permanent la Dumnezeu e menținut în minte de rugăciunea neîncetată. Deci aceasta aduce lumina lui Hristos în inimă.

de ispite, prin sălăşluirea harului, aruncă în el unele ca acestea. Dar ajutorul de la Dumnezeu să fie în tine împreună cu pocăința neîncetată şi cu copleşire de lacrimi. Ia seama însă să

nu pătimeşti ceva din multa bucurie şi pocăinţă. De aceea să nu socoteşti că acestea sînt din osteneala ta şi nu din harul lui Dumnezeu. Căci atunci se vor lua de la tine şi le vei căuta mult în rugăciune şi nu le vei afla ; şi vei cunoaşte ce dar ai pierdut.

Dar fă, Doamne, să nu ne lipsim niciodată de harul Tău. însă de ţi se va întîmplă aceasta, frate, aruncă asupra lui Dumnezeu neputinţa ta şi, ridicîndu-te şi în-tinzînd mîinile, roagă-te, zicînd aşa : «Doamne, milu-ieşte-mă pe mine păcătosul [237] şi neputinciosul şi nenorocitul şi trimite peste mine harul Tău. Vezi, Doamne, la ce neputinţă şi gînduri m-au adus multele mele păcate. Deşi voiesc, Doamne, să socotesc pierderea mîn-gîierii ca venită de la draci şi din mîndrie, nu pot, căci ştiu că cei ce împlinesc voia Ta se împotrivesc acelora. Dar eu care împlinesc în fiecare zi voia lor, cum nu voi fi ispitit de ei ? Sînt ispitit fără îndoială de multele mele păcate [238]. Şi acum, Doamne, Doamne, dacă e cu voia Ta şi spre folosul meu, să vină iar harul Tău în robul Tău, ca, văzîndu-1 pe acesta, să mă bucur întru pocăinţă şi plîns [239], luminat de raza pururea luminoasă a acestuia, păzit de gîndurile murdare şi de tot lucrul rău şi de toate greşelile mele, cele cu ştiinţă şi cu ne-

237. Avem aci în esenţă irugăciunea isihastă: «Doamne Iisuse Hris-toase, Fiul lui Dumnezeu, miluieişte-mă pe mine păcătosul».

238. Simeon Evlaviosul pune pierderea harului mai mult pe seama sa, decît pe a demonilor.

239. Atît Simeon Noul Teolog, cît şi dascălul său, Simeon Evlaviosul, cunosc tensiunea între aceste stări contrarii, care numai împreună condiţionează stăruinţa în bine: bucuria şi pocăinţa.

ştiinţă. Şi astfel să primesc, Doamne, plinătatea îndrăz-nirii către Tine, în necazurile ce vin asupra robului Tău de la draci şi de la oameni şi să primesc şi tăierea voii mele, cunoscînd bunătăţile care aşteaptă pe cei ce Te iubesc pe Tine, Doamne. Căci Tu ai zis, Doamne, că «cel ce va cere va lua şi cel ce caută va afla şi celui ce bate i se va deschide»-. Pe lîngă acestea, frate,

stăruie rugîndu-te în cugetul tău, şi în celelalte toate cîte ţi le va da ţie Dumnezeu, nemoleşindu-te din pricina trîndă-viei. Şi Dumnezeu cel bun nu te va părăsi.

22. Păstrează chilia pe care ai primit-o de la întîi-stătător la început, pînă la sfîrşit. Iar dacă din pricina vechimii sau a dărîmării ei, vei fi tulburat în gînd, pu-nînd metanie întîistătătorului, fă-i cunoscut acest lucru cu smerenie. Şi de te va asculta, bucură-te. Iar de nu, mulţumeşte şi aşa, aducîndu-ţi aminte de Stăpînul tău care nu a avut unde să-şi plece capul. Căci dacă l-ai tulbura de două sau de trei sau de patru ori cu aceasta, se naşte îndrăzneala, apoi neîncrederea şi la urmă dispreţul. Dacă voieşti, deci, să duci viaţă liniştită şi paşnică, nu cere deloc vreo uşurare trupească de la stareţ. Fă aceasta de la început şi rabdă cu bărbăţie să fii dispreţuit şi nesocotit de toţi, după porunca Domnului.

Deci dacă voieşti să-ţi păstrezi încrederea şi iubirea faţă de el şi să-1 vezi ca pe un sfînt, păzeşte aceste trei lucruri : nu cere vreo uşurare şi nu-ţi lua îndrăzneală faţă de el şi nu te duce des la el, cum fac unii, pe motiv că sînt ajutaţi de el. Căci acesta nu e un lucru de laudă, ci omenesc. Nu te osîndesc nici dacă ascunzi de el tot gîndul ce se iveşte în tine. Căci dacă păzeşti acestea, vei trece neînvăluit marea vieţii şi vei socoti pe părinte, oricum ar fi, ca pe un sfînt. Iar dacă te vei apropia în biserică, ca să întrebi pe părintele tău despre vreun gînd şi vei vedea pe altul luîndu-ţi înainte, pentru acelaşi lucru sau pentru altul, şi părintele te va trece cu vederea, din pricina acestuia, să nu te întristezi, nici să gîndeşti ceva împotriva lui. Ci stai de-o parte cu mîinile încrucişate, pînă va isprăvi cu acela şi te va chema. Căci părinţii obişnuiesc uneori să facă să ni se întîmple acestea, poate şi cu voia, spre cercarea şi izbăvirea noastră de păcatele de mai înainte.

23. Să posteşti cele trei patruzecimi[239b] ; în cea mare în chip îndoit, afară de cele două mari sărbători şi de sîmbătă şi duminică, iar în celelalte două, fără o zi. Iar în celelalte zile ale anului, să mănînci o dată, afară de sîmbătă şi duminică şi sărbătoarea, dar nu ca să te saturi.

24. Sîrguieşte-te să fii chip folositor întregii obşti spre toată virtutea, smerenia şi blîndețea, milostivirea şi ascultarea pînă şi de cei mai neînsemnați; chip de nemîniere, de neîmpătimire, de sărăcie şi pocăință, de nerăutate şi neiscodire, de simplitate în purtări şi de înstrăinare față de tot omul, de cercetare a bolnavilor, de mîngîiere a celor necăjiți, de neîntoarcere de la cei ce au nevoie de vreun folos de la tine. Să nu o faci aceasta pe motivul convorbirii tale cu Dumnezeu. Căci mai mare este iubirea, decît rugăciunea[240]. Să fim cu compătimire față de toți, neiubitori de slavă deşartă, ne-îndrăzneți, necertăreți, necerînd ceva de la întîistătă-torul, niscai slujbe sau altceva. Dă cinstire tuturor preoților. Să fii cu

239 **b. Postul Crăciunului, al Paştilor şi al sfinților apostoli cu al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, care se socotesc împreună ca a treia patruzecime, (n.n.).**

240. Această afirmare a priorității iubirii, anulează orice acuză că monahii ar disprețui datoria față de oameni, retrăgîndu-se în contemplație, «înstrăinarea» înseamnă pentru ei numai lipsa vreunui interes personal şi a vreunei pasiuni în iubirea lor de oameni.

luare-aminte în rugăciune, într-o stare nemeşteşugită. Arată iubire față de toți. Nu te sîrgui să ispiteşti şi să cercetezi Scripturile pentru slavă. Căci te va învăța rugăciunea cea cu lacrimi şi luminarea cea din har.

De eşti întrebat despre ceva din cele ce se cuvin, învață cu multă smerenie din viața ta, ca din a altuia[241], cele cu privire la faptele îndumnezeitoare cu ajutorul harului. învață cu gînd neiubitor de slavă deşartă, oricine s-ar întîmpla să fie cel ce doreşte să se folosească. Şi să nu întorci de la gîndul său pe cel ce vrea să se folosească de la tine, ci primeşte greşelile lui, oricare ar fi ele, plîngînd şi rugîndu-te pentru el. Căci acestea

sînt dovada iubirii şi a desăvîrşitei împreună-pătimiri. Să nu respingi pe cel ce vine la tine, pe motiv că nu vrei să te vatemi prin ascultarea unor astfel de lucruri. Căci cu ajutorul harului nu te vei vătăma. Dar ca să nu se vateme cei mulţi, trebuie să ţi se spună acestea în loc ascuns, chiar dacă ar fi să suporţi ca om ispita vreunui gînd. Dar dacă vei fi un om cu har, nu te va supăra niciodată nici aceasta. Şi apoi am învăţat că nu trebuie să căutăm ale noastre, ci ale altora, ca să se mîntuiască. Dar precum am spus înainte, trebuie să duci o viaţă neiubitoare de cîştig. Şi să te socoteşti sub lucrarea harului, cînd te vei simţi cu adevărat mai păcătos decît eşti. Iar cum se **întîmpla** aceasta, nu ştiu să spun, numai Dumnezeu ştie.

25. Cît priveşte orele de priveghere, trebuie ca două ore să citeşti şi două să te rogi întru pocăinţă cu lacrimi, urmînd

241. Invăţînd pe alţii din experienţa proprie, să nu o spui aceasta, ca să nu te lauzi şi să cauţi slava deşartă, ci să dai orice pilduire ca din viaţa altora.

pravila pe care o vrei. Dacă voieşti, citeşte şi cei 12 Psalmi şi pe cel neprihănit şi rugăciunea sfîntului Eustratie. Acestea în nopţile cele lungi. Iar în cele scurte, fă rînduiala mai scurtă, după puterea dată ţie de Dumnezeu. Căci fără ea nu poţi săvîrşi nici un bine, cum zice proorocul. Căci «paşii omului sînt îndreptaţi de Domnul» (Prov. X, 9). Dar chiar Domnul a spus : «Fără de Mine nu puteţi face nimic» (Ioan XV, 5). Iar fără lacrimi să nu te împărtăşeşti niciodată.

26. Să mănînci cele puse înaintea ta, orice ar fi. De asemenea să bei vinul cu înfrînare, fără cîrtire. Iar dacă mănînci singur, din pricină de neputinţă, mănîncă legume crude cu untdelemn. Dacă vreunul dintre fraţi îţi trimite ceva de mîncare, primeşte cu mulţumire şi smerenie ca un străin. Şi împărtăşeşte-te din ce ţi-a trimis, orice ar fi. Iar ce rămîne, trimite altui frate sărac şi evlavios. Iar dacă te cheamă cineva la mîngîiere, împărtăşeşte-te din toate cele puse înainte, dar puţin, păzind porunca înfrînării. Iar ridicîndu-te şi punînd

metanie în chipul străinului şi al săracului, dă-i mulţumire zicînd : «Dumnezeu-Tatăl să-ţi răsplătească, sfinţite părinte». Ia aminte să nu vorbeşti ceva, chiar dacă ar fi de folos.

27. Iar dacă vreunul dintre fraţi a fost întristat fie de întîistătător, fie de iconom, fie de altcineva, şi vine la tine, mîngîie-1 aşa : «Crede, frate, spre cercarea ta ţi s-a întîmplat aceasta. Căci şi mie mi s-a întîmplat de multe ori aceasta şi m-am întristat şi descurajat. Dar de cînd am fost înştiinţat că acestea se întîmpla spre cercare, le port cu mulţumire. Fă aşadar şi tu aşa. Şi mai degrabă să te veseleşti de astfel de necazuri». Iar dacă acela ar începe să bîrfească, nici atunci să nu te schimbi. Ci mîngîie-1 cum te va ajuta harul, căci sînt multe chipuri de dreaptă socoteală. Şi ajută pe frate după cum îi înţelegi starea de suflet şi gîndurile lui şi nu-1 lăsa să plece netămăduit.

28. Iar dacă s-ar întîmplă ca un frate" să fie bolnav şi tu nu l-ai cercetat de mult, trebuie să-i trimiţi mai înainte ceva, vestindu-i aceasta : «Crede, sfinţite părinte, că abia azi am aflat despre boala ta şi te rog de iertare». Iar apoi mergînd la el, pune metanie şi, făcînd rugăciune, spune-i aşa : cum ţi-a ajutat Dumnezeu, sfinţite părinte ! Apoi şezînd cu mîinile încrucişate, taci. Iar dacă sînt şi alţii de faţă, pentru cercetare, ia aminte să nu mai vorbeşti ceva, nici din Scriptură, nici din cele fireşti, mai ales dacă nu eşti întrebat, ca să nu ai necaz pe urmă. Căci aceasta se întîmplă de cele mai multe ori fraţilor mai simpli.

29. Dacă se întîmplă să stai la masă cu fraţi evla-vioşi, să te împărtăşeşti din cele puse înainte, fără deosebire, oricare ar fi ele. Iar dacă ai poruncă de la cineva să nu mănînci peşte sau altceva, dar acestea sînt puse pe masă, dacă cel ce a dat poruncă e aproape, mergînd înduplecă-1 să-ţi îngăduie să guşti. Iar dacă nu e de faţă, sau ştii că nu-ţi va îngădui, şi totuşi nu voieşti să-i sminteşti pe fraţi, încredinţează-i, după masă,

aceluia ce-ai făcut, cerînd iertare. Iar dacă nu voieşti să faci nici una din acestea, e mai bine să nu mergi la ei. Căci vei cîştiga două lucruri : vei alunga şi pe dracul slavei deşarte şi-i vei izbăvi şi pe aceia de sminteală şi de întristare. Iar de sînt din cei mai groşi de simţire, păzeşte canonul. Dar e mai bine ca şi în faţa acestora să guşti din toate cîte puţin. La fel, cu prilejul mîngîierii ce ţi-o face cineva, potrivit apostolului care hotărăşte «să se mănînce tot ce se pune înainte, nedeosebind nimic pentru conştiinţă» (1 Cor. X, 15).

30. Dacă în vreme ce-ţi faci rugăciunea în chilie, bate cineva la uşă, deschide-i şi şezînd vorbeşte-i cu smerenie despre ceea ce-1 preocupă din cele ce-i sînt de folos. De e apăsat de vreun necaz,v sîrguieşte-te să-1 ajuţi, fie cu cuvîntul, fie cu lucrul. Apoi plecînd acela, închizînd uşa, reia-ţi rugăciunea. Căci slujirea celor ce vin la tine este asemenea împăcării (Matei V, 24). Dar nu trebuie făcut aşa cînd e vorba de lucruri lumeşti. în acest caz, ispråveşte întîi rugăciunea şi apoi vorbeşte cu el.

31. Dacă în vreme ce te rogi, îţi vine vreo frică, sau vreo lovitură, sau străluceşte vreo lumină, sau se întîmplă altceva, să nu te tulburi. Ci stăruie şi mai întins în rugăciune. Căci se iveşte o tulburare drăcească sau vreo frică sau vreo ieşire din sine (extaz), ca slăbind să laşi rugăciunea şi ca, ajuns la un astfel de obicei, să te facă pradă lui. Dar dacă săvîrşind rugăciunea, îţi străluceşte vreo lumină cu neputinţă de tălmăcit [242], şi sufletul ţi se umple de o bucurie negrăită şi de dorinţa celor mai înalte şi încep să-ţi curgă lacrimile însoţite de pocăinţă, cunoaşte că aceasta este o vizită dumnezeiască şi un ajutor dumnezeiesc. «Şi dacă rămîne mult, ca să nu-ţi vină ceva mai mult decît aceasta, prin faptul că eşti stăpînit de lacrimi, îndreaptă-ţi mintea spre ceva din cele trupeşti şi prin aceasta te vei smeri. Dar ia seama să nu părăseşti rugăciunea de frica vrăjmaşilor, ci aşa cum în cazul cînd se sperie copilul

242. Lumina dumnezeiască nu se poate exprima, pentru că nu are un caracter văzut, pentru că e spirituală şi de un conţinut cu neputinţă de definit. Dacă are un caracter văzut, exprimabil, nu e de la Dumnezeu.

de nişte mormoloci, se refugiază în braţele mamei şi ale tatălui, aruncînd frica de ei, aşa şi tu, alergînd prin rugăciune la Dumnezeu, scapă de frica lor.

32. Dacă în vreme ce şezi în chilie, venind vreun frate te va întreba despre vreun război trupesc, să nu-1 respingi. Ci foloseşte-1 cu pocăinţă din ceea ce-ţi va dărui harul lui Dumnezeu şi din ceea- ce ai cîştigat din faptele tale şi apoi slobozeşte-1. Iar cînd iese, punînd metanie înaintea lui, spune-i : «Crede, frate, că nădăjduiesc în iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi deci că va fugi de la tine acest război, numai să nu dai înapoi şi să nu te moleşeşti». Iar după ce a ieşit acela, ridicîndu-te şi închipuindu-ţi războiul lui, înălţîndu-ţi mîinile cu lacrimi spre Dumnezeu, roagă-te cu suspine pentru fratele, zicînd : «Doamne Dumnezeule, Cel ce nu voieşti moartea păcătosului, rînduieşte lucrul după cum ştii şi precum este de folos fratelui acesta». Şi Dumnezeu, cu-noscmd încrederea aceluia în tine şi împreună-pătimi-rea şi rugăciunea ta sinceră, va uşura, din iubire faţă de el, războiul lui.

33. Toate acestea sînt folositoare, frate, pocăinţei. Şi trebuie să le împlineşti cu inimă zdrobită, cu răbdare şi cu mulţumire. Căci sînt izvoare ale lacrimilor şi cură-ţitoare de patimi şi pricini ale împărăţiei cerurilor. «Căci împărăţia cerurilor este a celor ce o silesc şi cei ce o silesc, o vor răpi pe ea» (Matei XI, 12). Şi de vei împlini acestea, vei ieşi cu totul din vechile năravuri, ba poate chiar şi din atacurile gîndului. Căci întunericul se retrage din faţa luminii şi umbra din faţa soarelui. Dar de le va neglija cineva pe acestea la început, slă-bindu-i gîndul şi făcîndu-se curios, se va lipsi de har. Şi atunci căzînd în patimile celor rele, îşi cunoaşte neputinţa sa, umplîndu-se de frică.

Dar nici să nu creadă cel ce reuşeşte că aceasta e rodul ostenelii sale, ci al harului lui Dumnezeu. Dar el trebuie să se

curăţească după putere : «Intîi trebuie să te curăţeşti şi apoi să vorbeşti cu Cel curat». Căci curăţindu-se mintea, va primi iluminarea luminii dumnezeieşti, care, chiar de ar primi-o toată lumea, nu se împuţinează. Căci ea se sălăşluieşte în chip înţelegător în cei ce o vor dobîndi.

34. Cel ce a dobîndit acestea să ia seama la sine însuşi şi la atacurile gîndurilor, pentru că cel ce petrece în mijlocul oamenilor e cu neputinţă, socotesc, să le biruiască. Mai ales e cu neputinţă să biruiască atacul pizmei şi al slavei deşarte acela care e lăudat de oamenii din lume pentru viaţa lui vrednică de laudă şi pentru dispreţuirea lucrurilor văzute. Pe lîngă aceasta, de multe ori cunoscînd sau văzînd sau auzind că cineva face ceva ce nu se cuvine, îl osîndeşte. De aceea unul ca acesta trebuie să ia aminte să nu iscodească cele ce zice, sau ce face stareţul, sau slujitorii. Iar dacă, biruit de patimă, va gîndi sau va spune ceva necuvenit, să se îndrepte pe sine cu pocăinţă. Să ia aminte şi la starea în biserică şi la slujbe. Pentru că gîndurile slavei deşarte au obiceiul să tulbure pe cei virtuoşi şi în acestea, fie în cîntare, fie în rugăciunea în care mintea nu trebuie să umble de colo pînă colo, luînd seama că alţi fraţi sînt împrăştiaţi şi tulburaţi. Să înainteze cu luare-aminte în ritmul cîntării duhovniceşti şi să cînte cu mintea cele ale îngerilor. Să ia aminte să nu se facă arătat nimănui altuia decît lui Dumnezeu şi să nu se lase ispitit de cei ce fac asemenea lucruri, nici ca să-i judece, nici ca să-i fericească. Dar acestea toate nu le vei putea ocoli, decît de te vei păzi în smerenie, în iubire, în mărturisire şi în nepătimire.

35. Sîrguieşte-te să nu superi pe cineva fie cu cuvîntul, fie cu fapta, ci să-i mîngîi pe aceia care sînt supăraţi de alţii, pe cît e cu putinţă. Şi să nu socoteşti vreodată că ai biruit meşteşugirile diavolului şi să cazi în slavă deşartă. Pentru că firea omenească nu poate să le biruiască, decît numai harul lui Dumnezeu. Deci, cei ce sînt supuşi întîistătătorului să le

păzească toate acestea. Iar celor îndrăgostiţi de linişte nu le pot spune nimic. Dar fiecare să cugete la cele ce le-am spus şi la cele ce se cuvin celor ce se liniştesc, pentru că liniştea are nevoie de viaţa cea mai bine îndrumată.

36. Dacă ai cîştigat încredere şi siguranţă în vreun frate din obşte, şi-i mărturiseşti lui gîndurile tale, să nu încetezi, frate, vreodată să mergi la el şi să-i împărtăşeşti gîndurile care vin în fiecare zi şi ceas. Toţi ar trebui să meargă la stareţ ca să se mărturisească. De aceea am spus aceasta, cu pogorămînt, fiindcă unii nu voiesc să vădească gîndurile lor stareţului, din multă slăbiciune şi din neîncrederea ce o au în el. însă nu trebuie să colinzi de la unul la altul, ascultînd de vrăjmaşul care-ţi spune în ascuns că pricinuieşti povară mer-gînd des la fratele acela care primeşte gîndurile tale, sau că e ruşine să-i înfăţişezi de multe ori ale tale, ca să te facă prin aceasta să întrerupi mărturisirea, sau să mergi la altul. Pentru că dacă mergem la cel dintîi, vom cîştiga şi mai multă încredere în el, şi ne vom folosi mult şi din viaţa şi din cuvintele lui şi nu vom fi osîndiţi de nici un altul pentru viaţa noastră, ci vom fi lăudaţi de toţi că păzim credinţa. Iar dacă neglijăm să ne mărturisim des păcatele noastre, cădem în patimi mai mari şi ne ruşinăm iarăşi să le mai facem cunoscute şi ne prăvălim în prăpastia deznădejdii. Iar dacă mergem la alt duhovnic (lucru ce nu e îngăduit să-1 facem), dacă duhovnicul e din aceeaşi obşte, toţi fraţii ne vor învinui că am călcat credinţa ce am avut-o în cel dintîi şi vom fi foarte osîndiţi de Dumnezeu. Dar şi duhovnicul la care mergem ne va socoti că vom face la fel şi cu el. Iar noi obişnuindu-ne să trecem de la unul la altul, nu vom înceta niciodată să iscodim, ca să aflăm stîlpnici, sau zăvoriţi, sau isihaşti, şi să mergem la ei să ne mărturisim şi să ne facem necredincioşi tuturor şi să nu propăşim, ci să cădem şi mai mult în osîndă. De aceea sîrguieşte-te să rămîi fără şovăială pînă la moarte la duhovnicul la care te-ai mărturisit de la început şi să nu te sminteşti de el, chiar dacă ai vedea că desfrînea-ză, căci tu nu te vei vătăma niciodată. Pentru că, pre-

cum am spus, de-1 vei dispreţui pe acela, şi vei merge la altul, te vei face pricină de multe sminteli şi vei judeca la fel şi pe toţi ceilalţi şi vei deschide întru tine cale de pierzanie. Ci, Doamne, Doamne, izbăveşte-ne pe noi de toată necredinţa şi iscodirea şi ne acoperă cu harul Tău cel dumnezeiesc.

37. Iar de vei cîştiga ucenici care au încredere în tine, ca să-ţi mărturisească ţie gîndurile lor şi îi vezi pe ei că vorbesc cu unii dintre fraţii mai evlavioşi, să nu te sminteşti. Pentru că diavolul spune pe ascuns celor ce vieţuiesc drept, că aceşti ucenici nu umblă cu sinceritatea inimii şi cu simplitate, nici nu ne mărturisesc gîndurile lor cu adevărată încredere în noi, ci îi îndeamnă cu scop rău, prin făţărnicie, să vadă libertatea noastră şi prin aceasta ne produc supărare şi neîncredere în aceşti ucenici. Tu deci să nu arăţi acest gînd pe care ţi-1 aruncă dracii, ci sileşte-te cu toată simplitatea şi iubirea pentru Dumnezeu şi pentru binele însuşi, să îndrepţi pe unii ca aceştia şi să-i foloseşti sufleteşte şi să socoteşti propăşirea lor drept slava ta însăşi.

38. Dacă vreunii dintre ucenicii tăi ajung la neîncredere în tine, gîndeşte-te de unde le-a venit aceasta. Pentru că aceasta vine din multe pricini : ea poate veni fie din slava deşartă, că au ajuns la propăşire şi de aceea au căzut în mîndrie, ca să nu mai primească să se numească ucenici, ci să aibă demnitate de învăţători ; fie pentru că, fiind graşi şi iubitori de trup, vreau să se mîngîie trupeşte ; fie pentru că 1-a iubit pe vreunul prea mult şi pe urmă a iubit pe altul şi acela a căzut în pizmă ; fie pentru că acela doreşte să fie hirotonit şi tu l-ai împiedicat, pentru că, după mărturisirea lui, nu e vrednic să fie preoţit ; fie pentru că ai cinstit mai mult decît pe el, pe altul, care a venit la tine pe urmă, iar aceasta a pricinuit mare supărare aceluia care n-a reuşit în ceea ce dorea, mai ales dacă a venit la tine în vîrstă fragedă şi l-ai iubit mult după Dumnezeu ; sau poate că vreodată, ca să se înfrîneze de la patimi, i-ai făgăduit să-i dai voie să se hirotonească (pentru că

duhovnicii obişnuiesc de multe ori să facă astfel de făgăduieli de hirotonie tinerilor, ca să le taie cu totul înclinarea ce o au spre patimi din reaua obişnuinţă) şi nădăjduind, potrivit făgăduinţei, n-a reuşit pentru nevrednicia lui şi muşcat de pizmă aduce împotriva altui călugăr învinuiri pe care nu le poate nici asculta cineva, cu atît mai puţin să le spună.

Pe lîngă acestea, mai sînt, precum am spus, şi alte feluri de neîncrederi : cînd cineva cade din negrijă în învoiri cu păcatele, sau şi în fapte păcătoase şi se ruşinează să le mărturisească, prins de slava deşartă şi ascunzîndu-le ajunge încet, încet la neîncredere ; sau poate te-a văzut şi pe tine stăpînit de patimi şi te învinuieşte. Iar semnul depărtării acestora de la tine sau de la propăşire, îl vei avea din vederea feţei lor. Iar dacă nu, din chipurile obişnuite ale prefăcătoriei. Pentru că chiar dacă e sfătuit, sau îndemnat, se preface că primeşte în auzul său sfaturile, dar în inima lui nu le primeşte. Ba se şi supără din pricina lor, sau rîde de ele, sau chiar se înfurie. Iar dacă vreodată, vrînd să-1 încerci, de este curat de patimi, îl îndemni, fie să se împărtăşească, fie să intre în sfîntul altar, le face pe amîndouă fără să deosebească, ca să nu-1 învinuieşti. Leacul acestora sînt rugăciunile din inimă şi cu lacrimi către Dumnezeu şi arătarea iubirii, sfatul des, ajutorul trupesc, convorbirile dese, uneori blînde şi dulci, alteori întristate, aspre şi mustrătoare, precum gîndeşti că vor auzi, sau îşi vor îmblînzi moravurile.

39. Dacă un călugăr îţi vorbeşte de unii fraţi că sînt evlavioşi şi îi laudă, tu taci. Iar de te va întreba de ei, răspunde cu smerenie : «Crede-mă, părinte, nu ştiu. Eu fiind un om simplu, vreau să-mi văd slăbiciunea mea. Pentru că toţi, cu harul lui Dumnezeu, sînt sfinţi şi buni. Dar fiecare ceea ce seamănă, aceea va şi secera». Nici să nu lauzi, nici să nu osîndeşti pe nici unul în parte, ci să lauzi pe toţi. Mai ales, cînd în călugărul respectiv se va ivi vreun gînd că tu ai încredere în vreu-

nul din aceia şi se lasă stăpînit de acest gînd şi se înstrăinează.

Cap aparte

40. Acest sfînt şi fericit Simeon [243], întrebat odată cum trebuie să fie preotul, a răspuns zicînd : «Eu nu sînt vrednic să fiu preot. Dar am cunoscut, fără îndo^ ială, cît de vrednic trebuie să fie cel ce va avea să slii^ jească tainele lui Dumnezeu. în primul rînd, să fie curat nu numai cu trupul, ci şi cu sufletul ; pe lingă acestea, trebuie să nu fie părtaş la nici un păcat. în al doilea rînd, să fie smerit atît în purtarea din afară, cît şi în simțirea din lăuntru a sufletului. Apoi cînd stă înaintea sfintei şi sfințitei Mese, trebuie să vadă, fără îndoială, cu mintea pe Dumnezeu, iar cu simțurile, Sfintele aşezate înainte. Dar nu numai acestea, ci e dator să-L

243. E vorba de Simeon Evlaviosul, autorul capetelor de mai înainte (9—34).

aibă în chip conştient [244], sălăşluit în inima sa, şi pe însuşi Cel prezent în chip nevăzut în daruri, ca să poată aduce cererile cu îndrăznire. Şi ca prieten care vorbeşte cu prietenul, să zică : «Tatăl nostru Care eşti în ceruri, sfințească-se numele Tău», rugăciunea arătîndu-1 ca avînd pe Cel ce e Fiul lui Dumnezeu prin fire, sălăşluit în sine împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt [24]\ Aşa am cunoscut eu pe preoți. Iertați-mă părinți şi frați».

Mai spunea şi aceasta, ca despre altul, ascunzîn-du-se pe sine şi ocolind slava de la oameni, dar arătîn-du-se pe sine însuşi silit de iubirea de oameni. «Am auzit, zicea, de la un preot monah, care avea îndrăzneală față de mine, ca față de un frate iubit al lui : «Niciodată n-am liturghisit, fără să văd pe Duhul Sfînt, cum L-am văzut venind asupra mea cînd mă hirotoneau şi mitropolitul spunea rugăciunea preotului şi

244. Ideea despre conştiința prezenței (•poxjxeoc) lui Hristos în inimă este, de asemenea, proprie sfîntului Simeon Noului Teolog şi dascălului său Simeon Evlaviosul şi ucenicului său Nichita Stithatul.

245. Numai unit prin har cu Fiul cel după fire, credinciosul se poate adresa Tatălui ca Tatălui său propriu, fiind înfiat în Fiul.

246. Altă idee comună a celor trei: Simeon Evlaviosul, sfîntul Simeon Noul Teolog şi Nichita Stithatul.

Evholo-ghiul stătea asupra capului meu nevrednic. întrebat de mine, cum L-a văzut pe Acesta atunci şi în forma cărui chip, a spus : «simplu şi fără chip, dar ca lumină» [246]. Şi fiindcă la început mă miram văzînd ceea ce niciodată n-am văzut şi întrebîndu-mă ce poate fi aceasta, Acela mi-a spus în chip tainic, de parcă cunoşteam vocea : «Eu aşa Mă pogor peste toţi proorocii şi apostolii şi aleşii şi sfinţii de acum ai lui Dumnezeu. Căci sînt Duhul Sfînt al lui Hristos, Căruia I se cuvine slava şi stăpî-nirea în veci. Amin».

Cuvîntări morale

Intîia cuvîntare morală a sfîntului Simeon Noul Teolog

Capitolele cuvîntării întîi: 1. Puţină învăţătură despre fire, privind creaţia lumii şi zidirea lui Adam.

2. Despre căderea şi alungarea lui Adam din rai.

3. Despre întruparea Cuvîntului şi în ce chip s-a întrupat El pentru noi.

4. Cum se va reînnoi iarăşi zidirea şi vor fi «ceruri noi şi un pămînt nou», după apostol.

5. Care va fi cea din urmă strălucire a zidirii ; şi despre înger şi suflet.

6. Cum se unesc cu Hristos şi cu Dumnezeu toţi sfinţii şi se fac una cu El.

7. Cum trebuie să se plinească lumea de sus şi cum este acea lume şi în ce chip se va plini.

8. Că de nu se vor naşte şi de nu se vor plini toţi cei mai înainte rînduiţi din neam în neam pînă la ziua cea din urmă, lumea de sus nu se va plini.

9. La cuvîntul Evangheliei : «Asemănatu-s-a împărăţia lui Dumnezeu cu un împărat». Şi care este nunta cea de taină a lui Dumnezeu.

10. Că toţi sfinţii zămislesc în ei pe Cuvîntul lui Dumnezeu într-un chip apropiat Născătoarei de Dumnezeu şi-L nasc pe El şi El se naşte în ei şi ei se nasc din El ; şi cum sînt fii şi fraţi şi mamă ai Lui.

11, La cuvîntul Evangheliei : «Şi a trimis pe slujitorii săi să cheme pe cei invitaţi la nuntă şi n-au voit să vină»-.

12. Că nu trebuie să cerceteze vreunul dintre cei neintroduşi tainele ascunse ale împărăţiei cerurilor, înainte de lucrarea poruncilor şi de sporirea şi desăvârşirea în virtute.

Ceea ce a trebuit să răspundem şi să spunem către cei ce se împotrivesc nouă şi faţă de vorbăria amară a lor, prin care bîrfesc tot ce le iese înainte, chiar dacă e din cele mai de cinste, e destul şi potrivit cu calea cea bună pe care Cuvîntul a călăuzit cuvîntul nostru [241]. Căci buna desfăşurare a cuvîntului şi săgeţile lui care nimeresc ţinta nu sînt de la noi, ci de sus şi din însoţirea cu Duhul, prin Care toţi pot înainta pe calea cea bună pînă la atingerea scopului urmărit.

Dar odată ce am isprăvit respingerea acelora, trebuie să vedem, să cunoaştem şi să cercetăm, urmînd dumnezeiescului Pavel, care sînt cele dăruite nouă de Dumnezeu, sau care e bogăţia (Efes. I, 18) bunătăţii Lui faţă de noi, pe care ne-a

247. Acest început se referă Ia «*Cuvintele apologetice, antitetice şi teologice*» scrise mai înainte, după cum rezultă dintr-o notă marginală pusă de Nichita Stithatul, ucenicul sfîntului Simeon Noul Teolog, la începutul ediţiei *Cuvintelor morale* (conform notei lui J. Darrouzes, Symeon *le Nouveau Theologien, Traites theologiques et ethiques,* tom. I, «Sources chretiennes», nr. 122, 1966, p. 172—173).

dăruit-o de la începutul creației ; care e chipul formării noastre şi cum am călcat porunca dată de sus şi am căzut din acele bunătăți nemuritoare ; care este viața de acum şi lumea aceasta sub care şi după care se mişcă totul ; şi care sînt cele ce sînt rînduite după acestea nouă, închinătorilor Treimii. Voi începe acum, punînd pe Dumnezeu ca început al cuvîntului.

1. *Puțină învățătură despre fire, privind creația lumii şi zidirea lui Adam*[2iS].

Dumnezeu nu a dat la început primilor oameni zidiți numai raiul, cum socotesc unii, nici nu 1-a făcut numai pe om nestricăcios, ci cu mult mai mult şi înaintea lui, tot pămîntul acesta pe care îl locuim şi toate cele de pe pămînt, ca şi cerul şi cele din el, aducîndu-le la ființă în cinci zile. In a şasea zi a zidit apoi pe Adam şi 1-a aşezat pe el domn şi împărat al întregii lumi văzute. Şi nici Eva nu era atunci adusă la existență, nici raiul, ci numai lumea aceasta fusese creată ca un fel de rai, nestricăcioasă, dar materială şi supusă simțurilor[249]. Pe ea a dat-o, cum s-a spus, lui Adam şi urmaşilor lui, spre a se bucura de ea.

Dar să nu-ți pară aceasta un lucru ciudat, ci aşteaptă urmarea cuvîntului, care-ți va dovedi aceasta în chip limpede prin însăşi Sfînta Scriptură : «La început a făcut Dumnezeu cerul şi pămîntul. Iar pămîntul era nevăzut şi netocmit» (Facere I, 1—2). Pe urmă, istorisind în amănunt toate celelalte fapte ale creației lui Dumnezeu, după ce spune : «Şi s-a făcut

248. Sfîntul Simeon nu descrie pe larg starea de la început a firii şi a omului. Acestea sînt lucruri de taină, pe care noi nu le putem înțelege în starea în care ne aflăm acum. El se mulțumeşte să afirme caracterul incoruptibil al creației de la început, ca şi al trupului omenesc. Totuşi natura rodea îmbelşugat, iar trupul omenesc se împărtăşea de rodurile naturii. Cum se împacă acestea între ele, noi nu putem înțelege. Noi sîntem obişnuiți să concepem incoruptibilitatea (nestricăciunea) de la început, ca ceva întru totul contrar stării coruptibile de acum. Dar probabil că starea incoruptibilă de la început a creației era într-o anumită măsură numai o potențialitate, care avea să se actualizeze cu timpul. In orice caz exista o mişcare în ea. Cum se împăca însă mişcarea cu incoruptibilitatea, ne e greu să înțelegem.

249. Ideea că lumea întreagă a fost creată ca un rai, o preia şi Nichita Stithatul în «Vederea raiului».

seară şi s-a făcut dimineaţă, ziua a cincea» (Facere I, 23), adaogă : «Şi a zis Dumnezeu : să facem pe om după chipul şi asemănarea Noastră şi să stăpînească peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste animalele de pe tot pămîntul şi peste toate cele ce se tîrăsc pe pămînt. Şi a făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el, bărbat şi femeie i-a făcut pe ei» (Facere I, 24—27). Spune bărbat şi femeie, nu pentru că Eva era deja făcută, ci pentru că se afla împreună cu Adam în coasta lui. Iar aceasta o veţi cunoaşte mai limpede din cele ce urmează : «*Şi* i-a binecuvântat pe ei Dumnezeu zicînd: creşteţi şi vă înmulţiţi şi uţnpleţi pămîntul şi-1 stăpîniţi pe el şi stăpîniţi peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste toate animalele de pe tot pămîntul şi peste toate cele ce se tîrăsc pe pămînt» (Facere I, 28).

Vezi cum a dat Dumnezeu întreagă această lume, ca pe un rai, omului de la început ? Căci de ce alt pămînt vorbeşte, dacă nu de acesta în care locuim şi acum, cum s-a zis, şi nicidecum de altul ? De aceea adaogă zicînd : «*Şi* a zis Dumnezeu : iată, v-am dat vouă toată iarba purtătoare de sămînţă, care este pe faţa pămîntului ; şi tot pomul care are în sine rod purtător de sămînţă va fi vouă spre mîncare şi tuturor animalelor pămîntului şi tuturor păsărilor cerului şi tuturor celor ce se tîrăsc pe pămînt» (Facere I, 29—30). Vezi că toate cele văzute, cele de pe pămînt şi din mare, le-a dat lui Adam şi nouă urmaşilor lui spre folosire şi nu i-a dăruit lui numai raiul ? Căci toate cîte le-a spus lui Adam, ni le-a spus nouă, tuturor, precum Acelaşi Dumnezeu a spus mai pe urmă către apostoli prin Cuvîntul cel viu al Său, zicînd : «Cele ce le spun vouă, le spun tuturor» (Marcu XIII, 37). Căci El ştia că neamul nostru se va înmulţi pe pămînt, în mulţimi nesfîrşite şi nenumărate. Şi dacă, cu toate că am călcat porunca Lui şi am fost osîndiţi să vieţuim în chip trecător şi să murim, noi oamenii am ajuns la

atîta mulțime, gîndeşte-te cîți ar fi trebuit să fie cei născuți de la creația lumii dacă n-ar fi murit ? Şi ce viață şi petrecere ar fi avut, dacă s-ar fi păstrat nestricăcios şi nemuritor, într-o lume nestrică-cioasă, dacă ar fi trăit o viață fără de păcat şi fără supărări, fără griji şi fără osteneală ? Şi cum s-ar fi înălțat prin înaintarea în păzirea poruncilor lui Dumnezeu şi prin înfăptuirea gîndurilor bune, în chip treptat, la o slavă şi la o schimbare mai desăvîrşită, âpropiindu-se de Dumnezeu şi de luminije izvorîte din Dumnezeire ? Cum s-ar fi făcut sufletul fiecăruia mai strălucitor, iar trupul supus simțurilor şi material s-ar fi prefăcut şi preschimbat în nematerial şi duhovnicesc şi mai presus de toată simțirea ? [250] Dar şi ce mare bucurie şi veselie ar fi sporit în noi din conviețuirea noastră 7[251] Fără îndoială o bucurie cu totul negrăită şi neînțeleasă de gîndurile noastre.

Dar să revenim la tema noastră. Deci lumea întreagă a fost dăruită, ca să repet cele spuse, lui Adam, ca o unică țară şi ca un cîmp unic. Iar pe toate le-a făcut Dumnezeu în şase zile. Ascultă cum o spune aceasta în chip limpede Sfînta Scriptură. Căci după ce a spus : «Şi a făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el, bărbat şi femeie i-a făcut pe ei şi i-a bi-necuvîntat pe ei» şi celelalte, a adăugat zicînd : «Şi a văzut Dumnezeu toate cîte le-a făcut şi iată erau bune foarte. Şi s-a făcut seară şi s-a făcut dimineață, ziua a şasea» (Facere I, 31) ; «şi a isprăvit Dumnezeu în ziua a şasea lucrurile Lui pe care le-a făcut şi s-a odihnit Dumnezeu în ziua a şaptea de toate lucrurile Lui pe care a început a le face» (Facere II, 2—3). Apoi voind să ne învețe cum a făcut Dumnezeu pe om şi din ce, re-petînd pe scurt cuvîntul, zice iarăşi : «Aceasta este cartea facerii cerului şi pămîntului, cînd au fost făcute» (Facere II, 4). Şi puțin mai departe : «Şi a zidit Dumnezeu pe om țărînă din pămînt», care trebuie înțeleasă

250. **Nematerial şi mai presus de toată simţirea, prin copleşirea lui de spiritualitatea întărită de Duhul dumnezeiesc.**

251. **Dacă orice bucurie vine din comuniune, comuniunea desăvîrşită a omului fără păcat ar fi pricinuit o bucurie nesfîrşit mai mare decît orice bucurie pe care o cunoaştem.**

aşa : a făcut Dumnezeu pe om, luînd ţarină din pămînt. «Şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul spre suflet viu» (Facere II, 7).

După ce ne-a arătat modul creaţiei, Dumnezeu, asemenea unui împărat şi stăpînitor bogat, nu face pămîntul stăpînit de el ca o singură cetate înconjurată de ziduri, nici ca o singură casă închisă, ci despărţind moşia cea una în multe părţi, o parte o face să fie semănată, alta o orînduieşte ca vie, alta o lasă ca rezervă, iar într-o parte şi într-un loc plăcut şi frumos ridică clădirile, unde zideşte palate şi case, construieşte băi şi plantează grădini şi imaginează tot felul de locuri de desfătare, ridicînd în jurul tuturor un zid şi face chei şi porţi deschise şi închise. Dar nu se mulţumeşte nici cu aceasta, ci pune şi paznici, deşi nu se teme de nimeni, pentru ca locuinţa lui să fie şi mai strălucitoare şi mai felurită prin acestea toate şi închisă prietenilor nerecunoscători şi răi, ca şi slujitorilor răzvrătiţi, dacă se vor găsi vreunii dintre aceştia, iar prietenilor adevăraţi şi credincioşi şi chiar slujitorilor recunoscători să le fie neîmpiedicată intrarea în ea şi ieşirea din ea. Aşa a făcut şi Dumnezeu omului întîi zidit. Căci, după ce a făcut toate din cele ce nu sînt şi a făcut pe om şi s-a odihnit în ziua a şasea de toate lucrurile Lui pe care a început să le facă, a sădit raiul în Eden la răsărit, pregătindu-1 ca pe un palat împărătesc într-o parte a lumii şi a aşezat în el pe omul pe care 1-a făcut.

Pentru ce, deci, nu a sădit raiul care trebuia să fie făcut în ziua a şaptea, ci 1-a sădit pe el la răsărit după aducerea la existenţă a întregii creaţii ? Pentru că Dumnezeu, cunoscînd de mai înainte toate, a creat lumea într-o ordine şi într-o stare bine orînduită şi cele şapte zile le-a stabilit ca chip al celor şapte perioade (veacuri) ce aveau să se desfăşoare pe urmă, iar raiul

l-a sădit după acestea, ca pe unul ce avea să însemne veacul viitor [252]. Dar pentru ce atunci Duhul Sfînt n-a unit ziua a opta, cu cele şapte zile dinainte ? Pentru că nu era potrivit să numere această zi în ciclul celorlalte, în care prima şi a doua ş.a.m.d. pînă la a şaptea, repetîn-du-se în cerc, alcătuiesc săptămînile, ziua întîi revenind în acest ciclu de tot atîtea ori cîte săptămîni vor fi ; ci trebuia ca aceea să fie în afara acestora, ca una ce nu are început şi sfîrşit [253]. Căci nu e o zi care nu e acum, ci va fi şi-şi va lua începutul în viitor, ci a fost dinainte de veacuri şi este şi acum şi va fi în vecii vecilor. Dar se zice că va veni şi ni se va descoperi la sfîrşit ca o zi unică, neînserată şi fără sfîrşit, prin faptul că va veni la noi.

Ia seama, de altfel, că nu s-a scris : «A făcut Dumnezeu raiul», nici : «A zis : să fie, şi s-a făcut». Ci : «l-a sădit Dumnezeu pe el şi a făcut să răsară din pămînt tot pomul frumos la vedere şi bun la mîncare» (Facere II, 9), avînd roade de tot felul, care nu se stricau şi nu lipseau niciodată, ci erau totdeauna proaspete şi dulci şi procurau dulceaţă şi desfătare primilor oameni creţaţi [254]. Căci trebuia să se procure trupurilor lor nestri-căcioase şi o hrană nestricăcioasă. De aceea viaţa şi petrecerea lor în mijlocul raiului era şi ea lipsită de osteneli şi de frămîntări. Acest rai l-a înconjurat Făcătorul

252. Raiul are deci şi o semnificaţie eshatologică. E pus chiar în început sfîrşitul desăvîrşit şi veşnic. Dacă lumea a fost făcută înainte de om, raiul a fost făcut după om, ca ţintă spre care trebuia să înainteze omul şi prin efortul lui. Adică raiul de la început trebuia să fie dezvoltat prin om într-un rai şi mai desăvîrşit. Şi toată creaţia trebuia să fie făcută ca acest rai.

253. Cele şapte zile reprezintă repetiţia timpului, care nu poate ieşi din el însuşi prin sine, reprezentat ca un inel. Ziua a opta reprezintă veşnicia care e dincolo de timp şi care n-are sfîrşit, căci nimic în ea nu are margini. Ea nu e o repetiţie, în sensul trecerii de la un lucru la altul din acelaşi plan. Ci e infinitatea trăită continuu în mod integral. Ea e de aceea din alt plan, nu rezultă din ordinea timpului şi a naturii ce se repetă prin trecerea de la un lucru finit la alt lucru finit şi aşa în continuu.

254. Deci prin transparenţa pămîntului oamenii dintîi se împărtăşeau de dulceaţa fructelor raiului, sau ale veşniciei, ale unor fructe care nu se stricau, fiind în comunicare cu infinitatea.

lui cu ziduri, aşezînd o intrare prin care ei intrau şi ieşeau.

2. *Despre căderea şi-alungarea lui Adam din rai.*

Deci Adam a fost zidit cu un trup nestricăcios, dar material şi încă nedeplin duhovnicesc. Şi a fost aşezat de Făcătorul ca un împărat nemuritor în această lume nestricăcioasă ; nu spun numai în rai, ci în toată lumea de sub cer [255]. Dar le-a dat lor şi lege, poruncindu-le ca numai din pomul acela să nu mănînce. El însă, dis-preţuind porunca, n-a crezut Făcătorului şi Stăpînului, Care a zis : «în ziua în care veţi mînca din el, cu moarte veţi muri»- (Facere II, 17), ci au socotit mai vrednic de crezare pe şarpele viclean (Isaia XXVII, 1), care a spus: «Nu veţi muri cu moarte, ci în ziua în care veţi mînca, veţi fi dumnezei, cunoscînd binele şi răul»- (Facere III, 5) ; «şi au mîncat din el» (Facere III, 6). Şi îndată au fost dezbrăcaţi de veşmîntul nestricăcios şi s-au îm^ brăcat în stricăcios.

Văzîndu-se pe sine gol, Adam s-a ascuns şi s-a încins cu frunze de smochin cusute, încercînd să-şi acopere ruşinea. De aceea cînd Dumnezeu îi zice : «Adame, unde eşti ?» (Facere III, 9), el răspunde : «Am auzit glasul Tău şi cunoscînd goliciunea mea, m-am temut şi m-am ascuns» (Facere III, 10). Chemîndu-1 la pocăinţă, Dumnezeu îi zice : «Cine ţi-a spus că eşti gol ? Nu cumva ai mîncat din pomul, din care ţi-am poruncit ca numai din el să nu mănînci ?» (Facere III, II)[258]. Acela însă n-a voit să spună că a păcătuit ; dimpotrivă, a dat vina pe Dumnezeu, Care le-a făcut toate foarte bine, zicînd : «Femeia, pe care mi-ai

255. Toată lumea era străbătută de lumina veşnică sau a prezenţei lui Dumnezeu sau a raiului. Toată lumea era pe de o parte rai, pe de alta străbătută de rai. Lumea era în parte rai, putînd deveni rai deplin, şi în parte se putea detaşa de el. Omul folosindu-se de fructul pomului, ca de un fruct detaşat de ambianţa veşniciei, a început să se detaşeze de rai.

256. Căderea din rai s-a produs întîi în planul conştiinţei omului. El nu se mai simţea în rai.

dat-o, ea mi-a dat şi am mîn-cat» (Facere III, 12) ; iar aceea, la rîndul ei, a pus vina pe şarpe. Deci ne voind ei să se pocăiâscă şi să cadă înaintea Stăpînului, sau să ceară iertare, Dumnezeu îi alungă şi-i scoate din rai, ca dintr-un palat împărătesc şi ca dintr-o casă preaîmpodobită, ca să vieţuiască pe acest pămînt ca nişte exilaţi şi scoşi peste graniţă.

«Şi îndată a pus o sabie de foc ca să păzească intrarea la pomul vieţii» (Facere III, 24). Aceasta nu înseamnă că ei vor fi readuşi iarăşi, după refacerea lor, în acelaşi rai supus simţurilor şi material. Nu în acest scop a fost păstrat el pînă acum ; nu pentru aceasta nu 1-a blestemat pe el Dumnezeu [257]. Ci pentru că e tipul vieţii viitoare şi chipul veşnicei împărăţii a cerurilor. Căci dacă n-ar avea acest rol de tip, ar fi trebuit să fie blestemat, ca unul în care s-a săvîrşit neascultarea lui Adam. Dar n-o face aceasta. O face însă cu tot pămîntul celălalt, fiindcă, precum am zis, era nestricăcios ca şi raiul şi producea de la sine toate. De aceea, pentru ca Adam cel ieşit de acolo să nu ducă mai departe o viaţă liberă de greutăţi, de osteneli şi de sudori, blestemă pămîntul acesta, zicînd : «Blestemat să fie pămîntul în lucrurile tale. în necazuri să te hrăneşti din el în toate zilele vieţii tale. Spini şi mărăcini să-ţi răsară ţie şi să mănînci iarba cîmpului, rînduită fiarelor şi dobitoacelor necuvântătoare. în sudoarea feţei tale să-ţi mănînci pîi-nea ta, pînă ce te vei întoarce în pămîntul din care ai fost luat ; că pămînt eşti şi în pămînt te vei întoarce» (Facere III, 17—19).

Pe drept cuvînt, trebuia deci ca cel ce fusese cobo-rît prin neascultare la stricăciune şi la moarte să locuiască un pămînt trecător şi stricăcios şi să se împărtăşească din hrană

257. Darrouzes spune că sfîntul Simeon credea, ca mulţi din contemporanii săi, în supravieţuirea acestui rai sensibil, dar nu ca reşedinţă a sfinţilor răposaţi (op. *cit.,* p. 186, nota 1). Dar din cele ce urmează se pare că raiul din care a fost scos Adam s-a păstrat nu numai în sensul acesta, ci şi în înţelesul Împărăţiei lui Dumnezeu, care poate penetra din nou întreaga creaţie. De aceea raiul sensibil special nu mai are o importanţă practică.

asemănătoare, aşa cum merita. Odată ce desfătarea îmbelşugată şi vieţuirea nestricăcioasă şi neobositoare îl dusese pe om la uitarea şi la dispreţuirea bunătăţilor date de Dumnezeu, pe drept cuvînt a fost osîndit să lucreze pămîntul în osteneală şi sudoare şi aşa să-şi procure cîte puţină hrană din el, ca unul ce se afla sub un epitrop. Aşa 1-a primit pămîntul blestemat mai întîi şi lipsit de rodirea de la sine de mai înainte, pe neascultător. In ce scop şi pentru ce ? Ca, lucrat de el în sudoare şi osteneală multă, să-i dea cele ce crescr din el, cu măsură, spre împlinirea trebuinţelor lui ; iar nelucrat, să rămînă neroditor, dîndu-i numai spini şi mărăcini. De fapt, ieşind Adam din rai, toată creaţia adusă de Dumnezeu la existenţă din cele ce nu sînt, văzîndu-1, n-a mai voit să i se supună neascultătorului. Soarele n-a mai voit să strălucească, şi luna n-a mai voit să se arate, stelele n-au mai voit să se lase văzute, izvoarele n-au mai voit să ţîşnească, rîurile n-au mai voit să curgă, aerul s-â strîns în sine să nu mai dea putinţă de suflare celui ce-1 bate [238], fiarele şi toate animalele pămîntului, văzîndu-1 pe om dezbrăcat de slava dinainte, l-au dispreţuit şi s-au înfuriat toate îndată împotriva lui. Cerul s-a mişcat, cu dreptate, ca să cadă oarecum asupra lui, şi pămîntul n-a mai binevoit să-1 poarte pe spatele lui.

Ce face atunci Dumnezeu, Care a făcut toate şi 1-a zidit şi pe om ? Cunoscînd mai înainte de întemeierea lumii că Adam va călca porunca şi rînduind de mai înainte viaţa şi refacerea lui din naşterea din nou, prin naşterea Fiului lui Dumnezeu, înfrînează toate cu puterea, cu mila şi cu bunătatea Sa şi opreşte pornirea tuturor făpturilor şi le supune îndată omului pe toate, ca şi înainte [239]. El voieşte ca zidirea să slujească

258. Ii lipsea naturii ajutorul energiilor necreate de sus, căci acelea se retrăseseră în cea mai mare parte.

omului, pentru care a fost creată, deşi s-a făcut stricăcioasă

pentru omul stricăcios. Căci voieşte ca atunci cînd acesta se va reînnoi iarăşi şi se va face duhovnieesc, nestricăcios şi nemuritor, eliberîndu-se şi ea de robia stricăciunii, să se reînnoiască împreună cu el şi să se facă întreagă nestri-căcioasă şi duhovnicească, după ce a fost supusă de Dumnezeu celui ce s-a răzvrătit şi nu i-a slujit Lui. Aceasta a rînduit-o Preamilostivul Dumnezeu şi Domn înainte de întemeierea lumii.

După ce Dumnezeu a rînduit acestea într-un chip înțelept, Adam alungat din rai a avut copii, şi-a isprăvit viața şi a murit. La fel şi cei născuți din el. Oamenii de atunci, avînd proaspătă amintirea căderii, deoarece aflaseră despre ea de la Adam şi Eva, cinsteau pe Dumnezeu ca pe un Stăpîn şi se închinau Lui. De aceea Abel şi Cain îi aduceau jertfe din avuțiile lor. Şi Dumnezeu, scrie Scriptura, a luat aminte la aducerea şi la jertfa lui Abel, dar nu şi la cea a lui Cşin. Cain cunoscînd aceasta, s-a supărat pînă la moarte şi aceasta 1-a dus la piz-muirea şi la uciderea fratelui (Facere IV, 3—5). Dar după aceea Enoh a plăcut lui Dumnezeu şi a fost mutat de aici de El (Facere V, 24), iar Ilie a fost înălțat în car de foc (2 Regi II, 11). Astfel, după hotărîrea dată contra lui Adam şi a seminței lui, şi după alungarea lui, pe fiii lui Adam care au plăcut Lui i-a cinstit cu mutarea şi cu prelungirea vieții şi i-a eliberat de stricăciune ; adică de întoarcerea în pămînt şi de coborîrea la iad. Prin aceasta a arătat că dacă a făcut aşa cu cei ce trebuiau să moară, sau, mai drept vorbind, să se preschimbe, de cîtă slavă şi cinste şi milă nu l-ar fi învrednicit pe Adam, lăsîndu-1 să petreacă în rai, dacă n-ar fi călcat porunca, sau, după ce a călcat-o, s-ar fi pocăit.

259. Dumnezeu, cuprins de milă, nu lasă făptura Sa umană într-o totală despărțire de mila şi de un anumit har al Său, ci li dă harul nădejdii viitoarei mîntuiri şi ține prin aceasta toate într-o legătură cu Sine, iar pe om, într-o anumită stăpînire asupra naturii, ca singura ființă conştientă şi liberă capabilă să-şi dorească mîntuirea şi să lucreze pentru ea, dezvoltîndu-se în cadrul naturii.

Astfel au cunoscut cei vechi pe Făcătorul lorv invă-țînd unii de la alții prin predanie, în cursul timpului, cele privitoare la Dumnezeu. Pe urmă, înmulțindu-se oamenii (Facere VI, 1) şi întorcîndu-şi cugetarea, din tinerețe, spre cele rele, au căzut în uitarea şi necunoaşterea Făcătorului lor şi nu numai că au cinstit pe idoli şi pe demoni ca dumnezei, ci şi însăşi zidirea dată lor de Dumnezeu spre slujirea lor au îndumnezeit-o, închinîn-du-i-se ca lui Dumnezeu (Rom. I, 25). Şi s-au predat pe ei la toată neînfrînarea şi fapta necurată (Efes. IV, 19), întinînd pămîntul, aerul, cerul şi toate cele de sub el prin faptele lor necuviincioase. Căci nimic altceva din toate celelalte nu murdăreşte pămîntul aşa de mult şi nu face aşa de necurat lucrul curat al lui Dumnezeu, ca faptul de a-1 îndumnezei şi de a-i aduce închinare întocmai ca lui Dumnezeu, aşezîndu-1 în locul Făcătorului şi Ziditorului. Astfel toată zidirea a fost murdărită şi adusă la stricăciune de către oameni, prin îndumnezeirea ei şi prin închinarea ce i s-a adus. Dar cînd a fost atins vîrful răutății şi toți au fost închişi în neascultare (Rom. XI, 32), după dumnezeiescul apostol, însuşi Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu s-a pogorît pe pămînt ca să rezi-dească pe cel zdrobit, să facă viu pe cel omorît şi să ridice făptura Sa din rătăcire.

Dar ia seama, te rog, întocmai la ceea ce spun. Căci cuvîntul ne va fi de folos atît nouă cît şi rîndurilor viitoare de oameni. Dar trebuie să ne folosim de un chip oarecare pentru înțelegerea întrupării Cuvîntului şi a naşterii Lui de negrăit din pururea Fecioara Măria şi pentru cunoaşterea cuvenită a tainei iconomiei ascunsă dinainte de veacuri (Efes. III, 9), spre mîntuirea neamului nostru.

3. *Despre întruparea Cuvîntului şi îi\ ce chip s-a întrupat El pentru noi.*

La facerea de odinioară a strămoaşei Eva, Dumnezeu a luat coasta însufleţită a lui Adam şi a zidit-o ca femeie. De aceea n-a mai suflat în ea ca în Adam, suflare de viaţă, ci a făcut partea pe care a luat-o din Adam, trupul întreg al femeii şi pîrga Duhului, pe care au luat-o *împreună* cu trupul însufleţit, a făcut-o suflet viu deplin, *făcînd deodată amîndouă părţile omului.* La fel, luînd trup însufleţit din sfînta Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioara Măria, ca o mică pîrgă din frămîntătura firii noastre, adică din suflet şi trup, Făcătorul şi Ziditorul Dumnezeu a unit-o cu dumnezeirea Sa necupiinsă şi neapropiată. Mai bine zis, unind fiinţial cu fiinţa noastră întreg Ipostasul dumnezeirii Lui, a unit fiinţa noastră, în chip neamestecat, cu aceea, adică fiinţa omenească şi fiinţa Sa, zidind fiinţa omenească ca templu sfînt Sieşi. Astfel însuşi Făcătorul lui Adam s-a făcut om desăvîrşit în chip neschimbat şi neprefăcut.

Căci precum din coasta aceluia a făcut, cum am spus mai înainte, femeia, aşa din fiica Lui, din pururea Fecioara şi Născătoarea de Dumnezeu Măria, luînd trup fără de sămînţă, s-a născut în chip asemănător primului om creat, ca precum acela prin neascultare s-a făcut începutul naşterii întru stricăciune şi spre moarte, aşa Hristos, şi Dumnezeu, prin împlinirea a toată dreptatea (Matei III, 15), să se facă pîrga rezidirii şi nemuririi noastre întru nestricăciune. Aceasta vrea să o spună şi dumnezeiescul Pavel, zicînd : «Primul om din pămînt e pămîntesc; al doilea om e Domnul nostru din cer. Precum e cel pămîntesc, aşa sînt şi cei pământeşti; şi precum e cel ceresc, aşa sînt şi cei cereşti» (1 Cor. XV, 47—48). Şi iarăşi : «Pîrga e Hristos, apoi cei ai lui Hristos» (1 Cor. XV, 22). Căci odată ce El a fost om desăvîrşit în suflet şi trup, asemenea nouă în toate, afară de păcat

(Evr. IV, 15), comunicîndu-ne prin credinţa în El din dumnezeirea Lui, ne face şi pe noi rudenii, ale Lui, după firea şi fiinţa Sa dumnezeiască.

E o taină nouă şi minunată. Dumnezeu Cuvîntul a luat de la noi trupul pe care nu-1 avea după fire şi s-a făcut ceea ce nu era. Şi împărtăşeşte celor ce cred în El din dumnezeirea Sa, pe care n-a dobîndit-o nici unul dintre îngeri sau oameni vreodată şi aceştia se fac dumnezei, adică ceea ce nu erau, prin lucrare şi har. Aşa le dăruieşte lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu (Ioan I, 12). De aceea s-au făcut şi se fac neîncetat şi niciodată nu vor înceta să se facă fii ai lui Dumnezeu [260']. Ascultă pe dumnezeiescul Pavel care îndeamnă : «Şi precum am purtat chipul celui pămîntesc, să purtăm şi chipul celui ceresc» (1 Cor. XV, 49). Atîtea despre acestea. Să continuăm deci iarăşi cuvîntul nostru.

Deci Dumnezeu, Cel peste toate, a venit pe pămînt ca să rezidească şi să înnoiască pe om prin prezenţa Sa şi să binecuvinteze toată zidirea blestemată din pricina lui. în scopul acesta, ascultă cu luare-aminte, a dat viaţă şi a făcut nestricăcios sufletul pe care l-a luat, dar trupul Său neprihănit şi dumnezeiesc[261], deşi l-a îndumnezeit, l-a purtat încă stricăcios (coruptibil) şi material [262]. Căci ceea ce mănîncă şi bea, osteneşte şi asudă, e legat şi lovit, atîrnat şi pironit pe cruce, este în chip vădit stricăcios şi material. Pentru că toate acestea sînt însuşiri ale trupului stricăcios. De aceea a şi murit şi a fost aşezat în mormînt. Dar cînd a înviat întru nestricăciune, a înviat împreună şi trupul însuşi duhovnicesc, cu totul

260. Se afirmă aci o devenire a stării de îndumnezeire, care e şi o anumită stare de incoruptibilitate. E un paradox care era propriu, se pare, şi stării primordiale.

261. Dumnezeiesc în sensul că era al ipostasului dumnezeiesc şi era îndumnezeit.

262. Poate trupul lui Iisus încă coruptibil (stricăcios), dar purtînd în el potenţa incoruptibilităţii, prin Duhul dumnezeiesc, ne ajută în parte să înţelegem starea de incoruptibilitate a trupului de la început al lui Adam, deşi trupul lui Hristos ia coruptibilitatea odată cu afectele nepă-cătoase intrate în fire prin păcatul lui Adam.

dumnezeiesc şi nematerial[26s]. De aceea n-a rupt nici peceţile mormîntului cînd a ieşit din el. Ba a intrat şi a ieşit şi prin uşile încuiate, neîmpiedicat [26\]

De ce n-a făcut îndată, împreună cu sufletul, şi trupul pe care 1-a luat, duhovnicesc şi nestricăcios ? Pentru că şi Adam, mîncînd din pomul din care Dumnezeu îi poruncise să nu mănînce, îndată a trebuit să suporte, din neascultare, moartea sufletului, dar moartea trupului numai la mulţi ani după aceea [265]. De aceea a înviat şi a readus la viaţă întîi sufletul îndumnezeit, care a primit pedeapsa morţii şi apoi trupul. Căci Dumnezeu rînduise ca acesta, potrivit hotărîrii de odinioară, să se întoarcă prin moarte în pămînt, iar prin înviere să-şi recapete nestricăciunea. In afară de aceasta, cobo-rînd în iad, Hristos a eliberat din legăturile veşnice sufletele sfinţilor ţinuţi acolo şi le-a înviat, aşezîndu-le în loc de odihnă şi de lumină neînserată, dar trupurile lor încă nu, ci le-a lăsat în morminte pînă la învierea de obşte.

Deci taina aceasta nu s-a săvîrşit numai cu Hristos, în chipul amintit, ci pentru toată lumea, şi cu fiecare din sfinţii de odinioară şi se săvîrşeşte fără încetare pînă acum. Căci primind Duhul Stăpînului şi Dumnezeului nostru, ne facem părtaşi de dumnezeirea şi de fiinţa Lui. Şi mîncînd atotneprihănitul Lui trup, adică dumnezeieştile Taine, ne facem cu adevărat în chip deplin contrupeşti şi înrudiţi cu El, cum spune şi dumnezeiescul Pavel însuşi : «Sîntem os din oasele Lui şi carne din carnea Lui» (Efes. V, 30) ; sau iarăşi : «Din plinătatea

263. Cu totul dumnezeiesc şi nematerial era trupul lui Hristos, după înviere, ca copleşit de dumnezeire şi de Sfîntul Duh.

264. Trupul lui Adam la început nu era în această stare. De aceea incoruptibilitatea lui trebuie să fi avut încă un caracter potenţial.

265. Precum incoruptibilitatea trupului după Hristos este ceva ce se dezvoltă, aşa şi incoruptibilitatea lui dinainte de cădere a fost, se pare, ceva ce avea să se dezvolte. Dar incoruptibilitatea primordială potenţială s-a putut dezvolta şi într-o coruptibilitate tot mai mare care a sfîrşit în moarte.

dumnezeirii Lui noi toți am luat şi har peste har» (Ioan I, 16 şi Colos. II, 9). Ajunşi astfel, ne facem asemenea după har iubitorului de oameni Dumnezeu şi Stăpînului nostru însuşi, restabiliți şi reînnoiți cu sufletul ; şi sîntem făcuți nestricăcioşi şi ca înviați din morți. Căci văzîndu-L pe Cel ce a binevoit să se facă asemenea nouă şi fiind văzuți de El, ne-am învrednicit să ne facem asemenea Lui, aşa cum se întîmplă cu cineva care vede de departe fața prietenului şi vorbeşte cu el şi i se adresează şi aude glasul lui [266].

Astfel sfinții din veac, cei de odinioară şi cei de acum, privind duhovniceşte, nu privesc o formă, sau un chip, sau o reproducere, ci o lumină fără formă [267], precum şi ei sînt lumină din lumina Duhului. Dar făcîn-du-se astfel fiecare dintre sfinți, nu se face şi trupul lui îndată nestricăcios şi spiritual ; ci precum fierul ars de foc se împărtăşeşte de lumina lui şi leapădă îndată negreala sa, dar despărțindu-se de foc se face şi se vede iar rece şi negru, aşa şi trupurile sfinților, împărtăşin-du-se de harul unit cu sufletul lor sau cu focul dumnezeiesc, se sfințesc şi arzînd se fac şi ele străvezii şi luminoase şi se fac mult deosebite şi cu mult mai de cinste decît celelalte. Dar cînd sufletul iese şi se desparte detrup, îndată se predau şi trupurile acestea stricăciunii[1] şi se desfac puțin cîte

266. Sfîntul Simeon dă o explicație spirituală procesului de asemănare a omului credincios cu Hristos. Privind mereu la Hristos şi Hristos privind mereu la el şi aflîndu-se într-o convorbire continuă, omul devine tot mai asemenea lui Hristos, căci imită chipul Lui, îşi însuşeşte modul Lui de a fi şi de a gîndi. Iar prin aceasta i se transmite omului puterea spirituală însăşi a lui Hristos. Această idee constituie şi o recomandare dată de sfîntul Simeon credincioşilor. Sfîntul Simeon înfățişează o hristo-logie practică, nu una teoretică.

267. Lumina lui Hristos văzută de sfinți nu are formă, ci e prezența Lui reală, dar cu neputință de definit, însă intens simțită şi cunoscută ca lumină specifică a prezenței Lui însuşi. Prezența aceasta spirituală are în ea caracterele tuturor însuşirilor proprii ale lui Hristos : blîndețe, iubire, curățire, putere desăvîrşită etc. In felul acesta cel ce o simte ştie că e prezența lui Hristos şi nu a altcuiva şi se face după chipul Lui.

în continuare.

puțin. Dar cele ce persistă ani îndelungați nu rămîn nici total nestricăcioase şi nu se fac nici total stricăcioase, ci mențin în ele'atît semnele stricăciunii cît şi pe ale nestricăciunii, fiind păstrate spre a fi făcute total nestricăcioase şi înnoite la înviere [2].

în ce scop şi pentru ce ? Pentru că nu se cuvenea să învie şi să fie făcute nestricăcioase trupurile oamenilor înainte de înnoirea făpturilor; şi precum a fost adusă întîi creația la existență în stare nestricăcioasă şi apoi omul, tot aşa trebuie să fie schimbată şi mutată de la stricăciune la nestricăciune întîi creația, apoi împreună cu ea şi odată cu ea să se înnoiască şi trupurile descompuse ale oamenilor, pentru ca iarăşi omul devenit spiritual şi nemuritor să locuiască într-un loc nestricăcios şi veşnic. Ca să vezi că acesta este adevărul, ascultă pe Petru, apostolul, care zice : «Va veni ziua Domnului ca un fur noaptea, în care cerurile arzînd se vor desface şi stihiile arzînd se vor topi» (2 Petru III, 10). Acestea nu se vor pierde, ci după topire se vor modela şi preschimba într-o stare mai bună şi veşnică. De unde o ştim aceasta ? Din cuvintele aceluiaşi apostol, care adaugă : «Aşteptăm ceruri noi şi pămînt nou, potrivit făgăduinței» (2 Petru III, 13). Ce făgăduință şi a cui ? Fără îndoială că a lui Hristos, Dumnezeul nostru, Care a spus: «Cerul şi pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece» (Matei XXIV, 35). înțelegînd prin trecere schimbarea cerului, El zice : deşi cerul se va schimba, cuvintele Mele vor rămînea neschimbate şi neclintite. Aceasta a spus-o mai înainte şi proorocul David :

«Şi ca o haină le vei înfăşură şi se vor schimba, iar Tu acelaşi eşti şi anii Tăi nu se vor sfîrşi» (Ps. CI, 27—28). Ce este mai

263. De aci se vede că «stricăciunea» e înțeleasă de sfîntul Simeon ca descompunere deplin actualizată a trupului, sau ca moarte. Pînă nu ajunge la moarte, trupul sfinților, deşi suferă schimbări în el — creşte, mănîncă, se odihneşte, oboseşte — se bucură de o anumită «nestricăciune». E un alt element de care trebuie ținut seama în înțelegerea nestricăciunii trupului omenesc înainte de cădere. Dar despre această stare în parte stricăcioasă şi în parte nestricăcioasă, vorbeşte sfîntul Simeon

2Aceasta se întîmplă cu moaştele sfinților.

limpede decît aceste cuvinte ? Dar să vedem cum se va reînnoi zidirea şi cam vâ fi restabilită în frumuseţea ei de la început ?

4. *Cum va fi reînnoită toată zidirea şi cum se va face «ceruri noi şi pămînt nou», cum zice dumnezeiescul apostol.*

Nici unul dintre credincioşi nu va contrazice pe apostolul care vesteşte ceruri noi şi pămînt nou şi nu va refuza să creadă pe Domnul, Care spune aceasta. Căci precum trupurile noastre, desfăcîndu-se, nu se întorc în ceea ce nu e nicidecum, ci se vor înnoi iarăşi prin înviere, aşa şi cerul şi pămîntul şi toate cele din el, adică toată zidirea se va reînnoi şi se va elibera de robia stricăciunii (Rom. VIII, 21). Şi stihiile acestea se vor împărtăşi împreună cu noi de strălucirea de acolo şi precum pe noi toţi ne va proba focul (1 Cor. III, 13), după dumnezeiescul apostol, aşa şi toată zidirea se va reînnoi prin foc. Aceasta se poate afla din ceea ce scrie apostolul Petru : «Căci va veni, zice, ziua Domnului ca un fur noaptea, în care cerurile vor trece cu zgomot, iar stihiile arzînd se vor desface şi pămîntul şi lucrurile din el vor arde» (1 Petru III, 10). Vezi cum spune că toate se vor topi şi modela din nou, sau se vor preschimba ? De aceea adaugă, zicînd : «Deci dacă toate acestea se desfac, nu trebuie să vieţuim noi întru sfinte petreceri şi purtări evlavioase ?» (2 Petru III, 11). Dar cum se vor desface ? Aşa cum un vas de aramă învechit şi pătat şi ros de rugină se dă focului de către meşter şi e topit şi astfel e făcut de către acesta iarăşi nou, la fel şi zidirea, odată ce s-a învechit şi s-a pătat de păcate, va fi desfăcută de Făcătorul tuturor prin foc şi se va topi şi modela din nou şi va fi făcută strălucitoare şi neasemănat mai nouă decît cea care se vede acum.

Apostolul Petru după ce a scris astfel despre acestea, după puţin zice iarăşi : «De aceea, iubiţilor, aştep-tînd acestea, străduiţi-vă să vă aflaţi fără pată, în pace şi socotiţi îndelunga-răbdare a Domnului drept mîntuire, precum şi iubitul nostru

frate Pavel v-a scris vouă după înțelepciunea dată lui, cum vorbeşte despre acestea şi în toate epistolele lui. în ele sînt unele lucruri anevoie de înțeles, pe care cei neştiutori şi neîntăriți le strîmbă, cum fac şi cu alte scrieri spre însăşi pieirea lor» (2 Petru III, 14—16). Aceasta o făceau nu numai cei de atunci, ci şi cei mai mulți de acum, sau putem spune că aproape toți suferim de neştiință, toate amestecîn-du-le, toate ale dumnezeieştii Scripturi strîmbîndu-le sau răstălmăcindu-le spre pieirea noastră, silindu-ne să avem şi să facem dumnezeieştile Scripturi susținătoare ale patimilor, ale poftelor şi ale pieirii noastre.

Dar să vedem ce spune şi dumnezeiescul Pavel despre zidire şi despre reînnoirea ei. El zice : «Socotesc că nu sînt vrednice pătimirile timpului de acum de slava ce ni se va descoperi nouă». Apoi adaugă : «căci nerăbdarea zidirii aşteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 18—19). El vede în «nerăbdare» aşteptarea, dorința aprinsă, iar prin «descoperire» înțelege arătarea de la înviere. Căci în aceasta trebuie să se arate, prin prezența lui Hristos, fiii lui Dumnezeu şi să apară frumusețea lor şi ei întregi aşa cum sînt (1 Ioan III, 2). Căci s-a scris : «Atunci drepții vor străluci ca soarele» (Matei XIII, 43). Aceştia sînt fiii lui Dumnezeu cel drept [270]. Iar ca să nu înțelegi vreo altă creație, adaugă zicînd : «Căci deşertăciunii s-a supus zidirea, nu de bunăvoie, ci pentru cel ce a supus-o, spre nădejde» (Rom. VIII, 20).

Vezi că nu fără scop am zis că zidirea n-a mai voit să slujească lui Adam după neascultare, văzîndu-1 căzut din

270. Fără o natură eliberată de procesele descompunerii, nici omul nu va putea fi readus într-un trup eliberat de aceste procese.

slava dumnezeiască, ca unul ce s-a răzvrătit împotriva Făcătorului ? De aceea Dumnezeu, rînduind încă înainte de întemeierea lumii mîntuirea lui prin naşterea din nou, i-a supus lui zidirea, blestemîrid-o ca, odată ce omul pentru care a

fost creată s-a făcut stricăcios, să se facă şi ea stricăcioasă, pentru ca să-i procure anual hrană stricăcioasă ; iar cînd va înnoi pe om şi—l va face nestricăcios şi nemuritor şi duhovnicesc, să preschimbe întreaga zidire împreună cu el şi să o facă veşnică şi nematerială. Aceasta a arătat-o prin cele ce le-a spus : «Căci deşertăciunii a fost supusă zidirea, nu de bunăvoie, ci pentru cel ce a supus-o, spre nădejde». El zice că ea nu s-a supus de la sine omului, adică nu de bunăvoie a fost mutată la stricăciune şi aduce roduri care se strică şi odrăsleşte spini şi mărăcini, ci ascultînd de porunca lui Dumnezeu, Care a hotărît aceasta întru nădejdea reînnoirii ei. Voind să facă acest lucru şi mai limpede, apostolul zice : «Căci şi zidirea însăşi se va elibera de robia stricăciunii spre eliberarea fiilor lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 21)[271].

Ai văzut că nu fără dreptate a spus că toată zidirea aceasta, la început, a fost adusă la ființă de Dumnezeu ca nestricăcioasă şi în stare de rai, dar a fost strămutată la starea de stricăciune şi de robie prin blestem, fiind supusă deşertăciunii oamenilor. Dar priveşte care va fi strălucirea ei din urmă.

271. Omul adevărat este fiul lui Dumnezeu. Iar un fiu capătă continuu de la tatăl daruri noi şi pînă la urmă tot ce are şi tatăl. Oamenii au această natură paradoxală: pe de o parte e creată, pe de alta e chemată să primească viața necreată a lui Dumnezeu prin har. Înălțimea la care sînt chemați să ajungă fiii creați ai lui Dumnezeu e dată în Fiul cel Unul-născut al Lui. Fiul cel Unul-născut făcîndu-se om şi înviind ca atare, ne-a descoperit filiația noastră divină şi înălțimea la care avem să ajungem. Căci Fiul întrupîndu-se, a ridicat în Sine şi pe om la înălțimea filiației Sale divine. Dar relația între Tatăl şi Fiul e o relație de iubire : Tatăl dă prin iubire totul Fiului, iar Fiul răspunde acestei dărnicii cu iubirea Sa. Creațiunea aşteaptă această descoperire deplină a firii omului ridicată la o astfel de slavă, căci iubirea lui către Dumnezeu şi arătarea întregii dărnicii a Tatălui față de el se va răspîndi şi asupra ei.

5. *Care va fi strălucirea de pe urmă a zidirii ?*

Dar chiar cînd va fi reînnoită, zidirea nu va fi iarăşi cum a fost adusă de Dumnezeu la existenţă la început, să nu fie! Căci se seamănă trup sufletesc (1 Cor. XV, 44), cum s-a spus, şi nu se ridică un trup cum ejra cel al primului om creat înainte de neascultare, adică material şi sensibil şi schimbăcios, avînd lipsă de hrană materială [272], ci se scoală trup întreg înduhovnicit şi ne-schimbăcios, cum era al Stăpînului şi Dumnezeului nostru după înviere, adică al Celui de al doilea Adam şi al Celui întîi-născut din morţi, deci cu mult deosebit de acela. în acelaşi fel întreaga zidire se va face, la un semn al lui Dumnezeu, nu cum a fost creată, materială şi supusă simţurilor, ci va fi prefăcută, la naşterea din nou, într-o locuinţă nematerială şi duhovnicească mai presus de toată simţirea. De altfel, dumnezeiescul Pavel zice : «Nu toţi vom adormi, dar toţi ne vom preschimba într-o clipă, într-o clipeală de ochi»- (1 Cor. XV, 40). Dar tot aşa se va preschimba zidirea, arsă prin focul dumnezeiesc, ca să se împlinească cuvîntul proorocesc care spune : «Iar drepţii vor moşteni pămîntul» (Ps. XXXVI, 29) ; desigur nu un pămînt supus simţurilor — căci cum ar fi aceasta, odată ce aceia vor fi înduhovniciţi ? — ci pămîntul devenit întreg, spiritual şi nematerial [273], ca, cei ce au dobîndit trupuri netrupeşti şi au ajuns într-o simţire mai presus de simţire şi, circumscrişi fiind se vor face necircumscrişi în cele necircumscrise să aibă o locuinţă vrednică de slava lor [274].

Deci, înţelege o lume înduhovnicită şi aflată mai presus de simţirea noastră ! Iar ceea ce este mai presus de simţire şi

272. Aci sfîntul Simeon precizează înţelesul limitat al nestricăciunii pe care o avea trupul în starea de la început. El avea să ajungă la actualizarea deplină a nestricăciunii şi nemuririi, dar nu o avea de la început în această stare actualizată.

273. «Spiritual şi nematerial», nu înseamnă lipsit total de materie, căci pămîntul rămîne pămînt, deci şi trupul, oare e făcut din pămînt; dar amîndouă spiritualizate, sau mai bine zis înduhovnicite. In rîndurile următoare sfîntul Simeon prezintă starea aceea ca o stare paradoxală. Oamenii vor avea «trupuri netrupeşti», o «simţire mai presus de simţire».

274. «Trupurile netrupeşti» vor fi trupuri, dar copleşite de spiritul întărit de Duhul dumnezeiesc. Ele îşi vor menţine lucrarea simţurilor,

duhovnicesc este desigur necuprins de noi şi nevăzut. Şi ceea ce este nevăzut şi cu neputinţă de cuprins, cum ar putea spune cineva, dacă e sănătos la minte, că poate fi cuprins între margini ? Nimeni n-ar putea spune aceasta nicidecum.

Acelaşi lucru îl vom spune şi despre îngeri. Căci şi aceştia sînt într-un anumit fel trupeşti şi circumscrişi în comparaţie cu firea nematerială şi netrupească a dumnezeirii, după cum s-a scris : «Trupuri cereşti şi trupuri pămînteşti» (1 Cor. XV, 40) [275]. Cele din urmă sînt materiale, iar cele mai presus de noi, nemateriale. Şi în alt loc : «Cel ce face pe îngerii Săi duhuri şi pe slujitorii Săi pară de foc» (Ps. CUI, 4). Dar dacă sînt duhuri slujitoare, atunci şi minţile cereşti sînt trimise spre slujire (Evrei I, 14), potrivit adevărului şi lui Pa vel, care ne introduce în aceste taine. Cînd îngerul dumnezeiesc e trimis de sus de Dumnezeu, ca să slujească poruncii dumnezeieşti pe pămînt, părăseşte cetele cereşti şi vine, după părerea generală, aproape de noi şi de cele din lume. Iar dacă lucrul acesta pare conform adevărului, îngerul se arată prin aceasta circumscris şi cuprins între margini. Căci în comparaţie cu firea cea dumnezeiască şi necreată şi cu totul netrupească şi necircum-scrisă, îngerii sînt creaţi şi circumscrişi, dar faţă de noi sînt cu totul netrupeşti, necuprinşi şi nevăzuţi [276].

dar înduhovnicită. Oamenii vor fi atunci circumscrişi şi în acelaşi timp necircumscrişi, avînd loc o comunicare neîmpiedicată cu infinitatea lui Dumnezeu şi o comuniune desăvîrşită între ei. Graniţele între aceştia şi Dumnezeu şi între ei înşişi nu vor fi rigide, ci va avea loc o trecere cu mult mai intensă a energiilor lui Dumnezeu în oameni şi a energiilor omeneşti, întărite de cele dumnezeieşti, între oameni.

275. Desigur îngerii n-au în nici un fel trupuri materiale propriu-zise, dar întrucît sînt într-un fel cu putinţă de identificat, deci de «definit», se spune uneori despre ei că au «trupuri». Îngerul se defineşte mai ales cînd intră în contact cu noi.

276. Există deci o gradaţie în ce priveşte necorporalitatea şi putinţa de sesizare şi nelimitarea. Ceea ce pentru noi e cu totul netrupesc, inse-

Acelaşi lucru îl vom spune despre suflet. în comparaţie cu Dumnezeu, Cel prin fire netrupesc, şi cu îngerii, el este oarecum corporal şi circumscris, dar numai pentru cel ce poate să-1 lege şi are putere să-1 arunce împreună cu trupul în gheena focului (Matei X, 28). Pentru simţirea şi vederea oricărei creaturi e cu totul netrupesc şi de necuprins, neputînd fi nicidecum circumscris în locuri şi spaţii cunoscute cu simţurile. Şi să nu se minuneze nimeni auzind acestea ; să se gîndească cum îngerii netrupeşti intră şi ies în chip nevăzut prin uşile încuiate şi cum iau în acelaşi fel sufletele oamenilor. Dar să asculte şi pe Domnul, Care zice : «Iar la învierea drepţilor, nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii lui Dumnezeu» (Matei XXII, 30) ; şi pe Pavel care spune : «Seamănă-se trup sufletesc, scula-se-va trup duhovnicesc» (1 Cor. XV, 44). Să înveţe din acestea, în chip sigur, că trupurile noastre se vor face duhovniceşti şi aşa zicînd asemenea cu ale îngerilor, cînd vor învia din morţi. Căci dacă se seamănă sufleteşti şi se scoală duhovniceşti, cum spune cuvîntul, şi dacă în veacul viitor vom fi ca îngerii lui Dumnezeu, cum a spus Domnul, e vădit că vom fi asemenea lor, deşi nu prin fire, ci prin cinstea primită. Iar trupeşti spune

sizabil şi necircumscris, în comparaţie cu Dumnezeu e corporal, sesizabil şi circumscris. Dar corporalitatea înţeleasă astfel, ca o limitare în comparaţie cu Dumnezeu cel absolut nelimitat, nu e o corporalitate în sensul unei materialităţi mai subţiri. Ci o spiritualitate cu putere de manifestare mai restrînsă şi deci mai definită, cum se spune ceva mai jos cu referire la suflet. Corporalitatea de diferite grade a spiritului creat constă numai în faptul că stă sub puterea nemărginită a Duhului dumnezeiesc, că simte presiunea favorabilă a Aceluia, că Acela poate exercita o presiune asupra spiritului creat. Aceasta nu înseamnă că spiritul creat nu se poate opune prin voinţă voinţei lui Dumnezeu. Dar în acelaşi timp această opunere are asupra lui efecte defavorabile. El nu se bucură de o plinătate de viaţă, dacă se închide relaţiei cu viaţa infinită a Duhului dumnezeiesc. El simte mărginirea sa, sau «corporalitatea» şi puţinătatea monotonă de viaţă de care sufere, dacă se închide infinităţii dumnezeieşti. Pe lîngă aceea, sufletul omenesc are o anumită corporalitate prin imprimarea lui de realitatea trupului. Poate chiar îngerii au în ei o anumită imprimare a cosmosului, întrucît lucrează în el. Pe de altă parte, cînd sufletul omenesc sau spiritul îngeresc se deschide infinităţii dumnezeieşti, ele se deslimitează într-un anumit sens, căpătînd şi o putere de iradiere a puterii dumnezeieşti din ei în lumea întreagă. In acest înţeles ele pot fi în acelaşi timp circumscrise şi necircumscrise.

că sînt îngerii faţă de Dumnezeu, căci faţă de noi sînt nemateriali şi nevăzuţi. Iar dacă îngerii sînt aşa, cu mult mai mult sufletele, potrivit definiţiei şi legii comparaţiei amintite.

Dacă vom fi deci astfel în starea învierii, cum a arătat cuvîntul, ce trebuinţă vor mai avea cei deveniţi duhovniceşti şi mai presus de toată simţirea de aici, cei ce vor fi ca îngerii lui Dumnezeu, deşi nu după fire, ci după vrednicia primită, de un pămînt şi de o locuinţă cunoscută cu simţurile ? Căci demnitatea îngerilor lui Dumnezeu şi starea şi dorinţa lor este să fie luminaţi de lumina primă şi dumnezeiască, ei care sînt luminile de al doilea ; e să vadă însăşi slava şi strălucirea luminii neapropiate şi nesfîrşite şi să se bucure de dumnezeirea negrăită şi întreit ipostatică. Toată zidirea, cum am spus de multe ori — împreună cu raiul însuşi — devenită întreagă spirituală, se va preschimba în locuinţă nematerială şi nestricăcioasă, neschimbăcioasă, veşnică şi înţelegătoare. Şi cerul va fi neasemănat mai strălucitor, ca un alt cer nou şi mai luminos decît cel văzut.

Iar pămîntul va redobîndi frumuseţea cea neveştejită ca o verdeaţă netrecătoare, înfrumuseţat de flori luminoase şi de o mare felurime spirituală, în care locuieşte, cum s-a spus, dreptatea (Matei XXII, 30). Soarele dreptăţii va străluci înşeptit (Evr. XII, 22), iar luna va străluci îndoit decît cerul strălucitor de acum. Stelele vor fi asemenea soarelui văzut de acum, oricare vor fi acestea şi oricare ar fi înţelesurile ce li le vor da cei înalţi cu gîndirea. Toate vor fi mai presus de cuvînt ca întrecînd toată înţelegerea. Căci vor fi spirituale şi dumnezeieşti şi se vor uni cu lumea înţelegătoare şi vor fi un alt rai înţelegător şi un Ierusalim ceresc (Evr. XII, 22), asemănătoare celor cereşti şi unite cu ele, o moştenire de nerăpit a fiilor lui Dumnezeu, din care niciunul n-a moştenit şi n-a locuit statornic cele de pe pămînt şi n-a devenit domn

măcar al unei bucăți cît să pună piciorul (Fapte VII, 5). Căci toți am fost şi sîntem şi vom fi străini pe pămînt, cum spune toată dumnezeiasca Scriptură.

Cînd deci toate cele de pe pămînt se vor uni în întregime cu cele cereşti, atunci şi drepții vor moşteni acel pămînt reînnoit, pe care îl vor moşteni cei blînzi, fericiți de Domnul (Matei V, 5). Acum unele s-au unit cu cele cereşti, altele se vor uni. Sufletele sfinților, cum am spus înainte, se lipesc de Dumnezeu încă fiind în trup, prin darul Duhului Sfînt şi prin unirea cu El ; dar vor fi reînnoite şi preschimbate şi înviate din morți şi restabilite în lumina neînserată şi în slavă, după adormire. Dar trupurile lor încă nu, ci vor fi lăsate în morminte şi în stricăciune, avînd să se facă şi ele nestricăcioase la învierea cea de obşte, cînd toată zidirea aceasta pămîntească, văzută şi supusă simțurilor, se va preschimba şi se va uni cu cele cereşti, sau cu cele nevăzute şi mai presus de simțuri.

întîi va trebui să se împlinească acestea, apoi va veni cu slavă multă şi cu putere (Matei XXIV, 30) prea-doritul şi preadulcele nostru împărat şi Dumnezeu Iisus Hristos, ca să judece lumea şi să dea fiecăruia după faptele lui (Matei XVI, 27). După aceea, aşa cum într-o casă mare, sau în palatul împărătesc sînt multe locuri de odihnă şi de locuit şi în amîndouă aceste feluri de locaşuri preadumnezeieşti este o mare felurime, aşa va face şi în noua creație multe împărțiri, dînd fiecăruia moştenirea lui după vrednicia lui şi strălucirea şi podoaba ce i se cuvine pe temeiul virtuților şi faptelor lui. Dar pentru că ei vor fi duhovniceşti şi străvezii şi uniți cu acele dumnezeieşti locaşuri şi locuri de odihnă, împărăția cerurilor le va fi o singură locuință şi aşa se va arăta tuturor drepților şi nu vor vedea decît pe împăratul pretutindeni. El va fi în fața fiecăruia şi fiecare în fața Lui şi va lumina în fiecare şi fiecare

va lumina în El [277]. Vai însă celor ce se vor afla atunci în afara casei aceleia.

După ce am spus destule şi cîte trebuie despre acestea, spre cunoştinţa celor ce nu încearcă să ni se împotrivească din duh de gîlceavă, să vă facem, după putinţă, cunoscut şi felul cum se unesc toţi sfinţii cu Hristos şi se fac una cu El.

6. *Cum se unesc toţi sfinţii cu Hristos şi Dumnezeu*

Toţi sfinţii sînt cu adevărat mădulare ale lui Hristos, Dumnezeu cel peste toate, şi, cum s-a spus, sînt datori să se lipească de El (1 Cor. VI, 16) şi să se unească cu trupul Lui, ca El să fie capul lor (Colos. I, 18), iar sfinţii din veac şi pînă la ziua cea mai de pe urmă să fie mădularele Lui, ca să fie cei mulţi un trup al lui Hristos (1 Cor. XII, 27), ca un singur om. De aci urmează că unii împlinesc rostul mîinilor, lucrînd pînă azi şi făcînd voia Lui preasfîntă, făcînd din cei nevrednici vrednici şi cîştigîndu-i pentru El ; alţii rostul umerilor, purtîndu-şi greutăţile unii altora (Gal. VI, 2), sau chiar pe cel

277. Deşi fiecare îşi va avea locaşul său şi strălucirea sa (propriu-zis locaşul său e însăşi strălucirea sa, care e strălucirea dăruită lui de Dumnezeu, potrivită însă cu persoana sa şi cu nivelul la care a ajuns), adică nu se vor dizolva toţi într-un ocean comun de lumină, totuşi ei şi locaşurile lor îşi vor fi transparenţi la culme, încît se vor bucura de ces mai deplină comuniune, nefiind stînjeniţi de voinţa de a-şi ascunde ceva. Căci nu vor avea în ei nimic rău, deci nimic de ascuns. Comuniunea aceasta o vor avea în Dumnezeu, Care va fi deplin deschis fiecăruia, pentru că fiecare va fi deplin deschis lui Dumnezeu. Un ocean de lumină fără locaşuri deosebite, adică fără persoane deosebite, n-ar fi un ocean al luminii înţeleasă ca iubire. Numai păstrîndu-se deosebite, dar fiindu-şi străvezii, lumina dumnezeiască universală va fi o lumină a iubirii, care nu poate avea loc decît între persoane deosebite. Transparenţa luminoasă a persoanelor e transparenţa gîndurilor bune şi iubitoare, între ele. Pro-priu-zis locaşul în care va locui fiecare va fi virtutea în care s-a distins el mai mult, sau înălţimea la care s-a ridicat prin virtute firea sa, sau modul în care s-a deprins fiecare în chip deosebit să-şi arate atenţiunea şi iubirea faţă de Dumnezeu şi de ceilalţi oameni. Dar aceste virtuţi, sau niveluri spirituale, sau moduri deosebite de atenţiune fac ele înseşi mai străvezii diferitele persoane între ele şi faţă de Dumnezeu.

pierdut (Luca XV, 6) aflat de ei, care înainte rătăcea pe munţi şi dealuri şi loGuri pe care nu le cercetează Domnul (Iezechil XIV, 6 ; Prov. XIX, 23 ; Matei XVIII, 12), şi împlinind astfel voia Lui (Gal. VI, 2) ; alţii, al pieptului, izvorînd celor însetaţi şi flămînzi dreptatea Lui Dumnezeu (Matei V, 6), apa cea prealim-pede a cuvîntului înţelepciunii şi cunoştinţei de negrăit, şi procurîndu-le pîinea pe care o mănîncă Puterile de sus ale cerului (Ps. LXXVII, 25), ca unii ce se odihnesc la pieptul Lui şi sînt iubiţi de El ; alţii, rostul pîntecelui, primindu-le toate în sînul lor prin iubire şi purtînd în lăuntrul lor duhul mîntuirii şi avînd în ei simţirea în stare să cuprindă tainele Lui, de negrăit şi ascunse; alţii, rolul coapselor, purtînd în ei rodnicia înţelesurilor vrednice de Dumnezeu ale teologiei tainice şi născînd pe duhul mîntuirii pe pămînt (Isaia XXVI, 18), adică rodul şi sămînţa Duhului în inimile oamenilor prin cuvîntul şi învăţătura lor ; alţii, rostul picioarelor, dovedind bărbăţie şi răbdare în încercări, după pilda lui Iov, şi ne-abătîndu-se de la statornicia în cele bune, nici slăbind în ele, ci purtînd poverile darurilor Lui [278].

Astfel deci, trupul Bisericii lui Hristos e ţinut în armonie şi sfinţit Lui din veac, păstrînd întregimea şi neştirbirea în unirea fiilor lui Dumnezeu celor întîi-năs-cuţi, înscrişi în ceruri (Evr. XII, 23). Căci către aceştia zice acum Dumnezeu : «Nu vă bucuraţi că dracii vi se supun», ceea ce produce în cei mai uşori mai degrabă mîndrie şi părere de sine, «ci vă bucuraţi că numele voastre s-au scris în ceruri» (Luca X, 20). Iar că sfinţii toţi, fiind mădularele lui Hristos, se fac un trup al Lui, dar că se vor face şi în viitor, voi încerca să o dovedesc şi din Sfînta Scriptură. Mai întîi ascultă pe însuşi Mîn-tuitorul nostru şi Dumnezeu, cum arată unirea nedesfăcută şi nedespărţită cu El, cînd zice către apostolii Săi : «Eu sînt întru Tatăl şi Tatăl întru

278. Isaia XXVI, 18. Darurile lui Hristos reprezintă în acelaşi timp poveri sau obligaţii de a lucra potrivit cu ele.

Mine ; şi voi sînteţi întru Mine şi Eu întru voi» (Ioan XIV, ,26) ; şi iarăşi : «Dar nu Mă rog numai pentru aceştia, ci pentru toţi cei ce vor crede prin cuvîntul lor în Mine, ca să fie toţi una» (Ioan XVII, 20). Iar voind să arate felul unirii, zice iarăşi : «Precum Tu, Părinte, întru Mine, şi Eu întru Tine, ca şi ei să fie una întru Noi» (Ioan XVII, 21). Făcînd aceasta şi mai clar zice : «Şi Eu slava pe care Mi-ai dat-o Mie am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una sîntem. Eu întru ei şi Tu întru Mine ca să fie desăvârşiţi în Unul» (Ioan XVII, 22). Şi după puţin : «Părinte, pe care Mi i-ai dat voiesc ca unde sînt Eu să fie şi ei cu Mine, ca să vadă slava Mea, pe care Mi-ai dat-o Mie» (Ioan XVII, 24). Şi iarăşi : «Ca iubirea cu care M-ai iubit pe Mine, să fie întru ei şi Eu întru ei» (Ioan XVII, 26). Ai văzut ce adînc de taine ? Ai cunoscut ce copleşire nesfîrşită de slavă covîrşitoare ? Ai înţeles că modul unirii e mai presus de minte şi de toată înţelegerea ?

Ce minune, fraţilor, ce coborîre de negrăit a iubirii faţă de noi, a Iubitorului de oameni Dumnezeu ! Unirea pe care o are prin fire cu Tatăl Său, făgăduieşte să o aibă prin har şi cu noi, dacă vrem ; şi noi o vom avea cu El la fel, dacă vom lucra poruncile Lui. Căci ceea ce are El prin fire cu Tatăl, aceea ne dă şi nouă să avem cu El prin voinţă şi prin har. Ce minune înfricoşătoare ! Slava pe care a dat-o Tatăl Fiului, ne-o dă şi nouă Fiul prin harul dumnezeiesc. Şi lucru şi mai mare e că precum El este întru Tatăl şi Tatăl este întru El, aşa Fiul lui Dumnezeu este întru noi şi noi, dacă voim, vom fi întru Fiul, prin har. Ce har nepătruns ! Iubirea cu care Dumnezeu şi Tatăl a iubit pe Unul-Născut Fiul Lui, aceeaşi, spune, va fi întru noi şi însuşi Fiul lui Dumnezeu va fi întru noi. Şi pe drept cuvînt ! Căci odată ce s-a făcut rudenie cu noi prin trup şi ne-a făcut pe noi împreună-părtaşi ai dumnezeirii Sale, ne-a făcut pe toţi rudenii ale Lui. De altfel, odată ce dumnezeirea împărtăşită nouă prin comunicare este netăiată şi nedespărţită, e

numaidecît de trebuinţă ca şi noi, cei ce sîntem părtaşi nedespărţiţi la ea într-un singur Duh, să fim un trup cu Hristos.

Că acestea aşa sînt, ascultă pe Pavel care zice : «Căci în Hristos Iisus nu este rob şi liber, nu este iudeu şi elin şi scit, nu e barbar, ci Hristos este în toate şi în toţi» (Colos. III, 11). Vezi că nu a spus : «Ci toţi sînt creştini», ci «Hristos» la singular, ca fiind un trup din multe mădulare. Căci spunînd mai întîi : «fiecăruia i s-a dat arătarea Duhului spre folos» (1 Cor. XII, 7) şi înşi-rînd deosebirile darurilor, pe urmă acelaşi a adăugat iarăşi : «Iar toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărţind fiecăruia îndeosebi, precum voieşte» (1 Cor. XII, 11). Şi făcîndu-ne cunoscute darurile date prin Duhul sfintelor mădulare ale lui Hristos, adaugă zicînd : «Căci precum trupul este unul şi are multe mădulare, dar toate mădularele trupului celui unul, deşi multe, sînt unul şi deci sînt un trup, aşa şi Hristos. Căci într-un singur Duh noi toţi ne-am botezat într-un singur trup, fie iudei, fie elini, fie robi, fie liberi, şi toţi am băut o singură băutură. Căci trupul nu este un mădular, ci multe» (1 Cor. XII, 12—14). Şi iarăşi, precum fiecăruia, cum am spus mai înainte, i se dă de Dumnezeu după vrednicie locul în preacuratele locaşuri, aşa şi în trupul Bisericii fiecare va fi aşezat în partea în care este vrednic[279]. Aceasta o arată după puţin acelaşi apostol în aceeaşi epistolă a lui : «Iar acum Dumnezeu a pus mădulare, pe fiecare dintre ele, într-un trup, precum a voit ; deci mădularele sînt multe, dar unul este trupul» (1 Cor. XII, 18, 20). Iar ca să arate şi deosebirea mădularelor şi care sînt acestea şi cine sînt, a zis : «Iar voi sînteţi trup al lui Hristos şi mădulare din parte. Şi pe care i-a pus Dumnezeu în Biserică, mai întîi pe apostoli, în al doilea rînd pe

279. E vrednică de menţionat această asemănare între Biserică şi împărăţia cerurilor. în nici una nu se confundă mădularele, dar totuşi formează un singur trup. Căci aflîndu-se în acelaşi Hristos, sînt şi în Biserică şi în împărăţia cerurilor în chip neconfundat, dar într-o comuniune tot mai deplină.

prooroci, în al treilea rînd pe învățători, apoi puterile, darurile vindecărilor, ajutoarele, cîrmuirile, felurile limbilor» (1 Cor. XII, 27—28). Ai văzut deosebirile mădularelor lui Hristos ? Ai aflat care sînt mădularele Lui. Ascultă tot pe același apostol ară-tînd și unirea mădularelor, urmînd Stăpînului.

Acela a învățat că unirea pe care o are El cu Tatăl o avem și noi la fel cu El. Iar ucenicul și apostolul Lui a spus că ea e unirea pe care o are bărbatul cu femeia lui și femeia cu bărbatul ei. De aceea zice : «Femeilor, supune-ți-vă bărbaților voștri ca Domnului, că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos e cap Bisericii, și El este Mîntuitorul trupului» (Efes. V, 23). Și iarăși : «Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, precum și Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească și s-o înfățișeze Sieși Biserică slăvită, neavînd pată sau zbîrcitură, sau altceva de felul acesta, ci ca să fie sfînta și neprihănită »(Efes. V, 27). Și puțin mai încolo : «Cel ce iubește pe femeia sa — ia aminte, te rog, la adîncimea cuvîntului ! — pe sine se iubește ; și nimeni nu și-a urît vreodată trupul său, ci-1 hrănește și-1 încălzește, precum și Domnul, Biserica, fiindcă mădulare ale trupului Lui sîntem, din carnea și din oa-sele Lui» (Efes. V, 28—29).

Vezi cum a arătat că precum Eva a fost luată din carnea și din oasele lui Adam și s-au făcut amîndoi un trup, așa și Hristos ni se dă nouă pe Sine spre împărtășire de carnea și de oasele lui, pe care le-a arătat apostolilor, după ce a înviat din morți, zicînd : «Pipăiți și vedeți că duhul carne și oase nu are, cum Mă vedeți pe Mine avînd» (Luca XXIV, 39). Ne dă să mîncăm din acestea însăși (Ioan VI, 56) și ne face și pe noi una cu Sine prin această împărtășire. Și voind să arate în chip covîrșitor unirea noastră cu Dumnezeu, adaugă zicînd : «Pentru aceasta — adică pentru Hristos — va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa», adică de

Biserică, «şi vor fi amîndoi un trup» (Efeseni V, 21), adică trupul lui Hristos şi al lui Dumnezeu.

Ca dovadă că acesta este înțelesul cuvîntului şi nu le spunem acestea din judecata noastră, adaugă zicînd : «Taina aceasta mare este, iar eu vorbesc gîn-dind la Hristos şi la Biserică» (Efes. V, 32).

Cu adevărat mare şi mai mult decît mare este şi va fi taina aceasta, căci comuniunea şi unirea, intimitatea şi rudenia ce o are femeia cu bărbatul şi bărbatul cu femeia, aceeaşi o are în chip vrednic de Dumnezeu şi mai presus de orice înțeles şi cuvînt şi Stăpînul şi Făcătorul tuturor cu întreaga Biserică, ca şi cu o femeie, unindu-se cu ea în chip neprihănit şi mai presus de cuvînt, fiind şi împreună-viețuind în chip nedesfăcut şi nedespărțit cu ea, ca şi cu una ce este preaiubită şi prea-dragă. Aşa şi Biserica s-a lipit unindu-se cu preaiubitul ei Dumnezeu, ca un trup întreg cu Capul ei propriu. Căci precum trupul nu poate trăi fără capul concrescut cu el, aşa nici Biserica credincioşilor, adică a fiilor lui Dumnezeu celor scrişi în ceruri (Evr. XII, 23), nu poate fi un trup deplin şi întreg al lui Dumnezeu, fără Cap, sau fără Hristos şi Dumnezeu ; nu poate trăi viața adevărată şi nepieritoare, dacă nu e hrănită în fiecare zi cu pîinea cea cerească (Matei VI, 11). Căci de la El vine tuturor celor ce-L iubesc puterea de a viețui şi de a creşte la starea de bărbat desăvîrşit, la măsura plinătății Lui (Efes. IV, 13).

Prin aceasta s-a lămurit în chip clar întrebarea pusă de cuvîntul nostru, cum sfinții de la început şi pînă acum şi pînă la sfîrşitul lumii, ajunşi un trup cu Hristos, vor fi şi în viitor cu Hristos şi în Hristos. Să cercetăm acum şi modul cum va trebui să se plinească lumea de sus. Deschideți deci urechile şi faceți mintea conducătoare să ia aminte la cele ce vor fi spuse, pentru

că cuvîntul nostru va atinge la tot pasul întrebări privitoare la lucrurile dumnezeieşti.

7. *Cum trebuie să se plinească lumea de sus şi ce este ea şi în ce fel se va plini.*

Trebuie să ne întrebăm mai întîi despre ce lume se spune că trebuie să se plinească şi fără a cărei plinire nu va veni sfîrşitul, şi ce este sfîrşitul însuşi de care se vorbeşte. Eu socotesc că însăşi Biserica lui Hristos şi omul întreg este o lume înfrumusețată, în care se spune că locuieşte şi umblă Dumnezeu (2 Cor. VI, 16) şi trimite razele strălucitoare ale darurilor Lui, ca Cel ce e Soarele dreptății (Maleahi III, 20). E Biserica de care ştim că e numită şi trupul şi mireasa lui Hristos, cum zice Pa vel, cel ce o conduce la mirele ei. «V-am logodit cu un bărbat, ca să vă înfățişez fecioară curată lui Hristos» (2 Cor. XI, 2). La fel spune dumnezeiescul David : «De față a stătut împărăteasa, la dreapta Ta, în haină aurită îmbrăcată şi felurit împodobită» (Ps. XLIV, 10). Deşi spun mulți că aceasta s-a zis numai despre Născătoarea de Dumnezeu, dar se potriveşte foarte bine şi pentru Biserica Fiului ei şi a lui Dumnezeu, cum vor arăta mai limpede cele următoare. «Aduce-se-vor în urma ei împăratului fecioare, sau suflete. Sufletele apropiate ei se vor aduce Ție. Aduce-se-vor întru bucurie şi veselie, aduce-se-vor împăratului în locaşul bisericesc» (Ps. XLIV, 16). Ce socoteşti că este locaşul acesta ? Socoteşti oare că altul este locaşul şi altul împăratul ? Nicidecum. Căci precum Hristos este Capul Bisericii şi Dumnezeu, aşa este El şi locaşul ei, precum şi Biserica însăşi este locaşul Lui şi o lume frumoasă, cum ne-au lămurit cele de mai sus [280]. Dar acestea trebuie să le reluăm şi să le spunem spre o dovedire mai cu prisos şi mai amănunțită.

280. Hristos este în Biserică şi Biserica în Hristos.

Care sînt acestea ? Cele ce Hristos şi Dumnezeu însuşi le-a spus către Tatăl Său despre credincioşi şi despre apostolii Săi înşişi: «Nu numai pentru aceştia Mă rog, ci şi pentru toți cei ce vor crede prin cuvîntul lor în Mine, ca toți să fie una» (Ioan XVII, 20). Cum una ? «Precum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, ca şi ei întru Noi, una să fie» (Ioan XVII, 21). Vezi că Acelaşi s-a făcut şi împărat şi locaş sfînt al celor ce se mîntuiesc ? Află apoi şi cum toți credincioşii sau Biserica, împărăteasa, şi cei ce vor urma ei sînt locaş sfînt şi lumea lui Dumnezeu şi a împăratului Hristos. Căci zice : «Eu în ei şi Tu, Părinte, întru Mine, ca să fie desăvîrşiți întru Unul» (Ioan XII, 23). Şi ce spune Pavel, ucenicul Lui ? «Nu ştiți că sînteți locaşul sfînt al lui Dumnezeu şi Duhul Lui cel Sfînt locuieşte întru voi ?» (1 Cor. III, 16). Vezi cum consună cuvintele apostolului întocmai cu cele ale Domnului, arătînd şi ele că Biserica e locaş sfînt şi lumea împăratului Dumnezeu ? Cunoaşte că Acelaşi era Care vorbea în prooroci şi în apostoli şi Acelaşi este Care vorbeşte şi acum în unii şi în alții.

8. *Dacă nu se vor naşte toți cei mai înainte rîn-duiți din neam în neam pînă la ziua de apoi şi nu vor ajunge la plinire, nici lumea de sus nu se va plini.*

Deci trupul lui Hristos şi mireasa Lui şi lumea de sus şi locaşul sfînt al lui Dumnezeu este Biserica, iar mădularele trupului Lui sînt toți sfinții. Dacă e aşa, dar nu toți au venit la existență, e vădit că nici trupul lui Hristos, nici lumea de sus, adică Biserica lui Dumnezeu nu s-a împlinit întreagă. Sînt azi în lume mulți care nu cred, sau şi dintre cei ce cred în Hristos sînt mulți păcătoşi şi risipitori care trebuie să se schimbe făcînd pocăință, mulți neascultători care vor trebui să se facă ascultători, mulți care vor avea încă să se nască şi să placă lui Dumnezeu pînă la trîmbița din urmă. Trebuie deci să se nască şi să fie aduşi la existență toți cei mai înainte cunoscuți şi să se

plinească lumea mai presus de lume a Bisericii celor întîi-născuți, Ierusalimul întru cele cereşti (Evrei XII, 22—29). Atunci va fi sfîrşitul şi se va înfăptui plinătatea trupului lui Hristos de către cei mai dinainte rînduiți de Dumnezeu ca să fie în chipul Fiului Său (Rom. VIII, 29). Aceştia sînt fiii luminii şi ai zilei Lui (1 Tes. V, 5).

Aceştia toți, care sînt mai înainte rînduiți şi scrişi şi numărați, se vor adăuga şi alipi la trupul lui Hristos. Atunci, ajuns întreg şi nemailipsindu-i nici un mădular, se va împlini sau desăvîrşi. Aceasta pare să se potrivească adevărului şi apostolului Pavel, care spune : «Pînă ce vom ajunge toți la bărbatul desăvîrşit, la măsura vîrstei plinătății lui Hristos» (Efes. IV, 13). «Căci pe care i-a cunoscut de mai înainte, pe aceia i-a şi rînduit de mai înainte ; iar pe care i-a rînduit de mai înainte, pe aceia i-a şi chemat ; iar pe care i-a chemat, pe aceia i-a şi îndreptat ; iar pe care i-a îndreptat, pe aceia i-a şi slăvit, ca să fie în chipul Fiului Său» (Rom. VIII, 29—30).

Vezi cum sînt mai înainte rînduiți şi mai înainte cunoscuți toți sfinții ? Vezi cum zice că i-a şi scris pe aceştia ? Căci zice : «V-ați apropiat de Sion, de muntele şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc şi de adunarea a zeci de mii de îngeri». Apoi adaugă : «Şi de Biserica celor întîi-născuți, scrişi în ceruri» (Evr. XII, 23). Dacă sînt scrişi, e vădit că sînt şi numărați, precum s-a scris : «Cunoaşte Domnul pe ai Săi» (2 Tim. II, 19). Şi cuvîntul evlavios zice : «Chiar şi perii capului vostru sînt numărați» (Matei X, 30). Dacă perii capului nostru sînt numărați, cu cît mai mult noi? Deci toți sfinții sînt mai înainte cunoscuți lui Dumnezeu, mai înainte rînduiți şi numărați şi scrişi după numele lor în ceruri. Ca atare, ei sînt mădulare ale lui Hristos, care trebuie să se facă un trup al Lui şi să se desăvîrşească în El. Prin aceasta cuvîntul a dovedit că atunci cînd toți aceştia vor fi adunați şi se vor fi făcut un trup al lui Hristos, se va împlini lumea de sus, adică Ierusalimul cel

ceresc care este Biserica celor întîi-năs-cuţi, sau întreg trupul Bisericii, al împărătesei lui Dumnezeu, care este trupul lui Hristos-Dumnezeu.

Unde sînt deci cei ce născocesc, în deşertăciunea cugetărilor lor (Efes. IV, 17), multe locaşuri, spre pieirea lor ? Unde sînt cei ce zic : «Nu voim să intrăm în împărăţia cerurilor. Căci aceasta e prea mult. Ci voim să fim în loc de odihnă, şi aceasta ne ajunge» ? Toţi sfinţii din veac trebuie să fie un trup cu Hristos ; şi unde socotesc aceştia că vor fi, dacă se vor afla nevrednici de trupul acesta şi se vor tăia de la el ? Dacă toată lumea se va reînnoi prin foc, în ce loc presupun ei că vor fi, ca să nu treacă prin foc şi să nu fie cercaţi de el ? Cu adevărat s-au făcut deşerţi în cugetările lor şi inima lor nepricepută s-a întunecat. Căci spunînd că sînt înţelepţi, s-au făcut nebuni (Rom. I, 22).

Dar să cercetăm acum care este nunta de taină a lui Dumnezeu. Deci să îndreptăm cuvîntul spre altă temă. Care temă ? Cea pe care caută s-o cunoască cei neintroduşi : Oare se vor cunoaşte în veacul viitor sfinţii întreolaltă, cînd fiecăruia i se va da de Dumnezeu după faptele lui, sau nu ? (Rom. I, 22). Trebuie să începem întîi de la cuvintele evanghelice şi aşa cuvîntul înaintînd pe drumul drept va lămuri şi acestea.

9. *La cuvintele Evangheliei: «Asemănatu-s-a împărăţia cerurilor»* (Matei XXII, 1—14) *; şi care este nunta de taină a lui Dumnezeu*

«Asemănatu-s-a, zice, împărăţia cerurilor, împăratului care a făcut nunţi fiului său şi a chemat pe mulţi». De care împărat vorbeşte, dacă nu de însuşi Tatăl Său şi Dumnezeu ? Şi cui altcuiva a făcut nuntă, dacă nu Fiului Său Unul-Născut şi Domnului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos însuşi ? Dar cu cine sau cu ce împărat a primit Stăpînul şi împăratul tuturor să facă înţelegerea de căsătorie ? Fiecare din noi oamenii, cînd

vrea să aducă o mireasă fiului său, se grăbeşte să ia pe fiica celui mai de vază şi mai slăvit şi mai bogat. Pe cine va găsi deci Dumnezeu deopotrivă cu El, ca să-şi aducă Sieşi mireasă de la el ? Căci zice proorocul: «Cel ce ține în mîna Lui marginile pămîntului şi pe cei ce locuiesc în el, ca pe nişte lăcuste» (Isaia XL, 22). Iar în alt loc : «Dumnezeu cel veşnic, Care a întocmit marginea pămîntului»- (Isaia XL, 28) şi a întemeiat pe nimic stîl-pii lui (Iov XXXVIII, 4—6). Iar David zice : «Cel ce priveşte la pămînt şi-1 face să se cutremure» (Ps. CUI, 32). Deci Cel ce este aşa, să vedem a cui fiică a luat ca mireasă şi a făcut nunți Fiului Său. Vreți să aflați a cui ? Mărimea coborîrii Lui îmi amețeşte gîndul şi mă cutremur să v-o spun. Dar încrezîndu-mă în bunătatea Lui, voi spune : şi-a luat ca mireasă pe fiica celui ce s-a răzvrătit împotriva Lui şi a celui ce a săvîrşit desfrînare şi ucidere ; ca să spun aşa, a unui desfrânat şi ucigaş.

Vezi ce bunătate şi coborâre de negrăit ? Vezi ce covârşitoare iubire de oameni ? Vezi mărimea iubirii şi a bunătății ? învață deci de aci, tu cel ce-ți închipui lucruri mari despre tine, să te smereşti şi să fii modest şi niciodată să nu te înalți asupra cuiva, chiar dacă ai fi cel mai mare împărat dintre împărați, cel mai vestit dintre conducători, cel mai bogat dintre toți bogații; învață privind la Domnul tuturor, la Sfîntul sfinților, la fericitul Dumnezeu şi singurul Stăpînitor, la Cel ce locuieşte în lumina neapropiată (1 Tim. VI, 15—16), Care coboară astfel şi-Şi aduce mireasă Fiului Său Unul-Născut de la cel ce s-a răzvrătit, El, Cel nevăzut, Cel necuprins, Cel nepătruns, Făcătorul şi Ziditorul tuturor, pentru tine şi pentru mîntuirea ta.

Şi cine e cel ce a săvîrşit ucidere şi desfrînare, pe a cărui fiică şi-a ales-o Sieşi ca mireasă ? David, fiul lui lesei, care a omorît pe Urie şi a preacuryit cu femeia lui (2 Reg. XI, 2—5). Pe fiica acestuia, pe Măria, pe prea-neprihănita şi preacurata

Fecioară a ales-o El de mireasă. O numesc pe aceasta preaneprihănită şi preacurată în asemănare cu noi oamenii de atunci, compa-rînd-o cu aceia şi cu noi, robii ei ; faţă de Mirele ei însă şi Părintele Aceluia, ea e om, dar e curată şi preacurată şi mai curată şi mai neprihănită decît toţi oamenii din toate neamurile. Pe aceasta a ales-o pentru Fiul Său şi i-a făcut nunţi. în ce fel ? Ascultă cu luare-aminte.

Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos a trimis pe unul din slujitorii Săi, pe arhanghelul Ga-vriil, din înălţimea cea sfîntă a Sa (Ps. CI, 20). Acesta coborînd, înfăţişează fecioarei taina şi-i spune : «Bucu-ră-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine» (Luca I, 28). Şi împreună cu cuvîntul, a intrat întreg Cuvîntul ipostatic şi de o fiinţă al lui Dumnezeu şi Tatăl în pîntecele Fecioarei, şi prin venirea şi împreună-lucrarea Sfîntului Său Duh, Celei de o fiinţă, a luat trup înzestrat cu minte şi cu suflet din sîngele curat al ei şi s-a făcut om. Aceasta e deci unirea de negrăit şi nunta de taină a lui Dumnezeu ; şi aşa s-a făcut schimbul lui Dumnezeu cu oamenii, unindu-se în chip neamestecat cu fiinţa şi cu firea noastră stricăcioasă şi săracă Cel mai presus de fire şi de fiinţă. Deci Fecioara a zămislit şi a născut din două firi, în chip minunat, adică din dumnezeire şi omenitate, pe Fiul cel Unul, Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care n-a stricat nici fecioria ei şi nu s-a despărţit nici de sînul părintesc.

Dar harul îmi dă şi mă îndeamnă ca, pornind de la cuvîntul evanghelic, să cuget şi la alt lucru, care se petrece pururea în chip tainic şi în toţi fiii luminii. Căci de ce n-a spus : «A făcut nuntă Fiului Său», ci «nunţi»? De aci îmi vine un gînd nou. De ce ? Fiindcă cu fiecare dintre credincioşii şi fiii zilei se săvîrşeşte pururea aceeaşi nuntă în chip apropiat şi fără mare deosebire. Cum şi în ce fel ? Dumnezeu, unindu-se cu noi într-

o nuntă preaneprihănită şi preacurată, înfăptuieşte în noi ceva ce întrece puterea noastră. Ce este aceasta ? Ascultă cu luare-aminte.

10. *Toţi sfinţii zămislesc în ei pe Cuvîntul lui Dumnezeu în chip apropiat cu Născătoarea de Dumnezeu şi îl nasc pe El şi El se naşte în ei şi ei se nasc din El. în ce fel sînt fii şi fraţi şi mame ale Lui.*

Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, intrînd în pînte-cele preasfintei Fecioare şi luînd trup din ea şi făcîn-du-se om, s-a născut, cum am spus, om desăvîrşit şi Dumnezeu desăvîrşit, fiind acelaşi amîndouă în chip neamestecat. Ia aminte deci : cum se petrece cu noi acest lucru mai mare ca noi ? Fiecare din noi oamenii credem în El, Fiul lui Dumnezeu şi Fiul pururea Fecioarei şi Născătoarei de Dumnezeu Măria şi, crezînd, primim cuvîntul despre El cu credinţă în inimile noastre ; ca urmare mărturisindu-L cu gura şi pocăindu-ne îndată din suflet de fărădelegile săvîrşite de noi mai înainte, precum a intrat Dumnezeu, Cuvîntul Tatălui, în pîntecele Fecioarei, aşa Cuvîntul se află şi în noi ca o sămînţă[281]. Minunează-te, auzind această taină înfricoşătoare şi primeşte acest cuvînt vrednic de credinţă cu toată încredinţarea şi credinţa.

Deci îl zămislim pe El nu în chip trupesc, cum L-a zămislit Fecioara şi Născătoarea de Dumnezeu, ci înţelegător şi

281. Este o legătură între cuvîntul rostit de Cuvîntul dumnezeiesc şi între acest Cuvînt ca persoană. Cînd e primit cuvîntul Lui cu credinţă vine în noi prin acest cuvînt însuşi Cel ce-1 rosteşte ca persoană şi creşte în noi pe măsură ce credem şi adîncim mai mult cuvintele Lui şi ne facem asemenea Lui asimilîndu-L în conţinutul Lui, comunicat nouă prin cuvînt. Prin cuvîntul rostit de Cuvîntul dumnezeiesc vine în noi însăşi puterea persoanei Lui, care ne modelează după chipul Lui. Aci e o deosebire mare între ortodocşi şi protestanţi. Ei despart cuvîntul rostit sau scris de Dumnezeu, de Cuvîntul lui Dumnezeu ca persoană şi de puterea Lui.

fiinţial. Şi-L avem în inimile noastre pe însuşi Acela pe care L-a zămislit şi Fecioara Măria, cum zice dumnezeiescul Pavel :

«Dumnezeu, Care a zis să strălucească lumina din întuneric, Care a strălucit în inimile noastre spre luminarea cunoştinţei Fiului Său» (2 Cor. IV, 6). E ca şi cum ar zice : «El însuşi a strălucit întreg în chip fiinţial întru noi». Şi că acesta este înţelesul a ceea ce a spus, a arătat în cele următoare, zicînd : «Şi avem comoara aceasta în vase de lut» (2 Cor. IV, 7), numind comoară pe Duhul Sfînt. în alt loc numeşte însă Duh şi pe Domnul : «Căci Domnul, zice, este Duh» (2 Cor. III, 17). Iar acestea le spune, ca atunci cînd auzi de Fiul lui Dumnezeu să înţelegi şi să auzi odată cu El şi pe Duhul ; şi cînd auzi iarăşi de Duhul, să înţelegi împreună cu El şi pe Tatăl, întrucît şi despre Tatăl zice : «Duh este Dumnezeu» (Ioan IV, 24). Peste tot te învaţă nedespărţirea şi deofiinţimea Sfintei Treimi şi că unde este Fiul, acolo e şi Tatăl, şi unde e Tatăl, acolo e şi Duhul, şi unde e Duhul Sfînt, acolo e întreaga dumnezeire triip.ostatică, Dumnezeu cel Unul, Tatăl cu Fiul şi cu Duhul Său, Cei de o fiinţă, «Cel ce e binecuvîntat în veci. Amin» (Rom. I, 25).

Aşadar, crezînd din tot sufletul şi căindu-ne cu căldură, zămislim, cum s-a spus, pe Cuvîntul lui Dumnezeu în inimile noastre, ca Fecioara, dacă avem sufletele noastre fecioare şi curate. Şi precum pe aceea, fiindcă era preaneprihănită, nu a topit-o focul dumneze-irii, aşa nici pe noi nu ne topeşte dacă avem inimile curate şi neprihănite, ci se face în noi rouă din cer şi izvor de apă şi rîu de viaţă nemuritoare [282]. Că şi noi primim la fel focul neîngustat al dumnezeirii, ascultă pe

Domnul zicînd : «Foc am venit să arunc pe pămînt» (Luca XII,

282. Căldura sufletului curat, primind cuvîntul Cuvîntului, face sufletul ca o pastă moale în care ia chip în mod uşor însăşi persoana Celui ce comunică cuvîntul.

49). Care alt foc, dacă nu Duhul de o fiinţă cu dumnezeirea Lui, cu Care intră împreună şi e împreu-nă-văzut cu Tatăl şi vine şi El în lăuntrul nostru. După ce cuvîntul lui Dumnezeu s-a întrupat o singură dată din Fecioara Măria şi s-a născut din

ea trupeşte în chip de negrăit şi mai presus de cuvînt, întrucît nu se mai poate întrupa sau naşte trupeşte iarăşi din fiecare din noi, ce face ? Ne împărtăşeşte spre mîncare trupul Său preacurat, pe care 1-a luat din trupul neprihănit al preacuratei Născătoarei de Dumnezeu Măria, născîndu-se din ea trupeşte. Şi mîncînd acest trup al Lui, fiecare din noi cei credincioşi, care îl mîncăm cu vrednicie, îl avem în noi, întreg, pe Dumnezeu cel întrupat, pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe însuşi Fiul lui Dumnezeu şi Fiul preacuratei Fecioarei Măria, Care şade de-a dreapta lui Dumnezeu şi Tatăl.

Aceasta potrivit cu însăşi spusa Lui : «Cel ce mă-nîncă trupul Meu şi bea sîngele Meu, rămîne întru Mine şi Eu întru el» (Ioan VI, 56). Dar nu provine niciodată din noi, sau nu se naşte trupeşte şi nu se desparte de noi. Căci nu se mai cunoaşte după trup (2 Cor. V, 17), ca unul ce ar fi în noi ca un copil, ci este netrupeşte în trupul nostru, amestecîndu-se cu fiinţele şi cu firile noastre în chip de negrăit şi îndumnezeindu-ne, ca pe unii ce sîntem contrupeşti cu El şi trup din trupul Lui şi os din oasele Lui (Efes. V, 29) [283]. Acesta este lucrul cel mare al negrăitei iconomii şi al coborîrii Lui mai presus de cuvînt, săvîrşit în noi ; aceasta e taina plină de toată înfricoşarea, pe care am şovăit să o descriu şi am tremurat să o înfăţişez.

Dar Dumnezeu pururea voieşte să-Şi descopere şi să ne arate iubirea Sa faţă de noi, ca şi noi, înţelegînd şi respectînd

283. Hristos este totuşi «trupeşte» în trupul nostru. Dar sfîntul Simeon spune că e «netrupeşte», înţelegînd că e ca un trup copleşit de Duhul Său cel Sfînt.

marea Sa bunătate, să voim să-L iubim pe El. De aceea, mişcat de Duhul care mişcă şi luminează inimile noastre, am făcut aceste taine cunoscute prin scris, nu ca să dovedesc că vreun om este egal cu cea care L-a născut pe Domnul în chipul naşterii celei de negrăit — să nu fie ! — căci nu este cu putinţă

acest lucru. Pentru că alta este naşterea de negrăit cu trupul a lui Dumnezeu Cuvîntul din ea, şi alta este cea care se săvîrşeşte duhovniceşte din noi. Aceea, născînd pe Fiul şi Cuvîntul întrupat al lui Dumnezeu, a născut taina zidirii din nou a neamului nostru şi mîntuirea lumii întregi pe pămînt, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos şi Dumnezeu, Care a unit cele despărțite cu Sine însuşi (Efes. II, 14—15) şi a ridicat păcatul lumii (Ioan I, 29). Iar aceasta, născînd în Duhul dumnezeiesc pe cuvîntul cunoştinței lui Dumnezeu, lucrează totdeauna în inimile noastre taina înnoirii sufletelor omeneşti şi comuniunea şi unirea cu Dumnezeu-Cuvîntul. Aceasta ne-o dă să înțelegem şi cuvîntul dumnezeiesc care spune : «Prin care am luat în pîntece şi am suferit durerile naşterii şi am născut duh de mîntuire, pe care l-am născut pe pămînt» (Isaia XXVI, 18).

Scopul meu a fost să arăt iubirea Lui nesfîrşită şi curată față de noi şi că, dacă voim, noi toți ne putem face, în chipul amintit, mame, după cuvîntul Domnului nostru Iisus Hristos (şi frați ai lui) ; şi ne putem face deopotrivă cu ucenicii şi apostolii Săi, nu după vrednicia acelora, nici după călătoriile şi ostenelile ce le-au suportat, ci după harul lui Dumnezeu şi după darul Lui pe care l-a vărsat peste toți cei ce voiesc să creadă şi să urmeze Lui fără întoarcere. Căci însuşi El voieşte aceasta, spunînd : «Mama Mea, zice, şi frații Mei sînt cei ce ascultă cuvîntul lui Dumnezeu şi-1 împlinesc pe el» (Luca VIII, 21).

Vezi cum a ridicat la cinstea de mame ale Lui pe toți cei ce ascultă cuvîntul Lui şi-1 împlinesc pe el şi cum numeşte frați şi rudenii ale Lui, pe toți aceştia ? Dar aceea a fost mamă a Lui în chip propriu, ca una ce L-a născut, cum am spus, pe Acesta, în chip de negrăit şi fără bărbat, trupeşte. Iar sfinții toți îl au ca unii ce L-au zămislit pe El după har şi după dar. Din Maica Lui

preacurată a împrumutat trupul Său preacurat, dă-ruindu-i în schimb dumnezeirea — schimb minunat şi nou ! Din sfinţi nu ia trup, ci le împărtăşeşte lor trupul Său îndumnezeit. Priveşte adîncul tainei ! Harul Duhului, sau focul dumnezeirii, este al Mîntuitorului şi Dumnezeului nostru, din firea şi din fiinţa Lui, iar trupul Lui nu este de acolo, ci din trupul preacurat şi sfînt al Născătoarei de Dumnezeu şi din sîngele ei preaneprihă-nit, din care luîndu-1 şi l-a însuşit, după cuvîntul evlavios : «Şi Cuvîntul trup s-a făcut» (Ioan I, 14).

De aceea, Fiul lui Dumnezeu şi al neprihănitei Fecioare împărtăşeşte sfinţilor, cum s-a spus, din firea şi fiinţa Tatălui celui împreună-veşnic, harul Său dumnezeiesc, precum zice prin Proorocul : «*Şi* în zilele de pe urmă, voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul» (Fapte II, 16), se înţelege, cel credincios ; iar din firea şi fiinţa celei ce L-a născut pe El în chip propriu şi cu adevărat, trupul pe care l-a luat din ea.

Şi precum din plinătatea Lui noi toţi am luat (Ioan I, 16), aşa şi din trupul neprihănit luat din preasfînta Sa Maică, primim toţi ; şi precum Fiul ei şi Dumnezeu s-a făcut Hristos şi Dumnezeul nostru, dar a fost şi fratele nostru, aşa şi noi — o, negrăită iubire de oameni ! — ne facem fii ai Născătoarei de Dumnezeu, Maica Lui, şi fraţi ai lui Hristos. Căci toţi sfinţii sînt aceasta prin nunta cea preaneprihănită şi preanecunos-cută săvîrşită cu ea şi în ea, datorită căreia Fiul lui Dumnezeu e din ea şi sfinţii sînt din El. Căci precum Eva cea dintîi a născut din împreunare şi din sămînţa lui Adam şi din ea şi prin ea s-au născut toţi oamenii, aşa şi Născătoarea de Dumnezeu, primind pe Cuvîntul lui Dumne-zeu-Tatăl în loc de sămînţă, L-a zămislit şi L-a născut numai pe Unul-Născut din Tatăl dinainte de veci şi Unul-Născut şi întrupat din ea, în zilele de pe urmă. Şi încetînd ea să zămislească şi să nască, Fiul ei a născut şi

naşte în fiecare zi pe cei ce cred în El şi păzesc sfintele Lui porunci.

Căci odată ce naşterea noastră în stricăciune s-a făcut prin femeia Eva, trebuia ca naşterea noastră duhovnicească şi naşterea noastră din nou să se facă prin bărbat, adică prin al doilea Adam şi Dumnezeu. Priveşte potriveala raţională a lucrurilor : sămînţa celui stricăcios a născut şi naşte fii stricăcioşi şi muritori ; iar Cuvîntul nemuritor şi nestricăcios al Nemuritorului şi Ne-stricăciosului Dumnezeu a născut şi naşte pururea fii ne-stricăcioşi şi nemuritori, după ce s-a născut El însuşi din Fecioara, prin Duhul Sfînt.

Potrivit acestora, Maica lui Dumnezeu este Stăpîna şi împărăteasa şi Doamna şi Maica tuturor sfinţilor, iar sfinţii toţi sînt slujitorii ei, precum Maica este a lui Dumnezeu. Pe de altă parte, sînt fiii ei, întrucît se împărtăşesc din preacuratul trup al Fiului ei. Credincios este cuvîntul (1 Tim. I, 15 ; III, 1 ş.u.). Căci trupul Domnului este trupul Născătoarei de Dumnezeu. Şi împărtăşin-du-ne din însuşi trupul îndumnezeit al Domnului, mărturisim şi credem că ne împărtăşim de viaţa veşnică, dacă nu-1 mîncăm pe acesta cu nevrednicie şi deci mai degrabă spre osînda noastră.

Iar rudenii ale ei sînt sfinţii în chip întreit. După un chip, pentru că au rudenia din acelaşi lut şi din aceeaşi suflare, sau suflet ; după al doilea chip, pentru că au comuniune şi părtăşie cu ea, prin trupul luat din ea ; iar după al treilea, pentru că prin sfinţenia ce se înfăptuieşte în ei după Duh, fiecare are în sine prin ea pe Dumnezeul tuturor zămislit în sine, precum L-a avut şi ea. Căci deşi L-a născut şi trupeşte, dar L-a avut întreg în sine totdeauna şi-L are şi acum şi pururea, şi duhov-niceşte, şi-L are la fel, în chip nedespărţit.

Aceasta e taina nunţilor, pe care le-a făcut Fiului Său Tatăl cel împreună-veşnic şi de aceeaşi cinste. Şi a chemat pe

mulți şi a trimis pe slujitorii Săi să-i cheme pe cei invitați la nunți şi nu au voit să vină.

11. *La cuvîntul Evangheliei: «Şi a trimis pe slujitorii săi să cheme pe cei invitați la nuntă şi nu au voit să vină»* (Matei XXII, 3—14).

Cine erau trimişii ? Proorocii, zice. Cine, invitații ? Fiii iudeilor. Că ei erau atunci şi au fost de la început invitați şi nu au voit să asculte de ei. «Iarăşi a trimis pe alți slujitori, zicînd : Spuneți celor invitați : Iată, am pregătit ospățul meu ; taurii şi animalele îngrăşate au fost înjunghiate şi toate sînt gata. Veniți la nunți. Iar ei ne-luîndu-i în seamă, au plecat, unul la ogorul lui, altul la negustoria lui, iar ceilalți prinzînd pe slujitorii lui i-au batjocorit şi i-au omorît». Despre ce slujitori vorbeşte ? De apostolii Lui. Şi ce este ospățul ? împărăția cerurilor, pe care a pregătit-o celor invitați, potrivit hotărîrii Lui de la întemeierea lumii (Rom. VIII, 28). Ce sînt taurii şi animalele îngrăşate ? Fiul Fecioarei şi Dumnezeu, vițelul îngrăşat de dumnezeire. Acesta este şi taur, prin puterea cu adevărat de negrăit. Dar L-a numit la plural «tauri», pentru că trupul Lui cel sfînt se împarte în multe şi fiecare parte din el este iarăşi El întreg, fiind atît de puternic că răstoarnă pe toți duşmanii celor ca-re-L primesc şi le dă putere acestora ca să biruiască lumea şi să poată să se facă fii ai lui Dumnezeu (1 Ioan I, 17). Miel se numeşte Atotneprihănitul Miel al lui Dumnezeu (1 Petru I, 19), Cel de un an (Levitic XII, 6), iar Berbec, ca Cel care poartă deasupra crucea ca nişte coarne, prin care a dat vrăjmaşului lovitura de moarte şi pe care răstignindu-L ceilalți, L-au omorît. «Alți slujitori» sînt sfinții Săi apostoli, pe care i-a trimis, îndemnîndu-i să nu umble în calea paginilor şi în cetatea samarine-nilor să nu intre, ci să meargă mai bine la oile cele pierdute ale casei lui Israel (Matei X, 5—6). Dar aceia nu i-au primit nici pe aceştia, ci pe unii i-au batjocorit şi bătut, pe alții

i-au omorît, între aceştia fiind şi Ştefan, întîiul dintre mucenici (Fapte VI, 8 ş.u.). «Iar auzind împăratul, s-a mîniat şi trimiţînd ostile lui i-a pierdut pe ucigaşii aceia şi a ars cetatea lor». Aici vorbeşte de evreii necredincioşi pe care i-a şi nimicit, aducînd prin venirea romanilor asupra lor, pustiirea totală a ţării lor. Dar prin ostile lui înţelege şi pe cei răi, trimişi spre pedepsirea altor răi, cum zice Dumnezeu prin Moise : «Voi trimite peste ei mînie şi urgie, război de pedepsire prin îngerii răi» (Ps. LXXVII, 49).

Atunci zise slujitorilor săi : «Nunta este gata, dar invitaţii nu erau vrednici. Mergeţi la răspîntiile drumurilor şi pe care îi veţi afla, chemaţi-i la nunţi». Ai văzut legătura lucrurilor ? Ai văzut potriveala pildei ? «Şi ieşind, zice, slujitorii aceia la drumuri, i-au adunat pe toţi cîţi i-au aflat buni şi răi şi s-a umplut nunta de meseni». Căci apostolii, străbătînd lumea toată, au vestit cuvîntul lui Dumnezeu şi pe toţi cei ce au ascultat i-au adunat într-o unică credinţă, a cunoştinţei de Dumnezeu, răi sau buni la năravuri, adică i-a preschimbat şi readus la virtute. Căci aceasta înseamnă «i-au adunat». Dar şi din cele ce urmează învăţăm acelaşi lucru. Căci zice : «Dar intrînd împăratul să vadă pe meseni, a văzut acolo un om neîmbrăcat în haină de nuntă şi i-a zis lui : prietene, cum ai intrat aci neavînd haină de nuntă ? Iar acela tăcea. Atunci a zis împăratul slujitorilor : legaţi-i mîinile şi picioarele şi luaţi-1 şi aruncaţi-1 în întunericul cel mai din afară. Că mulţi sînt chemaţi, dar puţini aleşi».

Vezi cum zice că cei preaschimbaţi la moravuri au fost adunaţi la masă, dar cei cu vreo viclenie sau răutate oarecare, chiar dacă vor intra, iarăşi vor fi scoşi cu ruşine de către îngeri, pe care îi numeşte şi slujitori. Deci mesenii de la nunţi sînt sfinţii. Iar cel ce nu are haină de nuntă, ştiu că unii socotesc că sînt cei ce şi-au întinat trupurile lor numai prin curvie şi

preacurvie şi ucideri. Dar nu este aceasta, ci vorbeşte de tot omul care se află sub o oarecare patimă sau păcat. Că acesta este adevărul, auzi de la Pavel care zice : «Nu vă înşelaţi : nici curvarii, nici preacurvarii, nici malahiţii, nici sodomiţii, nici furii, nici lacomii, nici slujitorii la idoli, nici beţivii, nici bîrfitorii» — şi voi adăuga : nici cei ce au ură sau pizmă faţă de vreun frate — «nu vor moşteni împărăţia cerurilor» (1 Cor. VI, 9—10), nici nu vor avea parte de bucuria Domnului nostru Iisus Hristos. Vezi că toată răutatea şi păcatul murdăreşte haina sufletului şi ne scoate din împărăţie ?

12. *Nu trebuie ca cineva din cei nedeprinşi să cerceteze tainele ascunse ale împărăţiei cerurilor, înainte de lucrarea poruncilor şi de înaintarea în virtuţi şi de desă-vîrşire; şi că la a doua venire a Domnului toţi sfinţii se vor cunoaşte unii pe alţii.*

Să lăsăm deci discuţiile deşarte şi nefolositoare (Tit III, 9) şi să nu ne grăbim să aflăm înainte de vreme cele ce ţin de o vreme, ci să ascultăm mai bine de Domnul care zice : «Cercetaţi Scripturile» (Ioan V, 39). Cerce-taţi-le şi nu le iscodiţi în discuţii îndelungate. Cercetaţi Scripturile şi nu faceţi discuţii în afara Sfintelor Scripturi. Cercetaţi Scripturile, ca să fiţ'i învăţaţi despre credinţă, nădejde şi iubire. Despre credinţă, ca să nu fiţi purtaţi de orice vînt după nesiguranţa oamenilor fără reazim (Efes. IV, 14), ci întăriţi-vă prin dogmele drepte ale Bisericii Apostolice şi Universale şi «drept îndreptaţi» (2 Tim. II, 15) cuvîntul ei. Dar nu numai aceasta, ci prin împlinirea poruncilor veţi fi învăţaţi să căutaţi şi rodul credinţei şi folosul din ea, iar cînd veţi putea afla acestea, atunci veţi dobîndi şi nădejdea nefăcută de ruşine **şi** veţi avea în ea **şi** întreaga iubire faţă de Dumnezeu. Căci altfel, este cu neputinţă vreunui om să dobîn-dească iubirea desăvîrşită de Dumnezeu, decît prin cre-dinţa neştirbită şi prin nădejdea sigură şi neîndoielnică. De ce,

deci, uitînd să ne cercetăm pe noi înşine în privinţa acestora, şi anume, dacă avem credinţă în Dumnezeu atîta cît El însuşi, Judecătorul nostru viitor, zice că o va cere de la noi, iscodim cele mai presus de noi, cîtă vreme noi abia ştim cele de la picioarele noastre ?

Credinţă şi fapte[2U]. — Iar care este credinţa pe care Dumnezeu o cere de la noi şi pe care trebuie s-o avem în El, a arătat El însuşi în Evanghelie, zicînd : «Cel ce voieşte să vină după Mine să se lepede de sine şi să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie» (Luca IX, 23) ; «Căci cel ce vine la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mama sa şi pe fraţii săi, ba încă şi sufletul său, nu poate fi ucenicul Meu» (Luca XIV, 26). Şi iarăşi : «Cel ce a aflat sufletul său», rămînînd alipit la cele spuse, «îl va pierde pe el» (Matei X, 39), «iar cel ce va pierde sufletul său pentru Mine şi pentru Evanghelia Mea», împlinind poruncile Mele, «îl va afla pe el în viaţa veşnică» (Marcu VIII, 35 ; Matei XVI, 25).

Aţi auzit semnele credinţei ? Vă ajung acestea, sau aveţi nevoie să vi le reamintesc şi pe cele următoare ? Dacă voiţi să aflaţi că o astfel de credinţă cere Dumnezeu de la noi, încît crezînd în El să nu ne mai îngrijim deloc de viaţa de aici, aflaţi aceasta chiar de la Domnul, Care zice limpede : «Nu vă îngrijiţi de ziua de mîine, ce veţi mînca, sau ce veţi bea, sau cu ce vă veţi îmbrăca» (Matei VI, 25, 34). Şi ridicîndu-ne cîte puţin spre cele mai desăvîrşite, zice : «De te loveşte cineva peste obrazul drept, întoarce-i lui şi pe cel stîng ; şi celui ce voieşte să se judece cu tine şi să-ţi ia haina ta, lasă-i lui şi cămaşa ta» (Matei VI, 39—40) ; «şi celui ce răpeşte ale tale, nu i le cere înapoi»

284. Titlu în trad. fr., ed. Darrouzes, *Traites theol. ct ethiques,* tom. I, p. 275.

(Luca VI, 30). Apoi cerînd prisos de credinţă peste prisos, ne porunceşte să ne rugăm pentru duşmanii noştri şi să iubim şi

să facem bine celor ce ne urăsc pe noi şi să ne rugăm pentru cei ce ne prigonesc pe noi (Matei V, 44). Şi ne porunceşte să facem altele multe, din care să se arate credinţa noastră în El. Numai atunci trebuie să zicem că sîntem credincioşi. Căci fără acestea credinţa noastră este moartă (Iacob II, 20) şi noi înşine sîntem morţi [285].

Cercetează-te deci pe tine însuţi, tu căruia ţi se cer acestea. Şi dacă te vei afla că nu eşti lipsit de nimic din cele spuse, ci le împlineşti toate cu prisosinţă, din inimă şi cu voinţă fierbinte, vei cunoaşte că te ai în lumină pe tine însuţi şi nădejdea ce nu va fi făcută de ruşine ; nu cea care vine în cei pierduţi din închipuirea de sine (2 Tes. II, 10) şi a cărei deşertăciune şi înşelăciune nu o poate recunoaşte nici unul din cei ce o au, ci nădejdea cea bună şi adevărată, în lumina adevărată şi nefăcută de mînă [286]. Iar în aceasta vei vedea purtată ca într-un car de heruvimi iubirea, care este Hristos [287]. Dar de vei ajunge să o vezi, nu vei iscodi prin discuţii nimic din cele viitoare şi nevăzute, ci vei închide şi gura altora (1 Tim. I, 3) şi îi vei îndemna să nu iscodească ceva, nici să discute despre acelea. Căci vei fi aflat prin cercare că toate

285. Credinţa creşte pe măsura faptelor şi a virtuţilor. Credinţa este în ele înseşi ca o credinţă vie şi mereu mai puternică. Iubirea mereu sporită este o manifestare a credinţei mereu sporite. Credinţa nu se poate separa de fapte, nici viceversa.

286. Nădejdea sigură vine din faptele credinţei tari. Căci faptele, eliberîndu-ne de alipirea la lucrurile trecătoare, ne descopere lumina realităţii netrecătoare care este Dumnezeu şi siguranţa vieţii noastre netrecătoare în El. De aci se vede că prin lumina de care vorbeşte aşa de mult, sfîntul Simeon înţelege intuiţia clară şi sigură a realităţii netrecătoare, deci adevărate a lui Dumnezeu, ca temei al duratei noastre veşnice.

287. In nădejdea sigură vezi ceea ce vei avea în viitor în chip deplin, adică unirea cu Hristos, izvorul tuturor bunătăţilor. Nădejdea îţi aduce în orizontul vederii pe Hristos ca izvorul iubirii nesfîrşite sau ca iubirea însăşi. în acelaşi timp nădejdea te poartă spre ea prin fapte, prin desăvîrşirea ta sau prin creşterea ta în iubire, mergînd în întîmpi-narea Celui de la Care îţi vine iubirea. Te poartă cu avîntul cu care sînt purtaţi heruvimii spre Dumnezeu.

acelea sînt de necuprins cu mintea şi de negrăit cu cuvîntul.

Dar dacă n-ai împlinit cele ce te-ajută în primul rînd să te faci cunoscut ca credincios chiar de pe acum, şi încă n-ai deplina nădejde şi încredinţare că te vei mîntui, şi nici nu poţi spune şi tu ca sfîntul apostol Pavel: ■«Lupta cea bună m-am luptat, drumul am săvîrşit, credinţa am păzit, de acum mă aşteaptă cununa dreptăţii, pe care mi-o va da Domnul, Judecătorul cel drept» (2 Tim. IV, 7—8), de ce iscodeşti să cauţi să afli de se vor cunoaşte sfinţii unii pe alţii în împărăţia Cerurilor, cînd, ajunşi la contemplarea lui Dumnezeu cel peste toate, îl vom vedea pe El ? Ce folos vei avea din aceasta ? Spune-mi !

Am voit să aud şi să aflu de la tine ce folos vei avea dacă ai să afli şi ai să înveţi de la noi despre bucuriile, slăvirile, desfătările şi reaşezările din împărăţia lui Dumnezeu, cîtă vreme eşti osîndit, cum am spus, de conştiinţă, fiindcă n-ai păzit poruncile date ţie de Hristos şi de aceea nu ai parte cu Hristos ? (Ioan XIII, 8). Nici unul, în nici un fel. Ci îţi vei pricinui mai degrabă o şi mai mare osîndă, că, aflîndu-le acestea, le-ai dispreţuit şi n-ai voit să lepezi închipuirea de sine şi să dobîndeşti smerenia. De altfel, răspunde liniştit la întrebarea ce ţi-o pun cu blîndeţe : de va cere un copil mic, care n-a învăţat încă nici alfabetul, să i se explice gramatica şi retorica, va primi oare vreun om stăpîn pe raţiune, să ia în seamă măcar cu un singur cuvînt nebunia lui şi nu-1 va respinge mai degrabă pe acela că gîndeşte lucruri nebuneşti şi copilăreşti şi cere fără judecată cele mai presus de puterea lui ? Iar dacă e drept şi cuvenit lucru să facă aşa în acestea, cu atît mai mult se cuvine să facă aşa în cele mai presus de cuvînt, de minte şi de înţelegere. Totuşi, dacă cineva, care nu cunoaşte nici măcar literele scrisului, va auzi cele ce le-au scris elinii prin alte cuvinte şi le va înţelege pe acestea ca pe cele spuse în dialectul

propriu, nu e nici **o** mirare, dat fiind că aceia vorbesc despre cele supuse simţurilor şi scrierile lor sînt scrieri deşarte despre lucruri deşarte.

Cele despre care întrebi tu, nu sînt, însă, de felul acesta. Dar ce sînt şi cum ? Cum zice Proorocul David : •«Şi a aplecat cerurile şi s-a pogorît şi întuneric sub picioarele Lui» (Ps. XVII, 10). Ce este întunericul acesta ? Trupul Domnului, despre care Ioan, marele înaintemer-gător al Lui, a spus mai pe urmă : «Căruia nu sînt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintelor» (Marcu I, 7). S-a coborît deci şi a venit îmbrăcînd, în loc de întuneric, trupul [288]. Şi iarăşi : «S-a suit pe heruvimi şi a zburat ; a zburat pe aripi de vînturi. Şi a pus întunericul ascunziş al Lui. în jurul Lui, cortul Lui» (Ps. XVII, 11—12). Vezi că cercetarea ta nu se îndrepată spre cele supuse simţurilor, ci spre cele dumnezeieşti şi necuprinse şi nu uşor de înţeles de toţi ?

Şi dacă a pus negura şi întunericul ascunziş al tainelor Lui şi e nevoie de multă lumină de la Preasfîntul Duh spre înţelegerea tainelor ascunse, cum cercetezi cele ce nu poţi să le afli, odată ce nu te-ai făcut locaşul luminii dumnezeieşti, fiind încă nedesăvîrşit şi neluminat ? Şi ca să nu bănuieşti, ca unul ce şezi în întuneric (Matei IV, 16), că şi Acela s-a ascuns, aşezîndu-se în întuneric, proorocul David a spus : «în jurul

288. Este interesantă asemănarea trupului Domnului cu un întuneric. Întunericul de care Dumnezeu era înconjurat pe muntele Sinai a fost interpretat de sfîntul Grigorie de Nisa şi de Dionisie Areopagitul ca taina care înconjoară pe Dumnezeu. Aşa s-a dezvoltat o întreagă teologie apofatică, care vorbeşte despre o cunoaştere a lui Dumnezeu prin necunoaştere. Trupul Domnului nu este el însuşi o taină, dar acopere pe Fiul lui Dumnezeu ca pe o taină, devenind prin aceasta şi el o taină. Dumnezeu în Sine însuşi nu poate fi văzut. Dar în întunericul de pe Sinai şi în trupul Domnului se simte prezenţa Lui. Întunericul şi trupul sînt un acoperămînt al prezenţei lui Dumnezeu pentru cei ce nu au Duhul Sfînt care-i face capabili să cunoască prin ele pe Dumnezeu. Dar pentru cei ce, avînd Duhul, pot să-1 cunoască prin acestea, ele au devenit transparente. Aceasta o spune sfîntul Simeon în cele ce urmează.

Lui, cortul Lui». El numeşte cort ceea ce numeşte Pavel lumină. Căci spune : «Cel ce locuieşte în lumina neapropiată» (1 Tim. IV, 16). Amîndoi atrag luarea aminte asupra necuprinderii şi nemărginirii dumnezeirii Lui, nevoind să facă pe Dumnezeu circumscris. Ei spun aceasta, pentru că îşi îndreaptă cuvîntul spre cei ce iscodesc cu privire la El [289]. Nu socotiţi, o, voi cei fără de minte, că Domnul şi Dumnezeul cel înălţat, intrînd (în cer) s-a ascuns în întuneric, ci este în slava Sa, în dumnezeirea care umple toate şi e mai presus de toate, în care era şi înainte de aceea.

închipuirile deşarte ale celor nedesăvîrşiţi[290]. — Iată, aşadar, că ai aflat în treacăt, de la noi, tainele dumnezeieşti şi înfricoşătoare ale credinţei noastre. Mai bine zis le-ai învăţat de la Duhul Sfînt prin noi. Ai aflat că Dumnezeu s-a coborît pe pămînt şi s-a suit iarăşi la ceruri şi a pus întunericul ascunzişul Lui. Căci nu trebuia să ni se arate împreună cu slava Tatălui, înainte de Judecată, ci trebuie să se întîmple aceasta numai atunci ; căci Tatăl Lui a pus şi timpul întru a Sa stăpî-nire (Fapte I, 7). Deci dacă aşa sînt tainele ascunse ale împărăţiei Cerurilor şi nu s-a dat tuturor să le cunoască pe ele, după

289. Propriu-zis, întunericul în care e acoperit Dumnezeu e lumina. Numai noi sîntem acoperiţi propriu-zis de întuneric, cînd sîntem pătimaşi, întunericul care-L acoperă pe Dumnezeu e prea multalumină pe care noi n-o putem cuprinde, cum a spus Dionisie Areopagitul. Lumina lui Dumnezeu e necuprindere, pentru că e prea mult de înţeles în ea, e un înţeles mai bogat într-o infinită măsură decît îl putem noi sesiza. Aşa şi trupul Domnului nu e întuneric ca trupul nostru cînd patimile lui îl fac netransparent pentru sufletul din el. Dar se întîmpla că preamulta lumină, sau preabogatul înţeles al necuprinderii lui Dumnezeu să fie socotite de noi, cînd sîntem întunecaţi de patimi, ca întuneric, cum la fel poate fi socotit de noi, în acest caz, întuneric opac trupul străveziu al Domnului. Necuprinderea lui Dumnezeu şi trupul Domnului pot avea deci ambele aceste caractere: de lumină şi de întuneric. Depinde de noi ce caracter al lor scoatem în relief. Ele sînt întuneric pentru noi, întuneric complet pînă ce nu avem nici o rază a Duhului prin care să străbatem cu privirea sufletească dincolo de ele, şi întuneric care se face străveziu in mod treptat pentru cei ce sporesc în Duhul pe Care îl primesc. Prin aceasta Dumnezeu ţine seama de neputinţa noastră şi de izbăvirea treptată de ea.

290. Titlu în traducerea franceză (op. a).

cuvîntul Domnului (Matei XIII, 11), pentru ce, odată ce ai fost lăsat să lucrezi poruncile Lui, iscodeşti despre cele ascunse tuturor oamenilor ? Căci auzi în fiecare zi pe apostol spunînd despre acelea «pe care ochiul nu le-a văzut, şi urechea nu le-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit»; despre bunătăţile «pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (1 Cor. XI, 9). Fiindcă înainte ca El să se înalţe la cer şi să pună întunericul ascunziş al Lui, ne-a dat sfintele Lui porunci, cum ar zice cineva ca nişte unelte, iar credinţa în El ca un meşter. Astfel noi sîntem vase, credinţa meşter, iar poruncile unelte, prin care Cuvîntul meşter reface şi înnoieşte pe cei ce împlinesc poruncile Lui, ca prin lucrarea lor, curăţindu-ne, să ne luminăm de către Duhul, înaintînd în cunoştinţa tainelor împărăţiei cerurilor.

Şi precum uneltele fără meşter şi meşterul fără unelte nu pot face nimic, aşa nici credinţa fără împlinirea poruncilor şi nici împlinirea poruncilor fără credinţă nu ne poate înnoi şi plăsmui din nou, făcîndu-ne din vechi, noi. Dar cînd le vom dobîndi pe amîndouă în inima neşovăitoare şi ne vom face vase de bun folos Stă-pînului (2 Tim. II, 21), spre primirea Mirelui spiritual, atunci şi Cel ce a pus întunericul ascunziş al Lui ne va reînnoi prin darul Duhului Sfînt şi ne va face din vechi, noi, ne va scula vii din morţi, va tăia întunericul şi va face să treacă prin el mintea noastră şi se va pleca spre noi ca printr-o deschizătură (1 Petru I, 12) şi ne va da să-L vedem, chiar dacă nu cu totul limpede, aşa cum se poate vedea cercul soarelui sau al lunii. Cei ajunşi aci învaţă din acestea — sau mai bine zis cunosc şi înţeleg, încredinţîndu-se că nu pot ajunge altfel la o oarecare împărtăşire de bunătăţile de negrăit ale lui Dumnezeu, decît dacă vor tăgădui toată lumea (1 Ioan II, 15) împreună cu voile celor din ea, prin toate poruncile lui

Dumnezeu[291], întru smerenia inimii şi întru credinţa neîndoielnică, dintr-o voinţă susţinută de tot sufletul. Mai mult decît atît, cei ce cred în Hristos, şi mai ales pruncii care s-au botezat şi care nu simt încă «darul harului lui Dumnezeu» (Efes. III, 7), vor trebui să străbată, întru veselia inimii şi cu bucurie, ostenelile pentru virtute, împreună cu toate încercările.

Tu deci, cel ce ai citit acestea, judecă-te pe tine nu întru închipuirea cunoştinţei mincinoase (1 Tim. VI, 20) şi întru făurirea de gînduri deşarte, ci întru frică şi cutremur. Şi de voieşti să afli ce stare de viaţă ai, întrea-bă-ţi sufletul şi spune-i : «Suflete, ai păzit toate poruncile lui Dumnezeu, sau nu ?» Şi deschizîndu-şi gura conştiinţei lui, îţi va spune în chip sigur adevărul [292]. Căci nu se va ruşina de tine, ci te va înfrunta şi-ţi va arăta cele ce le-ai pus înainte şi le ai în tine, fie bune, fie rele. Căci în conştiinţă vei afla, fie că ai iubit lumea, fie că ai slujit mai mult lui Dumnezeu, fie că ai căutat slava de la oameni, fie că ai dorit numai pe cea dată de Dumnezeu. Privind în tine însuţi ca într-o cutie şi pipăind conţinutul şi scoţînd una cîte una din cele aşezate în ea, le vei cunoaşte în chip limpede. Presupune deci că întîi e aşezată acolo dragostea de mărire şi de slavă deşartă, un fel de a plăcea oamenilor, dulceţile laudelor de la oameni, veşmântul făţărniciei, sămînţa ascunsă a

291. Faptul cfi «tăgăduirea lumii» se face prin împlinirea poruncilor care sînt fapte *âe* iubire curată pentru Persoanele lui Dumnezeu şi persoanele semenilor, prin depăşirea obiectelor, arată că se cere numai tăgăduirea acestei alipiri egoiste la obiecte, alipire care pune obiectele mai presus de persoane.

292. Una din trăsăturile teologiei sfîntului Simeon este că e o teologie a «conştiinţei». Conştiinţa stă în legătură cu recunoaşterea plină de simţire a stării păcătoase proprii. Fără ajungerea la această stare de conştiinţă, omul nu poate «simţi» prezenţa lui Dumnezeu, nu poate avea o sensibilitate pentru ea. In acest sens trebuie înţeleasă «simţirea» harului de care vorbeşte sfîntul Simeon, ca o condiţie a mîntuirii. Ea e pe de o parte o «simţire» a păcătoşeniei, pe de alta o simţire «a prezenţei lui Dumnezeu» care ne ajută să ne recunoaştem păcatul şi să ieşim din el, sporind prin aceasta în simţirea prezenţei Lui. E o sensibilitate simultană şi îmbinată pentru păcatul nostru şi pentru prezenţa lui Dumnezeu. Nu poate fi una fără alta. «Simţirea» mai intensă a prezenţei lui Dumnezeu echivalează cu «lumina» lui Dumnezeu, care e o cunoaştere clară a prezenţei Lui şi a stării proprii în faţa Lui.

iubirii de arginți şi, simplu vorbind, multe de acestea aşezate în ea, una acoperită de alta ; iar deasupra tuturor acestora să presupunem că e îngîmfarea — căci cunoştința, zice, în-gîmfă (1 Cor. VIII, 1) — iar împreună cu ea, închipuirea de sine şi părerea că eşti ceva, nedîndu-ți seama că cel cu cugetul îngîmfat nu e nimic (Gal. VI, 3). Toate acestea, fiind adăugate la celelalte pe care le-am amintit înainte, spune-mi cum vei putea să le deosebeşti ? Vei spune, fără îndoială, că nicidecum.

Spune-mi, aşadar, acum şi aceasta. Poate că nu eşti convins că peste inima ta ai aşezat un fel de acoperă-mînt din acestea ; poate nu crezi, cum nici evreii nu cred, fapt pentru care-i mustră Pa vel (Rom. VIII, 23 ; 2 Cor. III, 15). Şi de aceea nu înlături acoperământul acesta de pe inima ta, ca să vezi patimile ascunse sub el şi să te milostiveşti de amărîtul tău suflet şi să te grăbeşti să-1 curați şi să speli ochii lui ințelegători şi fața lui cu lacrimi fierbinți, aruncînd înapoia ta toată înțelepciunea şi cunoştința din afară, după îndemnul lui Pavel, ca să te faci nebun lumii acesteia şi să te faci înțelept în Hristos (1 Cor. IV, 10). Dar atunci, spune-mi, cum, odată ce eşti nebun, îți voi descrie cele privitoare la Dumnezeu şi la cele dumnezeieşti, care sînt ascunse şi nevăzute? Nu mă vei disprețui tu însuți, ca pe unul care face un lucru fără rost, şi nu vei zice în tine însuți cu dreptate : «Acesta e cu adevărat nebun, căci îmi povesteşte despre lucruri neînțelese întregii suflări de sub cer şi întregii suflări ce se află deasupra cerului?» Căci cele ce vor avea să fie atunci, nici îngerii lui Dumnezeu nu le ştiu. Fiindcă dacă nu au cunoscut nici venirea Lui pe pămînt, cum, sau cînd avea să se coboare şi să se facă om, cu cît mai mult nu pot cunoaşte venirea Lui cea de pe urmă întru slavă, cînd va fi, cum va fi şi care vor fi darurile ce le va împărtăşi sfinților Lui ? Că acestea aşa sînt cu adevărat, a arătat Pavel zicînd : «Ca să se facă cunoscute acum începătoriilor şi stăpîniilor prin Biserică înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu» (Efes. III,

10). Ba a arătat şi Domnul, spunînd despre venirea Sa că «Puterile cerurilor se vor clătina» (Matei XXIV, 29), adică se vor uimi şi se vor minuna, văzînd deodată ceea ce, fără îndoială, n-au văzut pînă atunci. Iar dacă puterile cerurilor nu ştiu, cum îndrăzneşti să spui tu că sfinţii nu se vor cunoaşte unii pe alţii în împărăţia lui Dumnezeu, cînd se vor împărtăşi de vederea Lui ? Dar şi tu, care-1 contrazici, pe cel ce zice : «Ei trebuie să se cunoască numaidecît unul pe altul», întrebi : de unde o ştii aceasta ?

Cunoştinţa întreolaltă a sfinţilor[293]. — O, neştiinţă şi nebunie şi întunecime ! Nu tremuraţi, nu vă temeţi ? Căci din cuvintele voastre (Matei XII, 37) veţi fi osîndiţi de către Dreptul Judecător, Care nu caută la faţă. Căci către cei ce spun că sfinţii nu se văd, nici nu se cunosc unii pe alţii, ci îl văd numai pe El, fiind uniţi întregi prin toate simţurile cu El întreg, se va adresa şi va zice : «M-aţi cunoscut voi ? Aţi văzut lumina Mea ? M-aţi primit în voi ? Aţi cunoscut prin cercare însăşi lucrările Duhului Sfînt, sau nu ?» Socotesc că nu vor îndrăzni să-I răspundă : «Da, Doamne». Căci dacă vor spune aşa, le va răspunde : «Cum, dacă aţi avut cunoştinţa acestora prin cercare, spuneţi că cei ce Mă vor avea pe Mine în ei înşişi nu se vor cunoaşte unul pe altul ? Eu sînt Dumnezeul cel nemincinos, Dumnezeul cel adevărat, Dumnezeul, cel sfînt, Cel ce locuiesc întru sfinţi. Cum locuiesc întru ei ? Precum am spus că Eu sînt întru Tatăl şi Tatăl întru Mine, aşa şi sfinţii sînt întru Mine şi Eu întru ei (Ioan XVII, 21). Şi precum Tatăl e întru Mine şi Eu întru Tatăl Meu, aşa voi fi locuind şi întru toţi sfinţii şi toţi sfinţii vor locui întru Mine». Dar va mai zice către aceştia şi următoarele : «Dacă deci Eu sînt întru sfinţii Mei şi sfinţii Mei întru Mine, dacă Eu sînt întru Tatăl Meu şi Tatăl Meu

293. Titlu în traducerea franceză.

întru Mine şi precum Mă cunoaşte pe Mine Tatăl şi Eu cunosc

pe Tatăl, e vădit că şi sfinţii Mă cunosc pe Mine şi Eu pe sfinţi şi la fel sfinţii trebuie să se cunoască unul pe altul». Iar ca să se facă acest lucru mai clar, ca să fie vădit şi celor nesimţitori, trebuie să adăugăm a zice iarăşi : întru toţi sfinţii va locui Acelaşi Hristos.

Cînd se vor deschide, deci, cărţile conştiinţei fiecăruia, în inimile şi conştiinţele păcătoşilor se va afla închipuirea de sine, sau slava deşartă, sau erezia, sau invidia, sau pizma, sau altceva din acestea ; se va afla negrijă, trîndăvia şi neîmplinirea din toată inima a poruncilor lui Dumnezeu, de unde vine lipsa iubirii Lui. De aceea «ochii lor se vor întuneca şi nu vor vedea» (Rom. XI, 20 ; Ps. LXVIII, 24) şi vor fi ruşinaţi şi vor auzi : «întrucât nu aţi făcut una dintre poruncile Mele preamici, ci aţi nesocotit-o, Mie nu aţi făcut» (Matei XXV, 45 şi V, 19).

Iar cînd se vor deschide cărţilor conştiinţei sfinţilor — ia aminte ! — va străluci Hristos, Dumnezeu, Cel ascuns acum întru ei, cum a strălucit înainte de veci din Tatăl [294]. Şi sfinţii vor fi asemenea Celui Preaînalt (Isaia XIV, 14). De unde ştim aceasta ? Ascultă de Mîntuitorul însuşi, spunînd aceasta : «Atunci drepţii vor străluci ca soarele» (Matei XIII, 14). Şi ce alt chip sau soare e acesta, dacă nu Cel de Care am vorbit, Cel singur numit de El însuşi Soarele dreptăţii (Mal. III, 20), Care singur va răsări şi va străluci în drepţi ? Aceasta o spune mai vădit ucenicul iubit al lui Hristos, care s-a odihnit pe pieptul Lui, zicînd : «Fraţilor, acum sîntem fiii lui Dumnezeu, dar încă nu s-a arătat ce vom fi. Dar ştim că atunci cînd se va arăta,

294. în subiectivitatea conştiinţei sfîntului e implicată obiectivitatea prezenţei lui Hristos, realitatea cea mai sigură şi mai deplină. Această obiectivitate a prezenţei lui Hristos acentuează caracterul nostru de subiect simţitor. Dimpotrivă, în conştiinţa păcătosului nu e nici o realitate obiectivă, ci numai închipuirea de sine.

asemenea lui vom fi» (1 Ioan III, 2). Dar o spune şi Pavel : «Acum cunosc în parte, iar atunci voi cunoaşte precum am fost cunoscut» (1 Cor. XIII, 12).

Deci sfinții sînt asemenea lui Dumnezeu şi-L vor cunoaşte pe Dumnezeu. Atîta cît i-a cunoscut Dumnezeu pe ei şi precum cunoaşte Tatăl pe Fiul şi Fiul pe Tatăl, aşa trebuie să se vadă şi să se cunoască sfinții unii pe alții. Chiar şi cei ce nu s-au văzut niciodată în această lume trupeşte, vor trebui să se cunoască atunci unii pe alții. Dacă e aşa, cum nu vă ruşinați să ziceți şi să iscodiți şi să învățați despre lucruri pe care nu le ştiți, ca unii ce v-ați fi îmbogățit cu cunoştința celor mai presus de noi şi ați fi primit de sus slujba de învățători ? Căci precum Tatăl nu va fi lipsit niciodată de cunoştința Fiului şi Fiul de a Tatălui, aşa nici sfinții, ajunşi dumnezei prin lucrare şi avînd pe Dumnezeu locuind în ei, nu vor fi lipsiți niciodat de cunoştința între ei, şi fiecare va vedea slava sa şi slava celorlalți, precum Fiul pe a Tatălui şi Tatăl pe a Fiului. Dar care şi cum va fi slava sfinților ? Cea care este şi a Fiului lui Dumnezeu. Căci zice : «Şi Eu slava pe care Mi-ai dat-o Mie, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una sîntem» (Ioan XVII, 22). Vezi că slava dată Fiului dinainte de veci de Dumnezeu şi Tatăl e dăruită de Fiul însuşi, sfinților şi aceştia sînt toți una ? [295]

Pilda celui închis [296]. — Deci cei ce zic că sfinții ajunşi la vederea lui Dumnezeu nu se văd şi nu se cunosc unii pe alții umblă ei înşişi în întuneric şi n-au ajuns la împărtăşirea şi la vederea şi la cunoaşterea lui Dumnezeu şi vorbesc şi dau mărturie de lucruri pe care nu le cunosc, nici nu le-au văzut vreodată. Ei zic că sfinții vor fi şi atunci ca într-o ieşire din ei (extaz) ca şi acum şi uită de ei înşişi şi de cei împreună cu ei. Socotesc însă că ei înțeleg greşit Scripturile, cînd gîndesc că

295. Creştinismul deschide oamenilor dorința şi putința înlăturării separației între ei şi Dumnezeu şi a lor întreolaltă, prin Hristos. Ei vor fi dumnezei în Dumnezeu prin har sau prin împărtăşire, adică nu de la ei.

296. Titlu în traducerea franceză.

sfinții din veac suferă şi acum şi în viitor aceeaşi schimbare şi răpire. Cînd aud că sfîntul cutare, ajuns la vederea lui Dumnezeu şi răpit cu mintea, a petrecut atî-tea şi atîtea zile şi nopți fără a-şi mai aminti nimic din cele pămînteşti, ci a uitat, odată cu celelalte toate, şi de trupul său însuşi, rămînînd întreg lipit de cele de acolo cu sufletul întreg şi cu toate simțirile, ei socotesc că tot aşa se va întîmpla şi atunci, adică în împărăția cerurilor. Ei sînt într-o totală necunoaştere a tainelor dumnezeieşti ale Duhului şi ale lui Dumnezeu celui nevăzut, care sînt nevăzute, necuprinse şi necunoscute de cei întunecați, şi nu ştiu că răpirea aceasta a minții este proprie începătorilor, nu celor desăvîrşiți. Să luăm pilda unuia ce se află într-o închisoare întunecoasă, unde e luminat numai de lumina puțină a unui sfeşnic. El abia vede cîteva lucruri mici. El nu ştie că există afară o lumină a soarelui, pentru că nu cunoaşte deloc cele din afara închisorii, adică această lume văzută şi lucrurile şi făpturile lui Dumnezeu, care nu i se pot descrie. Aşa este şi cel ce se află încă în temnița întunecoasă a simțirii comune şi luminat de o cunoştință prea restrînsă. El abia primeşte o cunoştință redusă şi cețoasă a credinței noastre, necu-noscînd bunătățile veşnice ale lui Dumnezeu şi cele viitoare, rînduite sfinților.

Să mai presupunem că şezînd acela mulți ani în acea închisoare neluminată, i se va întîmpla să i se facă o deschizătură în acoperişul închisorii şi să vadă dintr-o dată albastrul cerului pe o mică suprafață şi pe măsura deschizăturii făcute, albastru pe care niciodată nu l-a văzut şi de o lumină atît de strălucitoare, cum n-a bănuit vreodată că există. El va fi răpit de o uimire mare şi va fi ca ieşit din sine (extaz), ținînd multă vreme ochii în sus şi minunîndu-se de

ceea ce s-a petrecut dintr-odată cu el. Aşa e şi cu cel ce a ajuns dintr-odată la vederea luminii înțelegătoare, eliberat proaspăt de legăturile patimilor şi ale simțurilor. El e uimit, şi celor ce nu văd bine, pare ieşit din sine, adunîndu-şi mintea la sine şi minunîndu-se de vederea şi de strălucirea ce i se arată. Urmărind asemănarea, vedem că acela, după ce priveşte des şi în fiecare zi prin acea deschizătură şi aceasta se lărgeşte şi luminează tot mai mult spațiul întunecos al închisorii, care rămîne timp îndelungat în lumină, prin obişnuința vederii luminii înlătură cîte puțin uimirea. E ceea ce se întîmpla şi cu noi în fața soarelui ; prin obişnuința vederii îl privim cu mai puțină uimire, pe cînd dacă ni s-ar fi arătat dintr-odată, după ce nu l-am văzut timp îndelungat, ne-ar fi făcut să strigăm de uimire. în acelaşi fel înaintarea cîte puțin a sufletului, obişnuindu-1 pe acesta cu vederea luminii spirituale, îl scapă de marea uimire şi-1 învață că există ceva mai desăvîrşit şi mai înalt decît această stare de contemplație de aici [297].

Pe lîngă aceea, această lumină puțină l-a făcut, cînd a apărut, pe omul închis de la naştere, timp îndelungat, să cunoască că este într-o închisoare atotîntunecoasă [298] şi să presupună că în afara ei sînt unele lucruri minunate, dar care sînt cu adevărat mai presus de gîndire şi de înțelegere, putînd fi deplin înțelese numai cînd va fi scos afară din închisoare. Căci atunci va vedea lumina întreagă şi pe toți cei din lumină. Tot aşa gîndeşte-1 şi pe cel ce a ieşit de curînd din trebuințele

297. înlăturarea extazului nu înseamnă totuşi înlăturarea unei alt fel de uimiri. E uimirea profundă în fața infinității inepuizabile a lui Dumnezeu.

298. Această închisoare e deosebită de cea a lui Platon. Ea are ceva pozitiv în ea. Are un rost pedagogic. In ea putem lucra pentru ieşirea la lumina deplină.

trupului şi **a** ajuns întreg afară de lume şi de micimea celor văzute. Socoteşte, deci, lumea aceasta întreagă ca fiind cu adevărat o închisoare atotîntunecoasă şi neluminată, iar lumina soarelui gîndeşte-o ca lumina unui sfeşnic. Lumina întreit ipostatică, de negrăit, nespusă, neapropiată, mai presus de toată înţelegerea, de tot cuvîntul şi de toată lumina este în afară de acestea. Iar în lumina aceia sînt lucruri nevăzute şi necunoscute, de negrăit şi de netălmăcit celor aflaţi în această închisoare, măcar că unii le înţeleg şi le văd oarecum prin Scripturi. Cei mai mulţi, însă, nu ştiu nici măcar dacă există ceva în afară de acestea.

Să căutăm, deci, cu toată sîrguinţa, cu toată credinţa şi cu tot dorul, nu să vedem lumina din afară a acestei închisori sau lucrurile din acea lumină şi lume ; căci nici unul dintre cei ce le caută nu s-a învrednicit să le vadă, nici nu se va învrednici vreodată să le privească. Ci să păzim în primul rînd poruncile lui Dumnezeu, să ne pocăim, să plîngem, să ne smerim şi celelalte cîte le-am spus înainte. Atunci ni se va deschide nouă o mică deschizătură în acest acoperiş văzut al cerului şi se va arăta lumina nematerială şi spirituală de deasupra lui. Pe aceasta văzînd-o, sufletul va ieşi întreg, cu totul din sine, se va uimi întreg, văzînd minune nouă, minune străină, pe care pînă atunci n-a văzut-o. El stă-ruieşte în ea ca răpit la cer şi e silit să rămînă acolo şi să înţeleagă ceea ce e neînţeles şi s-o privească zile şi nopţi, să se înveţe în fiecare zi că e o lumină neînserată, nesfîrşită şi negrăită. De aceea nu mai vrea să se întoarcă la temniţa aceasta şi să vadă iarăşi cele din ea.

Iar aceasta să o ştii că e proprie începătorilor în evlavie, care s-au pregătit de curînd spre luptele pen

tru virtute. După ce va stărui însă timp îndelungat în vederea aceasta, fără să ştie cum, i se va deschide lui, nu ştiu, cerul, sau ochiul inimii, sau acesta mai mult decît acela, sub puterea acelei lumini şi lumina aceea minunată şi mai presus de strălucire va intra în lăuntrul casei sufletului său, adică a cortului lui, luminîndu-1 pe măsura în care poate firea lui să suporte. Stăruind iarăşi vreme îndelungată în ea, socoteşte această lumină obişnuită şi pe sine, ca pe unul ce a fost totdeauna împreună cu ea. El învață să vadă, să înțeleagă şi să pătrundă minuni peste minuni, taine peste taine şi vederi peste vederi, fiind iluminat, ca să zic aşa, în fiecare clipă, încît dacă ar vrea să le scrie, nu i-ar ajunge hîrtia şi cerneala, ba i-ar lipsi, socotesc, şi timpul ca să le descrie pe acestea în chip amănunțit. Mai bine zis, cum va putea descrie cele ce nu pot fi grăite, fiind cu totul de netălmăcit şi de negrăit ? De atunci el este ca în lumină, mai bine zis convietuieşte cu lumina şi nu se mai află ca într-o ieşire din sine (extaz), ci se vede pe sine şi cele privitoare la sine şi vede pe cei apropiați în ce stări sînt. El prezice şi preştie că atunci cînd va ajunge în afara acestei închisori şi mai ales după înviere şi va vedea lumina aceea neacoperită, atîta cîtă este, i se vor descoperi şi bunătățile din ea, «pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit, pe care le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (1 Cor. II, 9), prin lumina ce este acuma în el şi de care e luminat. Căci nu vom fi lipsiți atunci de cunoaştere şi de vedere, ci, cum a dovedit cuvîntul mai sus, ele vor fi mai degrabă pe măsura strălucirii şi vederii luminii ; recunoaşterea şi cunoştința ce-o avem unii de alții va fi tot mai deplină şi mai curată în vecii vecilor, avînd loc într-o veselie şi bucurie de negrăit[2]". Aceasta

au dovedit-o prin fapte atît proorocii din Vechiul Testament, cît şi mulți sfinți din Noul Testament, chemînd pe nume

299. In paginile din urmă, sfîntul Simeon Noul Teolog a apărat ideea că sfinții în viața viitoare, trăind deplin în lumina dumnezeiască, nu

oamenii pe care nu i-au văzut niciodată şi recu-noscînd pe cei ce nu-i cunoscuseră.

îndemn500. — Deci cei ce spun că sfinţii nu se cunosc şi nu se văd unii pe alţii, să se lase convinşi prin acestea, să nu se ocupe cu lucruri de neînţeles, ci, de vo-iesc să asculte de mine, să fie atenţi mai degrabă la ei înşişi şi să nu înceteze să se judece pe ei înşişi. Iar voi, cei lipsiţi de cunoştinţa tuturor celor spuse şi neajunşi la simţirea, la cunoştinţa şi la experienţa iluminării şi a vederii dumnezeieşti, cum nu tremuraţi să exprimaţi peste tot unele ca acestea ? Căci dacă va trebui să dăm socoteală de tot cuvîntul deşert (Matei XII, 36), cu cît mai mult nu vom fi întrebaţi despre acestea şi nu vom fi pedepsiţi ca unii ce am vorbit în deşert ? Căci cuvînt deşert nu e, cum ar bănui cineva, numai cel nefolositor, ci şi cel grăit de noi înainte

sînt într-un extaz, în care au uitat de ei şi de ceilalţi, ci într-o stare de supremă conştiinţă de ei înşişi, de Dumnezeu şi de ceilalţi. Conştiinţa personală este o stare eternă. Indumnezeirea şi petrecerea în lumină echivalează cu o ridicare la conştiinţa deplină de sine, de Dumnezeu şi de ceilalţi. Sfîntul Simeon e profund personalist în gîndirea sa. Şi în aceasta a tălmăcit insistent unul din aspectele principale ale creştinismului; s-ar putea spune, cel mai principal şi mai valoros şi cu adevărat mîntuitor pentru credincios, opus teosofiilor orientale şi religiilor naturiste şi pan-teizante. De aceea pentru el starea din viaţa viitoare nu e nici măcar o stare de extaz, asemănătoare stărilor de extaz trecătoare din viaţa pămin-tească. Ea e o stare de supremă luciditate. Dar luciditatea aceasta este în Dumnezeu. E luciditatea în iubirea nesfîrşita. E conştiinţa clară a tainei iubirii infinite, nu destrămarea ei sau limitarea ei. E, dealtfel, propriu iubirii autentice, în care fiecare din cei ce se iubesc, se cunosc la maximum unul pe altul şi fiecare din ei pe sine însuşi, să se bucure de iubirea celuilalt, dar să se bucure deplin pentru că ea e nesfirşită şi nu 1 se pot cunoaşte marginile. Conştiinţa de sine şi de celălalt nu e înlăturată de entuziasmul iubirii, ci e adîncită. La fel conştiinţa de sine nu înlătură entuziasmul iubirii, ci îl promovează. Cunoaşterea reciprocă, pe măsură ce sporeşte, produce bucurie mai mare şi viceversa. Se poate spune deci că «lumina», de care vorbeşte atît de mult sfîntul Simeon, e lumina conştiinţei. Valoarea conştiinţei de sine e pusă de sfîntul Simeon într-o nouă lumină, cum n-a fost pusă înainte. 300. Titlu în traducerea franceză.

de împlinirea faptelor poruncite şi de cunoaşterea lui Dumnezeu prin experienţă (cercare). Cînd nu dispreţuiesc

slava de jos, nici nu sînt scîrbit de ea din suflet, ca de una ce e vătămătoare sufletului şi mă lipseşte de slava de sus, dar îndemn pe alții să se înfrîneze de la ea, nu va fi cuvîntul meu deşert şi fără putere pricinuitoare de fapte şi gol ? Şi nu voi fi osîndit ca un mincinos ? Iar cînd, fără să fi primit harul Duhului întru simțire şi cunoştință şi fără să fi ajuns învățat de Dumnezeu (Ioan VI, 45), voi sări să tîlcuiesc, fără ruşine, Scripturile de Dumnezeu insuflate, şi-mi voi lua rolul de învățător, folosindu-mă spre aceasta numai de cunoştința mincinoasă, va lăsa Dumnezeu acest lucru nemustrat şi nu va cere pentru el socoteală de la mine ? Nicidecum. Iar de voieşti, învață-te acestea şi de la cele de jos şi de la cele omeneşti. Spune-mi care dintre oameni, chiar dacă ar fi admirat de toți pentru înțelepciunea şi cunoştința sa şi pentru ştiința legilor, chiar dacă ar fi împodobit cu toată dreptatea şi evlavia, va îndrăzni să şadă ca un judecător cu judecătorii şi să se numească pe sine judecător şi să legiuiască în cele ale altora, fără voia împăratului? Iar dacă ar îndrăzni aceasta, va fi făcut de ruşine de împărat şi va fi pedepsit cu însăşi asprimea legilor. O, neruşinare ! Pe împăratul pă-mîntesc nu îndrăzneşte nimenea să-1 nesocotească şi să-i răpească cinstea şi demnitatea şi să şi le atribuie lui, iar tu nesocoteşti pe împăratul ceresc ca pe un nimenea şi îndrăzneşti să-ți însuşeşti demnitățile apostolice fără încuviințarea şi voia Lui ? Făcînd aşa, socoteşti că Stă-pînul va lăsa nepedepsită fapta ta ? Nicidecum !

Dar Tu, Doamne, dă-ne nouă să Te cunoaştem pe Tine şi să ne temem după cuviință de Tine şi să stăruim

în sfintele Tale voiri. Vă rog, aşadar, fraților, încetați cu iscodirile acestea şi grăbiți-vă să vă curățiți sufletele voastre, prin pocăință şi lacrimi şi smerenie, ba şi prin împlinirea tuturor celorlalte porunci, «de toată întină-ciunea trupului şi duhului» (2 Cor. VII, 1), ca să vă puteți bucura de bunătățile cele de acum şi de cele viitoare întru descoperirea şi simțirea şi

vederea lor, prin harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava, stăpînirea, cinstea şi închinarea, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

A cincea cuvîntare morală

Despre cei ce socotesc că au în ei pe Sfîntul Duh în chip neştiut, fără să simtă deloc lucrarea Lui; şi despre cei ce zic că nu poate cineva dintre oameni să vadă în viața de aici slava Lui; şi dovedire prin citate despre aceasta. Şi că nu e nici o pizmă în sfinți, cînd încercăm să ne facem deopotrivă cu ei prin toată sîrguința virtuoasă. Şi în ce fel vede cineva pe Dumnezeu; şi că cel ce a ajuns la aceste măsuri vede, pe cît e cu putință, pe Dumnezeu şi e introdus încă de aici şi în bucuria ce se va da sfinților în viața viitoare; şi că toate cîte le-ar spune, sau le-ar face, sau le-ar scrie unul ca acesta, nu el, ci Duhul Sfînt e Cel ce le grăieşte (Matei X, 20), *în el, le spune şi le scrie. Şi cel ce nesocoteşte sau răstălmăceşte cuvintele acestui om, păcătuieşte şi huleşte împotriva Duhului lui Dumnezeu, Care lucrează şi grăieşte în el.*

Iată, mă îndrept iarăşi spre cei ce zic că au în ei Duhul lui Dumnezeu şi socotesc că L-au dobîndit pe Acesta în ei de la Sfîntul Botez şi cred că au această comoară, dar se recunosc cu totul uşori de povara Lui ; mă îndrept spre cei ce mărturisesc că nu au simțit nimic în Botez, şi gîndesc că harul lui Dumnezeu s-a sălăşluit în chip neştiut şi nesimțit în ei şi se află pînă acum în lăuntrul sufletului lor ; ba nu numai către aceştia, ci şi către cei ce zic că nu primesc niciodată vreo simțire prin contemplația şi descoperirea acestui dar, şi că l-au primit şi-1 țin în ei numai prin credință şi cugetare, nu prin cercare (experiență), pe temeiul auzirii cuvintelor dumnezeieşti.

301. ***Traites theologiques et ethiques,*** **Edit. J. Darrouzes, în «Sources chretiennes», nr. 129, p. 78—119.**

Ca să încep de la cele spuse de ei, iată ce grăiesc aceşti înțelepți, care se socotesc pe ei înşişi învățați (Deut. I, 13) : «Cîți în Hristos v-ați botezat, zice Pa vel, în Hristos v-ați şi îmbrăcat»

(Gal. III, 27). Ei bine ! Nu ne-am botezat şi noi ? Deci dacă ne-am botezat, e vădit, cum zice apostolul, că ne-am şi îmbrăcat în Hristos. Aceasta este prima afirmare şi dovadă a lor.

Realitatea întrupării. — Ce va să zică aceasta, îi vom întreba nu noi, ci Duhul Sfînt. Spuneţi ce este haina aceasta : Hristos ? Da, zic. Dar, ca să vorbesc ca un lipsit de minte către cei lipsiţi de minte, Hristos este ceva, sau nu este nimic ? Este, vor răspunde fără îndoială, dacă nu şi-au pierdut mintea cu totul. Dacă deci mărturisiţi că este ceva, spuneţi mai întîi ce este, ca să vă învăţaţi pe voi înşivă să vorbiţi nu ca nişte necredincioşi, ci ca nişte credincioşi. Ce altceva e deci Hristos, dacă nu Dumnezeu adevărat, făcut şi om cu adevărat desăvîrşit ? Dacă o mărturisiţi aceasta, spuneţi-ne şi pentru ce s-a făcut Dumnezeu om ? Fără îndoială, cum învaţă dumnezeieştile Scripturi şi faptele trecute şi cele ce se săvîrşesc în fiecare zi, deşi poate voi, făcînd pe surzii, nu le luaţi la cunoştinţă, ca să facă pe om dumnezeu (Ioan I, 12 ; Gal. IV, 5). Prin ce înfăptuieşte El acest lucru ? Prin trup sau prin dumnezeire ? E vădit că prin dumnezeire. «Trupul, zice, nu foloseşte la nimic; Duhul este cel ce face viu» (Ioan VI, 63). Dacă deci prin dumnezeirea Sa a îndumnezeit întîi trupul pe care l-a luat, atunci şi pe noi toţi ne face vii nu prin trupul stri-câcios, ci prin cel îndumnezeit, ca să nu-L mai cunoaştem pe El nicidecum ca om, ci ca pe Dumnezeu, Cel Unul, desăvîrşit în două firi — căci Unul e Dumnezeu. Căci stricăciosul a fost covîrşit de nestricăciune (1 Cor. XV, 54) şi trupul, fără să fie nimicit de ceea ce e netrupesc,

a fost întreg preschimbat de acesta **şi** a rămas neconfundat, amestecat în chip de negrăit **şi** unit într-o unire neamestecată

cu dumnezeirea întreită. Astfel ne închinăm unui singur Dumnezeu în Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt, ca să nu primească Treimea vreun adaos la număr prin întrupare, nici să sufere pătimire de la trup.

De ce spun acestea ? Ca, cunoscînd de la început cele ce le-ai mărturisit, întrebat de mine, să nu te abaţi, de la calea cea dreaptă a înţelegerii şi să ne pricinuieşti nouă întristare şi sufletului tău o mai mare osîndă. îţi voi reaminti iarăşi pe scurt cele spuse, ca să înţelegi mai uşor cele ce le voi spune. Deci Hristos există. Dar ce este El ? Dumnezeu adevărat şi om cu adevărat desăvîrşit, Care s-a făcut om sau ceea ce nu era mai înainte, ca să facă pe om dumnezeu, ceea ce niciodată n-a fost. Ca atare ne-a îndumnezeit şi ne îndumnezeieşte pe noi prin dumnezeirea Sa şi nu numai prin trupul Său. Căci acesta nu este despărţit. Ia aminte, deci, şi răspun-de-mi cu înţelegere la întrebare (înţel. Sirah V, 12). Dacă cei botezaţi au îmbrăcat pe Hristos (Gal. III, 27), Cine este Cel cu Care s-au îmbrăcat ? Dumnezeu. Deci cel ce a îmbrăcat pe Dumnezeu, nu va cunoaşte cu înţelegerea[302] şi nu va vedea ce a îmbrăcat ? Cel gol cu trupul, cînd s-a îmbrăcat, simte şi vede haina. Dar cel gol cu sufletul nu cunoaşte pe Dumnezeu, dacă L-a îmbrăcat ? Dacă

302. «înţelegerea» (voeprâc) nu înseamnă în gîndirea părinţilor ceea ce înseamnă pentru noi: o simplă înţelegere prin cugetare a unui anumit lucru. Ci participarea la o ordine obiectivă mai presus de simţuri. Pe aceasta se bazează toată concepţia sfîntului Simeon despre «simţirea» realităţii spirituale, cu care intrăm în contact cu mintea sau cu înţelegerea. Intrucît mintea sau înţelegerea a pierdut pentru omenirea mai nouă, sensul de organ de «vedere», de «simţire» a unei lumi spirituale obiective, sau sensul de contact cu ea, poate că ar trebui să folosim mai mult termenii de «simţire a minţii» şi de «vedere» (contemplare), pe care îl foloseau de asemenea părinţii, pentru actul de sesizare a realităţii obiective spirituale. Aceasta este un fel de capacitate de sesizare a realităţii spirituale cu toată fiinţa noastră. Simţi prezenţa spiritului cuiva şi caracterul lui prin fiinţă ca printr-un organ total care nu e identic deci cu raţiunea, sau cu cugetarea discursivă. E o «înţelegere» într-un alt sens, decît pur intelectual. E o înţelegere, care e în acelaşi timp o «simţire», un contact, al realităţii cunoscute în modul acesta, cum zice sfîntul Simeon. Părinţii o considerau ca ţinînd de minte, sau de spiritul uman, numind-o «înţelegere» în sensul acesta.

cel ce îmbracă pe Dumnezeu nu simte ce a îmbrăcat, atunci, după tine, nici nu este Dumnezeu ceva. Căci dacă ar fi, cei ce L-au îmbrăcat L-ar fi cunoscut. Căci dacă neîmbrăcînd nimic, nu simţim nimic, dacă ne îmbrăcăm în ceva, fie noi înşine, fie cu

ajutorul altuia, simțim aceasta, dacă avem simțurile nevătămate. Numai morții cînd sînt îmbrăcați nu simt, şi mă tem că cei ce spun aceasta sînt cu adevărat morți şi goi.

Prezența Duhului. — Apoi zic că Pavel porunceşte : •«Duhul să nu-1 stingeți» (1 Tes. V, 19). Dar zicînd aceasta şi necunoscînd înțelesul celor spuse, îşi arată neştiința. Căci cel ce zice cuiva : «Să nu stingi lampa», nu despre lampa deja stinsă îi vorbeşte, ci despre cea care arde încă şi a cărei lumină străluceşte. Dar să le răspundem iarăşi şi la aceasta.

Ei bine ! Vedeți voi, peste tot, în voi înşivă Duhul arzînd şi luminînd cum se cuvine ? La aceasta nu numai că nu răspund nimic, ci schimbîndu-şi privirile şi le întorc şi se supără, ca şi cînd ar auzi o blasfemie. Apoi fă-cîndu-se că întreabă cu interes şi luînd un aer de blîn-dețe, răspund fără asprime : Cine ar îndrăzni să spună că L-a văzut vreodată pe Acesta, sau că L-^a văzut peste tot ? Ia seama : «pe Dumnezeu, zice, nimenea nu L-a văzut vreodată» (Ioan I, 18). Ce întunecime ! Spune-ne, cine a zis aceasta : «Fiul Unul-Născut, Cel ce este în sînul Tatălui, Acela ne-a spus» (Ioan I, 18) ?

Adevărat spui şi mărturia ta este adevărată, dar ea e împotriva sufletului tău. Căci dacă-ți voi arăta pe Acelaşi Fiu al lui Dumnezeu, spunîndu-ți că e cu putință aceasta, ce vei zice ? Pentru că zice : «Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl» (Ioan XIV, 9). Dar aceasta nu prin vederea trupului, ci prin descoperirea Dumne-zeirii. Căci dacă vom înțelege aceasta săvîrşindu-se prin vedere trupească, L-ar fi văzut pe Tatăl şi cei ce L-au răstignit şi L-au scuipat pe Domnul. în acest caz n-ar mai fi nici o deosebire între credincioşi şi necredincioşi şi nici un motiv de alegere a celor dintîi, ci toți ar fi dobîndit şi vor dobîndi deopotrivă fericirea dorită. Dar nu este aşa. Căci El însuşi o spune, vorbind iudeilor : «Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, ați fi cunoscut şi pe Tatăl Meu» (Ioan XIV, 7).

Condiția vederii lui Dumnezeu. — Că e cu putință a vedea pe Dumnezeu, atît cît e îngăduit omului să vadă, ascultă pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care zice iarăşi : «Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Ce

vei zice la acestea ? Ştiu, cel ce nu crede în bunătăţile din mînă şi nu rîvneşte să le aibă pe acestea, se va îndrepta spre cele viitoare şi va răspunde zicînd : «Da, cu adevărat, cei curaţi cu inima vor vedea pe Dumnezeu ; dar aceasta se va întîmpla în veacul viitor şi nu în cel de acum». De ce şi cum va fi aceasta, iubitule ? Dacă a spus că Dumnezeu poate fi văzut prin curăţia inimii, desigur că atunci cînd se produce curăţia îi urmează şi vederea. Şi dacă ai fi curăţit-o vreodată pe aceasta, ai fi cunoscut ca adevărate cele spuse. Dar pentru că n-ai pus aceasta în inima ta (Fapte V, 4) şi nici n-ai crezut că este adevărat acest lucru, ai dispreţuit şi curăţia şi ai fost lipsit de vedere. Dacă curăţia se dobîndeşte aici, tot aici vei avea şi vederea. Iar dacă spui că vederea e după moarte, vei pune fără îndoială şi curăţia după moarte şi astfel se va întîmpla să nu vezi niciodată pe Dumnezeu, prin faptul că nu vei avea după moarte o lucrare, prin care să cîş-tigi curăţia.

Dar ce spune Domnul : «Cel ce Mă iubeşte pe Mine va păzi poruncile Mele şi Eu îl voi iubi pe el şi Mă voi arăta lui» (Ioan XIV, 21). Cînd va fi arătarea Lui ? Aici sau în viitor ? Evident că aici. Căci acolo unde este păzirea întocmai a poruncilor, acolo e şi arătarea Mântuitorului, şi după arătare se iveşte în noi şi desăvîrşita iubire. Dacă nu se întîmplă aceasta, nu putem nici crede, nici să-L iubim pe El cum se cuvine. Căci s-a scris : «Cel ce nu iubeşte pe fratele său, pe care-1 vede, cum poate să iubească pe Dumnezeu, pe Care nu-L vede ?» (1 Ioan IV, 20). Nicidecum.

învăţătura şi pilda sfîntului apostol Pavel. — Cel ce nu poate să iubească e vădit că nu poate nici să creadă. Ascultă pe sfîntul Pavel spunînd acestea : «Şi acum rămîn acestea trei : credinţa, nădejdea, dragostea. Iar mai mare decît toate este dragostea» (1 Cor. XIII, 13). Dacă credinţa e legată de nădejde, iar nădejdea e urmată de dragoste, cel ce nu are dragoste nu a dobîndit nădejdea, iar cel lipsit de nădejde e vădit că e lipsit şi de credinţă. Căci dacă nu există cauzele iubirii, cum poate exista iubirea ? Precum fără temelie nu poate sta acoperişul casei, aşa fără credinţă şi nădejde neîndoielnică, nu se poate afla iubirea de Dumnezeu în sufletul omului. Şi cel ce nu are

iubirea nu va avea nici un folos din celelalte virtuţi şi fără iubire nu se va folosi întru nimic, precum mărturiseşte însuşi sfîntul Pavel în cele scrise. Iar despre vederea lui Dumnezeu încă de aici, ascultă iarăşi pe sfîntul Pavel care zice : «Acum vedem ca în oglindă şi ca în ghicitură, iar atunci, faţă către faţă» (1 Cor. XIII, 12). Şi iarăşi : «Acum cunosc în parte, iar atunci voi cunoaşte precum am fost cunoscut» (1 Cor. XIII, 12). Dar acela era Pavel, zice acesta. Dar Pavel nu era întru toate om, asemenea nouă, pătirnitor şi împreună-rob cu noi? Dar cine este deopotrivă cu Pavel, o mîndrule şi lipsitule de minte — zice acesta — că-1 faci deopotrivă cu noi oamenii? Dar nu noi, ci însuşi Pavel strigă cu glas mare zicînd : «Hristos a venit — auziţi — să mîntuiască pe păcătoşi, dintre care cel dintîi sînt eu» (1 Tim. I, 15). Deci el e primul dintre păcătoşii mîntuiţi. Fă-te tu al doilea, fă-te al treilea, fă-te al zecelea, fă-te, dacă voieşti, de-un suflet cu miile şi cu zecile de mii (Filip. II, 2) şi te numără împreună cu Pavel. Şi atunci vei cinsti pe Pavel, cum zice el însuşi : «Fa-ceţi-vă următori mie, precum eu lui Hristos» (1 Cor. XI, 1) ; şi iarăşi : «Am voit să fie toţi ca mine» (1 Cor. VII, 7).

Dacă vrei, deci, să-1 asculţi pe Pavel, sau să-1 cinsteşti, urmează-i, şi fă-te şi tu ca el prin credinţă. Şi atunci îl vei cinsti cu adevărat şi el te va primi pe tine şi te va socoti ca pe slava sa şi ca pe coroana laudei sale (1 Tes. II, 19). Căci în acest caz, convins de cuvintele lui şi urmînd lui, te-ai făcut şi tu următor lui şi ca el. Iar de spui că e o necinstire a lui Pavel ca să se facă şi altul deopotrivă cu el şi de aceea neglijezi mîntuirea ta, dispreţuind-o, să ştii că mai degrabă te va respinge ca pe unul ce te-ai abătut de la dreapta cugetare şi de aceea se va scîrbi de tine.

Voiesc să-ţi dovedesc că mai mult îl vei cinsti pe el şi-1 vei bucura şi-1 vei slăvi, de vei putea să te faci mai mare chiar ca el şi mai familiar lui Dumnezeu. Ascultă cum o afirmă el aceasta şi o spune : «Aş fi dorit să fiu anatema de la Hristos pentru fraţii mei, rudeniile mele după trup» (Rom. IX, 9)[sos]. El se învoieşte să fie despărţit cu totul de Hristos, ca să te mîntuieşti tu. Şi tu spui că se va socoti necinstit, dacă eu voi voi şi mă voi

303. Intre sfinţi nu există pizmă. Fiecare doreşte ca ceilalţi să devină mai buni ca el. E ceva ameţitor în declaraţia sfîntului Pavel, care ar fi fost gata să-şi piardă mîntuirea sa, pentru mîntuirea rudeniilor sale după trup. Desigur aceasta nu se întîmpla în fapt. Chiar în această iubire totală faţă de alţii, sfîntul se arată ca legat de Hristos în mod indisolubil, dat fiind că şi Hristos are aceeaşi iubire faţă de oameni.

sili să fiu ca el? Nu, frate, nu este pizmă la sfinții lui Dumnezeu, nu este întru ei poftă şi dorință de preşedere, sau de slavă mai mare. Căci una este preşe-derea în scaun şi alta starea dorită şi slava şi bucuria şi desfătarea iubită a celor ce s-au dovedit, din neam în neam, prieteni şi prooroci ai lui Dumnezeu : să vadă pe Dumnezeu. Iar cei ce-L văd pe El sînt izbăviți de toată pizma. Ei nu pot să privească şi să se întoarcă spre ceva din cele ale vieții de aici, sau spre altcineva dintre oameni, sau să cugete la ceva ce nu le e potrivit. De aceea ei şi rămîn în veac neschimbați şi sînt de neîntors spre rău.

Cunoştința proorocilor şi a apostolilor. — Dar te voi întreba, iar tu răspunde-mi cu înțelegere (înțel. Sirah, V, 12). De unde le ştiu acestea cei ce le-au scris ? Şi acum de unde le ştie cel ce scrie ? Spune tu, ca să nu-ți par iarăşi că vorbesc pentru slava deşartă. Ale cui sînt aceste cuvinte ? Gîndeşte-te cu dreaptă judecată şi te vei încredința şi mă vei scăpa de discuții. Fără îndoială, sînt ale unui om, spui tu. Socotesc însă că nu prin auz se ajunge la vedere (Avacum II, 2). Ci rămîi auzind şi nicidecum văzînd. Spui că aceste cuvinte sînt ale unui om ? Dacă sînt ale unui om, poți spune fără îndoială şi ale cărui fel de om. Fiindcă omul nu e în stare să cunoască sau să tălmăcească gînduri şi dispoziții străine, ba nici măcar pornirile şi stările animalului, sau starea lăuntrică a sufletului. «Căci nimenea nu ştie ale omului, decît numai duhul omului care locuieşte într-însul» (1 Cor. II, 11).

Iar dacă omului îi este greu să cunoască bine stările şi pornirile animalelor necuvîntătoare, de unde şi cum poate cunoaşte cineva cele ale lui Dumnezeu, sau schimbarea şi starea, ca să nu zic lucrarea ce se iveşte în sfinți din vederea lui Dumnezeu ? De altfel dacă ale omului sînt cuvintele, ale lui sînt şi înțelesurile. Iar înțelesurile în aceste cazuri nu trebuie numite înțelesuri, ci vederea celor ce sînt cu adevărat. Căci din vederea (contemplarea) acestora grăim. Trebuie să numim cele spuse mai degrabă descriere a celor văzute. Iar înțeles trebuie să numim gîndul ce se naşte în minte privitor la vreun lucru, sau o intenție fără existență reală, ca de pildă gîndul de a face vreun bine sau rău, care n-a fost încă făcut de noi şi care de la

înţeles trece în faptă. Deci înţelesul este începutul lucrului ce se va face de către noi, după cuvîntul : «întîi gîndeşte puterile îngereşti şi cereşti şi gîndul se face faptă»[304].

Intîietatea vederii. — Ia seama că toate cuvintele şi toată istorisirea noastră cu privire nu la niscai lucruri care nu există şi sînt nearătate, ci la cele ce sînt deja făcute sau au să se facă, ne vin mai degrabă din vederea şi contemplarea lor. Tot cel ce istoriseşte despre vreun lucru oarecare, de pildă despre o casă sau oraş sau palat, sau despre rînduială şi aşezarea din el, sau despre vreun teatru şi despre cele ce se petrec în ele, are neapărată nevoie să le vadă întîi şi să afle cele din ele şi apoi să grăiască cu socoteală şi cu judecată. Ce înţelegere va avea el despre un lucru pe care încă nu l-a văzut; şi de unde şi-1 va procura, ca să-1 înfăţişeze ? [305]. Spune-mi ce idee venită de la sine sau învăţată, ce cugetare sau gîn-dire, născocire sau judecată va afla ca să grăiască cum se cuvine despre cele ce nu le ştie ? E un lucru cu totul neraţional şi un semn al lipsei de învăţătură, a vorbi cineva despre lucruri pe care nu le ştie sau nu le-a văzut [306]. Dacă deci nimenea nu poate grăi sau istorisi despre cele văzute şi pămînteşti, dacă n-a fost însuşi văzător al acelor lucruri, cum va putea grăi sau istorisi cineva despre Dumnezeu şi despre lucrurile dumnezeieşti şi chiar despre sfinţii şi slujitorii lui Dumnezeu, ca să înfăţişeze legătura

304. Sfîntul Grigorie de Nazianz, Ouv. 38, 9, P.G., 36, 320.

305. Iată că însuşi sfîntul Simeon face o deosebire între înţelegerea sau înţelesul intelectual al lucrului fizic sau spiritual şi «vederea» sau contemplarea lui, deşi pe de altă parte atribuie «minţii» şi capacitatea contemplaţiei «înţelegătoare» (voepi), cum am văzut mai înainte şi cum vom vedea în rîndurile următoare. «Înţelesul», «înţelegerea» (v6Tj(j.a, •voijots) vin numai după «vedere» sau «contemplare». Cele din urmă înseamnă contactul direct cu realitatea. Cu puţin mai înainte el atribuia acelaşi rol «simţirii». în total, sfîntul Simeon, ca şi ceilalţi părinţi, vede în «minte» şi în lucrarea ei «înţelegătoare» atît funcţia intelectuală de sesizare a înţelesului, cît şi pe cea «văzătoare», «contemplativă», sau de «simţire» a realităţilor «inteligibile», obiective şi ele.

306. Raţional cu adevărat e numai ceea ce e real.

deplină pe care aceia au avut-o cu Dumnezeu şi ce este vederea lui Dumnezeu, care s-a produs în ei în chip de negrăit ?[307]. Aceasta (vederea) produce în chip «înţelegător» (voepu>?) în inimile lor o lucrare de negrăit, deci cuvîntul omenesc nu dă

putinţa de a spune ceva mai mult, dacă n-a fost luminat mai înainte de «lumina cunoştinţei» (Osea X, 12), potrivit cu porunca dată.

Iar cînd auzi de «lumina cunoştinţei», ca să te lămurim în toate, să nu presupui că e numai cunoştinţa celor spuse fără lumină. Căci n-a grăit numai de istorisire sau de cuvîntul cunoştinţei, ci de «lumina cunoştinţei», sau de «cunoştinţa luminii», adică de faptul că lumina aduce cunoştinţa în noi. Căci altfel nu poate cunoaşte cineva pe Dumnezeu, decît în vederea (contemplarea) luminii trimisă din El. Cînd cineva istoriseşte unora despre vreun om. sau despre vreun oraş, el vorbeşte către ei despre cele ce le-a privit şi le-a văzut, iar cei ce ascultă, întrucît n-au văzut pe omul sau oraşul despre care aud, nu pot cunoaşte numai din auz cele privitoare la acel om sau la acel oraş, ca cel ce le-a văzut şi le istoriseşte. Tot aşa nimenea nu poate grăi despre Ierusalimul de sus şi despre Dumnezeu cel nevăzut, Care locuieşte în el, despre, slava şi persoana Lui şi despre lucrarea şi puterea Preasfîntului Duh, deci despre lumină, dacă nu vede mai întîi însăşi lumina cu ochii sufletului şi nu cunoaşte întocmai iluminările şi lucrările Lui în sine însuşi [308]. Dar şi cînd aude din dumnezeieştile Scripturi pe cei ce au văzut pe Dumnezeu grăind prin

ele, numai prin Duhul Sfînt e învăţat despre ele. De aceea nici nu poate zice că a cunoscut pe Dumnezeu numai din auzirea

307. Aceasta nu înseamnă că numai sfinţii, care au avut vederi ale lui Dumnezeu, pot vorbi despre El, ci numai că toţi ceilalţi trebuie să se bazeze pe ceea ce «au văzut» sfinţii. Prin aceasta sfîntul Simeon afirmă primatul revelaţiei lui Dumnezeu şi al experienţei întru sfinţenie.

308. Sfîntul Simeon pune în strînsă legătură «vederea» unui fenomen fizic sau spiritual (inteligibil) cu lumina emanată de ea.

309. Deci cei ce aud vorbind despre lucrurile dumnezeieşti pe cei ce le-au văzut nu sînt condamnaţi să rămînă numai cu o cunoştinţă fără lumină sau fără contactul cu acele lucruri. Dacă au credinţă, lucrarea Aceluiaşi Duh, care a iradiat din Dumnezeu în cei ce L-au văzut, iradiază şi în ascultători, punîndu-i în contact nemijlocit cu realitatea lui Dumnezeu. Credinţa însăşi e semnul lucrării Duhului Sfînt în ei, desigur nu fără bunăvoinţa lor. Astfel revelaţia se prelungeşte nu numai ca sumă de cunoştinţe despre Dumnezeu şi de la Dumnezeu, ci ca experienţă identică a realităţii lui Dumnezeu. In general o cunoaştere adevărată fără vedere, sau fără verificare prin vedere, nu e posibilă.

310. Dacă auzul singur nu produce în noi cunoaşterea deplină a unui lucru, nici vederea ca vedere nu produce această cunoaştere. Ci vederea întrucît e vedere a luminii, adică a unei realităţi care în arătarea ei manifestă un sens, deci procură o cunoaştere.

311. Aci se pune şi mai mult în relief insuficienţa capacităţii de a face pe cineva cunoscut exact prin descriere. Această insuficienţă îţi apare mai ales cînd vezi pe cel descris. Există între descriere şi vedere o incongruenţă. De aceea ai nevoie mai departe de cel ce ţi-a descris pe cineva cînd acela apare, ca să-ţi confirme că cel pe care-1 vezi este chiar cel pe care ţi l-a descris. E necesar un acord între mai mulţi pentru stabilirea identităţii a ceea ce e văzut.

aceasta. Căci pe Cel ce nu L-a văzut cum poate să-L cunoască ?[309]. Dacă singură vederea produce în noi cunoştinţa desăvîrşită a celui văzut de noi oamenii, cum ar produce în noi numai auzirea, cunoştinţa lui Dumnezeu ? Dumnezeu e lumină şi vederea Lui e ca o lumină[310]. Deci în vederea luminii ne e dată prima cunoştinţă că există Dumnezeu, precum şi cu privire la om întîi e auzirea despre el, apoi vederea, şi în vederea lui e dată cunoştinţa că există omul despre care am auzit. Dar înţelesul celor spuse nu se opreşte nici aci. Căci oricîte ţi-ar spune cineva din auz, despre un om cînd îl vezi pe acesta, nu-1 poţi cunoaşte întocmai numai din auz şi nu te poţi încredinţa că este însuşi acela despre care ai auzit, ci sufletul tău e sfîşiat de îndoială şi-1 vei întreba pe el însuşi sau pe altcineva care-1 cunoaşte, şi numai atunci vei afla sigur că e în-suşi acela[3U].

întocmai aşa se întîmplă şi în ceea ce priveşte pe Dumnezeu cel nevăzut. Cînd îl vede cineva pe El descoperit, vede o lumină. Şi se minunează văzîndu-L. Cine e însă, nu ştie îndată ; dar nici nu îndrăzneşte să-L întrebe pe El. Cum L-ar întreba pe Cel la Care nici nu-şi poate ridica ochii şi pe Care nu-L poate vedea cît e de mare ? Căci priveşte cu cutremur şi cu frică multă, oarecum numai spre picioarele Lui, ştiind doar în general că Cel ce s-a arătat în faţa lui este Cineva. Şi dacă mai există cel care i-a povestit înainte despre acestea, ca unul ce a cunoscut mai înainte pe Dumnezeu, mergînd la el îi spune : «Am văzut». Şi acela îl întreabă : «Ce ai văzut, fiule ?». «O lumină dulce, părinte ; o lumină de aşa fel, că nu am destulă pricepere pentru a-ţi spune cum e». Şi în vreme ce spune aceasta, inima lui saltă şi palpită şi se aprinde îndată de dorul Celui pe Care L-a văzut. Apoi începe iarăşi să spună cu lacrimi fierbinţi şi multe : «Mi s-a arătat, părinte, acea lumină. Pereţii chiliei mele au dispărut îndată şi lumea a trecut, fugind, socotesc, de la faţa ei (Ps. LXVII, 2). Am rămas numai eu, într-o însoţire cu lumina singură. Nu ştiu, părinte, de era şi trupul meu atunci acolo. De am ieşit din el, nu ştiu, dar atunci nu ştiam de port trup şi de sunt îmbrăcat în el. Aveam o bucurie

312. Conform sfîntului Maxim Mărturisitorul, ***Capete gnostice II,*** **25; P.G. 90, 1163-B.**

de negrăit, care mă însoţeşte şi acum şi o iubire şi un dor mare, încît s-au pornit din mine valuri de lacrimi în rîuri, ca şi acum, precum vezi». Acela răspunzîndu-i, zice : «E Acela, fiule». La acest cuvînt, el îl vede din nou şi puţin cîte puţin se curăţeşte deplin, iar curăţindu-se, capătă îndrăzneală şi-L întreabă pe Acela şi zice : «Dumnezeul meu, Tu eşti ?» Şi Acela îi răspunde şi zice : «Da, Eu sînt Dumnezeu cel Care M-am făcut om pentru tine. Şi iată te-am făcut pe tine, precum vezi şi te voi face dumnezeu»[312].

După ce va fi petrecut mai mult timp plîngînd, că-zînd la pămînt şi smerindu-se, începe să cunoască puţin cîte puţin pe Dumnezeu. Şi ajuns aci, cunoaşte «voia Lui cea sfînta şi bineplăcută şi desăvîrşită» (Rom. XII, 2). Căci dacă nu-L vede pe El, ca să spun iarăşi, nici nu poate să-L cunoască. Şi dacă nu-L cunoaşte pe El, cum va putea cunoaşte voia Lui cea sfînta ?[313]. Căci dacă privitor la oameni e cu neputinţă aceasta, cu atît mai mult privitor la Dumnezeu. De aceea, înaintînd şi ajungînd din ce în ce mai familiar lui Dumnezeu, din cele ce se fac de către Dumnezeu cu el, cunoaşte şi cele ce le-a făcut cu toţi sfinţii de mai înainte şi cîte le va face cu cei ce vor urma. Iar despre cununile şi răsplătirile viitoare e învăţat, fiind călăuzit tainic de Dumnezeu însuşi, cu-noscînd că acestea sînt mai presus de minte, de cuvînt şi de înţelegere. Mai mult decît aceasta, el îşi dă seama limpede cum va fi el şi împreună cu el toţi sfinţii după înviere. Dar nu le primeşte acestea acum, măcar că unii au socotit cu răutate că noi o spunem aceasta. Căci dacă am presupune că luăm acum totul, atunci după ei, negăm şi învierea însăşi, împreună cu judecata şi cu răsplătirea, şi lepădăm cu voia nădejdea celor viitoare. Dar noi nu gîn-dim şi nu vorbim aşa, ci supunem cu hotărîre anatemei şi pe cei ce afirmă aceasta. Noi mărturisim şi zicem deci că primim şi acum cu măsură o arvună (2 Cor. I, 22) a bunătăţilor, dar totul nădăjduim să-1 luăm după moarte, precum s-a scris : «Acum cunosc din parte ; iar cînd va veni totul, atunci ceea ce e din parte va înceta» (1 Cor. XIII, 12, 10). Şi în alt loc : «Şi acum sîntem copii ai lui Dumnezeu şi încă nu s-a arătat ce vom

313. **Nu e vorba numai de voia generală a lui Dumnezeu, pe care o deducem cu mintea, ci de voia Lui din acel moment, voie care vrea ceva potrivit acelui moment atît cu cel care trebuie să împlinească această voie, cît şi cu cei pentru care trebuie să împlinească voia lui Dumnezeu,**

fi ; dar ştim că atunci cînd se va arăta, asemenea Lui vom fi» (1 Ioan III, 2).

Şi ca să prefacem cuvîntul în întrebări şi răspunsuri, să ne facem că întrebăm pe cel ce a spus aceasta : «De unde ştii, preaiubite prieten al lui Hristos, că vei fi asemenea Lui ? Spune-ne, de unde ?» «De la Duhul, zice, Care ne-a dat nouă (1 Ioan III, 24) ; de la Acesta cunoaştem că sîntem copii ai lui Dumnezeu şi că Dumnezeu însuşi este întru noi, pentru că El însuşi mi-a spus acestea cu un glas tainic». Dar să revenim la tema noastră.

înțeles şi înfățişare. — Am spus prima dată mai sus că numele de *înțeles* trebuie să fie întrebuințat cînd se naşte în mintea noastră ideea despre un oarecare lucru bun sau rău, de pildă, ca să dobîndesc ceva, sau să fac un rău, sau un bine cuiva ; iar *înfățişare* şi nu *înțeles* înseamnă a grăi despre lucruri, care s-au săvîrşit deja, sau au fost văzute. Apoi am spus iarăşi : cum poate vorbi cineva despre lucruri, sau oraşe, sau teatre pe care nu le-a văzut, sau cum poate descrie înfățişările sau chipurile, sau pozițiile lor ? Iar dacă totuşi ar grăi despre ele, cu dreptate ar fi numit de către cei ce-1 aud, scornitor de mituri. Proorocii şi apostolii, care spun despre ziua Domnului şi despre slăvită şi înfricoşătoarea Lui venire, că va veni ca un fur noaptea (2 Pe\tru III, 16 ; 1 Tes. V, 2) şi ca durerea celei ce are să nască (1 Tes. V, 3) şi că în foc se va descoperi (1 Cor. III, 13), de unde au aflat acestea ca să le spună ? Fără îndoială, sau le-au auzit de la cineva sau au fost ei înşişi văzători ai zilei aceleia. Căci cum au putut spune ceea ce n-au văzut sau n-au auzit pe alții spunîndu-le ? Iar dacă au auzit, spune-mi de la cine ? Căci ei nu spun totdeauna că le-au văzut ei înşişi şi de aceea au spus, ci că au auzit. Spune-mi deci, dacă ştii, de unde le-au aflat acestea ? Iar dacă nu ştii ce să spui, ascultă şi cunoaşte că au aflat acestea de la Duhul Sfînt, cum le-a spus şi Domnul : «Iar cînd va veni Mîngîietorul (Ioan XV, 27), Duhul Sfînt pe Care îl va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va

învăța pe voi toate şi vă va aduce aminte toate cîte vi le-am spus vouă» (Ioan XIV, 26). Iar că şi cele ce nu li le-a spus lor Hristos, i-a învățat Duhul şi li le-a spus cînd a venit, o spune Acelaşi : «încă multe am a vă spune vouă, dar nu le puteți purta. Dar cînd va veni Acela, Duhul adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul. Că nu va grăi de la Sine, ci cîte le va auzi le va grăi şi cele viitoare va vesti vouă» (Ioan XVI, 12—14). Ai aflat de unde au învățat cei ce au scris despre ziua aceea şi despre arătarea Domnului şi despre cele rîn-duite să vină celor păcătoşi şi celor drepți ? Tot aşa despre toate celelalte care nu se văd ne-au scris ei, ca unii ce le-au văzut, luminați prin Duhul. •

Prezența Duhului. — Dar răspunde-mi la întrebarea : Ce este Sfîntul Duh ? Dumnezeu, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, după mărturisirea cea de obşte. Tu deci, urmînd dogmelor Bisericii, zici la fel că Acesta e Dumnezeu. Deci zicînd şi cugetînd că Acesta e Dumnezeu adevărat, Care purcede din Dumnezeu adevărat, recunoşti că cei ce au pe Duhul Sfînt au, după mărturisirea de obşte, pe Dumnezeu însuşi rămînînd pururea în ei, aşa cum a spus Hristos către apostoli : «Iar dacă Mă iubiți pe Mine, veți păzi poruncile Mele şi Eu voi ruga pe Tatăl şi alt Mîngîietor vă va da vouă, ca să rămînă cu voi în veac» (Ioan XIV, 15—16). Iată deci că ai fost învățat că Duhul rămîne şi locuieşte în veacuri nesfîrşite. Căci spunînd : «ca să rămînă cu voi în veac», arată că va fi veşnic şi fără sfîrşit cu ei şi că e în chip nedespărțit cu ei în timpul de acum şi în veacul viitor. Dar că dumnezeieştii apostoli şi toți cîți L-au primit au şi văzut pe Duhul Sfînt, ascultă ceea ce urmează : «Duhul adevărului, pe Care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede pe El, nici nu-L cunoaşte, dar voi îl cunoaşteți şi la voi rămîne»- (Ioan XIV, 17). Şi ca să cunoşti că şi pe Hristos îl văd cei ce-L iubesc pe El şi păzesc poruncile Lui, ascultă pe Domnul însuşi zicînd : «Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este care Mă iubeşte.

Iar cel ce Mă iubeşte pe Mine, iubit va fi de Tatăl Meu şi Eu îl voi iubi pe el şi Mă voi arăta lui»- (Ioan XIV, 21).

Cunoscut fie deci tuturor creştinilor că Hristos e nemincinos şi Dumnezeu adevărat şi că se arată, după mărturisirea cea de obşte, celor ce-şi arată iubirea faţă de El prin păzirea poruncilor Lui. Căci aceasta a spus-o El însuşi. Iar prin arătarea Sa, El le dăruieşte pe însuşi Duhul Sfînt şi prin Duhul Sfînt iarăşi El însuşi şi Tatăl Său rămîn în chip nedespărţit cu ei. Iar unii ca aceştia nu grăiesc nimic de la ei. Cel ce spune că aceştia grăiesc ceva de la ei spune că e cu putinţă ca precum un om ştie cele ale omului, la fel oamenii să ştie cele ale lui Dumnezeu [314]. Dar atunci socotesc, fără îndoială, pe cei ce declară că grăiesc de la Duhul Sfînt, născocitori de mituri, ca pe unii ce nu sînt învăţaţi de Duhul. Pe de altă parte ei spun că aceştia învaţă pe alţii despre cele pe care nu le-au văzut sau auzit, din propriile lor raţionamente. Dar trebuie ştiut că dacă aceştia trăiesc în con-glăsuire cu de-Dumnezeu-purtătorii-părinţi de mai înainte, vorbesc şi ei în Duhul Sfînt şi cei ce nu cred lor, sau îi bîrfesc, păcătuiesc faţă de Cel ce grăieşte prin ei.

Ai fost învăţat însă, iubitule, că împărăţia cerurilor este în lăuntrul tău (Luca XVII, 21), dacă voieşti, şi

314. Pe baza simplei judecăţi, în sensul teologiei occidentale.

toate bunătăţile veşnice sînt în mîna ta. Grăbeşte-te deci să vezi şi să iei şi să dobîndeşti în tine însuţi bunătăţile ce-ţi sînt rînduite şi să nu te lipseşti de ele prin închipuirea că le ai. Plîngi, cazi la pămînt ; zi şi tu acum, ca odinioară orbul (Luca XVIII, 35) : ^Miluieşte-mă, Fiule al lui Dumnezeu şi deschide-mi ochii sufletului, ca să văd lumina lumii (1 Ioan IX, 5), adică pe Tine, Dumnezeule, şi să mă fac şi eu fiu al zilei (1 Tes. V. 5) dumnezeieşti, şi nu mă lăsa, Bunule, nepărtaş de dumnezeirea Ta. Arată-mi-Te, Doamne, ca să cunosc că m-ai iubit ca pe unul ce am păzit dumnezeieştile Tale porunci, Stăpîne. Trimite pe Mîngîietorul, îndurător, şi peste mine, ca să mă înveţe cele privitoare la Tine şi să-mi vestească mie cele ale Tale,

Dumnezeule al tuturor. Luminează asupra mea lumina cea adevărată (Ioan I, 9), Preamilostive, ca să văd slava Ta, pe care ai avut-o înainte de a fi lumea (Ioan XVII, 5), la Tatăl Tău. Rămîi, cum ai zis, şi întru mine, ca şi eu să mă fac vrednic să rămîn întru Tine în chip conştient şi să Te dobîndesc în chip conştient întru mine. Binevoieşte să iei chip în mine (2 Cor. IV, 16 ; 2 Tim. I, 1), Tu, Cel nevăzut, ca văzînd frumuseţea Ta neapropiată, să port, Dumnezeule ceresc, chipul Tău şi să uit toate cele văzute. Dă-mi slava Ta, pe care Ţi-a dat-o Ţie, Preamilostive, Tatăl, ca să mă fac asemenea Ţie ca toţi slujitorii Tăi, dumnezeu după har, şi să fiu împreună cu Tine neîncetat, acum şi pururea şi în veacurile nesfîrşite. Amin».

Îndemn. — Da, fratele meu iubit, crede şi fii convins că aşa şi aceasta este credinţa noastră. Crede, frate, că aceasta este a te naşte din nou (Ioan III, 4) şi a te reînnoi şi a vieţui în Hristos. Sau nu auzi pe marele Va-sile spunînd în cuvîntul său de îndemn la Florii : «Nu doreşti, omule, să te vezi pe tine însuţi ajuns din bătrîn tînăr ?» (La Sf. Botez ; P. G. 31, col. 432 D). Şi pe Pavel : «De *e* cineva în Hristos, e făptură nouă ; cele vechi au trecut, iată toate noi s-au făcut» (2 Cor. V, 17). Despre care «toate» se vorbeşte? Spune-mi. Oare s-a schimbat cerul sau pămîntul ? Oare soarele sau stelele sau marea? Sau s-a făcut nou şi proaspăt ceva din cele ce se văd? N-o pot spune aceasta. Ci către noi şi pentru noi a spus aceasta. Căci fiind morţi, înviem la viaţă ; strică-cioşi, ne mutăm la nestricăciune ; muritori, ne preschimbăm spre nemurire ; pămînteşti, ne facem cereşti ; trupeşti şi avînd naşterea din trup, ne facem duhovniceşti, născuţi din nou şi rezidiţi în Duhul Sfînt.

Acestea sînt, deci, fraţilor, zidirea nouă în Hristos. Acestea se săvîrşesc şi se fac în fiecare zi cu creştinii adevăraţi şi aleşi, care se fac părtaşi în chip conştient de toate acestea în parte, încă în trup fiind, cum am spus adeseori. Mai mult, ei nădăjduiesc să le moştenească acestea şi după moarte în chip deplin şi neîndoielnic, ajun-gînd întregi în bunătăţile întregi, de care s-au împărtăşit aici. Căci sîntem învăţaţi fără încetare

că mîncăm şi bem pe Hristos, că-L îmbrăcăm şi-L vedem şi iarăşi că sîntem văzuți de El; şi ştim că-L avem în noi şi noi rămî-nem în El, că El e sălăşluit în noi şi noi sălăşluiți în El, că El ni se face nouă casă şi noi casă Lui, că noi sîntem fii ai Lui şi El se face Tatăl nostru ; şi că El e lumină şi luminează în întuneric (Ioan I, 5). Apoi mai zicem că noi îl vedem pe El, după cuvîntul «poporul ce se afla în întuneric a văzut lumină mare» (Isaia IX, 1). Dar dacă toate acestea şi celelalte le învățăm din dumnezeieştile Scripturi, precum s-a arătat, că se petrec în noi în timpul de față al vieții de aici, dar spunem că nu se petrec în noi nicidecum, sau se petrec, dar în chip tainic şi fără să simțim, fără să cunoaştem nimic din acestea, prin ce ne deosebim de cei morți ?

Nu vă predați pe voi unei astfel de credințe, ca să coborîți în prăpastia pierzaniei. Chiar dacă pînă acum n-ați nădăjduit să cîştigați o simțire a acestor fel de bunătăți şi de aceea nu ați căutat-o, cel puțin de acum înainte, odată ce credeți că acestea sînt adevărate şi în conglăsuire cu dumnezeieştile Scripturi, trecînd prin toate acestea, fiți încredințați că pecetea Sfîntului Duh (Efes. I, 13) ni s-a dat încă de aici în chip conştient celor ce credem. Şi odată ce credeți, alergați, aşa ca să luați (Filip. III, 12), luptați-vă, dar nu ca bătînd aerul (1 Cor. IX, 27). Şi pe lîngă acestea, «cereți şi vi se va da ; bateți şi vi se va deschide» (Matei VII, 7), fie aici, fie în veacul viitor. Deocamdată primiți învățătura, deocamdată pocăiți-vă, faceți ascultare, postiți, plîngeți, ruga-ți-vă. Prin acestea şi prin unele ca acestea alergați, stră-duiți-vă, urmăriți, căutați, bateți, cereți, neîntorcîndu-vă spre nimic altceva, pînă ce veți lua, pînă ce veți apuca, pînă ce veți primi, pînă vi se va deschide şi veți intra, pînă veți vedea în lăuntrul camerei de nuntă pe Mirele, pînă veți auzi: «Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune» (Matei XXV, 21), pînă vă veți face fii ai luminii şi fii ai zilei. Dar înainte de a fi văzut şi luat şi pătimit acestea, să nu vă amăgiți pe voi înşivă şi

să socotiţi pe nedrept că sînteţi ceva, nefiind nimic (Gal. VI, 3). Şi să nu vă închipuiţi, fiind căzuţi din conştiinţă, că sînteţi duhovniceşti, înainte de a fi luat pe Duhul Sfînt. Să nu vă grăbiţi, din această pricină, a primi, fără înţelepciune, gînduri străine şi să urcaţi la egumenii şi la posturi de conducere şi să vă apropiaţi de preoţie, fără frică, şi să vă dedaţi fără ruşine la zeci de mii de uneltiri pentru a ajunge la mitropolii şi la episcopii, ca să păstoriţi poporul Domnului. Ci rogu-vă, luaţi aminte la voi, cu-getînd la cele de sus, căutînd cele de sus şi dorind cele de sus, neîngrijindu-vă de nimic din cele pămînteşti, înainte de a-L fi luat pe Acela.

Da, rog iubirea voastră, să dispreţuim toate relele văzute ; să ne scuturăm de toate cele trecătoare, să ne scîrbim de toate cele pătimaşe şi vătămătoare, ca să do-bîndim atît bunătăţile cele de aici, cît şi pe cele viitoare în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Preasfîntul şi Bunul şi de viaţă făcătorul Său Duh, luminii celei întreit una, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

CELE 300 DE CAPETE DESPRE FĂPTUIRE, DESPRE FIRE ŞI DESPRE CUNOŞTINŢĂ ŞI VEDEREA RAIULUI ALE CUVIOSULUI

NICHITA STITHATUL

I n t r o d u c e r e

Viața cuviosului Nichita Stithatul. — Nu există o biografie veche a lui Nichita Stithatul, căci nimeni nu i-a scris viața, cum a scris-o el pe a sfîntului Simeon Noul Teolog, părintele său duhovnicesc. De aceea, chiar datele principale ale vieții lui nu se pot reconstitui decît cu aproximație. La această reconstituire ajută pentru prima fază a vieții lui Nichita Stithatul însăşi -«Viața sfîntului Simeon», scrisă de el. Discuția lui cu cardinalul Humbert, cu ocazia proclamării despărțirii Bisericii de Apus de cea de Răsărit, la 1054, este un alt punct de reper pentru viața lui. Iar unele elemente din scrierile lui Nichita Stithatul, alcătuite la bătrînețe, permit unele concluzii aproximative, referitoare la partea din urmă a vieții lui.

O dată sigură indicată de Nichita Stithatul în «Viața sfîntului Simeon»-, care ajută la stabilirea datei aproximative a naşterii sale, este anul 1022, ca an al morții sfîntului Simeon Noul Teolog. Nichita Stithatul spune că la această dată deabia începuse să apară puful bărbii sale, deci putea să aibă vreo 17 ani. Ar urma deci că s-a născut pe la 1005 [S15].

Nichita ne informează în «Viața sfîntului Simeon» că a intrat în Mînăstirea Studion la vîrsta de 14 ani, deci pe la 1019 şi că a stat în legătură apropiată cu sfîntul Simeon,

315. «*Viața silntului Simeon Noul Teolog*» (nr. 133) publicată de J. Hausherr, S. 1., In «Orientalia Christiana», voi. XII, nr. 45, 1928, p. 193. Deducerea acestui an al naşterii o face J. Darrouzes A. A. in *Nicetas Stethatos, Opuscules et Lettres,* «Sources chretiennes», nr. 81, 1961. Intro-duction, p. 8.

înainte de moartea lui, vreo 2—3 ani. Sfîntul Simeon, deşi reabilitat, 'trăia în mînăstirea sfînta Marina, întemeiată de el. In acest timp, sfîntul Simeon compunea -«îmnele dragostei dumnezeieşti», pe care le dădea lui Nichita ca să le copieze. Sfîntul Simeon i-a dat lui Nichita sarcina să-i editeze scrierile [318].

Nichita a neglijat sarcina aceasta, pînă ce nu i-a fost reamintită de sfîntul Simeon însuşi, într-o viziune, la 13 ani după moartea lui, deci la 1035. Darrouzes socoteşte că Nichita a purces imediat după acea dată la editarea scrierilor sfîntului Simeon şi apoi la scrierea «Vieții» lui[S17]. Hausherr socoteşte că această «Viață» a fost alcătuită după 1052, cînd la 30 de ani după moarte, osemintele sfîntului Simeon au fost aduse în mînăstirea sfîntul Mamas, de unde fusese exilat în timpul vieții. Căci în «Viața» sfîntului Simeon se cuprinde şi evenimentul aducerii osemintelor lui, care a avut loc, cum am spus, la 1052 [318]. Hausherr trede chiar că «Viața» a fost scrisă după iunie 1054, căci prezintă mutarea relicvelor sfîntului Simeon ca un eveniment mai vechi. Faptul că în ea nu se află nici o aluzie la disputa lui Nichita cu Humbert, ar dovedi că Nichita ar fi retractat opoziția sa față de Humbert aşa cum pretinde Humbert însuşi [319], sau că scrierea lui contra lui Humbert ar fi fost în versiunea ei originală foarte moderată [320].

Mai probabil ni se pare că această «Viață» e scrisă între martie 1052 şi iunie 1054, sau că dacă a fost scrisă după aceea, Nichita n-a socotit de bine să amestece în ea elemente din viața proprie, prea străine de «Viața» sfîntului Simeon.

316. J. Hausherr, *op. cit.*, Viața, nr. 135 şi 131, p. 199, 189 şi Introd., p. XXIII. J. Darrouzes, *SYmeon* ie *Nouveau Theologien, Traites theologiques et ethiques,* tom. I, Introd. p. 9, în «Sources chretiennes», nr. 122, 1966.

317. J. Darrouzes, *Nicetas Stethatos, Opuse, et Letties,* p. 8.

318. J. Hausherr, op. cit., Viața, nr. 129, p. 187 ; Introd. p. XVII.

319. Humbert, *Commemoratio* brevis; P.G. 143, 1001.

320. J. Hausherr, op. *cit.,* Introd. p. XX.

După editarea operei sfîntului Simeon Noul Teolog şi alcătuirea «Vieții» lui şi după participarea la disputa cu Humbert, la 1054,

Nichita a continuat activitatea sa teologică pînă la adinei bărtîneți. In «Mărturisirea de credință»-, compusă puțin înainte de moartea sa, Nichita pe prezintă ca egumen al Mînăstirii Studion şi în acelaşi timp ca extrem de bă-trîn [321]. In această calitate ar fi alcătuit o nouă rînduială (Hypo-typosis) pentru mînăstirea sa, după Teodor Studitul [322]. Scrierea aceasta se cuprinde în acelaşi manuscris ca şi prima. In cazul că a deținut de fapt postul de egumen al Mînăstirii Studion •— şi nu e nici un motiv să ne îndoim ■— data extremă pentru moartea lui ar fi anul 1092, căci la acel an postul de egumen al mînăstirii Studion e deținut de un Ioan. Avînd în vedre că la 1076 semna ca egumen al acestei mînăstiri Cosma, egumenatul lui Nichita ar cădea cîndva între 1076 şi 1092 [323].

Scrierile cuviosului Nichita Stithatul. -— Unele din scrierile lui Nichita Stithatul au caracter polemic, altele aghiogra-fic, altele teologic, cu accentuată notă duhovnicească; altele au cuprins liturgic. La acestea mai trebuie adăugate scrisorile sale. Scrierilor polemice aparțin cele trei tratate contra latinilor : ***Dialogul, Antidialogul*** şi ***Sinteza despre Filioque*** [32i]. Tot dintre scrierile polemice fac parte ***Cuvîntările împotriva armenilor.*** In cod. Mosquensis **433,** f. 171 v — 190 v se cuprind patru din ele. O a cincea a pulblicat Hergenrother în : Monu-menta graeca ad Photium... pertinentia, Ratisbonae, 1869, p. 139—154. Darrouzes crede că ele sînt anterioare tratatelor împotriva latinilor, deoarece se poate stabili un raport între **ele şi o cuvîntare a lui Eutimie de Periblept, scrisă probabil pe la 1050 [325].**

321. Editată de Darrouzes, op. *cit.*, p. 444—463.

322. P.G. 127, 973-D.

323. J. Darrouzes, *Nicetas Stethatos*, p. 10.

324. Editate în tom. II, al lucrării lui Anton Michel : *Humbert und Kerularies, Quelien und Studien zum Schisma des XI Jahrhunderts*, Pa-derborn, 1930.

Dintre celelalte scrieri ale sale menționăm întîi pe cele aghiografice. Pe lîngă *Viața sfîntului Simeon,* publicată în forma ei scurtă, în care s-a păstrat, de Hausherr în : «Orien-talia christiana», voi. XII, nr. 45, 1928, mai există o apărare a sfîntului Simeon *Contra*

acuzatorilor sfîntului, păstrată fragmentar în manuscrisul Iviron 388. Ea e citată în prefața la «Imnele dragostei dumnezeieşti», şi e compusă tot de Nichita (P. G. CXX, 310—311). Dintre scrierile teologice-duhovniceşti fac parte :

Cele trei sute capete practice, naturale şi gnostice (P. G. CXX, 851 ş. u. şi Filocalia greacă, 1893, voi. II, p. 175—226). Aceasta e scrierea cea mai cunoscută a lui Nichita.

Tot dintre scrierile teologice fac parte tratatele : *Despre suflet, Despre rai, Despre ierarhie* publicate de P. Hristou, G. Saccos şi Mantzarides în Salonic, 1957 : Ntx^ta StTjftâtou, Moo-ctxâ suffparata şi după aceştia în limba greacă şi în traducere franceză de J. Darrouzes, op. cit. p. 56—152, 154—227 şi 292—365. O altă scriere *Despre limite,* e publicată pentru prima dată de Darrouzes, op. cit., p. 366—411. Tratatele «Despre suflet» şi «Despre rai» sînt constituite în proporție de două treimi, din extrase din sfîntul Ioan Damaschin [326].

Scrierea «Despre suflet» se referă deseori la «Cele 300 de capete», reproducînd unele din ele. Deci a fost scrisă după ele. Cam în aceeaşi perioadă cu scrierea «Despre suflet» a fost alcătuită cea «Despre rai» şi cea «Despre ierarhie», alcătuind împreună un fel de trilogie. Toate trei aparțin unei perioade mai timpurii din viața lui Nichita, care a urmat după editarea scrierilor şi a «Imnelor» sfîntului Simeon [327]. In perioada cea mai tîrzie a vieții sale

325. J. Darrouzes, op. cit., p. 9—10.
326. idem, op. *cit.,* p. 36.
327. Idem, op. *cit.,* p. 19.

Nichita a alcătuit «Mărturisirea de credință» şi «Tratatul despre limite». Faptul că «Tratatul împotriva iudeilor» [328] e vecin în manuscrisele care l-au transmis cu cele două scrieri amintite, îl face pe Darrouzes să plaseze alcătuirea lor în aceeaşi perioadă [329].

Scrierilor liturgice Ie aparțin : *Despre brlul diaconilor, Despre salutarea cu miinile şi Despre Aliluia treptelor* (aflate în ms. Mosquensis 467). Cea dintîi dintre ele pare să stea în legătură cu

reproşul ce-1 făcea patriarhul Petru de Antiohia, încă înainte de 1054, patriarhului Cerularie, că admite diaconilor studiţi să poarte brîul.

Ar trebui să mai existe o mare colecţie de *scrisori* ale lui Nichita, pentru că «scrisorile» publicate de Darrouzes, op. cit., p. 228—291, sînt luate din «a treia sută de scrisori» 33°.

Nichita Stithatul se resimte de influenţa sfîntului Simeon Noul Teolog în convingerea despre rolul mare ce-1 are Sfîntul Duh în urcuşul duhovnicesc al crdinciosului, ca şi în convingerea că propovăduirea este încoronarea atestui urcuş. Darrouzes spune : «Dar Nichita pare să fi avut un temperament cu totul diferit de al lui Simeon ; el e cu mult mai iubitor de construcţii logice, de simetrie, de ordine în expunere, cum dovedeşte alcătuirea organizată a tratatelor sale şi recurgerea la raţionament. Simeon este, dimpotrivă, cu mult mai entuziast, mai plin de imaginaţie şi mai mistic».

Totuşi nu trebuie accentuată prea mult deosebirea între sfîntul Simeon Noul Teolog şi Nithita. Deosebirea e mai mult de exprimare decît de conţinut. Nichita foloseşte mai mult categoriile intelectuale, filosofice, pe cînd sfîntul Simeon e mai pastoral, mai predicatorial, mai direct în exprimarea trăirii sale. La sfîntul Simeon simţirea e atît de puternică, încît ea se revarsă chiar în

328. Ed. Darrouzes, op. *cit.,* p. 412—443.
329. Idem, op. *cit.,* p. 13.
330. Idem, op. *cit.,* p. 228—291.

exprimare, pe cîmd la Nichita e mai prlucrată în categorii intelectuale. Dar Nichita redă foarte fidel gîndirea sfîntului Simeon, ca şi tradiţia părinţilor mai vechi, păstrată şi la sfîntul Simeon. Căci această tradiţie devenise un bun comun în teologia timpului său. Dar Nichita se resimte şi de preocupările şi controversele timpului său. Din acest punct de vedere el ne oferă o imagine destul de fidelă a acestui timp[831].

Publicăm în acest volum, pe lingă cele 300 de capete, o traducere românească a «Vederii Raiului», căci în ea avem într-o

331. Idem, op. *cit.,* p. 36, 39.

formă sistematică doctrina pozitivă despre cosmos a sfîntului Grigorie de Nissa, a sfîntului Maxim Mărturisitorul, a sfîntului Ioan Damaschin, despre putința transfigurării cosmosului prin omul eliberat de patimi. Nichita Stithatul pune astfel în mod sistematic în lumină legătura dintre urcuşul duhovnicesc al omului credincios şi transfigurarea cosmosului.

Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă

Suta întîi a capetelor despre făptuire ale preacuviosului Nichita Stithatul, monahul şi prezbiterul din preasfînta mînăstire a studiţilor, ucenicul sfîntului Simeon Noul Teolog.

1. Socotesc că patru sînt cauzele virtuţilor îmbinate în treimea desăvîrşită, care au mişcat la această scriere de folos pe cel ce, pornit de la cea de la început, a trecut de curînd, de cea de la mijloc şi a ajuns la treimea teologiei tainice. Cea dintîi este libertatea, adică nepăti-mirea sufletului, care a înaintat de la lucrarea ostenitoare la contemplarea naturală a zidirii şi de acolo a intrat în întunericul cunoştinţei lui Dumnezeu [332]. A doua, curăţia minţii prin lacrimi şi rugăciune, din care se naşte cuvîntul harului şi izvorăsc undele înţelesurilor. A treia este sălăşluirea Sfintei Treimi în noi, din Care ies revărsările de lumină ale Duhului spre folosul fiecăruia din cei curăţiţi, pentru dezvăluirea tainelor împărăţiei cerurilor şi pentru descoperirea vistieriilor lui Dumnezeu ascunse în suflet [333]. A patra, este trebuinţa care sileşte pe tot cel ce a luat talantul cuvîntului cunoştinţei, să-1 propovăduiască [334], dată fiind ameninţarea lui Dumnezeu, Care zice : «Slugă vicleană şi leneşă, trebuia să dai argintul meu zarafilor şi eu venind aş fi

332. Acestea sînt cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc.

333. A doua corespunde cu a doua din treimea amintită, iar a treia, cu a treia din ea.

334. Această a patra treime e şi o încununare a celor trei amintite. Treimea desăvîrşită a treptelor duhovniceşti este : făptuirea, contemplaţia în duh a creaţiunii şi cunoştinţa mai presus de cunoaştere a Sfintei Treimi. Cel ce a ajuns la treapta din urmă nu e scutit de propovăduire,

luat al meu cu dobîndă» (Matei XXV, 27). De aceasta temîndu-se şi David, a zis : «Iată, buzele mele nu le voi împiedica, Doamne, Tu ştii; dreptatea Ta n-am ascuns-o în inima mea ; adevărul Tău şi dreptatea Ta le-am grăit. N-am ascuns mila Ta şi adevărul Tău de la adunare multă» (Ps. XXXIX, 11).

2. începutul vieţii după Dumnezeu este fuga totală de păcatul din lume, tăgăduirea voilor sufletului şi mutarea cugetului pămîntesc, prin care, înălţîndu-ne spre cugetul dumnezeiesc, ne facem din trupeşti duhovniceşti, omorîţi lumii cu trupul şi înviaţi cu sufletul şi cu duhul, întru Hristos.

3. Cunoştinţa nemincinoasă a sufletului despre Dumnezeu, credinţa simţită cu dispreţuirea celor văzute, şi făptuirea virtuţii, despărţită de toată iubirea de sine, sînt, după Solomon, frînghia întreită care nu va fi ruptă degrabă de duhurile răutăţii.

4. Prin credinţă nădăjduim să primim răsplăţile ostenelilor ; de aceea şi purtăm cu uşurinţă ostenelile virtuţilor. Iar încredinţaţi de Duhul dumnezeiesc, zburăm cu dragoste către Dumnezeu.

ră grijă, are năluciri tulburi şi ceţoase, iar ostenelile virtuţii

5. Cînd sîntem supăraţi de gînduri necurate, încă nu ne aflăm de partea celor ce lucrează cele rele. Acolo ne aflăm numai cînd sufletul s-a moleşit din încordarea lui, şi mintea, din pricina unei vieţuiri desfrînate şi **fa-**

ci deabia lui i se impune cu o necesitate supremă. Cea dintîi dintre aceste trepte este însufleţită de aspiraţia spre nepătimire şi ajunge la ea; a doua este condusă de voinţa de curăţie şi ajunge la ea; a treia tinde spre sălăşluirea Sfintei Treimi în suflet şi ajunge la ea j a patra este necesitatea simţită de suflet de a propovădui cunoştinţa de Dumnezeu la care a ajuns. Aceasta este o preocupare esenţială pentru Nichita. Toate aceste patru cauze şi ţinte se află concentrate în cel ce a ajuns la sălăşluirea Sfintei Treimi în el. Toate îl îndeamnă deci la comunicarea cunoştinţei la care a ajuns. Pentru că sînt aspiraţii şi ţinte atinse, ele sînt în acelaşi timp cauze ale virtuţilor amintite şi virtuţile înseşi. Dar aceste virtuţi sînt şi cauze care mişcă pe cel ce a depăşit treapta de mijloc să comunice sau să mărturisească cunoştinţa sa despre Dumnezeu.

lipsesc din pricina lenevirii la rugăciune şi la cugetarea la Dumnezeu. Atunci chiar dacă nu lucrăm cele rele, luăm loc în rîndul celor ce s-au rostogolit de bună voie în plăceri.

6. Cînd frînele simțurilor conducătoare slăbesc, îndată se stîrneşte răscoala patimilor şi se mişcă lucrarea simțurilor supuse acelora[335]. Pornirea dobitocească a acestor simțuri, dezlegate din lanțurile înfrînării, e prinsă de pricinile patimilor şi paşte în ele ca în nişte păşuni aducătoare de moarte. Aceasta cu atît mai mult, cu cît dezlegarea se prelungeşte mai multă vreme. Căci pornirea aceasta nu rabdă să fie oprită de la împărtăşirea de cele pe care le doreşte prin fire, odată ce a fost slobozită din frîne.

7. Dintre simțuri, unele sînt raționale, ca vederea şi auzul, şi mai înțelepte şi mai călăuzitoare decît celelalte. Iar altele sînt neraționale şi dobitoceşti, slujind celor raționale, ca gustul, mirosul, pipăitul. Căci întîi vedem şi auzim şi apoi, mişcați de rațiune, ne atingem de lucrul din față, îl mirosim şi îl dăm gustului. Cele trei simțuri din urmă sînt foarte dobitoceşti şi cu totul supuse celorlalte două. De aceea pentru ele ostenesc, cu deosebire, animalele şi fiarele cele mai lacome şi mai pornite spre împreunare. Toată ziua şi toată noaptea, acestea caută nesăturate după mîncare, sau se reped spre împreunare.

8. Cel ce strămută lucrările simțurilor din afară spre simțirile din lăuntru — de pildă, vederea spre mintea care priveşte lumina vieții; auzul, spre înțelegerea sufletului; gustul, spre puterea deosebitoare a rațiunii; mirosul, spre cunoaşterea minții; iar pipăitul îl strămută spre starea de veghe a inimii — acela petrece viață îngerească pe pămînt. El este şi e văzut ca om între oameni, dar petrece şi e cunoscut ca

335. Simțurile superioare, (văzul, auzul), nu trebuie să se lase scăpate din frîna rațiunii prezente în ele. Căci atunci vor fi scăpate din frîu şi simțurile inferioare, care nu pot fi înfrînate declt prin mijlocirea Înfrînării simțurilor superioare.

înger între îngeri.

9. Prin mintea, care vede lumina vieții dumnezeiești, primim cunoștința tainelor ascunse ale lui Dumnezeu ; prin înțelegerea sufletului orînduim cu pricepere treptele gîndurilor în inimă, deosebind pe cele mai rele de cele mai bune. Prin puterea de deosebire a rațiunii gustăm felurile înțelesurilor și pe cele răsărite din rădăcina amară, sau le prefacem într-un răsad dulce al sufletului, sau peste tot le lepădăm ; iar pe cele răsărite din altoiul cuvenit și verde le primim, robind toată cugetarea spre slujirea lui Hristos. Prin înțelegerea minții, mirosim mirul duhovnicesc al harului Duhului, umplîndu-ne inima de veselie și de bucurie. Iar prin inima veghetoare simțim cu bună înțelegere pe Duhul, Care răcorește cu bunătatea de sus văpaia poftei noastre, sau încălzește puterea noastră înghețată de gerul patimilor [338].

10. Precum trupul are cinci simțuri : vederea, auzul, gustul, mirosul și pipăitul, așa și sufletul are același număr de cinci simțuri : mintea, rațiunea, simțirea înțelegătoare, cunoștința și știința. Ele se adună în trei lucrări ale sufletului : mintea, rațiunea și simțirea. Prin minte primim înțelesurile ; prin judecată tîlcuirile ; iar prin simțire, chipurile cunoștinței și gîndurile dumnezeiești.

11. Cel a cărui minte deosebește bine înțelesurile gîndurilor și-și însușește curat cugetările dumnezeiești, a cărui rațiune tîlcuiește mișcările naturale ale întregii zidiri văzute, deslușind rațiunile făpturilor, a cărui simțire spirituală primește știința înțelepciunii și cunoștinței cerești, a ajuns mai

336. Lucrările simțurilor nu se desființează, ci capătă un caracter spiritual, sau se umplu de o spiritualitate pe treptele mai înalte ale urcușului duhovnicesc. Se afirmă în aceasta unitatea de viață între spirit și trup. Nichita deosebește între minte, suflet (sau inimă, sau simțire) și rațiune sau judecată. Prin fiecare din acestea lucrînd Sfîntul Duh, preface gîndurile și pornirile rele în bune. Dar psihologia lui Nichita e mult mai complexă, mai subtilă.

presus de simțuri, trecînd prin iluminările Soarelui dreptății dincolo de simțire. El se bucură de desfătare cu cele nevăzute.

12. Puterile cuprinzătoare ale minții sînt patru : cumințenia, agerimea, înțelegerea şi destoinicia. Cel ce uneşte pe acestea cu cele patru virtuți cuprinzătoare ale sufletului, însoțind cu cumințenia minții, cumpătarea sufletului ; cu agerimea, chibzuință ; cu înțelegerea, dreptatea ; cu destoinicia, bărbăția, şi-a întocmit sieşi, în chip îndoit, căruță de foc ce-1 duce la cer [337] şi din care luptă împotriva celor trei căpetenii şi puteri generale ale oştirii patimilor : iubirea de argint, iubirea de plăceri şi iubirea de slavă [338].

13. Cel ce a biruit iubirea de argint prin înțelegerea dreptății legiuite, care este împreună-pătimirea milostivă cu aproapele ; a stăpînit iubirea de plăceri prin cumpătarea cumințeniei, care este înfrînarea generală ; iar iubirea de slavă a răpus-o, ca mai slabă, prin agerime şi chibzuință, care este deosebirea lămurită a lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti, călcînd-o cu picioare sigure, ca pe ceva pămîntesc şi fără nici un preț ; acela a biruit cugetul pămîntesc al trupului [339]. El a făcut aceasta atît de deplin, încît s-a preschimbat în lege a Duhului vieții, şi s-a făcut slobod de legea trupului, care-1 tiraniza, încît poate zice : «Mulțumesc lui Dumnezeu, că legea Duhului vieții m-a slobozit de legea şi de robia morții» (Rom. VIII, 2).

14. Cel ce caută slava oamenilor, care nu e nimic, ca şi cînd ar fi, şi îmbrățişează iubirea nesăturată de plăceri a sufletului şi se ține de iubirea de argint prin lăco-

337. Prin virtuți nu ne deschidem numai spre ceilalți, ci ne şi înălțăm spre cer. Cele patru virtuți cardinale sînt cei patru cai ai căruței cu care ne înălțăm spre cer.

338. Acestea înfundă pe om în sine şi îl lipeşte de pămînt.

339. Mintea sau înțelegerea nu are deci numai un rost teoretic, ci şi un rost practic, altruist şi plin de adevărata simțire.

mie, se face sau drăcesc prin închipuirea de sine şi prin mîndrie, sau dobitocesc prin plăcerile pîntecelui şi a celor de sub pîntece, sau fiară celor apropiaţi prin iubirea lacomă şi neomenoasă de argint. El cade din credinţa în Dumnezeu, pentru că primeşte slavă de la oameni, după cuvîntul Scripturii ; se abate de la neprihănire şi curăţie, pentru că-şi aprinde cu lăcomia pîntecelui cele de sub pîntece şi se supune pornirilor dobitoceşti ; şi e scos afară din dragoste, pentru că se îngrijeşte numai de el şi nu dă din avuţiile sale aproapelui lipsit. Astfel unul ca acesta se vădeşte ca o fiară cu multe feţe, alcătuită din multe laturi potrivnice între ele, neîmpăcat nici cu Dumnezeu, nici cu oamenii, nici cu dobitoacele.

15. Iuţimea, pofta şi cugetarea minţii [340], dacă stau în ele înseşi şi se mişcă potrivit cu firea, fac omul întreg şi în chipul lui Dumnezeu, încît acesta se mişcă în chip sănătos şi neabătut nicidecum de la temelia firească. Dar dacă se abat, contrar firii, de la ceea ce se cuvine şi se clintesc de la fire, îl vădesc ca pe o fiară cu multe feţe, cum s-a zis, şi alcătuită din multe laturi potrivnice între ele 34\

16. Iuţimea este la hotarul dintre poftă şi puterea raţională a sufletului, fiind fiecăreia din acestea ca un fel de armă în mişcarea lor contrară firii, sau conformă firii. [342]. Pofta şi raţiunea, mişcîndu-se potrivit cu firea spre cele dumnezeieşti, iuţimea este fiecăreia din ele o armă a dreptăţii,

340. Iuţimea (mînie) şi pofta sînt în legătură cu mintea, deci mintea nu e cu totul rece şi statică.

341. Indumnezeirea are ca bază naturală mişcarea puterilor personale conform firii. Căci prin firea însăşi noi ne aflăm în relaţie cu Dumnezeu şi ne mişcăm potrivit relaţiei adevărate cu El, dezvoltînd-o, aşa cum aceeaşi fire ne cere să fim şi să ne mişcăm în relaţia pozitivă cu semenii noştri. Atunci ne unificăm sau ne simplificăm, fiind mereu aceiaşi şi urmărind în toate binele.

342. E depăşită aci concepţia că puterile sufletului sînt separate, sau lucrează separat. De altfel, o astfel de concepţie n-a existat niciodată în practică. E vorba doar de un accent mai mare pe care-1 are o putere sufletească într-o mişcare ce trece sau nu în faptă. Oricare mişcare e cugetată, dar nu numai cugetată, ci şi animată de o simţire, de o dorinţă, de o pornire. Pofta în general animă mişcările tuturor puterilor sufleteşti. Iar iuţimea e arma lor. Ea e între gînd şi poftă.

împotriva şarpelui care le şopteşte şi le înfăţişează numai împărtăşirea de plăcerile trupului şi bucuria de slava de la oameni. Dar abătîn-du-se acestea de la mişcarea potrivită firii

şi prefăcîn-du-şi puterea în ceea ce e potrivnic firii şi mutîndu-se de la îndeletnicirea cu lucrurile dumnezeieşti spre cele omeneşti, iuţimea li se face arma nedreptăţii, spre păcat. Acestea se vor lupta în acest caz şi se vor năpusti prin iuţime împotriva celor ce le înfrînează pornirile şi poftele lor. Din această pricină iuţimea e mijlocul prin care omul se poate arăta sau făptuitor al celor bune, văzător şi cunoscător de Dumnezeu, dacă se mişcă după fire, sau dobitocesc, sălbatic şi drăcesc, dacă se abate spre cele potrivnice firii [343].

17. Nu va putea să se cunoască cineva pe sine, de nu-şi va întoarce mai întîi puterile sufletului său, prin pocăinţă dureroasă şi stăruitoare, ca să le facă aşa cum ni le-a dat Dumnezeu de la început, cînd l-a zidit pe Adam şi a suflat în el suflare de viaţă [344] ; nici nu va putea dobîndi gîndul neînfumurat, neiscoditor, neviclean, simplu, smerit, străin de pizmă, de clevetire, care e stă-pîn peste patimi şi robeşte toată cugetarea ascultării de Hristos. Nu-şi va avea sufletul nici aprins şi înflăcărat de dragostea lui Dumnezeu, nici stăpîn pe hotarele înfrînării, îndestulat cu cele ce se nimeresc şi dornic de odihna sfinţilor. Iar dacă nu va dobîndi acestea, nu va putea dobîndi nici inimă **blinda,** paşnică, nemînioasă, bună, negîlcevitoare, plină de toată mila şi bucuria. Sufletul dezbinat astfel în el însuşi şi cu puterile tulburate nu va putea primi

343. «Despre suflet», Cap. 57, Ed. Darrouzes, op. *cit.*

344. Insul denaturat prin reaua folosire a puterilor nu este omul adevărat şi nu se poate nici cunoaşte ca ceea ce este cu adevărat; nu se poate cunoaşte, pentru că un astfel de ins nu-şi este străveziu în existenţa sa indefinită deschisă infinităţii divine, sau în lumina acestei infinităţi. Dar insul natural, astfel deschis infinităţii, nu e lipsit de poftă şi de iuţime (mînie). Căci acestea sînt aripile sufletului.

razele Duhului.

18. Cel ce n-a primit astfel înapoi frumuseţea străvechii nobleţi şi nu-şi reface neîncetat trăsăturile chipului Celui care l-a plăsmuit pe el după asemănarea Sa, cum va putea să se unească vreodată cu Acela, dacă s-a despărţit pe sine, prin neasemănarea trăsăturilor, şi a ieşit din lumina Celui ce este

345. Asemănarea se menţine prin participare la Dumnezeu, nu prin simpla imitaţie. A fi asemenea cu Dumnezeu cel infinit, înseamnă a fi unit cu El, a-L avea întipărit real în sinea indefinită, care să şi-o păstreze şi dezvolte astfel.

346. Dumnezeu fiind persoană, nu-L vedem numai noi ca pe un obiect, ci ne vede şi El. Faptul că-L vedem e semn că El însuşi ne vede în acel moment. Căci nu-L vedem, dacă nu ni se deschide El însuşi, pri-vindu-ne.

lumină, atrăgîndu-şi la sine ceea ce e potrivnic ? Iar neunindu-se cu Cel de la Care îşi are începutul fiinţării şi de Care a fost adus la existenţă din nimic, unde va fi aruncat, odată tăiat de la Acela, ca un neasemenea cu Cel ce l-a făcut ? [345]. O ştiu cei ce înţeleg, chiar dacă eu voi tăcea.

19. Cîtă vreme avem în noi materiile patimilor şi îngrijim de bunăvoie pricinile lor, nehotărîndu-ne să le clintim pe acestea din loc, are tărie împotriva noastră şi puterea lor, luîndu-şi această tărie din noi. Dar dacă le lepădăm din noi şi ne curăţim inima prin lacrimile pocăinţei, urînd şi înşelăciunea celor văzute, ne facem părtaşi de venirea Mîngîietorului, văzînd pe Dumnezeu în lumină veşnică şi fiind văzuţi de Dumnezeu [346].

20. Cei ce au rupt lanţurile simţirii faţă de toată lumea, petrec slobozi de toată robia simţurilor, vieţuind numai Duhului şi grăind cu El, ca unii ce sînt mişcaţi de El. Prin El se unesc şi cu Tatăl şi cu Cuvîntul, cei de o fiinţă, şi ajung un singur Duh, după Pavel. Aceştia nu numai că nu pot fi prinşi de draci, ci le pricinuiesc acelora şi spaimă, ca unii ce s-au împărtăşit de focul dumnezeiesc şi sînt ei înşişi foc.

21. Pipăitul nu-şi are lucrarea numai într-o parte a trupului, ca celelalte simţuri, ci în tot trupul. Deci cînd atingem ceva fără trebuinţă, chiar din clipa simţirii moliciunii acelui lucru, mintea e clătinată de gînduri pătimaşe. Iar cînd ne păzim de atingerea celor moi, fără o trebuinţă necesară a firii, stăpînind simţirea, nu ni se tulbură simţurile sufletului [347].

22. Cînd mintea pătrunde în cele mai presus de fire, simţurile aflîndu-se în starea cea după fire, intră în chip nepătimaş în legătură cu pricinile lucrurilor, cercetînd numai raţiunile şi firile lor şi deosebind fără greşală lucrările şi însuşirile lor, neîmpătimindu-se şi nemişcîn-du-se cu plăcere spre ele în mod contrar firii [348].

23. Luptele şi ostenelile duhovniceşti nasc în suflet bucuria păcii, care pune stăpînire peste patimi [349]. Deci ceea ce e anevoios şi neplăcut celor ce se află sub stăpî-nirea simţurilor, aceea este uşor şi preadulce sufletului care osteneşte şi care a dobîndit dorul de Dumnezeu prin sfinţite

347. Potrivit unei vechi tradiţii patristice, se afirmă existenţa unor «simţuri ale sufletului». Mintea se poate moleşi ea însăşi prin atingerea cu simţul pipăitului a unor lucruri moi. Există chiar o legătură între simţurile trupului şi cele ale sufletului. Ultimele se pot converti în primele, sau le pot influenţa pe acelea.

348. «Despre sufet» cap. 52, edit. cit., p. 114. Ataşarea afectivă şi pătimaşă de lucruri e contrară firii omului, care e făcut să stea şi să înainteze, prin spiritul lui, în relaţia cu Dumnezeu, persoana şi spiritul suprem. Omul nu e făcut pentru a se robi obiectelor, ci pentru a realiza prin ele o relaţie tot mai intensă cu persoanele. Însăşi simţurile intră odată cu mintea într-o relaţie cu raţiunile lucrurilor, nemairămînînd ataşată la suprafeţele lor. Iar prin raţiuni cunoaşte pe Dumnezeu ca persoană care le cugetă în folosul omului şi a relaţiei omului cu Sine. Are loc un fel de intuiţie spirituală a simţurilor, prin care omul se pune în relaţie cu Dumnezeu.

349. Se produce deci în suflet o simţire contrară simţirii trupului. Simţirea durerii cu trupul poate produce o simţire de bucurie în suflet şi simţirea plăcerii cu trupul, o simţire de tristeţe în suflet. Mai precis, în suflet se produce o sfîşiere. Are şi el pe de o parte o plăcere de pe urma plăcerii trupeşti, dar în el se iveşte totodată o revoltă împotriva acestei plăceri care caută să-1 cucerească cu totul. Aci intră rolul voinţei, care se opune căderii sufletului într-o stare de robie sub pornirile trupeşti şi într-o stare de slujire a obiectelor, în Ioc de a fi liber pentru relaţia cu Dumnezeu şi cu persoanele celorlalţi. In baza unităţii de persoană, lucrările sufleteşti şi trupeşti nu pot fi despărţite, dar unele pot fi dominate de celelalte, sau poate apărea o sfîşiere trăită de unitatea persoanei.

sudori şi este rănit de dragostea cunoştinţei dumnezeieşti. Căci

acelora, ostenelile şi luptele virtuţii le sînt neplăcute şi le par foarte aspre, ca unora ce sînt legaţi de tihna trupului şi de veseliile plăcerilor şi nu s-au străduit să spele sărătura plăcerilor cu undele lacrimilor. Iar cei ce doresc şi îmbrăţişează virtutea, se scîrbesc de plăcerile ce pricinuiesc durerea şi se scutură de desfătarea şi de iubirea de sine a trupului. Un lucru întristează sufletul acestora : slăbirea ostenelilor şi domolirea luptelor. Deci ceea ce pricinuieşte acelora veselie trupească, aceea e pricină de întristare sufletului care şi-a strămutat dorinţa spre cele dumnezeieşti. Iar ceea ce pricinuieşte acestuia bucurie duhovnicească, acelora le prilejuieşte suspine şi durere.

24. Ostenelile par la început pricinuitoare de durere. Dar dacă începătorii stăruiesc în virtute şi se întind spre treapta de mijloc, ostenelile li se descopere ca pricinuitoare de o anumită plăcere şi de o linişte neînţeleasă. Iar cînd cugetul muritor al trupului e înghiţit de viaţa nemuritoare, care izvorăşte din sălăşluirea Duhului în cei ce s-au întins cu adevărat spre sfîrşiturile (ţintele) virtuţilor prin osteneli, ei se umplu de o bucurie şi de o veselie negrăită, deschizîndu-li-se un izvor curat de lacrimi, întrucît se iveşte de sus o undă dulce de căinţă.

25. Dacă vrei să intri în hotarele virtuţii şi să afli pe cea care duce fără rătăcire la Dumnezeu, să nu dai somn ochilor tăi, nici aţipire pleoapelor tale, pînă nu afli, prin multe nevoinţe şi lacrimi, loc de nepătimire sufletului tău ostenit ; şi vei intra în locaşul sfînt al cunoştinţei de Dumnezeu [350]. Iar prin înţelepciunea iposta-tică a lui Dumnezeu vei străbate cu înţelegere pînă la ultimele sfîrşituri ale lucrurilor omeneşti[351] şi

350. Cunoştinţa de Dumnezeu, a adîncului liniştit al dragostei curate, nu poate fi aflată de sufletul pasionat şi agitat de lucrurile parţiale. Nepătimirea e astfel condiţia sau «locaşul» adevăratei cunoştinţe de Dumnezeu.

dispreţuind pe cele de jos, vei alerga şi tu, însetat ca cerbii, către munţii înalţi ai vederii sufleteşti.

26. Cale grabnică spre înălțarea în virtute a începătorilor este tăcerea buzelor, închiderea ochilor şi surzenia urechilor. Mintea primind astfel nelucrarea acestora şi închizînd intrările de afară spre sine, începe să se cunoască pe sine şi mişcările sale [352] ; ea cercetează atunci îndată care sînt conținuturile gîndurilor ce plutesc pe marea cunoscută cu mintea şi care sînt înțelesurile intrate prin portița cugetării sale. Sînt ele curate şi neamestecate cu semințe amare şi vin de la îngerul luminii, sau sînt neghine amestecate şi înecate în pleavă şi aruncate de potrivnicul luminii ? Stînd astfel ca un împărat în mijlocul gîndurilor şi judecind şi deosebind pe cele bune de cele rele, pe unele dintre cele intrate le primeşte pentru depanarea şi lucrarea sa şi le aşază în jitnițele înțelegerii pentru a fi rumenite de focul Duhului şi îmbibate de apa dumnezeiască, cu care apoi hrănin-du-se, se împuterniceşte şi se umple de lumină ; iar pe celelalte le leapădă în adîncul uitării, scuturîndu-se de amărăciunea lor. Dar acest lucru îl poate face numai mintea aceea, care a apucat calea ce o duce fără rătăcire la ceruri şi la Dumnezeu şi s-a dezbrăcat de haina de plîns a patimilor întunecate.

27. Sufletul care a lepădat răutatea şi cugetul iscoditor al îngîmfării păcătoase şi şi-a îmbogățit inima cu simplitatea şi nerăutatea din sălăşluirea Mîngîietorului[353], ajunge îndată al lui Dumnezeu şi al său însuşi[851]. Cele ce le vede şi le aude, el le socoteşte vrednice de crezut şi adevărate, fără să se îndoiască,

351. Numai alipit de înțelepciunea supremă, care e în acelaşi timp Persoana supremă, vei putea străbate la sfîrşiturile lucrurilor, care se află chiar în această înțelepciune-persoană. înțelepciunea ca ipostas ultim al tuturor ne întăreşte persoana noastră în înțelepciune, căci e fundamentul ultim al persoanei noastre.

352. Nelucrarea simțurilor dă odihnă minții din partea lucrurilor din afară, Ea se poate întoarce astfel spre ea însăşi şi se poate cunoaşte ca ceea ce e în mod deosebit de conținuturile definite pe care le are în mod succesiv, fără odihnă.

353. Inima simplă e în acelaşi timp bogată, indefinit de bogată, pentru că în locul multelor dar mărginitelor chipuri ale lucrurilor de care

ca unul ce s-a ridicat peste prăpăstiile înfricoşătoare ale necredinței şi e purtat deasupra iadului pizmei [355].

28. Tuturor virtuţilor le premerge credinţa din inimă, pe care o are cineva atunci cînd sufletul nu poartă în el o socotinţă îndoielnică, ci a lepădat cu desăvîrşire iubirea de sine. Căci pe cel ce s-a gătit de curînd spre lupte, nimic nu-1 împiedică aşa de mult de la lucrarea poruncilor, ca atotreaua iubire de sine. Aceasta este piedica înaintării celor ce vor să se sîrguiască. Aceasta le pune în minte boli şi pătimiri ale trupului, greu de vindecat, prin care răceşte căldura sufletului şi-1 înduplecă să se ferească de greutăţi, ca fiind vătămătoare unei vieţi care vrea să se simtă bine. Iubirea de sine este iubirea neraţională a trupului, care, făcînd pe monah iubitor de sine sau iubitor de suflet sau de trup, îl depărtează de Dumnezeu şi de împărăţia Lui, după cuvîntul : «Cel ce-şi iubeşte sufletul său, şi-**1** va **pierde**» (Ioan XII, 25) [355b].

era alipită şi plină astfel încît nu se mai vedea, s-a descoperit în ea însăşi, avînd revărsată în ea nemărginirea vieţii şi înţelegerii Duhului, prin care le înţelege pe toate, dar nu se alipeşte de nici una din cele mărginite şi nu se strînge în jurul nici uneia, luînd chipul ei mărginit.

354. Sufletul care a scăpat de obsesia lucrurilor şi s-a predat lui Dumnezeu şi-a dobîndit libertatea. El e deci al său însuşi, fiind în acelaşi timp al lui Dumnezeu. Căci din libertatea iubirii lui Dumnezeu îi curge libertatea iubirii sale faţă de Dumnezeu, după al Cărui chip infinit este şi el indefinit. El îl iubeşte pe Dumnezeu nesilit, ci în pornire spontană şi fericită de a depăşi formele mărginite pe care le ia prin lucruri, ca să revină la starea sa proprie, la starea conformă firii sale. Prin iubirea sa răspunde iubirii cuceritoare a lui Dumnezeu, Care nu vrea să-1 mărginească, precum nici sufletul nu vrea să se mărginească. în întîlnirea aceasta a celor două iubiri nu e nimic silnic.

355. Neîncrederea în toţi şi în toate deschide un adînc prăpăstios în faţa sufletului, neavînd unde pune piciorul ca să se odihnească într-o realitate statornică şi iubitoare şi potrivită cu el, scăpat de nesiguranţa şi pustietatea sa, care îl mărgineşte în gradul suprem, despărţindu-1 de relaţia cu orice realitate indefinită, adică cu persoanele. Pizma ce o are faţă de alţii face ca prăpastia aceasta, care este prăpastia nimicului, să ia şi un caracter de iad, care îşi trimite chinul în lăuntrul sufletului însuşi. Necredinţa ţine pe ins deasupra unei prăpăstii, pentru că pentru el nu e nimic, decît hăul nefiinţei care-1 înconjoară şi-1 ameninţă. Tocmai în mărginirea trăită în legăturile cu lucrurile, sau în sinea mărginită, se cască hăul nimicului.

355 b. Iubirea de sine îl face pe monah să fie şovăitor în credinţa care-1 îndeamnă să pornească şi să se ţină pe calea nevoinţelor pentru virtute. El socoteşte că rămîne astfel adăpostit de furtuni şi de greutăţi în portul comodităţii. In realitate, această neîncredere îi va face continuu griji şi-1 va lipsi de putinţa de a se odihni de ele la sînul ferm şi atot-iubitor al Părintelui Ceresc. Prin credinţă omul a aflat un teren solid sub picioarele lui: un teren dincolo de cele văzute, un teren dincolo de lucrurile schimbătoare, în Persoana de statornică şi nesfîrşită iubire a lui Dumnezeu. Acest teren devine tot mai solid prin virtuţi, pentru că prin virtuţi îşi întăreşte omul legătura cu Dumnezeu. Omul însuşi devine tot mai tare prin ele.

356. Credinţa nu înseamnă a admite teoretic existenţa lui Dumnezeu şi întruparea Fiului Său, a opta pentru credinţă ca pentru o altă filozofie, ci a simţi că scăparea ta pe veci depinde de ajutorul atotputernic al lui Dumnezeu, Care ne-a arătat în Hristos iubirea şi mila Sa nesfîrşită. Ea înseamnă a tremura pentru mîntuirea ta şi a face voia lui Dumnezeu

29. Cel ce a început lucrarea poruncilor cu osteneală şi a luat cu dragoste fierbinte pe umerii săi jugul uşor al nevoinţei nu cruţă sănătatea trupului, nu se sperie de asprimea ostenelilor pentru virtute, nu se leneveşte în ne voinţe, nu priveşte la vreunul care se poartă faţă de nevoinţe cu nepăsare şi trîndăvie, ci taie cu dor fierbinte brazda virtuţilor, prin orice pătimiri, căutînd numai la sine şi la poruncile lui Dumnezeu. în fiecare zi el aruncă cu lacrimi în ţarina sa vie seminţele sale, pînă îi va răsări semănătura verde a nepătimirii şi va creşte pînă la spicul cunoştinţei dumnezeieşti şi va rodi în grăuntele cuvîntului, făcîndu-**1** să poarte roadele dreptăţii sale.

30. Socotesc că de nicăieri nu-**i** vine sufletului o atît de grabnică şi de întinsă sporire, ca din credinţă. Iar credinţă numesc, nu pe cea simplă în Dumnezeu şi în Fiul Său cel Unul-Născut, ci pe cea plină de simţire, cu care cunoaştem că sînt adevărate făgăduinţele lui Hristos, pe care le-a făgăduit şi gătit celor ce-L iubesc pe El, ca şi ameninţările şi muncile iadului, cele gătite diavolului şi slugilor lui [356]. Această credinţă umple sufletul războit, de nădejdea că va ajunge la starea sfinţilor, la fericita lor nepătimire, şi-1 îndeamnă să alerge spre culmea sfinţeniei lor şi să se facă împreună-moş-tenitor cu ei al împărăţiei lui Dumnezeu. încredinţat astfel, se întinde cu sîrguinţă spre lucrarea poruncilor, neîndoindu-se întru sine, ci urmînd ostenelilor acelora şi urmărind prin nevoinţe asemănătoare, să dobîndească desăvîrşirea lor.

31. Starea din afară a feţei obişnuieşte să se schimbe împreună cu starea din lăuntru a sufletului. Căci chipul feţei arată lucrarea pe care o are mişcarea minţii lui, făcînd-o cunoscută celor ce privesc starea lui lăuntrică. Acest chip. al feţei potrivindu-se şi schim-bîndu-se împreună cu cele ce se lucrează în gînd, uneori se arată luminos, cînd inima se

pentru a fi vrednic de ea, pentru a te uni cu Dumnezeu cel iubitor, singurul în Care este mîntuirea. Credinţa aceasta nu poate fi dezlegată de năzuinţa serioasă şi ostenitoare spre sfinţenie, spre curăţia în relaţia iubitoare cu Dumnezeu. Ea e un fel de intuiţie a realităţii celor făgăduite, un fel de confirmare a lor prin bunul simţ, sau chiar printr-un fel de pregustare.

357. De aci provine transparenţa luminoasă a celor buni şi a sfinţilor şi faţa întunecoasă a celor răi. în ochii lor se văd gîndurile lor, care, cînd sînt rele, fac feţele oamenilor întunecate, iar cînd sînt bune le fac luminoase. Iar în lumina feţii sfinţilor se vede şi lucrarea Sfîntului Duh, Celui Atotbun, lucrare simţită de ei.

veseleşte de urcuşurile ei spre Dumnezeu prin cugetările bune ; alteori se arată posomorit şi întunecat, cînd inima e înăsprită de gînduri necuvenite [357]. Căci cel stăpînit de diferite gîn-duri nu se poate ascunde de cei ce au simțurile sufletului deprinse să vadă. în unele cazuri se petrece o schimbare a dreptei Celui Preaînalt; ea se face arătată acestora, ca una ce le este cunoscută şi iubită. Căci datorită ei, aceştia, fiind născuți a doua oară de către Duhul, s-au făcut lumină şi sare oamenilor. în alte cazuri se întîmplă o schimbare în starea puterilor sufleteşti şi în tulburarea gîndurilor ; ea le este vădită în chip limpede celor ce au lepădat-o şi poartă trăsăturile chipului

Fiului lui Dumnezeu, luminat de darurile dumnezeieşti [358].

32. Lucrarea din lăuntru se face sufletului fie pricină de cununi, fie pricină de pedepse şi de chinuri veşnice. Dacă se îndeletniceşte cu lucrurile dumnezeieşti şi cultivă locurile smeritei cugetări, primeşte ploaia de sus a lacrimilor şi îngrijeşte de dragostea şi de credința față de Dumnezeu şi de împreuna-pătimire cu aproapele. Prin acestea, sufletul, refăcînd frumusețea chipului lui Hristos, se face lumină oamenilor şi atrage cu razele virtuților privirile spre sine şi mişcă pe toți spre preamărirea lui Dumnezeu [359]. Dar dacă răscoleşte şi caută cele de jos şi cele omeneşti şi locurile de ocară ale păcatului, primind de jos răul miros şi întunericul, cultivă ura şi depărtarea de bine. Prin aceasta, refăcînd chipul pămîntesc şi fără frumusețe al omului vechi, se face întuneric celor apropiați, şi prin lucrarea şi vorbirea străjilor (simțurilor) strică sufletele neformate şi fără sprijin şi stîrneşte hulirea lui Dumnezeu. Astfel, după cum e gătit sufletul de moarte, aşa îşi va afla şi răsplata.

33. Cel ce cultivă gîndurile păcătoase îşi face privirile din afară întunecate şi posomorite. Limba lui e mută pentru laudele dumnezeieşti şi nu vine în întîm-pinarea nimănui spre fericirea lui. Dar cel ce cultivă răsadurile bune şi nemuritoare ale inimii are fața bucuroasă şi luminoasă. Limba lui e cîntătoare la rugăciune şi se face pe sine întreagă preadulce la cuvînt. In felul acesta este, şi se face vădit celor ce văd bine, atît

358. Mai ales sfinții văd stările oamenilor, pe cînd cei păcătoşi nu văd lumina din sfinți, pentru că privirea ei îi face şi mai întunecați.

359. Împreuna-pătimire cu alții şi virtuțile ca deschideri spre alții îi face pe cei buni să lumineze şi mai mult prin fețele lor.

cel ce se află încă în robia patimilor necurate şi petrece sub puterea silnică a legii cugetului pămîntesc, cît şi cel eliberat de o asemenea robie de către legea

Duhului. Căci după înţeleptul Solomon, «cînd se veseleşte inima, se luminează faţa, iar cînd se află în întristări aceea, se posomorăşte aceasta» (Prov. XV, 13).

34. Patimile săvîrşite cu fapta, cu fapta se şi tămă-duiesc. Căci precum neînfrînarea, plăcerea, lăcomia pîntecelui şi viaţa nepăsătoare şi fără rînduială înrădăcinează în suflet deprinderea pătimaşă şi îl duc la fapte necuvenite, aşa strîmtorarea în înfrînare, ostenelile şi nevoinţele duhovniceşti aduc în el despătimirea şi-1 strămută de la patimă la nepătimire [360].

35. Cînd cineva, după nevoinţă ostenitoare şi întinsă, se învredniceşte, prin smerită cugetare, de mari daruri de la Dumnezeu, dar pe urmă e răsturnat de unde se află şi e predat patimilor şi dracilor care îl pedepsesc, să ştie că s-a înălţat şi şi-a închipuit despre sine lucruri mari şi s-a mîndrit asupra altora. Drept aceea, unul ca acesta nu va afla de nicăieri tămăduire şi izbăvire de patimile şi de dracii care i-au cuprins viaţa, decît de la alergarea, prin pocăinţă, la starea cea dintîi, şi de la folosirea mijlocitorului celui bun, care este smerenia şi cunoştinţa măsurilor sale[361]. Prin aceasta tot cel ce stă bine pe temelia virtuţilor se socoteşte pe sine mai prejos decît toată zidirea.

36. în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor care vieţuiesc după Hristos, e un rău tot aşa de mare a petrece cineva pătimaş în fapte de desfrînare şi a se mîndri în duhul părerii de sine [362]. Căci precum cele făcute în ascuns ale celui dintîi e ruşinos a le şi grăi, aşa şi înălţările inimii celui de-al doilea sînt

360. In aceasta stă rostul epitimiilor date de duhovnic in taina pocăinţei. N-ajunge ca păcătosul să regrete teoretic faptele rele, ci întru-cît acelea au izvorît dintr-o slăbire a firii sau din niscai obişnuinţe egale cu patimile, aceste obişnuinţe trebuie vindecate tot prin fapte stă-ruitoare, prin fapte de putere a spiritului manifestat prin trup. De aceea faptele de pocăinţă sînt fapte tămăduitoare, întăritoare ale firii.

361. Acela trebuie s-o ia iarăşi de la început, adică de la lupta cu patimile şi de la străduinţa de sporire în virtute, ca să ajungă la treapta de la mijloc care e smerenia. Fără smerenie, temelia virtuţilor se prăbuşeşte.

362. In amîndouă e aceeaşi uitare a omului de Dumnezeu, aceeaşi însingurare a lui, care îl duce la slăbirea puterii spirituale.

urîte înaintea lui Dumnezeu [363]. Şi precum pe cel dintîi îl leapădă Dumnezeu de la odihnă, pentru că e numai trup, cum zice Scriptura (Facere VI, 3), aşa şi cel din urmă e necurat înaintea Domnului, pentru că se mândreşte.

37. Nu orice patimă e şi păcat cu fapta, ci altceva e păcatul cu fapta şi altceva patima. Patima e ceea ce se mişcă în suflet, iar fapta păcătoasă ceea ce se vede în trup. De pildă, iubirea de plăceri, iubirea de argint, iubirea de slavă sînt patimi cumplite ale sufletului. Iar curvia, lăcomia de avere şi nedreptatea sînt fapte păcătoase ale trupului. Pofta, mînia şi mîndria sînt patimi ale sufletului, sau puterile lui în mişcarea împotriva firii. Iar preacurvia, uciderea, furtul, beţia şi orice altceva care se face prin trup, sînt fapte păcătoase şi cumplite ale trupului.

38. Trei sînt căpeteniile cele mai generale ale tuturor patimilor ; şi trei războaiele împotriva lor ; şi trei cei ce se războiesc cu ele şi biruiesc pe balaurul cu trei capete : al iubirii de plăcere, al iubirii de argint şi al iubirii de slavă. Aceştia sînt : începătorul, cel din mijloc şi cel desăvîrşit [364].

39. Lupta acestor trei împotriva celor trei căpetenii şi puteri ale duhului stăpînitor nu e una şi aceeaşi, ci alta şi alta. Altfel se poartă lupta cu fiecare dintre aceste căpetenii, de către fiecare din cei ce se luptă împotriva lor şi e înarmat în chip firesc cu dreaptă mînie.

40. Cel ce s-a pregătit de curînd pentru nevoinţele evlaviei şi e începător în războiul cu patimile, toată bătălia şi-o poartă împotriva duhului iubirii de plăcere şi se oşteşte cu putere împotriva lui prin toată greaua pătimire. El îşi usucă trupul prin foame, culcare pe jos, privegheri şi rugăciuni de

363. E bine ca cel ce păcătuieşte să-şi mărturisească păcatele înaintea duhovnicului, cu căinţă, precum e bine ca virtutea să nu-i fie obiect de laudă. Dar de obicei se întîmpla altfel.

364. Începătorul biruieşte iubirea de plăcere, cel din mijloc, iubirea de argint şi cel desăvîrşit, iubirea de slavă.

toată noaptea. Iar sufletul şi-1 frînge prin amintirea pedepselor din iad şi prin cugetarea la moarte ; în sfîrşit, inima şi-o

curăţeşte de întinăciunea însoţirilor şi învoirilor[36S], prin lacrimi de pocăinţă.

41. Cel ce a înaintat cu ne voinţa de la început spre mijloc şi şi-a şters sudorile luptei împotriva duhului iubitor de plăcere, cu buretele primei nepătimiri, şi a început de curînd să privească cu ochii descoperiţi esenţele lucrurilor, ridică armele credinţei împotriva duhului necredincioasei iubiri de argint. El îşi înalţă mintea prin gîndirea la lucruri dumnezeieşti, îşi ascute raţiunea cu raţiunile zidirii şi şi-o lămureşte descoperind esenţele lor; iar sufletul şi-1 ridică prin credinţă de la cele văzute la înălţimea celor nevăzute şi-1 convinge că purtătorul de grijă al lucrurilor sale este însuşi Dumnezeu, Care a adus toate din nefiinţă la fiinţă şi toată nădejdea sa şi-o pune în viaţa cea în Dumnezeu[366].

42. Cel ce a trecut mijlocul prin vedere sufletească şi prin nepătimire şi s-^a ridicat peste înşelăciunea simţirii legate de lume, şi a pătruns de curîrid cu raţiunea cunoştinţei şi a înţelepciunii ipostatice a lui Dumnezeu în întunericul cunoştinţei de Dumnezeu, ridică, cu puterea smeritei cugetări, armele împotriva duhului iubirii de slavă [367], străpungîndu-şi (umilindu-şi) sufletul prin sfinţite descoperiri şi făcîndu-1 să

365. însoţirea e starea de vorbă cu gîndurile ivite în minte ca ispite; învoirea e aprobarea lor.

366. E demnă de remarcat legătura pe care o face Nichita Stithatul între combaterea iubirii de argint şi străduinţa celui de ipe treapta de mijloc de a contempla esenţele sau raţiunile lucrurilor, după depăşirea iubirii de plăceri prin post, prin priveghere şi prin rugăciuni. Cel ce contemplă raţiunile lucrurilor nu se mai lăcomeşte spre posedarea lor, căci vede originea acestor raţiuni în Dumnezeu şi vede pe Dumnezeu ca purtător de grijă al lor. Dar aceasta înseamnă a vedea lucrurile prin credinţa în Dumnezeu, nu ca realităţi de sine stătătoare. Cel ce s-a curăţit de pofta de plăceri a dobîndit prima nepătimire; cel ce priveşte fără lăcomie la esenţele lucrurilor în Dumnezeu a ajuns la a doua nepătimire. Amîn-două întăresc nădejdea în Dumnezeu.

verse lacrimi fără durere. Iar cugetul lui îl biruie prin amintirea neputinţei omeneşti şi-1 înalţă prin înţelesurile cunoştinţei dumnezeieşti[368].

43. Prin posturi, privegheri, rugăciuni, culcare pe jos, prin ostenelile trupului şi prin tăierea voilor noastre întru smerenia sufletului, facem nelucrător duhul iubirii de plăcere. Iar prin lacrimile pocăinţei îl legăm şi, închizîndu-1 în temniţa înfrînării, îl punem în nemişcare şi în nelucrare, stăruind în lupta celor ce se sîrguiesc şi se nevoiesc.

44. Prin armele credinţei şi prin sabia Duhului, care este raţiunea lui Dumnezeu, prăbuşind la pămînt duhul iubirii de argint, îl junghiem, înălţîndu-ne spre contemplarea lucrurilor cu raţiunea înţelepciunii şi, ri-dicîndu-ne deasupra micimii celor văzute, prin raţiunea cunoştinţei, ne odihnim în împărăţia dragostei, cu nădejdea vistieriilor preafericite ale lui Dumnezeu.

45. Plutind pe aripile nepătimirii şi ale smeritei cugetări în văzduhul cunoaşterii tainice de Dumnezeu şi pătrunzînd cu Duhul dumnezeiesc în adîncul de sus al cunoştinţei tainelor lui Dumnezeu, ardem duhul iubirii de slavă cu fulgerele dogmelor şi înţelesurilor dumnezeieşti. Privind apoi spre sfîrşiturile lucrurilor omeneşti, îi înecăm în ploi de lacrimi şi în rîuri ale prinsului de pocăinţă pe cei trei draci de frunte care se

367. Cel ajuns în faţa nepătrunsului dumnezeiesc nu mai are nici un temei pentru iubirea de slavă.

368. Aci Nichita leagă combaterea slavei deşarte, sau a patimii celei mai subţiri şi mai greu de biruit, pxin smerita cugetare, care se dobîndeşte pe treapta a treia, a celui desăvîrşit, odată cu pătrunderea în întunericul mai presus de cunoştinţă al cunoaşterii lui Dumnezeu prin experierea prezenţei Lui, cea mai înaltă cunoaştere de Dumnezeu fiind însoţită de conştiinţa neputinţei de a-L defini şi exprima. Aceasta întreţine în acelaşi timp smerita cugetare în suflet. Iar aceasta e leacul cel mai propriu împotriva slavei deşarte. Dar la această cunoştinţă mai pre-sus de cunoaştere se ajunge prin experienţa legăturii cu Cuvîntul ipos-tatic sau personal al lui Dumnezeu, a Cărui prezenţă şi revendicare e trăită într-un mod intens, deşi indefinit.

oştesc împotriva noastră, prin închipuirea de sine, prin slava deşartă şi prin mîndrie[369].

46. Cel ce a urît cu mînie pofta trupului, pofta ochilor şi trufia vieţii (1 Ioan II, 16), cu toată lumea lor de nedreptate[370], prin a căror prietenie ne facem duşmani ai lui Dumnezeu, şi s-a lepădat de ele, şi-a răstignit sieşi lumea şi el s-a răstignit ei (Gal. VI, 14), des-fiinţînd vrăjmăşia dintre Dumnezeu şi suflet, aflătoare în trupul său, şi făcînd între amîndoi pace (Efes. II, 15—16)[371]. Căci cel ce a murit faţă de acestea, prin dezbrăcarea de puterea cugetului trupesc, s-a împăcat pe sine cu Dumnezeu, risipind vrăjmăşia lumii prin omorîrea plăcerilor, prin viaţa răstignită lumii, şi a îmbrăţişat prietenia lui Iisus. Drept aceea unul ca acesta nu mai este vrăjmaş al lui Dumnezeu, nemaifiind prieten al lumii[372], ci s-a făcut prieten lui Dumnezeu, ca unul ce s-a răstignit lumii şi poate zice: «Mie lumea s-a răstignit şi eu lumii» (Gal. VI, 14).

369. In ultimele trei capete Nichita repetă mijloacele prin care sufletul se curăţeşte de cele trei patimi: iubirea de plăceri, iubirea de argint şi iubirea de slava deşartă, urcînd pe cele trei trepte: a înfrî-nării, a contemplării raţiunilor dumnezeieşti ale lucrurilor şi a cunoştinţei tainice de Dumnezeu. Pe a treia treaptă, pe lingă rolul atribuit plin-sului şi smereniei în alungarea iubirii de slavă, se mai atribuie un mare rol înţelegerii dogmelor, care ţin în conştiinţă măreţia şi iubirea lui Dumnezeu. Dar smerenia şi înţelegerea dogmelor o are numai cel ce pluteşte pe aripile nepătimirii, nelegate de nici o împătimire faţă de cele de jos şi mărginite, în văzduhul infinit şi indefinit al lui Dumnezeu, cunoscut prin experienţă. Cele trei duhuri ale iubirii de slavă întreţin cele trei chipuri ale ei: părerea de sine, slava deşartă de la alţii şi mîndria faţă de alţii. Ele sînt biruite în special prin lacrimile pocăinţei.

370. Patimile sînt pricinile nedreptăţii, pentru că ele sînt tot atîtea expresii ale egoismului acaparator. De aceea dreptatea este identificată în Sfînta Scriptură cu totalitatea virtuţilor, cu starea de deplină curăţire a omului de egoism, care este şi starea de desăvîrşire a lui. Nedreptatea sau dreptatea reprezintă astfel şi o relaţie bună sau rea a omului cu Dumnezeu. Prin dreptate se respectă locul deţinut după cuviinţă de fiecare, locul egal al tuturor credincioşilor şi locul de stăpînitor al lui Dumnezeu.

371. Duşmănia se află în trup, dar are consecinţe în suflet.

372. Cel ce foloseşte lumea pentru plăceri, face ca lumea însăşi să apară ca duşman al lui Dumnezeu, ca una ce dă prilej păcatului, sau duşmăniei omului faţă de Dumnezeu. însăşi prietenia cu această lume este neplăcută lui Dumnezeu. Păcatul, apărînd ca o alianţă a omului cu lumea împotriva lui Dumnezeu, face şi lumea duşmană lui Dumnezeu. Viaţa fără de păcat în lume restabileşte şi lumea în situaţia de creaţie plăcută lui Dumnezeu.

373. Chiar oamenii părăsesc pe cei ce se mîndresc cu virtuţile şi osîndesc pe alţii. De aci faptul, la aparenţă curios, că oamenii pretinşi morali, nu sînt iubiţi aproape de nimeni.

374. Sporirea în virtuţi trebuie să înainteze împreună cu sporirea în smerita cugetare. Numai aşa omul nu devine rigid şi nu se simte părăsit de oameni. Numai aşa îşi apără virtuţile în acelaşi timp.

375. Dragostea este un locaş bisericesc, este o biserică, pentru că este totdeauna comuniune şi pentru că este curată, sfîntă. Aflîndu-te în ea, te afli în comuniune curată cu Dumnezeu şi cu oamenii, scăpat de mîndria care te izolează de toţi şi te rupe de Dumnezeu, făcîndu-te incapabil să te deschizi Lui şi acelora.

47. Toată părăsirea ce se întîmpla celor ce se nevoiesc le vine pentru slava deşartă, pentru osîndirea aproapelui şi pentru fălirea cu virtuţile. Deci oricare dintre acestea, care se iveşte în sufletele celor ce se nevoiesc, le pricinuieşte părăsirea de la Dumnezeu[373]. Şi nu vor scăpa de această osîndă dreaptă pentru căderi, pînă ce nu vor lepăda pricina de mai înainte a părăsirii şi nu vor alerga spre înălţimea smeritei cugetări[374].

48. Necurăţia inimii şi întinarea trupului nu stă numai în a nu te curaţi de cugetările pătimaşe, ci şi în a te mîndri cu mulţimea isprăvilor, a te făli cu virtuţile, a te socoti lucru mare în ce priveşte înţelepciunea şi cunoştinţa de Dumnezeu şi în a dispreţui pe fraţii trîndavi şi nepăsători. Aceasta se vădeşte din pilda vameşului şi fariseului (Luca XVIII, 10 ş. u.).

49. Nu socoti că te-ai ridicat deasupra patimilor şi ai scăpat de întinarea cugetărilor pătimaşe, care se nasc din ele, cîtă vreme porţi încă un cuget mîndru, um-flîndu-te cu virtuţile. Căci nu vei vedea curţile păcii întru blîndeţea gîndurilor, nici nu vei intra în locaşul bisericesc al dragostei cu bucurie [375], întru toată bunătatea şi seninătatea inimii, cîtă vreme te încrezi în tine, în faptele tale.

50. Dacă sufletul tău e împătimit de înfăţişările frumoase ale trupurilor şi eşti chinuit de gîndurile pătimaşe ce se nasc în tine, zice-se, din ele, nu socoti că acestea sînt pricinile tulburării şi mişcării pătimaşe din fire. Ci să ştii că în lăuntrul sufletului tău este pricina ascunsă care atrage ca un magnet la sine, în temeiul unei deprinderi pătimaşe şi a unei obişnuinţe rele, întinarea de la feţe, ca pilitura de fier[376]. Fiindcă toate sînt făpturile lui Dumnezeu şi bune foarte în raţiunea lor, neavînd nici o raţiune care să învinovăţească creaţia lui **Dumnezeu.**

51. Precum cei ce suferă de rău de mare nu pătimesc aceasta de la firea mării, ci din pricina mustimii stricate aflătoare de mai înainte în lăuntrul lor, aşa şi sufletul, nu din

376. Proprm-ziis, lîntinăciunea nu e în feţele frumoase, ci în cugetul pătimaş al celui ce le priveşte. El proiectează asupra lor ispita la păcat, deci întinăciunea, pe care apoi o vede ca venindu-i de la ele.

377. Omul vede lumea potrivit cu starea lui. Starea omului influenţează vederea ochilor, auzul urechilor, care proiectează peste lucruri înfăţişări ce răspund stării lui sufleteşti. Dacă el se face mărginit prin preocuparea de plăceri, vede lucrurile în mărginirea lor şi nu vede prin ele raţiunile lor indefinite iln Dumnezeu cel infinit.

378. Starea de suflet pătimaşă şi faţa lucrurilor afectată şi ea de această stare sînt o strîmbare a firii omeneşti şi a feţii adevărate a lucrurilor, a feţii lor curate şi transparente pentru raţiunile dumnezeieşti şi deci cu adevărat frumoase şi adînci în taina lor. Deci schimbarea

pricina fețelor, ci din pricina deprinderii rele aflătoare de mai înainte în el, suferă clătinarea şi tulburarea pătimaşă[377].

52. însăşi firea lucrurilor obişnuieşte să se schimbe după starea din lăuntru a sufletului. Cînd deci simțurile minții lui se află în starea cea după fire şi mintea se mişcă fără rătăciri în jurul rațiunilor lucrurilor, rațiunea lămurindu-i firea şi mişcările lor, sufletul vede şi lucrurile şi persoanele şi toată firea corpurilor materiale, potrivit cu firea, neavînd în ele ascunsă vreo pricină de întinare sau de vătămare. Dar cînd puterile sufletului se mişcă împotriva firii, răzvrătindu-se împotriva lor înseşi, le vede şi pe acelea contrar firii lor[378].

Ele nu ridică atunci sufletul prin frumusețea lor firească la cunoaşterea Făcătorului, ci-**1** coboară prin deprinderea lui pătimaşă în adîncul pierzaniei.

53. Dacă, părăsit fiind, ai căzut în păcatul trupului sau al limbii, sau al gîndului, după ce ai dus o viață ostenitoare şi aspră, să nu-ți pară acest lucru străin şi ciudat. Căci căderea este a ta şi din pricina ta. De nu ți-ai fi închipuit despre tine, fără folos, că ai făcut ceva nou şi de mare preț, sau de nu te-ai fi înălțat cu cuget trufaş asupra altuia, sau de n-ai fi judecat pe cineva pentru neputința firii omeneşti, ți-ai fi cunoscut neputința ta şi nu ai fi fost părăsit de judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu. Dar a trebuit să o cunoşti pe aceasta altfel, ca să înveți să nu judeci, să nu cugeti cele ce nu trebuie să le cugeti şi să nu te înalți față de nimeni[379].

54. Dacă ai căzut în adîncurile relelor, să nu deznădăjduieşti nicidecum în ridicarea ta din nou, chiar dacă te-ai

subiectivă a lucrurilor e totdeauna o deformare a lor In sens rău, nu e ceva ce ține în mod fatal de raportul nostru cu lumea. Restabilirea firii noastre şi a feții lumii coincide cu o trăire în legătură cu Dumnezeu. E propriu firii noastre să trăiască în ambianța luminii dumnezeieşti şi a lucrării lui Dumnezeu, care întăreşte puterile noastre spirituale, sau le ține şi le dezvoltă pe linia dorinței lor intrinsece. Cînd puterile sufletului se mişcă împotriva firii, se mişcă şi împotriva lor înseşi. O rațiune care nu vede lucrurile ca avîndu-şi cauza în Dumnezeu nu înaintează in direcția naturală spre care ea se cere. O alipire de lucruri prin plăcere nu actualizează bucuria adevărată pe care simțirea e chemată să o aibă din privirea curată a lor, care le vede nu ca obiecte de sine stătătoare, ci ca medii de comunicare cu subiectul infinit şi de infinită iubire al lui Dumnezeu, şi cu subiectele indefinite umane.

379. Cine judecă pe altul, datorită unor lucruri bune săvîrşite, uită de neputința sa. Ei nu ştie că prin aceasta uşor poate deveni iarăşi inapt să facă binele. El nu ştie că binele adevărat constă esențial în iubire, care îl vede pe oricine în libertatea lui indefinită față de care trebuie să fie deschis. Prin judecată el se închide celuilalt, sau îl reduce la un obiect pe care-1 defineşte şi-1 manipulează într-un anumit fel mărginit.

rostogolit pînă la ultima treaptă a iadului răutăţii. Căci dacă ai pus mai înainte, cu căldură, temelie evlaviei prin virtuţile cu fapta, chiar dacă casa acesteia, zidită de tine din diferite pietre ale virtuţii, s-a surpat pînă la pămîntul pătimaş al relelor, Dumnezeu nu va uita de vechile tale osteneli şi sudori,, dacă ai inima zdrobită pentru căderile tale, şi-Şi aminteşte de zilele cele de odinioară şi se căieşte de căderea ei cu suspine înaintea Lui. Căci căutînd va căuta la tine degrabă, făcînd să vibreze cuvintele Sale (Isaia LXIV, 2) şi-ţi va atinge nevăzut ochii inimii tale îndurerate şi va întări temelia virtuţii, pusă de tine mai înainte cu osteneală[380]; şi-ţi va da o putere mai mare şi mai desăvîrşită decît cea dinainte, ca, în căldura unui duh fierbinte, să dobîndeşti iarăşi, cu răbdare, faptele virtuţii celei surpate din pizma celui rău şi, în duh de smerenie, să ridici din nou casa evlaviei, mai strălucită decît cea dintîi, spre odihna veşnică a Lui, după cum s-a scris[381].

55. Toate cîte ni se întîmpla spre necinstirea noastră, fie de la oameni, fie de la draci, ni se întîmpla prin judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, cu bun rost (prin iconomie), spre smerirea mîndriei deşarte a sufletelor noastre. Căci scopul cîrmuirii lui Dumnezeu, în ce priveşte viaţa noastră, e să fim pururea smeriţi şi să nu cugetăm despre noi ceea ce nu trebuie să cugetăm, ci să cugetăm spre a ne înţelepţi prin cumpătare; nici să nu ne închipuim lucruri mari despre noi, ci să căutăm spre El şi să-I urmăm, după putinţă, fericita smerenie. Căci a fost blînd şi smerit cu inima. Aşa doreşte să ne facem şi noi, Cel ce a răbdat pentru noi moartea nedreaptă şi de ocară. Căci

380. Ceea ce a fost pus odată bun în suflet nu se desfiinţează cu totul. Dar trebuie o revenire la acel bine, prin pocăinţă, pentru a se descoperi din nou.

381. în casa virtuţilor se odihneşte Dumnezeu, pentru că este o casă deschisă, prin smerenie, curăţiei, păcii, iubirii. Dar nu. se odihneşte în dărîroăturile unui suflet sfîşiat de contradicţii, egoist, întunecat, închis, mărginit. Sufletul se închide şi se dărîmă cînd nu mai e în legătură cu Dumnezeu. El este atunci ca o vioară stricată, din care arcuşul artistului nu mai poate scoate melodiile sale armonioase şi nesfîrşite. Numai o casă clădită deplin cum trebuie e luminoasă, armonioasă, stînd într-o legătură şi cu lumea din afară, prin ferestre, prin terase, prin balcoane, putînd fi locaş al unei persoane sau al unor persoane care nu vor să se închidă în această casă, ieşind din legătura cu toată realitatea. Dumnezeu cei infinit nu poate fi închis de nimeni în sine însuşi. De aceea cel ce se mărgineşte pe sine prin alipirea la lucrurile mărginite, nu se poate face locaş al lui Dumnezeu.

nimic nu iubeşte El aşa de mult şi nu este atît de folositor pentru orice virtute şi în stare să ne înalţe din gunoiul patimilor, ca blînde-ţea, smerenia şi dragostea către aproapele. Dacă nu le avem pe acestea cînd săvîrşim virtutea, deşartă e toată lucrarea noastră şi toată osteneala nevoinţei e nefolositoare şi neprimită.

56. începătorilor în viaţa virtuoasă le ajută în lucrarea poruncilor şi în fuga de rele, frica de chinuri. Dar celor ce au înaintat prin virtute, ajungînd la vederea slavei lui Dumnezeu, li se naşte o altă frică, potrivită cu starea lor. E temerea curată care îi înfricoşează foarte mult, din dragoste (Ps. XIX, 10). Aceasta îi ajută să stăruiască neclătinaţi în dragostea lui Dumnezeu, temîndu-se de înfricoşătoarea alunecare din ea. Celor dintîi, de li se întîmplă să cadă din starea lor, dar se căiesc şi iarăşi se ridică, le vine din nou frica cea dintîi, cu bune nădejdi. Celor de al doilea însă, de au căzut de la înălţimea vederii lui Dumnezeu, prin pizma vrăjmaşului, nu le vine îndată frica a doua, ci îi ia în primire o negură şi un întuneric gros de să-1 prinzi cu mîna, fiind plini de mîhnire, de dureri, de amărăciune şi de frica cea dintîi a muncilor veşnice[382]. Şi dacă Domnul Savaot n-ar scurta zilele acestei dureri cu neputinţă de purtat, nu s-ar mîntui niciunul dintre cei ce cad de acolo.

57. Cînd sufletul se ridică deasupra asupririi stăruitoare a gîndurilor pătimaşe, iar văpaia care chinuieşte trupul se stinge, el vede în lăuntru făcîndu-se coborî-rea Duhului Sfînt în noi şi vestindu-ne iertarea păcatelor de mai înainte şi dăruindu-ne nepătimirea. Dar pînă ce simte mirosul acelora, prin supărarea necontenită din partea lor, şi pînă ce ard cele de sub pîntece ale trupului, să ştii că e departe de tine buna

382. Aceştia sînt stăpîniţi timp mai îndelungat de întristare, pentru că au căzut de la gustarea unor realităţi mai înalte, mai dulci, mai spirituale. Deosebirea între ceea ce au trăit şi starea de acum e mult mai mare. Apoi acea cădere a trebuit să aibă pricini mai grele.

mireasmă a Duhului şi eşti înfăşurat întreg în legăturile nedezlegate ale patimilor şi ale simţurilor.

58. «Am văzut sub soare, zice înțeleptul, om soeotindu^se întru sine că e înțelept» (Prov. XXVI, 12). L-am văzut şi eu pe acesta între muritori, încrezîndu-se în faptele lui şi cugetînd lucruri mari despre înțelepciunea omenească, pămîntească şi naturală ; şi nu numai fălindu-se din pricina ei față de cei neînvățați, ci rîzînd şi bătîndu-şi joc şi de învățătorii întru Hristos, ajunşi la fericirea dumnezeiască, pentru cuvîntul lor fără meşteşug şi pentru că n-au căutat să se folosească de culegerile cuvintelor lustruite ale ştiinței din afară, nici nu s-au apucat să împodobească, cu întocmirile lor armonioase, învățăturile lor scrise. Acestuia, care nu ştie că la Dumnezeu nu lustrul cuvintelor, nici sunetul frumos al glasurilor e de preț, ci înțelesul curat şi frumos al gîndurilor, îi voi aduce zicătoarea aceasta : «*E* mai bun un cîine viu, decît un leu mort» (Eccl. IX, 4); şi «o slugă săracă şi înțeleaptă e mai bună decît un împărat bătrîn care nu mai ştie de el» (Eccl. IV, 13).

59. Cumplită şi greu de biruit e patima hulirii. Izvoarele ei sînt în cugetul trufaş al satanei ; şi ea supără pe toți cei ce viețuiesc după Dumnezeu în virtute, dar mai mult pe cei ce-au sporit în rugăciune şi în vederea lucrurilor dumnezeieşti. De aceea trebuie să-şi păzească cu toată străjuirea simțurile şi să fie cu sfială față de toate înfricoşătoarele taine ale lui Dumnezeu şi de rînduielile şi de cuvintele sfinte, şi să ia aminte la apropierea acestui duh. Căci ne întinde curse cînd ne rugăm şi cîntăm şi vomitează uneori prin buzele noastre, cînd nu sîntem atenți, blesteme împotriva noastră şi huliri nebuneşti împotriva lui Dumnezeu celui Prea-înalt, furişîndu-le între stihurile psalmilor şi între cuvintele rugăciunii. Să întoarcem împotriva lui atunci cuvîntul lui Hristos, cînd ne aduce aşa ceva pe buze, sau ne furişează în cuget, spunîndu-i : «Mergi înapoia mea, satano» (Matei XVI, 23), tu cel plin de toată duhoarea şi osîndit la focul cel veşnic; asupra capului tău să se întoarcă hulirea ta. Şi îndată să ne îndeletnicim mintea, pînă la robirea ei, cu un alt lucru dumnezeiesc sau omenesc,

sau să o înălțăm cu lacrimi spre cer şi spre Dumnezeu ; şi aşa cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom izbăvi de povara hulirii.

60. întristarea e o patimă aducătoare de stricăciune în suflet şi în trup, şi atinge pînă şi măduva; dar e vorba de cea a lumii, care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice şi care li se face adeseori chiar pricină de moarte. întristarea după Dumnezeu, care e mîntuitoare şi folositoare, lucrează răbdare în osteneli şi în ispite[383]. Ea desfundă izvorul căinței în cel ce se nevoieşte şi înseteză după dreptatea lui Dumnezeu şi hrăneşte inima lui cu lacrimi, încît se împlineşte cuvîntul lui Da vid: «Ne vei hrăni pe noi cu pîinea lacrimilor, şi ne vei adăpa cu lacrimi, peste măsură» (Ps. LXXIX, 6) [384].

61. întristarea după Dumnezeu însăinătoşează şi aduce puterile sufletului din nou la starea cea după fire din căderea pricinuită lor de lucrarea relelor[385]. Ea subțiază prin lacrimi atît de mult iarna patimilor şi norii păcatului şi-i alungă din văzduhul înțelegător al sufletului atît de mult, încît se face din

383. întristarea după Dumnezeu nu duce la disperare, pentru că nu pierde din ea nădejdea în mila lui Dumnezeu.

384. Căința dusă pînă la lacrimi e un adevărat vin întăritor al sufletului şi o adevărată hrană spirituală, pentru că e o ieşire a sufletului din izolarea lui şi o intrare în legătura cu iubirea nesfîrşită a lui Dumnezeu.

385. Căința are o lucrare de restaurare a firii; e o întoarcere a credinciosului nu numai Ia Dumnezeu cel infinit, ci şi la sinea sa reală indefinită. Căci numai prin sinea indefinită se poate trăi în Dumnezeul cel infinit, sau viceversa.

nou senin în gîndurile minții, linişte pe marea cugetării, bucurie în inimile noastre şi schimbare în înfățişarea feței noastre. Privind la aceasta, cei ce văd bine, odihnindu-şi pe ea ochii şi sufletul, strigă cu David: «Aceasta e schimbarea dreptei celui Preaînalt» (Ps. LXXVI, 11).

62. Nu primi gîndurile bănuitoare ce ți se seamănă pe furiş împotriva aproapelui; căci sînt mincinoase, pierzătoare şi cu totul înşelătoare. Şi să ştii că prin aceasta dracii încearcă să împingă în prăpastia pierzării sufletele celor ce-au sporit în virtuți. Căci nu pot să trimită pe careva dintre cei ce se nevoiesc, în adîncul osîndei şi al păcatului cu fapta, de nu-1

vor putea prinde să-1 înduplece la bănuieli rele față de aproapele, din pricina purtărilor din afară ale lui. Aducîndu-1 pe acesta astfel sub judecată şi în căderea păcatului, îl face să fie osîndit împreună cu lumea, după cuvîntul Scripturii: «Dacă ne-am judeca pe noi înşine, nu am fi judecați; judecați însă, sîntem povățuiți de Domnul, ca să nu fim osîndiți împreună cu lumea» (1 Cor. XI, 31).

63. Cînd din negrijă dăm dracilor putință să grăiască la urechea noastră bănuieli împotriva fraților, lă-sînd fără pază mişcările ochilor, sîntem împinşi de ei să osîndim uneori chiar şi pe cei desăvîrşiți în virtute. Căci dacă cel ce priveşte bucuros, cu fața zîmbitoare şi e gata să vorbească cu oricine, îți pare că s-ar învoi uşor cu plăcerile şi cu patimile, îl vei socoti şi pe cel ce priveşte grav şi serios, plin de mîndrie şi de mînie. Dar nu trebuie să luăm aminte la înfățişările oamenilor. Căci judecata tuturor greşeşte în privința acestora. Fiindcă sînt multe deosebiri între firile, deprinderile şi întocmirile trupeşti ale oamenilor. Numai aceia le pot pătrunde şi judeca după cuviință, care au dobîndit prin multă căință ochiul curat al sufletului şi au sălăşluit în ei lumina nemărginită a vieții în Dumnezeu. Numai lor li s-a dat să vadă şi tainele împărăției lui Dumnezeu[386].

64. Cînd ne-am făcut lucrători ai faptelor păcătoase ale trupului, slujind poftei contrare firii şi mîniei sufletului, ne-am întinat trupul cu urmările ce decurg din păcate, ne-am întunecat sufletul cu fierea mîniei şi ne-am înstrăinat de Fiul lui Dumnezeu. Drept aceea trebuie să curățim întinăciunea care a curs din păcatul trupului, prin curgerea lacrimilor ființei noastre, ca trupul pe care l-a spurcat plăcerea prin curgerea fi-rească, să fie curățat iarăşi de durerea întristării prin curgerea firească a lacrimilor; iar întunericul sufletului, cel din amărăciunea mîniei, să-1 alungăm prin lumina căinței, şi prin dulceața dragostei de Dumnezeu să ne unim iarăşi cu Cel de

386. Cei ce au viața în Dumnezeu au în El o lumină nemărginită şi sînt în stare să vadă prin ea în mod nuanțat toată complexitatea stărilor sufleteşti ale semenilor lor.

387. Păcatul face să se murdărească chiar sîngele trupului nostru prin sucurile naturale exagerate ce le exală. El e curățit prin lacrimile de căință care ies tot din firea trupului nostru, dar dintr-o stare carată a lui, sau orientată spre curățire. Sînt altele sucurile puse în mişcare de simțirea plăcerii şi altele cele puse în mişcare de simțirea durerii. Durerea este purificatoare, spre deosebire de voluptate, pentru că durerea e opusă plăcerii.

care ne-am înstrăinat prin acelea[387].

65. Precum întinăciunea din plăcere are ca premergătoare dragostea satanică, spre ducerea pînă la capăt a stricăciunii, aşa curăţirea prin întristarea dureroasă are ca premergătoare căldura inimii spre deplinătatea plînsului şi a lacrimilor. Iar aceasta se întîmplă prin iconomia lui Dumnezeu, ca lepădînd şi curăţind prin ostenelile durerii osteneala plăcerii, şi prin curgeri de lacrimi curgerea preaîntinată a trupului, să ştergem întipăririle urîte din minte şi chipurile necuvenite din suflet şi să-1 facem mai strălucitor prin frumuseţea cea firească[388].

66. Precum desfrînatul aflat sub lucrarea duhului rău îşi rodeşte ca plată voluptatea trupului şi prin ea întinăciunea, aşa cel aflat sub lucrarea Duhului Sfînt îşi rodeşte ca plată bucuria sufletului şi prin ea bunătăţile: curăţia din lacrimi, naşterea din nou şi unirea cu Dumnezeu.

67. Două sînt în noi curgerile naturale care pornesc din însăşi fiinţa noastră : a seminţei şi a lacrimilor. Prin cea dintîi ne întinăm haina sufletului, prin lacrimi o curăţim iarăşi. De aceea e neapărat de trebuinţă să spălăm întinăciunea care vine din fiinţa noastră, prin lacrimile care vin din aceeaşi fiinţă. Căci altfel este cu neputinţă să curăţim întinăciunea care vine din fire.

68. Toată aplecarea sufletului care păcătuieşte, mişcată în chip necuvenit, nimiceşte rodul ostenelii lui printr-o plăcere scurtă. Dar tot sufletul care se cură-ţeşte de obişnuinţa şi de aplecarea rea îşi prelungeşte ostenelile într-o plăcere şi bucurie îndelungată. Şi e de mirare cum o plăcere, înăbuşind altă plăcere, îndulceşte durerea născută din plăcere[389].

69. Uneori, din curgerea lacrimilor, vine în simţirea

388. Eliminarea necurăţiei din trup, prin osteneli dureroase şi prin lacrimi, are ca efect ştergerea chipurilor întinate din minte. Căci necurăţia din sînge întreţine acele chipuri întinate din minte. Ele redau strălucirea frumuseţii naturale a minţii. Căci mintea e prin natură luminată de lumina dumnezeiască, în a cărei infinitate se mişcă. Nichita se dovedeşte prin importanţa ce o dă întristării şi lacrimilor, ca mijloc de curăţire, ucenic fidel al dascălului său, sfîntul Simeon Noul Teolog.

289. Aci e redată învăţătura sfîntului Maxim Mărturisitorul despre durerea ce se naşte din plăcere şi despre plăcerea prin care omul caută să iasă din durere (*Răspunsuri către Talasie,* 21, în *Filocalia românească,* voi. III, p. 62 ş.u.). Dar Nichita Stithatul pune în relief şi plăcerea spirituală ce urmează durerii. Apoi menţionează lungimea bucuriei ce urmează durerii şi scurtimea plăcerii care nimiceşte rodul unor osteneli îndelungate.

înțelegătoare a inimii, amărăciune şi durere; alteori, veselie şi bucurie. Cînd ne curățim prin pocăință de veninul şi de întinăciunea păcatului prin căldura focului din care ies după cuviință lacrimi înväpăiate de focul dumnezeiesc şi sîntem loviți în cuget ca de nişte ciocane grele de suspinele pornite din adîncul inimii, simțim cu mintea şi cu simțirea amărăciune şi durere. Dar cînd, curățiți îndeajuns prin astfel de lacrimi, ajungem la eliberarea de patimi, atunci, mîngîiați de Duhul dumnezeiesc ca unii ce am dobîndit inima senină şi curată, lacrimile pricinuitoare de bucurie ale umilinței ne umplu de o bucurie şi de o dulceață de negrăit.

70. Altele sînt lacrimile din pocăință şi altele cele din umilința inimii. Cele dintîi sînt ca un rîu care dă-rîmă şi duce toate întăriturile păcatului. Cele de-al doilea vin ca o ploaie pe pajiştea sufletului şi ca o rouă pe plante, hrănind spicul cunoştinței, înmulțindu-1 şi fă-cîndu-1 plin de rod[390].

71. Nu orice lacrimă este şi umilință. Ci e o mare depărtare între lacrimi şi umilință. Căci lacrima vine din părerea de rău pentru purtări greşite şi din amintirea vechilor căderi ale sufletului, ca un foc şi ca o apă fierbinte ce curăță inima. Iar umilința coboară de sus, din roua mîngîietoare a Duhului, spre mîngîierea şi înviorarea sufletului care a intrat cu căldură în adîncul smeritei cugetări şi a primit vederea luminii neapropiate[391]. Ea strigă cu bucurie către Dumnezeu, ca Da-vid: «Am trecut prin foc şi prin apă şi ne-ai scos pe noi întăriți» (Ps. LXV, 12).

72. Am auzit zicîndu-se că nu poate ajunge cineva la deprinderea virtuții fără retragerea în singurătate şi fără fuga

390. Lacrimile pocăinței au în ele amintirea păcatului, deci ceva dureros în ele. Dar tocmai prin aceasta surpă întăriturile păcatului. Cele ale umilinței sînt expresia unei topiri a inimii smerite în ambianța iubirii lui Dumnezeu.

391. Spiritualitatea bizantină din vremea aceea făcea o deosebire între «pocăință» ((AETâvotct) şi «umilință» (xaTâvo£ts'). Cea dintîi e însoțită de frică şi de durere şi curăță păcatul; cea de a doua e însoțită de bucuria prezenței Duhului mîngîietor şi a vederii luminii dumnezeieşti. Fiecare din ele e însoțită de altfel de lacrimi. Cea dintîi se arată pe o treaptă inferioară, ca un mijloc de ieşire din starea de păcat; cea de a doua pe treapta superioară a experienței iertării primite şi a dulcii uniri cu Dumnezeu.

392. Virtuțile sînt sădite ca virtualități în fire sau în puterile firii noastre. Dar sînt sădite ca aspirații ale ei spre Dumnezeu, deci ca legături de actualizat şi de dezvoltat ale omului cu Dumnezeu, care chiar prin aceasta se bucură, cînd omul face eforturi în acest sens, ajutat de harul lui Dumnezeu.

393. Este de remarcat legarea cuvîntului: «împărăția cerurilor este în lăuntrul vostru» cu ideea despre aflarea ei virtuală în firea noastră însăşi, sau cu ideea despre restabilirea şi-dezvoltarea firii noastre cu ajutorul harului dumnezeiesc.

în pustiu şi m-am mirat : cum au socotit ei să mărginească într-un loc pe Cel nehotărnicit? Căci deprinderea virtuţii este readucerea puterilor sufletului la străvechea lor nobleţe şi întîlnirea virtuţilor generale în lucrarea cea după fire. Iar acestea nu ne vin din afară ca nişte adausuri străine, ci cresc în firea noastră de la creaţie ca o simţire dumnezeiască şi mintală [392]. Şi mişcaţi prin ele potrivit cu firea intrăm în împărăţia cerurilor, care este în lăuntrul nostru, după cuvîntul Domnului (Luca XVII, 21)[393]. Dacă e aşa, e de prisos pustiul şi putem intra în împărăţia cerurilor şi fără el, prin pocăinţă şi prin toată paza poruncilor lui Dumnezeu, ceea ce se poate face în tot locul stăpînirii Lui. Căci zice dumnezeiescul David: «Bine cuvintează suflete al meu pe Domnul, în tot locul stăpînirii Lui» (Ps. Cil, 22).

73. Cel ce, în mijlocul taberei împărăteşti, sprijinit de generali şi de căpetenii de oaste, şi îmbărbătat de ei, nu poate să dovedească vreo vigoare şi vreo vitejie în lupta împotriva vrăjmaşilor, sau să răpună măcar pe vreunul dintre ei, cum va lupta singur şi în mijlocul multor zeci de mii de vrăjmaşi şi cum va putea arăta vreo ispravă ostăşească, lipsit fiind de experienţa războiului? Iar dacă aceasta este cu neputinţă în cele omeneşti, cu atît mai mult în cele dumnezeieşti. Căci cum va cunoaşte, fugind în pustiu, năvălirile dracilor şi tă-bărîrile nevăzute şi nearătate ale patimilor? Sau cum va porni război împotriva lor, de nu se va fi deprins mai înainte cu tăierea voii, în mijlocul obştii de fraţi, sub un povăţuitor încercat într-un astfel de război nevăzut şi mintal? Iar dacă aceasta este cu neputinţă, cu neputinţă este fără îndoială unuia ca acesta şi să lupte pentru alţii şi să înveţe pe alţii meşteşugurile luptei împotriva vrăjmaşilor nevăzuţi[394].

74. Scoate de la tine osînda nepurtării de grijă şi dispreţuirea poruncilor lui Dumnezeu. Alungă iubirea de sine şi porneşte fără cruţare împotriva trupului. Caută dreptăţile Domnului şi mărturiile Lui. Dispreţuieşte slava şi necinstirea. Urăşte poftele plăcerii trupului. Fugi de saturare, prin care se

394. încă din secolul IV se cerea celui ce voia să se desăvîrşească, să se nevoiască întîi multă vreme în obşte şi numai după aceea să se pustnicească. Nu-şi poate slăbi cineva patimile, dacă n-are ocazie să le înfrîneze între cameni. Apoi el află în oameni şi un ajutor, un sfat şi un prilej de făptuire a celor bune.

395. Trebuie căutate pătimirile dureroase fără de păcat şi combătute patimile de plăcere şi păcătoase.

396. Totul trebuie să sfîrşească în apostolat. Nevoinţa este un mijloc spre el.

aprind cele de sub pîntece. îmbrăţişează sărăcia şi neplăcuta pătimire. Stai împotriva patimilor[395]. întoarce-ţi simţirile spre cele din lăuntru ale trupului. Apleacă-te în lăuntru spre lucrarea celor bune. Fă-te surd faţă de lucrurile omeneşti ; deşartă-ţi toată puterea în lucrarea poruncilor. Plîngi, culcă-te pe jos, posteşte. Pătimeşte cele grele, linişteş-te-te, cunoaşte cele din urmă şi nu cele din jurul tău, ci pe tine însuţi; ridică-te mai presus de micimea celor văzute. înalţă-ţi ochiul minţii spre vederea lui Dumnezeu şi priveşte mărirea Domnului din frumuseţea celor văzute. Iar coborîndu-te de acolo, tălmăceşte fraţilor tăi cele ale vieţii veşnice şi tainele împărăţiei lui Dumnezeu. Acesta este rodul fugii de oameni, prin nevoinţă desăvîrşită şi sfîrşitul petrecerii în pustiu[396].

75. De vrei să vezi bunătăţile ce le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El, mută-te în pustiul lepădării de voia ta şi fugi de lume. Dar care este această lume? Pofta ochilor trupului, trufia gîndurilor şi amăgirea celor văzute. De vei fugi de această lume, îţi va răsări ţie lumina de dimineaţă, vei vedea viaţa în Dumnezeu şi-ţi vor izvorî curînd leacurile sufletului tău, adică lacrimile. Te vei schimba cu schimbarea dreptei Celui Preaînalt şi de atunci nu se va mai apropia de cortul tău biciul patimilor. Şi aşa, petrecînd în mijlocul lumii şi al poporului, vei fi ca unul ce petrece în pustiu şi nu vede om. Iar de nu vei fugi aşa de lumea aceasta, nu-ţi va aduce nimic fuga de lumea văzută pentru de-săvîrşirea virtuţilor şi unirea cu Dumnezeu[397].

76. A te face monah nu înseamnă a ieşi dintre oameni şi din lume, ci a te părăsi pe tine, ieşind din voile trupului şi plecînd în pustiul patimilor [398]. Căci dacă s-a spus către acel mare bărbat : «Fugi de oameni şi te vei mîntui» (lui Avva Arsenie), i s-a spus în acest înţeles. Căci şi după ce a fugit, el locuia între oameni şi petrecea în cetăţi şi vieţuia împreună cu ucenici. Căci fugind cu mintea cu toată sîrguinţa, nu se vătăma cîtuşi de puţin de petrecerea cu oamenii. Un altul dintre cei mari striga ieşind din adunare : «Fugiţi fraţilor !». Dar întrebat de cine să fugă, arăta gura.

397. In cap. acesta, ca şi în cap. 72, 76 şi 77, fuga de lume e considerată nu fuga exterioară de lume, ci detaşarea de ceea ce e rău în ea.

398. Adică în golul de patimi sau în lipsa de patimi.

77. Locuirea la un loc cu alții este mai sigură decît singurătatea. Despre trebuința locuirii la un loc, e martor cuvîntul sfințit al lui Iisus şi Dumnezeu : «Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor» (Matei XVIII, 20). Iar despre primejdia singurătății, Solomon zice : «Vai celui singur, că atunci cînd va cădea, nu este cine să-1 ridice pe el» (Eccl. IV, 10). Pe cei ce-L laudă pe Dumnezeu în iubire şi în bună înțelegere, îl laudă şi David zicînd : «Fericit poporul care cunoaşte cîntec de trîmbiță»

(Ps. LXXXVIII, 16). Iar locuirea împreună o laudă zicînd : «Iată ce bine şi ce frumos este să locuiască frații împreună» (Ps. CXXXII, 1). De asemenea şi între ucenicii Domnului era un singur suflet şi o singură inimă (Fapte IV, 26). Dar şi coborîrea lui Dumnezeu la noi nu s-a făcut în pustiu, ci în cetăți şi în mijlocul oamenilor păcătoşi. Deci e trebuincioasă buna înțelegere a unei viețuiri la un loc şi e primejdioasă singurătatea.

78. E de trebuință să vină smintelile, zice Domnul, dar vai celui prin care vine sminteala (Matei XVIII, 7). Acesta e cel ce, pierzînd evlavia şi umblînd în obştea fraților în disprețul de Dumnezeu şi fără frică de El, dă multora din cei mai simpli pricini de sminteală : pe de o parte prin fapte, prin înfățişările feții şi prin purtările necuvenite, iar pe de alta prin cuvinte şi convorbiri stricăcioase, surpînd suflete şi purtări bune.

79. Cel ce păzeşte poruncile lui Dumnezeu nu se face piatră de poticneală oamenilor, pentru că nu este sminteală nici în el. Căci «cei ce iubesc legea Ta, au pace multă şi nu este în ei sminteală» (Ps. CXVIII, 165). Şi în acela este lumină, sare şi viață, după cuvîntul Domnului : «Voi sînteți lumina lumii şi sarea pămîntului» (Matei V, 13—14). Lumină, pentru că e virtuos cu viața, luminos cu cuvîntul şi înțelept cu cugetul. Sare, pentru că e bogat în cunoştința dumnezeiască şi puternic în înțelepciunea lui Dumnezeu. Viață, pentru că prin cuvintele lui învie pe cei omorîți de patimi şi-i ridică din iadul deznădejdii. Prin lumina faptelor sale de dreptate luminează înaintea oamenilor şi-i luminează pe ei înşişi : prin dulceața şi sarea cuvintelor sale îi strînge din mole-şeală şi-i izbăveşte de

putreziciunea patimilor. Iar prin viața cuvintelor sale dă viață sufletelor omorîte de păcat.

80. Patima slavei deşarte este o furcă cu trei coarne : al părerii de sine, al slavei deşarte şi al mîndriei. E o furcă încălzită şi înroşită de draci. Dar cei ce sălăşluiese în cortul Dumnezeului cerului o dau pe față şi-i rup coarnele. Ei se ridică mai presus de acestea prin smerita cugetare şi se odihnesc lîngă pomul vieții[3"].

81. Cînd acest drac necurat şi foarte viclean te va momi pe tine, care ai sporit în virtute, cu înălțime de scaune, adueîndu-ți în amintire şi înălțîndu-ți lucrarea, ca pe una mai presus de a altora, ba şoptindu-ți că eşti destoinic să călăuzeşti şi suflete, prinde-1 pe el cu mintea şi nu-1 lăsa să scape, dacă ai luat putere de sus să faci aceasta. Şi prinzîndu-1, du-te cu gîndul la vreun lucru netrebnic pe care l-ai făcut şi dezvăluindu-1 pe acesta înaintea lui, zi către el : «Oare cei ce fac unele ca acestea sînt vrednici să urce la un asemenea scaun de conducere şi ți se pare destoinic să povățuiască suflete şi să le aducă mîntuite lui Hristos ? Dacă tu zici acestea, am tăcut». Deci neavînd acela ce să-ți răspundă, se va mistui ca fumul de ruşine şi nu te va mai supăra cu atîta putere. Iar dacă nu este în viața ta mai presus de lume vreo faptă sau vreo lenevie netrebnică, pune-te față în față cu poruncile şi cu patimile Domnului şi vei afla că-ți lipseşte atît de mult din desăvîrşire, cît îi lipseşte unui lac ca să fie mare. Căci dreptatea oamenilor e atît de mult mai prejos decît dreptatea lui Dumnezeu, pe cît e de mult pămîntul în privința măririi mai prejos de cer şi țintarul mai prejos de leu.

82. Cel rănit în adînc de dragostea lui Dumnezeu are puterea trupului cu mult mai prejos de voința lui. Căci voința lui nu se poate sătura de ostenelile şi de sudorile nevoinței, fiind asemenea celor foarte însetați, care nu-şi pot stîmpăra setea arzătoare, ci toată ziua şi toată noaptea însetează să ostenească, dar e biruit de lipsa de putere a trupului [40°]. Socotesc că şi mucenicii lui Hristos, stăpîniți de această putere

399. Adică lingă Hristos; se odihnesc în iubirea nesf îrşită a lui Hristos, nemaiavînd unde să înainteze. Hristos- e pomul vieții, prin iubirea Sa care nu se epuizează niciodată, căci iubirea dă viață. A se observa şi aci darul poetic al lui Nichita.

(patos) mai presus de fire, n-au simţit chinurile şi nu se puteau sătura alipin-du-se de ele, ci biruindu-se pe ei înşişi prin dragostea fierbinte de Dumnezeu, se vedeau totdeauna rămaşi în urmă faţă de dorinţa arzătoare de a pătimi.

83. Cel ce se măsoară pe sine în oarecare chip cu vreunul dintre fraţii ce se nevoiesc împreună cu el, şi-a ieşit din minţi fără să bage de seamă, şi umblă pe o cale străină de Dumnezeu. Unul ca acesta sau nu s-a cunoscut pe sine, sau s-a abătut de la calea ce duce spre ceruri. Pe aceasta aleargă cu cuget smerit cei sîrguincioşi şi prin ea, ridicîndu-se deasupra curselor vrăjmaşului, înaintează în văzduhul cunoscut cu mintea, pe aripile nepătimirii, şi petrec în locuri primăvăratice luminoase, împodobiţi de o cugetare cumpătată.

84. Cel ce e plin de mîndrie şi-şi amăgeşte mintea cu închipuirea de sine nu va dobîndi niciodată harul smereniei, în lumina umilinţei inimii[401], prin care se dă lumina înţelepciunii lui Dumnezeu celor zdrobiţi cu inima, după cuvîntul: «întru lumina Ta vom vedea lumină» (Ps. XXXV, 10). Pe acela îl va acoperi noaptea patimilor, în care umblă toate fiarele pădurii firii omeneşti şi vulpile părerii de sine [402], adică dracii slavei deşarte şi ai curviei, care caută răcnind pe cineva să înghită (1 Petru V, 8) şi să-1 scufunde în adîncul deznădejdii.

85. Traiul şi viaţa de aici se face o mare a răutăţilor celui ce vieţuieşte după oameni şi e mişcat de duhui părerii de sine ; ea o mare care învăluie şi înghite puterea înţelegătoare a sufletului cu talazurile sărate ale plăcerilor şi izbeşte cu

400. Nichita vede iubirea de Dumnezeu la baza tuturor ostenelilor nevoinţii. Iubirea e de la început ca o forţă susţinătoare în aceste nevoinţe ; ea le dă putere. Nevoinţele nu sînt prin urmare un efort aspru, încruntat şi pur omenesc, ci sînt însufleţite de har şi de bucurie. Iubirea de Dumnezeu, hrănită din iubirea lui Dumnezeu faţă de noi, e o revărsare de putere, niciodată epuizată, pentru voinţa de a face tot mai mult pentru Dumnezeu şi pentru aproapele.

401. Umilinţa inimii se iveşte dintr-o vedere a măririi de necuprins a lui Dumnezeu, de aceea este totodată o lumină.

402. Părerea de sine pentru virtuţi e vicleană ca o vulpe.

valurile sălbatice ale patimilor cele trei părţi ale sufletului, înfuriate de duhurile răutăţii. Ea se înalţă ca o primejdie înspăimîntătoare şi-1 aruncă în cea mai mare deznădejde, cînd

vederea lui şi cîrma sufletului e sfărîmată de plăcerile trupului, iar mintea cîrmace se scufundă în adîncul păcatului şi în moartea duhovnicească. Dar cînd el a ajuns în adîncul smereniei, marea răutăţilor îşi linişteşte valurile, dăru-indu-i pacea, iar talazurile sărate ale plăcerilor îşi preschimbă valurile în ploi de lacrimi şi le preface în bucuria umilinţei luminoase.

86. Cel ce a slujit pînă la saturare plăcerilor trupului şi faptelor lui, are trebuinţă şi de saturarea cu ostenelile nevoinţei, în sudorile grelei pătimiri. în felul acesta, vei alunga saturarea prin saturare, plăcerea prin **durere,** tihna prin ostenelile trupului şi vei afla saturarea veseliei şi a bucuriei spre odihnă. Prin aceasta te vei desfăta şi de curăţia bunei miresme şi a nevinovăţiei şi te vei bucura de plăcerea de negrăit a roadelor nemuritoare ale Duhului. Căci şi în cazul petelor de pe haine obişnuim să folosim mijloace potrivite cu ele pentru curăţirea lor, cînd sînt stricate rău de pete [403].

87. Bolile sînt folositoare celor începători în viaţa virtuoasă. Ele fac trupul neputincios, ca să-1 ajute în
> vestejirea şi în slăbirea aprinderii aflătoare în el; iar cugetul pămîntesc al sufletului îl subţiază, în vreme ce-i întăresc şi îi împuternicesc curajul, de poate spune după dumnezeiescul apostol: «Cînd sînt slab, atunci sînt tare» (2

403. Mijloacele de curăţire trebuie să aibă o putere contrară mai tare cu petele păcatelor. Străduinţele de curăţire trebuie să fie tot pe atît de îndelungate şi de tari, pe cît sînt păcatele. Desigur aceasta nu exclude ajutorul harului. Căci aceste străduinţe nu s-ar putea face fără har. .^j&âatftlMI

Cor. XII, 10). Dar pe cît sînt de folositoare bolile acestora, pe atît de vătămătoare sînt ele celor ce-au sporit în ostenelile virtuţilor şi s-au ridicat deasupra simţurilor şi au ajuns la vederi cereşti. Căci îi întrerup de la îndeletnicirea cu cele dumnezeieşti, le îngroaşă prin dureri şi greutăţi partea înţelegătoare a sufletului, o tulbură cu norul descurajării şi usucă lacrimile umilinţei cu seceta durerilor [404]. Aceasta o ştia şi Pavel, care cultivând cu înţelepciune

darul dreptei socoteli, zice : «îmi asupresc trupul cu deprinderile durerilor şi-1 cîr-muiesc ca pe un rob, având grijă de el, ca nu cumva, după ce am vestit altora, să ajung eu însumi de lepădat» (1 Cor. IX, 27).

88. Bolile se nasc în mulți adeseori din pricina hră-nirii fără rînduială şi mereu schimbate. Căci aceştia aci întind înfrînarea pînă la flămînzirea cea mai de pe urmă şi se predau unor osteneli virtuoase fără măsură şi fără dreaptă socoteală, aci trec la mîncare fără măsură şi la saturarea care e duşmanul firii. Deci e de trebuință infrinarea celor incepători in virtute şi celor ce şi-au dus nevoințele pină dincolo de mijloc, ajungând la treapta cea mai inaltă a vederii. Căci ea e maica sănătății, e prietena curăției şi însoțitoarea cea bună a smeritei cugetări.

89. Cunoaşte că nepătimirea este îndoită şi se naşte în chip îndoit în cei ce se sîrguiesc. Nepătimirea primă se iveşte în cei sîrguincioşi la sfîrşitul înțelepciunii prin fapte. Ea sporind în chip felurit prin ostenelile ne-voinței celei după lege, omoară patimile şi opreşte pornirile păcătoase ale trupului şi mişcă puterile sufletului spre ceea ce e potrivit cu firea, iar mintea o readuce la cugetarea cu Înțelepciune la cele dumnezeieşti. A doua nepătimire, care e mai desăvârşită, se iveşte in chip înțelept în aceia la începutul contemplației naturale [405]. Aceasta, înălțîndu-se de la liniştea duhovnicească

404. Aşadar nu se urmăreşte cu orice preț aducerea trupului la neputință, ci mai degrabă un echilibru între vigoarea lui şi vigoarea sufletului.

a gîndurilor din minte la starea de pace a minții, o face pe aceasta atot-străvăzătoare şi atot-înainte-văzătoare: atot-străvăzătoare în lucrurile dumnezeieşti, în vederile celor mai bune şi în descoperirea tainelor lui Dumnezeu ; atot-înainte-văzătoare în lucrurile omeneşti, care vin de departe şi au să se întîmple în viitor [406]. Dar în aceste două nepătimiri este unul şi acelaşi Duh care lucrează, înfrînînd şi stăpînind în cea dintîi, şi eliberînd spre viața veşnică în cea de-a doua, cum zice Pavel (1 Cor. XII, 11).

90. Cel ce s-a apropiat de hotarele nepătimirii, do-bîndind vederi drepte despre Dumnezeu şi despre firile lucrurilor, şi înălţîndu-se de la frumuseţea făpturilor, pe măsura curăţiei lui, spre Făcător, primeşte revărsările de lumină ale Duhului. Şi avînd păreri bune despre toţi, cugetă pururea cele bune despre toţi [407]. El îi vede pe toţi sfinţi şi curaţi şi rosteşte judecata cea dreaptă despre lucrurile dumnezeieşti şi omeneşti. Nu iubeşte nimic din cele pămînteşti ale lumii, atît de căutate de oameni.

Dezbrăcat cu mintea de simţirea a toată lumea, se înalţă spre

405. Contemplaţia naturală e vederea raţiunilor dumnezeieşti ale lucrurilor din natură şi prin aceasta vederea lor curată şi înţelegerea lor plină de taină în infinitatea lui Dumnezeu, după cîştigarea primei nepătimiri, adică după ce credinciosul nu mai priveşte cu lăcomia care mărgineşte lucrurile şi cu ispita care vrea să le stăpînească ca obiecte de sine stătătoare şi care-i pot aparţine exclusiv.

406. Pacea minţii e o treaptă mai înaltă decît liniştea gîndurilor. Gîndurile se pot mişca liniştit, într-o anumită armonie între ele, dar mintea încă nu e liberă de ele. Dar pacea minţii, la rîndul ei, nu e o pasivitate egală cu moartea. Avînd pace din partea gîndurilor, mintea străvede tainele vieţii dumnezeieşti şi vede înainte cele viitoare. Căci vede în Dumnezeu nu numai ce este, ci şi spre ce se va dezvolta creaţia. Ea vede dinainte ce se va întîmplă cu cel ce înaintează spre Dumnezeu şi cu acela pe care îl vede că nu înaintează spre El. Toate acestea ţin de nepătimirea minţii, care e mai presus de nepătimirea trupului. Ţin de nepătimirea minţii, pentru că în această stare mintea, ne-maifiind ocupată de gîndurile mărginite, vede în legătură cu indefinitul ei infinitatea dumnezeiască.

407. Privind curat lucrurile, adică privindu-le în Dumnezeu, deci nu ca obiecte ale lăcomiei sale egoiste, nu poate privi decît curat şi pe oameni. Nu-i priveşte nici pe ei cu lăcomie, sau cu duşmănie, lucrurile i-au devenit medii transparente ale subiectelor umane privite curat şi a tainei lor indefinite în infinitul dumnezeiesc.

ceruri şi spre Dumnezeu, curăţit de tot noroiul şi liber de toată robia [408]. El e dăruit întreg bunătăţilor lui Dumnezeu cunoscute cu mintea, aflîndu-se numai în Duh, şi vede frumuseţea dumnezeiască şi pătrunde în chip dumnezeiesc, într-o negrăită tăcere şi bucurie, în locurile dumnezeieşti ale fericitei slave a lui Dumnezeu. Schimbat în toate simţirile, petrece printre oameni în chip nematerial ca un înger, deşi se află în trup material.

91. Scriptura cunoaşte şi pentru nevoinţă cinci simţuri : privegherea, cugetarea, rugăciunea, înfrînarea şi liniştirea. Cel ce şi-a unit cu acestea simţurile trupului, împreunîndu-şi vederea cu privegherea, auzul cu cugetarea, mirosul cu rugăciunea, gustul cu înfrînarea şi pipăitul cu liniştea, îşi curăţeşte repede mintea sufletului său şi, subţiind-o prin acestea, o face nepătimitoare şi străvăzătoare[40fl].

92. Mintea nepătimitoare este aceea care stăpîneşte patimile sale şi s-a ridicat mai presus de întristare şi de bucurie, încît nu se mai întristează nici de supărările din necazuri, şi nu se mai revarsă nici în bucuria mulţumirii ; ci în necazuri îşi ţine sufletul în bucurie, iar în clipele de fericire şi-1 ţine înfrînat şi nu-1 lasă să iasă din dreapta măsură[410].

408. Liber de toată robia patimilor, a lăcomiei, a invidiei, a prejudecăţilor, care îl ţin în planul lucrurilor mărginite şi-1 mărginesc pe el însuşi şi-1 închid în mărginirea lui. Numai scăpat de aceste mărginiri, el zboară în nesfîrşitul dumnezeiesc.

409. Simţurile sufletului se unesc cum se cuvine cu cele ale trupului mai mult pentru a le înfrîna pe cele din urmă, decît pentru a le potenţa. Dar cu vremea energia simţurilor trupului înduhovnicită întăreşte simţurile sufletului: privegherea vede, meditaţia aude, înfrînarea gustă cele spirituale. Prin toate acestea mintea, subţiindu-se, întrucît s-a eliberat de gîndurile pămînteşti care o îngroşau şi o tulburau, devine liniştită şi transparentă. E liniştită pentru că vede pe Cel Unul, infinit şi liniştit, nemaiavînd lipsă să treacă de la un lucru la altul, nemaifiind îngrijorată de mărginirea lucrurilor pe care trebuie să le depăşească pentru a-şi înmulţi cunoştinţa şi satisface poftele. Dar nu numai energia simţurilor trupului se adaugă la energia simţirii minţii, ci şi invers ; energia simţirii minţii sau a simţurilor sufletului se adaugă la energia simţurilor trupului, întărind-o şi curăţind-o, încît prin aceste simţuri mintea poate străbate la Dumnezeu cel străveziu prin lucruri sau prezent în raţiunile lucrurilor.

93. Furia dracilor e mare împotriva celor ce-au făcut mari sporuri în contemplaţie (în vedere). Ei stau la pîndă ziua şi noaptea împotriva acelora. Ei le stîrnesc ispite cumplite prin cei ce vieţuiesc împreună cu ei, iar prin ei înşişi le prilejuiesc lovituri spre înfricoşare. Sau se năpustesc împotriva lor chiar prin cei ce-i laudă. Căci îi pizmuiesc pentru liniştea lor şi îi supără în felurite chipuri, măcar că nu pot să-i întoarcă la nedreptate pe cei ce s-au predat pe ei lui Dumnezeu. Dacă n-ar fi îngerul Domnului atotţiitorul, care să-i păzească pe ei, nu ar

410. Deci starea aceea nu e una de nesimţire, ci de echilibru, care de aceea poate dura continuu.

411. Duhurile rele lucrează din «văzduh», adică dintr-un «loc» care nu ţine nici de lume, nici de Dumnezeu, ci se intercalează între lume şi Dumnezeu, voind să ne despartă descurajaţi şi de lume şi de Dumnezeu. E un «loc» al nestatorniciei, al inconsistenţei, al nălucirilor, al nemulţumirii cu orice. In acel «loc» caută duhurile rele să ne atragă şi pe noi.

putea scăpa de uneltirile lor şi de cursele morţii.

94. Dacă te nevoieşti pentru înţelepciunea lucrătoare a virtuţii, ia seama cu grijă la uneltirile dracilor pierzători. Căci cu cît înaintezi pe treptele virtuţilor înalte şi cu cît îţi creşte lumina dumnezeiască în rugăciune şi ajungi la descoperiri şi vederi de negrăit prin Duhul, cu atît aceia, văzîndu-te că te ridici spre cer, scrîşnesc din dinţi şi-şi întind cu mai multă sîrguinţă mrejile mult-împletite ale răutăţii lor în văzduhul minţii. Căci atunci nu mai suflă împotriva ta numai dracii poftei şi ai mîniei, iubitori de trup şi asemenea fiarelor sălbatice, ci se vor ridica împotriva ta şi cei ai hulirii prin pizma amarnică. Pe lîngă aceştia se vor ridica, în chip arătat şi nearătat, şi cei din văzduh[411] într-aripînd începătoriile şi stăpîniile, şi luînd, prin imaginaţia lor nematerială, chipul unor vedenii străine şi înfricoşătoare, spre chinuirea ta, cît le este îngăduit. Dar prin lucrarea rugăciunii făcută cu mintea, folosindu-te de privirea trează a minţii şi cugetând la Dumnezeu, cu ajutorul înţelesurilor contemplaţiei naturale a făpturilor, nu te vei teme de săgeata lor care zboară ziua, nici nu vor izbuti să se apropie de cortul tău, fiind izgoniţi de lumina din tine, asemenea întunericului, şi fiind arşi de focul dumnezeiesc.

95. Duhurile răutăţii se înspăimîntă cumplit de harul Duhului dumnezeiesc, mai ales cînd vine cu îmbel-şugare, sau cînd ne curăţim prin cugetare şi rugăciune curată. Necutezînd să se apropie de cortul celor ce sînt luminaţi prin har, încearcă să-i înspăimînte şi să-i tulbure numai prin năluciri şi zgomote înfricoşătoare şi prin glasuri fără înţeles, căutînd să-i depărteze de la fapta privegherii şi a rugăciunii. Iar cînd dorm aceştia, ei stau la pîndă, aducîndu-le visuri mincinoase, necru-ţîndu-le nici cea mai scurtă odihnă din ostenelile lor şi le ia somnul de la gene prin smucituri, făcîndu-le, prin aceste meşteşugiri, viaţa mai ostenitoare şi mai plină de durere.

96. Duhurile întunericului ne apar în trupuri subţiri, cum învăţăm din experienţă, fie că ne produc nălucirea acestora furîndu-ne simţirea, fie că sînt osîn-dite la aceasta prin căderea lor de odinioară. Dar se sîr-guiesc să se împletească cu

412. Duhurile rele, prin căderea lor de lingă lumina dumnezeiască sau de lingă strălucirea ei cea mai intensă, au devenit mai păminteşti,

sufletul care se nevoieşte, cînd trupul slujitor al sufletului se întoarce spre somn. De aceea mi se pare că este o probă pentru sufletul ridicat deasupra puţinătăţii trupului, ca să se arate cum se ridică împotriva lor, cu mînie şi pornire multă, iuţimea şi bărbăţia lui, cînd aceia îl ameninţă cu lucruri înfricoşătoare. Sufletul pătruns de dragostea lui Dumnezeu şi întărit în virtuţile generale nu numai că stă împotriva lor cu mînie dreaptă, ci le şi loveşte, întrucît acestea par să aibă o oarecare simţire, odată ce s-au făcut pămîn-teşti prin căderea de la prima şi dumnezeiasca lumină[412].

97. înainte de a fi izbiţi şi biruiţi, dracii tulbură adesea simţirea sufletului şi răpesc somnul de la gene. Dar sufletul umplut de Duhul Sfînt cu îndrăzneală şi bărbăţie dispreţuieşte năvala şi furia amarnică a acestora şi risipeşte nălucirile lor şi-i fugăreşte pe ei înşişi numai cu semnul de viaţă făcător (al sfintei cruci) şi cu chemarea lui Iisus Dumnezeu.

98. Dacă ai jefuit, cu înţelepciunea lucrătoare, de uneltele lor, duhurile care te războiesc, vezi şi ia aminte dacă te-ai înarmat din toate părţile cu armele Duhului. Doar ştii căror vrăjmaşi le-ai jefuit uneltele. Sînt războinici din lumea cunoscută cu mintea şi netrupeşti. Fiindcă te războieşti fiind încă în trup, sub împăratul Duhurilor şi Dumnezeu, ştii cît de amarnic luptă aceia împotriva ta şi cît de dibaci sînt în meşteşugirile împotriva ta. Făcîndu-te să uiţi de tine în vreme ce te bucuri că i-ai prădat, te vor lua în robie împreună cu uneltele ce li le-ai luat şi-ţi vor umple sufletul de multă amărăciune, sau te vor supune unor ispite grele şi dureroase, care-ţi vor fi ghimpi şi chinuri pentru trup.

99. Un izvor bun nu poate izvorî apă tulbure şi rău mirositoare, duhnind de conţinut lumesc ; nici inima care este în afară de împărăţia cerurilor nu poate izvorî rîuri de viaţă dumnezeiască, care să împrăştie buna mireasmă a mirului duhovnicesc. Oare izvorăşte izvorul din sine şi ceea ce e dulce şi ceea ce-i amar ? (Ia-cob III, 11). Oare poate face mărăcinele măsline, sau măslinul ghindă ? Tot aşa nici izvorul unic al inimii nu poate naşte deodată cuget rău şi cuget bun. Ci omul bun din vistieria bună a inimii sale scoate cele bune, iar cel rău,

pentru a lua forme mai apropiate de trupuri. Ele nu mai au o bucurie pur spirituală. Au căzut în «văzduhul» intermediar dintre spiritualitatea pură şi ordinea apropiată de trupuri.

din vistieria rea a inimii sale scoate cele rele, după cuvîntul Domnului (Matei XII, 35).

100. Precum este cu neputinţă candelei să ardă fără untdelemn şi fără foc şi să lumineze celor din casă, aşa este cu neputinţă sufletului să grăiască limpede cele dumnezeieşti şi să lumineze pe oameni fără Duhul dumnezeiesc şi fără foc. «Căci tot darul desăvîrşit de sus este, pogorînd de la Tine Părintele luminilor», încununînd tot sufletul iubitor de Dumnezeu, «fiindcă la El nu este schimbare, nici umbră de mutare» (Iacob I, 17).

Suta a doua a capetelor naturale : despre curăţirea minţii[413], ale aceluiaşi

1. începutul dragostei de Dumnezeu este dispreţuirea lucrurilor văzute şi omeneşti. Mijlocul ei este curăţirea inimii şi a minţii, din care ne vine dezvăluirea ochilor minţii şi cunoaşterea împărăţiei Cerurilor ascunsă în noi. Iar sfîrşitul ei este iubirea de nereţinut a darurilor mai presus de fire ale lui Dumnezeu şi dorinţa firească a unirii cu Dumnezeu[414] şi a odihnei în El.

2. Unde este iubirea de Dumnezeu şi cultivarea lucrărilor minţii şi împărtăşirea de lumina negrăită, acolo este pacea

413. Prima sută s-a ocupat cu practicarea faptelor prin care se curăţă omul de patimi şi dobîndeşte virtutea *(Capete practice)*, ajungînd la nepătimirea trupească; a doua se va ocupa cu contemplarea raţiunilor dumnezeieşti ale naturii, care presupune o minte curăţită de privirea pătimaşă a lucrurilor; o minte care nu le vede ca obiecte de sine stătătoare şi slujind patimilor. De aceea capetele acestea se numesc «naturale» şi vorbesc despre curăţirea minţii. Fără îndoială această contemplare «naturală» nu se face fără ajutorul Duhului Sfînt. Ea este a doua treaptă a urcuşului duhovnicesc. Dacă prima sută s-a ocupat mai mult cu curăţirea trupului, a doua se ocupă mai mult cu curăţirea minţii sau a înţelegerii lucrurilor în natura lor nestrîmbată de patimi.

414. Firea e înţeleasă ca constituţia cea bună a omului, în care e sădită dorinţa după unirea cu Dumnezeu. Ţine de firea omului să nu fie închis în el însuşi şi într-o relaţie pătimaşă cu lucrurile, ci să se afle în relaţie pozitivă cu Dumnezeu cel personal şi nesfîrşit în iubire. Se arată în acest cap cele trei trepte ale acestei iubiri.

puterilor sufletului, curățirea minții şi sălăş-luirea Sfintei Treimi[415]. «Căci cel ce Mă iubeşte pe Mine, zice, va păzi cuvîntul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi pe el, şi vom veni la el şi Ne vom face locaş în el»-(Ioan XIV, 21).

3. Scriptura cunoaşte trei stări ale vieții: trupească, sufletească şi duhovnicească. Fiecare din acestea are dispoziția ei deosebită şi e cu totul neasemenea celorlalte.

4. Starea trupească a vieții e aplecată întreagă cu totul spre plăcerile şi bucuriile vieții de aici, neavînd în sine nimic nici din starea sufletească, nici din starea duhovnicească, chiar dacă ar vrea să aibă ceva din acelea. Cea sufletească, fiind oarecum la mijloc între păcat şi virtute, caută la grija şi întărirea trupului şi la lauda de la oameni ; ea leapădă, de asemenea, ostenelile virtuții şi aleargă la faptele trupului, nealipindu-se nici păcatului, nici virtuții, pentru pricini opuse. Nu se alipeşte virtuții, pentru asprimea şi osteneala ei şi nu se opune păcatului, pentru a nu pierde laudele oamenilor. Iar starea duhovnicească a vieții nu vrea să aibă nimic din cele două amintite şi nu vrea să se coboare spre nici una din ele, amîndouă rele. Ea e întreagă cu totul liberă şi de una şi de alta. Fiind argintată de aripile dragostei şi ale nepătimirii, zboară deasupra amîndurora, nefă-cînd nimic din cele oprite şi fugind de lucrarea celor lăudate doar ca bune.

5. Cei ce viețuiesc trupeşte şi au în ei cugetul trupesc, fiind cu totul trupuri, nu pot plăcea lui Dumnezeu. Căci sînt întunecați în cugetări şi nepărtaşi de razele luminii dumnezeieşti. Avînd norii patimilor aşezați ca nişte ziduri înalte în fața razelor Duhului, ei rămîn neluminați ; iar simțirile sufletului fiindu-le tocite, nu pot căuta spre frumusețile cunoscute cu mintea ale lui Dumnezeu şi nu pot vedea lumina

415. Iubirea de Dumnezeu nu poate fi decît din iubirea lui Dumnezeu. Iar iubirea lui Dumnezeu este iubirea între Persoanele Sfintei Treimi. Sălăşluirea acestei iubiri în suflet înseamnă sălăşluirea Sfintei Treimi, înseamnă comunicarea cu oceanul infinit al iubirii trăită în cele trei Persoane şi între ele. Unde este această iubire, este şi pace, aşa cum în Sfînta Treime e o pace nesfîrşită.

adevărată a vieții şi nu se pot ridica deasupra micimii celor văzute. Ci căutînd la cele de jos şi fiind reduşi numai la

simțirea celor văzute, leagă demnitatea rațiunii de lucrurile supuse simțurilor şi omeneşti, şi toată lupta le este pentru cele văzute şi stricăcioase, războindu-se întreolaltă pentru ele. Uneori îşi pun pentru ele şi sufletele lor, lipindu-se de bani, de slavă şi de plăcerile trupului şi socotind mare pagubă nedobîndirea acestora. Față de aceştia, cu dreptate s-a spus acel cuvînt proorocesc, ca din partea lui Dumnezeu : «Nu va rămînea Duhul Meu în oamenii aceştia, fiindcă sînt numai trupuri» (Facere VI, 3).

6. Cei ce viețuiesc sufleteşte şi de aceea sînt numiți sufleteşti, sînt ca unii pe jumătate lipsiți de minte şi cu mădularele slăbănogite. Ei nu vor să ostenească pentru virtute şi pentru porunca lui Dumnezeu, dar fug şi de faptele de ocară, pentru slava oamenilor. Fiind stăpâniți însă de iubirea de sine, care hrăneşte patimile stricăcioase, toată grija lor şi-o îndreaptă spre sănătatea şi plăcerea trupului. Ei ocolesc tot necazul, toată osteneala şi toată neplăcuta pătimire pentru virtute, în-grijindu-şi peste trebuință trupul care-i războieşte. Aceasta fiindu-le viața şi purtarea, îşi fac mintea pămîn-tească, îngroşată de patimi şi sînt neprimitori de conținuturi ale minții şi dumnezeieşti, care răpesc sufletul de la cele văzute şi-1 fac să tindă întreg spre ceruri. Iar aceasta o pătimesc, fiind stăpîniți încă de duhul alipirii la cele văzute, ca unii ce-şi iubesc sufletele lor şi aleg să facă voile lor. Căci fiind deşerți de Duhul Sfînt, nu se împărtăşesc nici de darurile Lui. De aceea nu se poate vedea în ei nici roadă dumnezeiască, iubire de Dumnezeu sau de aproapele, sau bucurie în sărăcie şi necazuri sau pacea sufletului sau credința din inimă sau înfrînarea cuprinzătoare sau umilința inimii, sau lacrimile sau smerenia şi mila. Şi toate sînt pline la ei de umflare şi de mîndrie. Din pricina aceasta nu au putere să coboare în adîncimile Duhului, deoarece nu este în ei nici o lumină care să-i călăuzească şi care să le deschidă mintea spre a înțelege Scripturile[416]. Ba nu sufăr să asculte nici pe alții povestind despre ele. Cu dreptate a spus şi despre unii ca aceştia apostolul: «Omul sufletesc nu primeşte cele ale Duhului, căci nebunie îi sînt lui şi nu ştie că legea este duhovnicească şi duhovniceşte se judecă» (1 Cor. II, 14).

7. Cei ce urmează Duhului şi şi-au ales cu totul viața duhovnicească, sînt bine-plăcuți lui Dumnezeu, ca unii ce s-au predat Lui ca nişte nazirei. Aceştia îşi cu-rățesc pururea sufletul prin osteneli şi păzesc poruncile Domnului, dîndu-şi sîngele lor pentru dragostea lui Dumnezeu[417] ; îşi curățesc trupul prin posturi şi privegheri ; îşi subțiază grosimea inimii prin lacrimi, îşi omoară mădularele prin neplăcute pătimiri ; şi îşi umplu mintea de lumină prin rugăciune şi meditație, şi o fac strălucitoare ; iar prin lepădarea voilor lor, îşi desfac sufletele de împătimirea trupească şi se fac întregi numai ai Duhului. De aceea nu numai că sînt cunoscuți ca duhovniceşti, ci sînt şi numiți aşa, pe drept cuvînt, de către toți[419]. Ajunşi la nepătimire şi la dragoste, ei zboară spre contemplarea zidirii şi de acolo iau cunoştința lucrurilor prin înțelepciunea cea ascunsă în Dumnezeu şi dată numai celor ce au ajuns deasupra puținătății trupului[419]. Drept aceea trecînd dincolo de toată

416. Ei n-au adîncime în înțelegere, nu descopere dimensiunile ne-sfîrşite ale vieții şi iubirii dumnezeieşti îndreptată spre oameni. Nu văd nici în Scriptură aceste dimensiuni.

417. Postind, priveghind, ei îşi fac sîngele subțire, ca să nu-i împingă la faptele de poftă şi de mînie care îi leagă de lucruri ca de obiecte şi-i fac să nesocotească realitatea persoanelor nesfîrşit superioare lucrurilor.

418. Duhul Sfînt nu poate sălăşlui într-un trup greu şi stăpînit de impulsuri pătimaşe. Ceea ce e uşor şi subțire trage la ceea ce e uşor şi subțire. Numai ceea ce e subțire e transparent pentru infinitatea Duhului.

simțirea lumii şi ajungînd prin înțelegere luminată la cele mai presus de simțuri, cîştigă putere în cuvînt în mijlocul Bisericii lui Dumnezeu şi a marii adunări a credincioşilor, scot cuvinte bune din inimă curată şi se fac oamenilor sare şi lumină, cum zice şi Domnul către ei : «Voi sînteți lumina lumii şi sarea pămîntului» (Matei V, 13—14) [42°].

8. «Opriți-vă şi cunoaşteți că Eu sînt Dumnezeu» (Ps. XLV, 11). Cuvîntul acesta este al lui Dumnezeu şi el e cunoscut prin faptă de cei ce voiesc. Deci e de folos celui ce s-a lepădat odată de deşertăciunea zgomotoasă şi cumplită a vieții, să cugete cu multă atenție la sine însuşi şi, prin liniştire, la lucrurile din lăuntru, să caute să cunoască pe Dumnezeu în

419. Cunoştința adevărată a lucrurilor e cunoştința sensurilor lor, o vedere a lor în Dumnezeu cel infinit, cauza şi ținta lor; în Dumnezeu în a Cărui infinitate îşi au obîrşia lor şi în a Cărui infinitate îşi vor face vădită la sfîrşit adîncimea lor de înțelesuri.

420. Ei pot vorbi altora despre Dumnezeu, pentru că au cunoscut pe Dumnezeu cu adevărat, pentru că pot descoperi altora realitatea nouă şi nesfîrşită a dumnezeirii, transparentă prin lucruri.

Sine, împărăţia lui Dumnezeu fiind în lăuntrul nostru. Căci numai de va face cineva aşa în lungi răstimpuri de vreme, va putea şterge întipăririle păcatului din suflet şi va putea recîştiga întru curăţia ei străvechea frumuseţe, pentru Cel ce a dat-o.

9. Veninul păcatului adunat în noi fiind mult, e nevoie şi de foc mult care să-1 curețe prin lacrimile pocăinţei şi prin durerile fără de voie ale căinţei şi prin cele de bunăvoie ale ne voinţei. Fiindcă de petele păcatului ne curăţim prin osteneli de bunăvoie sau prin necazuri fără de voie. Dacă premerg cele de bunăvoie, nu vin cele fără de voie. Dar dacă nu lucrează cele de bunăvoie curăţirea părţii din lăuntru a paharului şi a blidului, împlinesc, în chip. mai aspru, cele fără de voie readucerea noastră la starea străveche. Aşa a rînduit Făcătorul [421].

10. îşi rîd de evlavie, dar îşi rîd şi lucrurile de cei ce nu s-au lepădat în chip raţional de ei înşişi şi nu vor să se folosească de învăţător şi de povăţuitor de la început, ci urmează socotinţei lor şi se arată ştiutori în faţa lui [422].

11. Precum nu poate cunoaşte cineva întocmai pricinile aducătoare de boli trupeşti şi leacurile lor, fără multă experienţă a ştiinţei doftoriceşti, aşa nici pricinile bolilor sufleteşti nu le poate cunoaşte fără multă nevo-inţă în privinţa lor. Căci precum poate greşi judecata cu privire la bolile trupeşti şi puţinora le este cunoscută în chip desăvîrşit natura lor, cu care se ocupă ştiinţa doctorilor, cu atît mai mult poate greşi cea cu privire la bolile sufleteşti. Căci cu cît e mai mare sufletul decît trupul, cu atît sînt mai mari şi mai greu de pătruns patimile lui, decît ale trupului văzut de toţi prin simţuri.

421. Deci ne curăţim fie prin înfrînarea de bunăvoie, fie prin răbdarea fără cîrtire şi cu înţelegere a necazurilor ce ne vin. Prin amîndouă străbatem la vederea lui Dumnezeu cel infinit şi a şinei noastre indefinite mai presus de toate lucrurile şi cu neputinţă de pierdut prin necazuri şi greutăţi.

422. Acestora le vin necazurile, prin care se pot curaţi dacă le rabdă fără cîrtire. Prin necazuri îşi rîd oarecum lucrurile de cei ce le-au dat preamulta importanță şi le-au socotit ca ultima realitate, rîzînd de cei ce cunosc realitatea superioară a lui Dumnezeu şi a persoanelor semenilor.

423. Ele au fost sădite în potentă în firea noastră, în aspiraţia ei spre bine, în care e implicată iubirea de persoana lui Dumnezeu şi de persoanele semenilor, deci de infinitatea iubitoare a lui Dumnezeu şi de indefinitul iubitor al persoanelor umane.

12. Virtuțile cuprinzătoare şi începătoare au fost zidite împreună cu firea oamenilor [423]. Din ele se umplu de apă ca din patru izvoare rîurile tuturor celorlalte virtuți şi adapă cetatea lui Dumnezeu, care este inima curată şi mîngîiată prin lacrimi. Cel ce le păzeşte pe acestea neclintite de duhurile răutății, sau cel ce, dacă a căzut, le-a ridicat din nou prin multele osteneli ale căinței, şi-a înălțat sieşi casă şi palat împărătesc, în care îşi face locuința împăratul tuturor, Care împarte şi dăruieşte din belşug darurile Sale cele înalte celor ce s-au împodobit pe ei astfel [424].

13. Scurtă e viața, lung e veacul viitor şi mic e răstimpul vieții de aici. Iar omul, viețuitoarea aceasta mare şi de scurtă vreme, căreia i s-a dat vremea îngustă de acum, e neputincios. Vremea e îngustă, iar omul e slab. Dar cununa care-1 aşteaptă, ca răsplată a luptelor, e mare, deoarece are nenumărate țepuşe care-i primejdu-iesc viața cea atotscurtă[42S].

14. Dumnezeu nu vrea ca lucrarea celor sîrguincioşi să fie nechinuită, ci foarte încercată. De aceea îngăduie focul ispitelor şi retrage puțin harul dat lor de sus şi lasă ca pacea gîndurilor să fie tulburată de duhurile răutății [426] pentru o vreme, ca să vadă aplecarea sufletului, cui se dăruieşte el mai mult ; Lui, Făcătorului şi Binefăcătorului lui, sau simțirii lumii şi lunecuşului în plăceri ? Pe urmă, sau le dă har îndoit, celor ce sporesc în dragostea Lui, sau îi biciuieşte cu aceste ispite şi necazuri pe cei lipiți de lucruri, pînă ce vor cîştiga neplăcerea față de lucrurile văzute şi nestatornice şi vor spăla prin lacrimi amărăciunea de pe urma plăcerilor venite de la ele.

15. Cînd pacea gîndurilor e tulburată de duhurile răutății, îndată sînt trimise fără încetare şi săgețile aprinse ale poftei împotriva minții, care aleargă sprinten spre înălțimi, de către dracii vînători şi iubitori de trup. Iar mintea fiind oprită astfel din mişcarea spre cele de sus, cade în mişcări necuvenite

424. Există aproape o continuitate între virtuți şi har, între efortul de iubire al omului şi iubirea Iui Dumnezeu care întreține acest efort. Harul e în virtuți, virtuțile traduc în ele bunătățile harului. Dreptatea, bunătatea, bărbăția nu se pot cugeta fără un har în ele.

425. Omul e o ființă paradoxală. E mare, căci e însetat de infinit şi-1 poate cuprinde şi de aceea e făcut pentru veşnicie. Dar e slab prin trupul lui şi prin el însuşi. Răbdarea țepuşelor, după sfîntul Pavel (2 Cor. XII, 7), îl întăreşte. Căci în această răbdare are în el puterea lui Dumnezeu.

426. Duhurile răutății sînt duhuri nelinişitite şi aduc nelinişte, pentru că n-au tăria unei existențe nesfîrşite şi plenare în ele însele. Omul e expus şi el acestei nelinişti, echivalentă cu frica, dacă nu se întîlneşte în duhul său cu Dumnezeu, viața nesfîrşită, care i se comunică.

şi amestecate. Şi aşa trupul începe să se răzvrătească fără rînduială împotriva duhului, trăgînd mintea cu gîdiliri şi cu aprinderi şi dorind s-o înmormînteze în groapa plăcerilor. Şi dacă n-ar scurta Domnul Savaot zilele acelea şi dacă n-ar dărui slugilor Sale puterea răbdării, nu s-ar mîntui nici un trup (Matei XXIV, 22).

16. Dracul mult iscusit şi prea viclean al curviei se face unora cădere şi groapă de noroi, altora bici şi ciomag drept, şi iarăşi altora, cercare şi chin sufletului. Cel dintîi lucru poate fi văzut la începătorii care-şi poartă încă jugul nevoinței cu trîndăvie şi fără grijă. Cel de-al doilea, la cei ce se află în mijlocul sporirii în virtute şi se întind spre ea încă cu oarecare lenevire. Iar al treilea, la cei ce şi-au întins aripa minții pînă la contemplare şi s-au săltat bine spre nepătimirea mai desăvîrşită. Deci fiecăruia i s-a rînduit de sus după folosul lui.

17. Cădere şi groapă de noroi se face dracul curviei celor ce străbat viața călugărească cu nepăsare totală. Mădularele acestora sînt aprinse de el în văpaia şi-n pofta curviei şi le aduce prilejuri pentru împlinirea voii trupului, chiar fără unirea cu alt trup. Despre acestea este ruşine a şi gîndi şi a şi grăi. Aceştia sînt nebuni cu trupul, după cum s-a spus, şi mănîncă roadele plăcerii sărate şi ochii lor sînt plini de întuneric, iar la cele mai înalte, pe drept cuvînt, nu ajung. Tămăduirea lor, dacă o voiesc, stă în focul pocăinței şi în zdrobirea inimii curate. Aceasta aduce scăparea de cel rău şi curăță sufletul de pete şi-**1** face moştenitor al milei lui Dumnezeu, înțeleptul Solomon, dîndu-ne să înțelegem aceasta, a zis : «Leacul opreşte păcate multe» (Eccl. X, 4).

18. Bici şi ciomag se face, cu dreptate, acest duh, celor desăvârşiți în cea dintîi nepătimire prin înțelepciunea lucrătoare şi celor ce-au sporit spre cele mai de sus şi mai desăvârşite. Cînd slăbeşte încordarea nevoinței lor prin lenevire şi se abat spre privirea fără pază a celor supuse simțurilor şi deschid intrare poftei pentru lucrurile omeneşti, atunci e trimis biciuitorul acesta împotriva lor, din bunătatea

cea mai mare a lui Dumnezeu față de ei. Acesta începe să lovească pe cei ce cugetă astfel, cu gînduri de-ale poftei trupeşti. Nerăbdînd ei aceasta, se întorc cu sîrguință iarăşi spre cetățuia lor, spre lucrarea şi atenția încordată, şi se apucă cu şi mai multă rîvnă de lucrurile care mîntuiesc, printr-o silință şi mai ostenitoare. Căci nu vrea Dumnezeu cel Prea-bun ca sufletul care a ajuns pînă aci să se intoarcă cu totul la simțirea lumească, ci voieşte să păşească nein-cetat spre cele dinainte şi să purceadă cu sirguință spre lucrurile mai desăvârşite, ca să nu se apropie biciul răutății de cortul lui.

19. Cercare, ghimpe şi chin li se face, după orânduirea de sus, acest duh, acelora a căror primă nepătimire s-a săltat spre cea de a doua. Aceasta, pentru ca supărați de el, să-şi aducă aminte de neputința firească şi să nu se mândrească, cum zice Scriptura, pentru mărimea descoperirilor prin vedere (2 Cor. XII, 7) ; ci văzând legea trupului care se oşteşte împotriva legii minții lor (Rom. VII, 23), să se scuture chiar şi de amintirea simplă a păcatului, de teamă să nu primească simțirea spurcăciunii de la amintirea ei şi să nu slăbească puterea văzătoare a minții lor şi să cadă de la înălțimea contemplației.

20. Numai aceia au putut să-şi păzească mintea lor nesurpată chiar şi de simpla amintire a păcatului, care s-au învrednicit să primească de sus, prin Duhul, moartea de viață făcătoare a Domnului în mădularele şi în cugetările lor ; şi trupul şi-**1** poartă mort față de păcat, iar duhul şi l-au îmbogățit cu viața în Hristos Iisus pentru dreptate [427]. Iar în cei cărora li s-a dat mintea lui Hristos întru cuvînt de înțelepciune, se afla şi omorîrea de viață făcătoare şi netulburată întru cunoştința lui Dumnezeu [428].

21. De sufletele care s-au curăţit de curînd, obişnuieşte să se apropie mai mult duhul poftei şi al mîniei. Din ce pricină ? Ca să scuture roadele Duhului care au odrăslit în ele. Deoarece bucuria eliberării aduce o oarecare slăbire şi împrăştiere în aceste suflete. înţelepciunea care le cîrmuieşte cu folos, voieşte să atragă pururea spre sine, prin darurile sale, cugetarea lor şi să ră-mînă neclintite în smerita cugetare, ca nu cumva din multa libertate şi din bogăţia darurilor să se înalţe faţă de alţii, sau să li se pară că au cîştigat acest palat al păcii din puterea şi înţelegerea lor. De aceea dă voie acestor duhuri să sară asupra sufletelor amintite, în vreme ce ea se retrage. Cuprins în felul acesta de teama căderii, sufletele se pironesc în păzirea fericitei smerite cugetări. Aflînd că sînt înjugate cu trupul şi sîngele, caută în chip firesc cetăţuia lor, în care sînt păzite nevătămate prin puterea Duhului.

427. Starea de jertfă a Domnului rămîne în El ca o simţire a morţii faţă de tot ce pare să fie viaţă, dar nu e de fapt. Starea de jertfă a Lui e o predare a Sa ca om lui Dumnezeu cel infinit. De aceea ea e o putere. In ea omenescul lui Hristos e concentrat întreg în Dumnezeu. Această simţire a morţii ca putere orientată deplin spre Dumnezeu se imprimă în cei ce se alipesc de Hristos, în cei ce intră într-o comuniune lăuntrică cu EI, Care trăieşte ca om în infinitatea dumnezeiască, sau în relaţia de iubire nesfîrşită a Lui cu Dumnezeu-Tatăl. Ba devine în aceştia un mijloc de a se apăra chiar şi de simpla amintire a păcatului sau a plăcerii de el.

428. Mintea lui Hristos e gîndirea Lui umană îndreptată întreagă spre Dumnezeu, trăind în infinitatea lui Dumnezeu de viaţă dătătoare. Dar aceasta înseamnă că în ea este simţirea morţii faţă de toate cele ce nu sînt Dumnezeu şi voia lui iubitoare; că în simţirea aceasta a morţii faţă de toate, este viaţa adevărată. Cine a primit mintea lui Hristos în sine a primit şi această simţire a morţii de viaţă făcătoare a lui Hristos. Căci a primit şi vederea umană deplină a infinităţii lui Dumnezeu. Dar şi puterea comunicării prin cuvînt, sau a mărturisirii lui Dumnezeu cel astfel văzut. Cuvîntul adevărat şi dătător de viaţă nouă este strîns legat de această cunoştinţă prin experienţă a vieţii lui Dumnezeu.

22. După boala patimii care stăpîneşte în noi şi după putreziciunea păcatului aflătoare în noi, sînt şi încercările care vin asupra noastră. Iar paharul amărăciunii judecăţilor lui Dumnezeu ni se dă mai aspru sau mai milos. Dacă materia păcatului aflătoare în noi poate fi uşor tămăduită şi înlăturată, fiind alcătuită din gînduri iubitoare de plăcere sau de viaţă, paharul încer-

cărilor care ni se dă de către Doctorul sufletelor noastre este amestecat cu milă, ca unora ce sîntem ispitiţi de gînduri omeneşti şi suferim încă cele omeneşti. Dar dacă este o materie greu de vindecat şi zace în adînc şi lucrează putreziciunea spre moarte, fiind alcătuită din gînduri de trufie şi de mîndria cea mai mare, ni se dă paharul în toată asprimea mîniei, ca boala mistuită şi subţiată în focul ispitelor ce vin una după alta să se depărteze din sufletele noastre, prin smerenia ce o aduc. Spălînd astfel săraturile gîndurilor prin lacrimi, ne vom arăta curaţi, în lumina smereniei, Doctorului sufletelor noastre [429].

23. Cei ce se nevoiesc nu pot scăpa de valurile necontenite ale ispitelor, dacă nu-şi recunosc neputinţa lor şi nu se socotesc pe ei înşişi străini de toată dreptatea şi nevrednici de toată mîngîierea, de toată cinstea şi de toată odihna [*so]. Căci ţinta lui Dumnezeu, Doctorul sufletelor noastre, este să fim pururea smeriţi şi întristaţi

429. Mîndria e încăpăţînare în propria izolare, e învîrtoşare; de aceea trebuie înmuiată prin încercări mai grele, pe cînd pofta de plăceri e slăbiciune şi, nefiind susţinută de încăpăţînare, e mai uşor de tămăduit. Mîndria e tămăduită numai de smerenie. Iar smerenia se cîştigă cel mai greu. Dar ea e împreunată cu adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu, sau cu vederea luminii Lui, care nu poate fi dobîndită pînă ce cineva e preocupat prea mult de sine.

430. Un alt paradox al fiinţei umane: în eforturile nevoinţei celei mai încordate, credinciosul îşi trăieşte în modul cel mai accentuat neputinţa sa. De aceea caută să ajungă prin rugăciune la puterea lui Dumnezeu.

pentru nevrednicia noastră, străini de tot omul şi următori ai patimilor Domnului. Căci El era blînd şi smerit cu inima şi vrea să umblăm şi noi în blîndeţea şi smerenia inimii, pe calea poruncilor Lui.

24. Smerenia nu se dobîndeşte prin încovoierea grumazului, prin rîncezeala coamei, sau prin haina neîngrijită, aspră şi soioasă, în care mulţi socot că stă toată virtutea ; ci ea vine din inimă zdrobită şi stă în duh de smerenie, după David : «Duhul umilit, inima înfrîntă şi smerită, Dumnezeu nu le va urgisi» (Ps. L, 19).

431. Lacrimile sînt semnul că sufletul şi-a înmuiat învîrtoşarea închisorii în sine, că s-a eliberat de sine, că s-a deschis Duhului dumnezeiesc. Relaţia intimă cu altă persoană, dar mai ales cu Dumnezeu, se manifestă într-o stare de simţire, opusă rigidităţii. Acum e simţit Dumnezeu. Smerenia e simţită într-adevăr ca un bolovan greu, care apăsîn-du-i nevoitorului propria fiinţă îi înmoaie tăria învîrtoşată, prefăcînd-o in şiroaie de lacrimi. Numai aşa sufletul se deschide lui Dumnezeu.

25. Altceva este vorbirea smerită, altceva smerenia şi altceva smerita cugetare. Vorbirea smerită şi smerenia le dobîndesc nevoitorii prin toată neplăcuta pătimire şi prin ostenelile din afară ale virtuţii ; căci ele sînt îndreptate numai spre lucrarea şi spre nevoinţa trupească. De aceea, aflîndu-se sufletul în starea smereniei, cînd vine ispita, se tulbură. Dar smerita cugetare, fiind un lucru dumnezeiesc şi înalt, vine numai în cei ce au trecut de mijloc, prin sălăşluirea Mîngîietorului, adică în cei ce au sporit prin toată smerenia pe calea atotaspră a virtuţii.

26. Smerita cugetare, pătrunzînd în adîncurile sufletului şi căzînd ca un bolovan greu într-însul, îl apasă şi îl frînge cu atîta putere, încît îi stoarce toată tăria într-un pîrîu nereţinut de lacrimi [*S1] ; iar mintea i-o curăţă de toată întinăciunea gîndurilor, făcînd-o să ajungă la vederea lui Dumnezeu, ca Isaia, şi sub lucrarea Lui. Căci zice Isaia : «Vai mie că sînt pierdut. Căci om fiind şi avînd buze spurcate, locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Şi am văzut pe Domnul Savaot cu ochii mei» (Isaia VI, 5)

27. Cînd vorbirea smerită coboară în adîncul tău, atunci vorbirea înaltă se depărtează de la tine. Dar cînd smerenia însăşi se înrădăcinează în adîncul inimii tale, atunci vorbirea smerită de la suprafaţă sau din lăuntru e lepădată de la tine [432]. Cînd însă te îmbogăţeşti de sus cu smerita cugetare, atunci încetează atît smerenia din afară [433], cît şi vorbirea smerită a limbii, după cuvîntul lui Pavel : «Cînd va veni ceea ce e desăvîrşit, va înceta ceea ce e din parte» (1 Cor. XIII, 10).

28. Pe cît e de departe răsăritul de apus, pe atîta e de departe vorbirea smerită de adevărata smerenie. Şi cu cît e mai mare cerul ca pămîntul şi sufletul ca trupul, cu atît e mai desăvîrşită şi mai mare smerita cugetare dată celor desăvîrşiţi prin Sfîntul Duh, decît adevărata smerenie.

29. Să nu socoteşti cu uşurinţă că este smerit cu inima nici pe cel ce spune lucruri smerite într-o înfăţişare de

432. Cînd smerenia se sălăşluieşte în suflet, nu te mai interesează vorbirea smerită din afară, prin care vrei încă să pari că eşti smerit; dar nici vorbirea smerită din adînc. Vrei mai bine să taci, pentru că simţi că orice cuvînt te-ar putea pune în relief.

433. Chiar smerenia arată faţă de smerita cugetare, ca fiind din afară. Avem astfel trei grade ale smereniei. Iar cea mai adîncă, smerita cugetare, e fără sfîrşit. In ea nu termini a-ţi vedea infinitatea micimii tale, în comparaţie cu infinitatea măririi lui Dumnezeu.

smerenie şi modestie ; nici pe cel ce spune lucruri înalte şi mărețe să nu-1 socoteşti că e plin de toată trufia şi îngîmfarea şi nechinuit lăuntric de ele. Din roadele lor să-i cunoşti pe ei.

30. Roadă Duhului Sfînt este dragostea, bucuria, pacea, bunătatea, îndelungă-răbdarea, credința, blînde-țea, înfrînarea. Iar roadă duhului potrivnic este ura, întristarea lumească, nestatornicia sufletului, tulburarea inimii, răutatea, cugetul iscoditor, descurajarea, mînia, necredința, pizma, multa mîncare, beția, bîrfirea, osândirea, pofta ochilor, îngâmfarea şi trufia sufletului. Deci din aceste roade să-ți fie cunoscut pomul. Şi în felul acesta vei cunoaşte neîndoielnic al cărui duh este cel ce te întîmpină. Semnele acestora sînt vădite şi de glasul Domnului : «Omul bun, zice, din vistieria bună a inimii sale scoate cele bune» (Matei XII, 35), fiindcă după cum e pomul aşa e şi roadă.

31. în cei în care sînt şi se văd roadele Sfîntului Duh, în aceia este şi sălăşluirea lui Dumnezeu. în aceştia este şi un izvor netulburat al cuvîntului împreunat cu înțelepciune şi cu cunoştință, fie că sînt auziți vorbind smerit, fie că grăiesc cele înalte. Dar în cei în care nu se văd roadele şi darurile acestui Duh, ci ale celui dimpotrivă, în aceştia este întunericul cunoştinței de Dumnezeu, roi de patimi şi sălăşluirea duhurilor vrăjmaşe, fie că sînt văzuți grăind şi purtîndu-se cu smerenie, fie grăind cele înalte şi purtînd haine de preț şi înfățişare aleasă.

32. Adevărul nu stă în fețe, înfățişări şi cuvinte, nici nu se odihneşte Dumnezeu în acestea, ci în inimi înfrînte, în duh de smerenie şi în suflete luminate de cunoştința lui Dumnezeu. Căci se întîmpla să vedem uneori pe cineva acoperindu-se în afară sub cuvinte şi folosindu-se de vorbe smerite față de alții, pentru a vî-na lauda de la oameni, iar în lăuntru e plin de viclenie şi de răutate şi de ținerea de minte a răului aproapelui; precum se întîmpla uneori să vedem pe cineva luptîn-du-se în afară pentru dreptate prin cuvinte înalte de înțelepciune, şi

ridicîndu-se împotriva minciunii sau a călcării legilor dumnezeieşti, iar în lăuntru e plin de cuviinţă, de smerenie şi de dragoste faţă de aproapele ; ba uneori se şi laudă în Domnul, după cuvîntul lui Pavel :

«Lăudîndu-mă, în Domnul mă voi lăuda, întru neputinţele mele» (2 Cor. XII, 9)[4S4].

33. Dumnezeu nu priveşte faţa din afară a celor zise sau făcute de noi, ci stările sufletelor şi scopul pentru care facem ceva din cele văzute, sau zicem ceva din cele cugetate, precum cei ce se deosebesc de cei ce vorbesc sau fac ceva, prin înţelegerea lor, văd mai bine înţelesurile cuvintelor şi sfîrşiturile lucrurilor şi-şi fac judecăţi fără greşeală despre ele. - «Dar omul ca om caută la faţă ; Dumnezeu însă vede în inimă» (1 Regi XVI, 7 ; Ps. VII, 10).

34. Dumnezeu a judecat că trebuie să-şi pregătească prin Duhul Său din neam în neam prooroci şi prieteni pentru clădirea Bisericii Sale. Dacă şarpele cel vechi şi-a vărsat veninul păcatului în urechile oamenilor, iar prin el se pricinuieşte pieirea sufletelor, cum nu va ridica Cel ce a zidit inimile noastre una cîte una, cîte un sărac din puţinătatea pămîntului ? El ridică din gunoiul patimilor cîte un sărac, care poartă sabia Duhului, adică cuvîntul lui Dumnezeu (Efeseni VII, 17), spre ajutorarea moştenirii Lui. Deci pe drept cuvînt cei ce au început să se smerească, lepădîndu-se de ei înşişi, se ridică spre înălţimea cunoştinţei şi primesc de sus cuvînt de înţelepciune, ca să binevestească, cu putere de la Dumnezeu, mîntuire Bisericii Sale[4S5].

35. Cunoaşte-te pe tine însuţi! Iar aceasta este adevărata smerenie, care ne învaţă să cugetăm smerit, ne frînge inima şi ne învaţă să lucrăm şi să păzim această stare[43e]. Iar dacă nu te-ai cunoscut încă pe tine, nu ştii încă nici ce este smerenia, nici nu te-ai atins de adevărata lucrare şi pază. Căci a te cunoaşte

434. Smerenia nu trebuie să oprească pe cineva de a lupta pentru dreptatea altora cu cuvinte înţelepte şi cu multă iscusinţă şi putere, dar să nu pretindă pentru sine nimic şi să nu se socotească lucru mare pentru ceea ce face, ci ca împlinind o slujire obligatorie în faţa lui Dumnezeu. Cu atît mai puţin trebuie să împiedice smerenia, propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu cu putere.

435. Cel ce propovăduieşte cu putere şi cu efect este în acelaşi timp smerit, pentru că e convins că propovăduieşte cu puterea lui Dumnezeu, că propovăduieşte cuvîntul dat lui de Dumnezeu.

pe tine este sfîr-şitul lucrării virtuţilor [437].

36. Cel ce s-a săltat de la curăţie la cunoştinţa lucrurilor, s-a cunoscut pe sine, după cuvîntul : cunoaş-te-te pe tine însuţi ! Iar cel ce a ajuns la cunoştinţa raţiunilor zidirii şi a lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti a cunoscut cele din jurul lui şi cele din afară de el, dar pe sine însuşi încă nu[43S].

37. Altceva sînt eu şi altceva cele ce ţin de mine. De asemenea altceva sînt cele ce ţin de mine şi altceva cele privitoare la mine. Apoi altceva sînt cele privitoare la mine şi altceva cele din afară de mine. Eu sînt cel ce zic : sînt al lui Dumnezeu şi sînt văzut ca suflet înţelegător, nemuritor şi cuvîntător, ca unul ce am minte care naşte cuvîntul şi care e nedespărţită şi de-o fiinţă cu sufletul. Cele ce ţin de mine sînt vrednicia împărătească, stăpînitoare, cuvîntătoare şi libertatea voinţei. Iar cele privitoare la mine sînt toate cîte le aleg prin hotărîrea liberă : îndeletnicirea agricolă, comericală sau filozofică.

în sfîrşit cele din afară de mine sînt toate cîte dau cinste şi

436. Creştinismul a legat dictonul acesta al filozofiei eline, cu smerenia în faţa lui Dumnezeu. Numai cel smerit în faţa infinităţii lui Dumnezeu se cunoaşte pe sine cu adevărat, sau vice-versa.

437. Virtuţile sînt drumul spre cunoaşterea de sine, pentru că sînt drumul spre cunoaşterea şi trăirea infinităţii iubitoare a lui Dumnezeu. Vîrful virtuţilor este smerita cugetare, iar în ea se arată adevărata cunoaştere de sine. Se identifică astfel făptuirea morală cu progresul In cunoaşterea d« sine. In afară de această făptuire, nu se poate cunoaşte cineva pe sine. Cunoaşterea de sine nu e o chestiune intelectuală. Numai în fapte poţi cunoaşte ce poţi şi ce nu poţi şi numai în faptele împlinite cu credinţa în Dumnezeu, prin Dumnezeu şi cu ajutorul Lui, poţi cunoaşte înaintarea ta la infinit în Dumnezeu şi te poţi cunoaşte nu ca o realitate mărginită, ci indefinită. Cel ce vorbeşte cu laudă de sine şi de faptele sale e străin de sine, nu se cunoaşte în toată adîncimea sa indefinită, legată de infinitatea lui Dumnezeu.

438. Cunoaşterea de sine, fiind însoţită de smerita cugetare, este îmbinată şi cu cunoaşterea raţiunilor lucrurilor. Căci credinciosul nu se cunoaşte pe sine şi nu cugetă smerit despre sine, dacă nu vede în faţa sa raţiunile dumnezeieşti ale creaturilor. Cunoaşterea de sine e legată astfel cu cunoaşterea raţiunilor lucrurilor, care devin lăuntrice credinciosului îmbogăţindu-1 şi deschizlndu-i sinea sa infinităţii dumnezeieşti.

nobleţe pămîntească vieţii : bogăţia, slava, cinstea, bunăstarea, mărimea slujbelor, sau cele dimpotrivă : sărăcia, lipsa de slavă, lipsa de cinste şi insuccesele.

38. Tot cel ce s-a cunoscut pe sine s-a odihnit de la toate lucrurile sale cele după Dumnezeu şi a intrat în locul sfînt al lui Dumnezeu şi al smereniei [439]. Iar cel ce nu s-a cunoscut încă pe sine, prin smerită cugetare şi cunoştinţă, călătoreşte încă cu osteneală şi sudoare în viaţă. Aceasta dorind şi David să o înţelegem, a zis : ■«Aceasta este osteneala înaintea mea, pînă ce voi intra în locul cel sfînt al lui Dumnezeu» (Ps. LXXII, 16, 17).

39. Cînd ajunge cineva de se cunoaşte pe sine însuşi (iar pentru aceasta are trebuinţă de multă pază din afară şi de oprire de la lucrurile lumeşti şi de cercetarea conştiinţei), îndată vine în suflet oarecare smerenie dumnezeiască mai presus de cuvînt, aducînd în inimă zdrobire şi lacrimi de umilinţă fierbinte, încît cel ce stă sub lucrarea ei se socoteşte pe sine : pămînt, cenuşă, vierme şi nu om ; ba încă nevrednic chiar de viaţa do-bitocească. Aceasta din pricina covîrşirii acestui dar al lui Dumnezeu. Iar învrednicindu-se cineva să petreacă multă vreme în acest dar, se umple de altă beţie negrăită [440] : de umilinţa inimii şi pătrunde în adîncul smeritei cugetări. Acesta, ieşind din sine, nesocoteşte toate mîncările din afară, ca şi băutura şi veşmintele trupu-

lui, necăutînd cele peste trebuinţă, ca unul ce s-a schimbat cu

439. Cunoaşterea de sine şi smerita cugetare coincid nu numai cu contemplarea raţiunilor lucrurilor, ci şi cu intrarea conştientă la locul cel sfînt unde este Dumnezeu sau infinitatea Lui, în inimă. în conştiinţa neîntreruptă de a se afla în faţa lui Dumnezeu, sufletul săvîrşeşte liturghia înţelegătoare sau conştientă, căci nu poate sta în faţa lui Dumnezeu fără a-i jertfi Lui toate şi chiar pe sine însuşi, din puterea jertfei lui Hristos, pentru a-L cunoaşte cu adevărat pe Dumnezeu şi pe sine însuşi şi a se uni cu El.

440. Sf. Grigore de Nisa a vorbit de «beţia trează». Este entuziasmul vederii lui Dumnezeu şi a odihnei plină de bucurie în iubirea lui ne-sfîrşită. Dar aci ni se spune că ea e unită cu umilinţa sau cu zdrobirea inimii.

schimbarea dreptei celui Preaînalt.

40. Cel mai mare bun dintre virtuți este smerenia. Pe cei în care se sădeşte aceasta prin pocăință curată, avînd însoțitoare şi rugăciunea cu înfrînare, îi face îndată slobozi de robie şi dăruieşte puterilor lor pace. Ea curățeşte inima prin lacrimi şi o umple de seninătate prin venirea Duhului. Aflîndu-se aceştia într-o asemenea stare, cuvîntul lor se umple de limpezimea cunoştinței lui Dumnezeu şi ajung la vederea tainelor împărăției lui Dumnezeu şi a rațiunilor zidirii. Dar pe măsură ce pătrund în adîncurile Duhului, străbat şi în adîncul smeritei cugetări[441]. Iar din aceasta le creşte cunoştința măsurilor proprii. Cunosc neputința firii omeneşti şi li se înmulțeşte dragostea de Dumnezeu şi de aproapele, încît socotesc că este un lucru sfînt să se izbăvească chiar şi de simpla îmbrățişare şi de apropierea petrecerii împreună [442].

41. Nimic nu întraripează aşa de mult sufletul oamenilor către dragostea lui Dumnezeu şi către iubirea de oameni, ca smerita cugetare, umilința şi rugăciunea curată. Cea dintîi le frînge duhul, îi face să le izvorască pîraie de lacrimi şi, aducînd puținătatea omenească sub ochi, îi învață să-şi cunoască măsurile lor. A doua curățeşte mintea de cele materiale şi luminează ochii inimii şi face sufletul întreg luminos. Iar cea din urmă uneşte pe omul întreg cu Dumnezeu şi-1 face să petreacă împreună cu îngerii, să guste dulceața bunătăților

441. Înaintarea în smerita cugetare, fiind o înaintare în cunoaştere de sine, în cunoaşterea neputinței proprii, e şi o înaintare în adîncurile puterii Duhului, Care dă neputinței noastre susținere în existență şi bogăție de viață. Sinea cunoscută întru smerenia sau în puținătatea ei e o sine din ce în ce mai transparentă, o inimă curățită de orice pată sau de orice învîrtoşare, care o face nestrăvezie şi nesimțitoare la prezența lui Dumnezeu cel infinit, pentru că se menține ea însăşi îngroşată în mărginirea ei exclusivă.

442. Dragostea de aproapele poate să fie foarte intensă şi vibrantă şi totuşi să evite atingerile trupeşti, îmbrățişările, apropierile. O dovedeşte aceasta suferința pătrunzătoare pentru necazurile altora, pentru neputințele lui. Această dragoste a devenit cu totul duhovnicească, fără să fie mai puțin intensă, mai puțin duioasă. In această dragoste poate avea loc o comunicare, o interpenetrare lăuntrică cu mult mai adîncă decît cea prilejuită de îmbrățişările trupeşti, care pot rămînea simplu exterioare.

veşnice ale lui Dumnezeu, îi dă vistierii de taine mari şi, aprinzîndu-1 de iubire, îl înduplecă să îndrăznească să-şi pună

sufletul pentru prietenii săi [443], ca unul ce s-a ridicat mai presus de hotarele puţinătăţii trupeşti.

42. Păzeşte comoara cea bună a smereniei care îmbogăţeşte, în ea sînt ascunse vistieriile dragostei [444]. în ea se păzesc mărgăritarele umilinţei şi în ea se odihneşte împăratul Hristos Dumnezeu, ca pe un tron bătut în aur, împărţind darurile Sfîntului Său Duh celor hrăniţi de ea. Iar darurile cele mari, pe care El le dă acestora, sînt : cuvîntul cunoştinţei Sale, înţelepciunea Sa de negrăit, pătrunderea lucrurilor dumnezeieşti, mai înainte-vederea lucrurilor omeneşti, omorîrea de viaţă făcătoare prin nepătimire şi unirea cu El, pentru ca ei să împărătească împreună cu El în împărăţia lui Dumnezeu şi Tatăl. O spune aceasta El însuşi, rugîndu-se pentru noi : «Părinte, pe care Mi i-ai dat Mie, voiesc ca unde sînt Eu să fie şi ei» (Ioan XVII, 24).

43. Cînd se osteneşte cineva cu fapta pentru împlinirea poruncilor, se umple deodată de o bucurie negrăită, încît încearcă o schimbare minunată şi mai presus de cuvînt şi leapădă greutatea trupului, iar de mîn-care, de somn şi de celelalte trebuinţe ale firii uită cu totul. Să ştie atunci că s-a împlinit cu el voinţa lui Dumnezeu faţă de el, care produce omorîrea de viaţă făcătoare în cei ce se nevoiesc şi le dăruieşte lor încă de aici

starea fiinţelor fără de trup. Pricinuitoarea acestei stări fericite

443. Autorul nu desface iubirea de oameni, de dragostea lui Dumnezeu, nici pe cele mai înalte trepte ale celei din urmă. Cu cît e mai mare dragostea lui Dumnezeu, cu atît devine mai adîncă dragostea de oameni, pentru că vede cu atît mai mult în oameni pe Hristos.

444. Pînă te iubeşti pe tine, nu poţi iubi pe altul. Pînă te iubeşti pe tine, nu vezi pe altul şi rămîi într-o rigiditate, într-o lipsă de simţire, de duioşie, într-o izolare săracă. Smerenia se îmbogăţeşte cu dragoste, pentru că te pune în comunicare cu Dumnezeu şi cu aproapele.

este smerenia ; hrănitoare şi maică este sfînta umilinţă [445] ; prietenă şi soră este vederea luminii dumnezeieşti ; tron este nepătimirea ; iar sfîrşit este Dumnezeu în Sfînta Treime[44e].

44. Cel ce a cucerit această cetățuie de pe vîrf nu poate fi ținut de lanțurile simțirii lucrurilor ; nu vede nici una din desfătările vieții ; nu deosebeşte pe cel evlavios de cel neevlavios ; ci precum Dumnezeu face să plouă şi face să răsară soarele peste drepți şi nedrepți, peste răi şi buni (Matei V, 45), aşa şi el îşi trimite şi-şi întinde razele dragostei către toți şi nu-şi îngustează inima, ci şi-o lărgeşte în iubirea tuturor. El se simte strîmtorat şi chinuit că nu poate face atîta bine cît vrea. Din aceasta porneşte ca din Eden un fel de alt izvor al umilinței spre smerită cugetare, spre nepătimire şi spre înălțarea la rugăciunea neîmprăştiată ; un izvor care adapă fața întregii zidiri gîndite a lui Dumnezeu.

45. Cei ce n-au gustat dulceața lacrimilor umilinței şi nu ştiu care este harul şi lucrarea ei socotesc că nu se deosebesc întru nimic aceste lacrimi de cele care se varsă la morți. Ei le aseamănă cu cele ce vin din tot felul de pricini deşarte şi din gînduri de nemulțumire. Dar ele se ivesc în noi în chip firesc atunci cînd trufia minții se pleacă spre smerenie, iar sufletul îşi închide privirea de la amăgirea celor văzute şi o deschide numai spre vederea luminii prime şi nemateriale, lepădînd toată simțirea lumii şi dobîndind mîngîierea de sus a Duhului. Atunci lacrimile izvorăsc din suflet ca o apă din izvor, îndulcindu-i simțirile şi umplîndu-i cugetarea de toată veselia

445. Umilința se deosebeşte de smerenie, prin simțirea micimii tale pînă aproape de topirea ta, pînă la o extremă înmuiere a ființei în fața măreției nesfîrşite a lui Dumnezeu. Ea e «o străpungere» a inimii (Fapte II, 37), care produce lacrimi, pentru că această străpungere merge pînă la măduva ființei, făcînd străveziu pe Dumnezeu prin subțirimea ființei noastre.

446. Totul culminează în simțirea comuniunii de dragoste a Treimii sălăşluită în inimă. Credinciosul poate înainta la nesfîrşit în trăirea comuniunii de dragoste a Treimii, făcîndu-şi proprie tot mai mult această dragoste.

şi lumina dumnezeiască. Ba mai mult, lacrimile acestea frîng inima şi fac mintea să cugete cu smerenie, ridicînd-o la vederea celor mai înalte. Toate acestea sînt cu neputință să se întîmple în cei ce plîng şi se tînguiesc altfel.

46. Este cu neputință să-şi deschidă cineva izvorul lacrimilor fără o adîncă smerită cugetare. Dar nu poate avea smerită cugetare fără umilința venită din sălăşluirea Duhului. Căci smerita cugetare se naşte din umilință ; şi umilința naşte smerita cugetare prin Sfîntul Duh. Ele alcătuiesc împreună un lanț, fiind legate împreună de un singur har şi avînd între ele legătura nedesfăcută a Duhului [447].

47. Lumina Duhului dumnezeiesc, sălăşluită în suflet, obişnuieşte să se depărteze din pricina trîndăviei, a nepurtării de grijă şi a nepăsării arătată în cuvinte şi mîncări [448]. Negrijă la mîncări şi mustul hranei, ca şi neînfrînarea limbii şi nepaza ochilor, obişnuiesc să alunge din suflet lumina şi să ne facă întunecați. Iar umplîn-du-ne noi de întuneric, îndată încep să umble prin sufletul nostru toate fiarele cîmpului inimii noastre şi toți leii sau gîndurile patimilor, căutînd cu răcnet hrana pentru patimi şi să răpească comoara aşezată în noi de Duhul. Dar înfrînarea care ne este prietenă cu adevărat şi rugăciunea care ne face îngeri, nu numai că nu lasă nimic din acestea să intre în suflet, ci păstrează şi lumina Duhului nestinsă în jurul minții, iar inima o face liniştită şi curată şi izvor de dumneziască umilință, pe cînd sufletul îl lărgeşte spre dragostea lui Dumnezeu şi-1 uneşte întreg cu Hristos întreg, prin bucurie şi

447. Smerita cugetare se deosebeşte de umilință prin faptul că ea dă o expresie articulată a simțirii de topire şi de străpungere a ființei noastre. De aceea una fără alta nu există, ci se pricinuiesc una pe alta, şi pe amîndouă Duhul Sfînt.

448. Sălăşluirea Duhului Sfînt împreună cu umilința este una cu o delicatețe extremă a sufletului, contrară grosolăniei manifestată în nepăsare, lăcomie şi trufie. In cazul din urmă sufletul se umple de fiare şi devine asemenea lor.

feciorie[449].

48. Nimic nu ține atît de mult de cuvînt (rațiune) ca neprihănirea sufletului şi curăția. Iar maica şi prietena acestora este înfrînarea cuprinzătoare. Iar tatăl este temerea. Aceasta,

449. Fecioria e dăruirea deplină a sufletului lui Dumnezeu întru totală curăție, delicatețe şi nesfîrşită sete de iubire. Acest suflet se lărgeşte continuu, ca să cuprindă cît mai mult din dragostea nesfirşită a lui Dumnezeu.

450. In greceşte temerea (<p6po«) e la masculin, iar sufletul («ț'uX.Tj) e la feminin. Aceasta dă putința autorului să vorbească de o unire între temere şi suflet, din care sufletul naşte cuvîntul (sau rațiunea) despre Dumnezeu.

prefăcîndu-se în dor aprins al lucrurilor dumnezeieşti, face sufletul netemător şi plin de dragostea lui Dumnezeu şi maica cuvîntului (raţiunii) dumnezeiesc.

49. Frica unindu-se cu sufletul îl face să zămislească cuvîntul (raţiunea) judecăţii prin pocăinţă [450]. Apoi durerile naşterii, cuprinzînd sufletul ca nişte chinuri ale iadului, îi frîng inima prin suspine şi dureri neîncetate, făcîndu-1 să cugete la viitoarea răsplată a păcatelor. Pe urmă, prin multe lacrimi şi dureri, sufletul, dînd forma la ceea ce a zămislit în pîntecele cugetului, naşte pe pămîntul inimii duh de mîntuire. Slobozit astfel de durerile de naştere pricinuite de gîndul iadului şi izbăvit de suspinele judecăţii, ia loc în el dorul şi bucuria de bunătăţile viitoare şi dobîndeşte prin înfrînare neprihănirea, care îl uneşte cu Dumnezeu prin dragoste. Unit cu Dumnezeu, sufletul simte o plăcere de negrăit. Aceasta îl face să verse lacrimi de umilinţă, amestecate cu bucurie şi dulceaţă şi iese afară din simţirea lumii şi aleargă după Mire, strigînd cu glasuri negrăite : «înapoia Ta alerg, după mireasma mirului Tău, spune-mi Tu pe Care L-a iubit inima mea, unde-Ţi paşti turma, unde dormi în amiaza vederii curate, ca să nu fiu aruncată de la turmele drepţilor. La Tine sînt luminile tainelor mari»

(Cînt. cînt. I, 2, 6). Şi ducîndu-1 Mirele în cămara vistieriilor Lui ascunse, îl face văzător plin de înţelepciune al raţiunilor zidirii.

50. Să nu zici în inima ta : îmi este cu neputinţă să dobîndesc de aci înainte curăţia fecioriei, după ce am căzut în stricăciunea şi nebunia trupului în multe chipuri. Căci unde se stăruie cu ostenelile pocăinţei şi cu căldura inimii în greaua pătimire şi curg rîuri de lacrimi din umilinţa inimii, acolo se dărîmă toate întăriturile, se stinge tot focul patimilor şi se săvârşeşte renaşterea de sus, prin venirea Mîngîietorului ; şi sufletul se face iarăşi palat al curăţiei şi al fecioriei. Coborîndu-se apoi Dumnezeu în acesta, printr-o lumină şi bucurie negrăită, şi şezînd pe înălţimea minţii lui ca pe un tron de

451. Contemplarea naturală şi teologia de taină sînt cele două trepte superioare treptei făptuitoare, prin care se curăţesc patimile şi se dobîndesc virtuţile. Contemplarea naturală e privirea curată a raţiunilor

slavă, dă pacea Sa puterilor lui, zicînd : «Pace vouă», din partea patimilor care vă războiesc ; «pacea Mea dau vouă», ca să vă mişcaţi potrivit cu firea ; «pacea Mea o las vouă» (Ioan XIV, 27), ca să vă desăvîrşiţi mai presus de fire. Deci tămăduind cele trei părţi ale sufletului prin întreitul dar al păcii şi ridicîndu-l pe acesta la desăvîrşirea întreită şi unindu-l cu Sine, îl face întreg feciorelnic şi frumos, învăluindu-l în buna mireasmă a mirului curăţiei. Şi zice către el : «Scoală-te şi apropie-te de Mine, frumoasa Mea porumbiţă», prin înţelepciunea cu fapta, că iată iarna patimilor a trecut ; furtuna gîndurilor de plăcere s-a dus odată cu ea ; florile virtuţilor s-au arătat cu buna mireasmă a cugetărilor în pămîntul inimii tale. Ridică-te şi vino aproape de Mine, în cunoştinţa contemplării naturale. Vino porumbiţa Mea, sub acoperămîntul şi în întunericul teologiei tainice şi al credinţei tale tare ca piatra, în Mine, Dumnezeul tău (Cînt. cînt. II, 10—14)[451].

51. Fericit este şi părtaş al bunei schimbări şi înălţări cel ce prin înţelepciunea cu fapta a trecut peste zidul deprinderii pătimaşe şi de acolo s-a înălţat, prin cunoştinţă, pe aripile argintate ale nepătimirii, în văzduhul mintal al contemplaţiei lucrurilor, iar de acolo iarăşi a pătruns în întunericul cunoştinţei de Dumnezeu şi s-a odihnit de toate lucrurile sale în Dumnezeu, întru viaţa cea fericită. Fericit este, pentru că făcîndu-se înger pămîntesc şi om ceresc, slăveşte pe Dumnezeu în sine şi Dumnezeu îl va slăvi pe el [452].

52. Cei ce iubesc legea lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 165) se bucură de multă pace şi nu este sminteală în ei. Fiindcă nu toate cîte plac oamenilor plac şi lui Dumnezeu, ci cîte par că nu sînt bune sînt foarte bune prin fire, celui ce cunoaşte raţiunile lucrurilor şi ale celor ce se petrec în făpturi.

dumnezeieşti ale lucrurilor, care face lumea străvezie pentru Dumnezeu, iar teologia de taină e unirea cu Dumnezeu dincolo de orice cunoaştere a lucrurilor ca existenţe deosebite. De aceea ea are loc «în întuneric», fiind o simţire indefinită a prezenţei infinite a lui Dumnezeu, care se numeşte întuneric din pricina prea multei lumini, pe care niciodată mintea nu o poate cuprinde cu adevărat.

452. Aci sînt date toate cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc. Cunoştinţa adevărată a lucrurilor sau a raţiunilor lor dumnezeieşti nu se obţine decît în starea de nepătimire. Sufletul eliberat de greutatea patimilor şi-a regăsit aripile, care sînt argintate sau curate de patimi. El poate zbura acum prin lucruri dincolo de caracterul lor de obiecte mărginite în ambianţa infinită a Persoanei lui Dumnezeu.

53. Bine este a muri lumii şi a vieţui lui Hristos. Căci altfel nu poate cineva să se nască de sus, după cuvîntul Domnului. Iar dacă nu se naşte de sus, nu poate nici intra în împărăţia cerurilor (Ioan III, 5). Această naştere însă vine din ascultarea de părinţii duhovniceşti. Căci de nu vom da întîi chip în noi seminţei cuvîntului prin învăţătura părinţilor şi nu ne vom face fii ai lui Dumnezeu prin ei, nu vom putea să ne naş-tem de sus. Aşa s-au născut cei doisprezece din Hristos cel Unul, iar cei şaptezeci s-au născut din cei doisprezece şi s-au făcut fii ai lui Dumnezeu şi Tatălui, după cuvîntul Domnului : «Voi sînteţi fiii Tatălui Meu Celui din ceruri» (Matei V, 45). De aceea şi Pavel zice către noi : «Măcar că aveţi mulţi învăţători, dar nu mulţi părinţi. Eu v-am născut pe voi, fiţi următorii mei» (1 Cor. IV, 15).

54. A nu asculta de părintele duhovnicesc după pilda Fiului, Care s-a făcut ascultător Tatălui pînă la moarte şi cruce (Filip. II, 8), înseamnă a nu te naşte de sus [453]. Iar cel ce nu s-a făcut fiu iubit al unui părinte bun, cum va fi părinte, dacă nu s-a născut prin cuvînt şi Duh de sus ? Cum va fi şi el părinte bun al unor fii buni şi cum va naşte copii buni, după chipul bunătăţii părintelui lor ? Iar dacă nu e aşa, fără îndoială cum e pomul, aşa va fi şi roadă.

55. Lipsa evlaviei este puiul atotrău al iubirii celei rele de argint al pizmei. Iar dacă ea e rea, cu atît mai mult cea care-1 naşte. Căci ea face pe fiii oamenilor să preţuiască mai mult dragostea aurului decît dragostea lui Hristos şi înfăţişează pe Făcătorul materiei mai mic decît materia. Căci îi înduplecă să slujească mai mult materiei decît lui Dumnezeu, pe cei ce aduc închinare făpturii în locul Făcătorului şi schimbă adevărul lui Dumnezeu în minciună. Iar dacă această boală e un rău aşa de mare, încît primeşte ca un al doilea nume pe cel de slujire la idoli, nu întrece orice răutate sufletul care boleşte de bună voie de aceasta ?

56. De iubeşti să fii prietenul lui Hristos, să urăşti aurul

453. Aci se dă un alt sens naşterii de sus decît naşterii prin botez. Naşterea de sus prin botez trebuie actualizată prin relaţia voluntară de fiu fată de Tatăl ceresc. Dar această relaţie trebuie cunoscută şi trăită prin relaţii asemănătoare faţă de un părinte duhovnicesc. Cine nu înfăptuieşte în sine o stare filială faţă de un om duhovnicesc nu o poate realiza nici faţă de Tatăl ceresc.

şi împătimirea lacomă de el, ca pe una ce întoarce cugetul spre el şi-1 răpeşte de la preadulcea iubire a lui Iisus, care socotesc că nu se arată în chipul cuvîntului, ci în chipul împlinirii poruncilor Lui cu fapta [454]. Iar dacă pofteşti, vai, aur, vei socoti că, îngro-pîndu-1 pe care-1 ai, cîştigi, dacă dragostea de el o socoteşti cîştig şi nu paguba cea mai de pe urmă, odată ce-1 pui mai presus de dragostea lui Hristos [455]. Iubind aurul, te vei păgubi de Hristos şi-L vei pierde pe El şi pe Dumnezeu, Care este bunul de căpetenie şi fără de Care nu este viaţă de mîntuire oamenilor.

57. Dacă iubeşti aurul, nu iubeşti pe Hristos. Iar dacă nu iubeşti pe Hristos şi iubeşti aurul, ia seama cui te face asemenea acest tiran ? Aceluia care era ucenic, dar fără credinţă, care era prieten, dar s-a arătat vîn-zător şi şi-a bătut joc de Stăpînul tuturor şi a căzut ca un nevrednic din credinţa şi din dragostea faţă de El şi s-a rostogolit în adîncul deznădejdii. Teme-te de pilda aceluia şi ascultă de mine şi fugi de aur şi de dragostea lui, ca -să poţi cîştiga pe Hristos, dacă te iubeşti pe tine. Căci ştii locul unde a ajuns cel ce a căzut.

58. Nu te grăbi niciodată să ajungi în scaun de întîi-stătător prin aur sau prin ajutorul oamenilor şi prin rugăminţi, fără chemare de sus, chiar dacă te ştii în stare să foloseşti sufletelor. Căci acestea trei te vor urmări şi una din ele te va ajunge : sau îţi va veni asupra nemulţumirea şi mînia lui Dumnezeu prin felurite greutăţi şi necazuri, căci nu vor lupta împotriva ta numai oameni, ci şi aproape toată zidirea şi-ţi va fi viaţa plină de suspin ; sau vei fi scos de acolo cu multă necinste de cei mai tari ca tine ; sau vei muri fără vreme, fiind tăiat de la viaţa aceasta.

59. Nu poate să dispreţuiască cineva slava şi necinstea şi să ajungă deasupra plăcerii şi durerii, de nu se va hotărî să

454. Iubirea adevărată de Iisus nu se arată în simple cuvinte de iubire către El sau despre El, ci în împlinirea cu fapta a poruncilor Lui. Căci aceasta imprimă în fiinţa noastră însăşi iubirea faţă de Iisus.

455. Aurul ţi-1 asiguri mai degrabă îngropîndu-1 decît punîndu-1 în circulaţie. Dar ce ai cîştigat din aceasta ? Ţi-ai îngropat şi sufletul în locul în care ţi-ai îngropat aurul. Numai iubirea de Hristos ţine sufletul în mişcare, In creştere, prin rîvna de a împlini neîncetat, din iubire, poruncile Lui cu fapta, între care este şi cea a iubirii de oameni.

privească spre sfîrşiturile lucrurilor. Căci cînd va vedea toată slava, plăcerea, desfătarea, bogăția şi bunăstarea că sfîrşesc în nimic şi tuturor le urmează şi pe toate le strică moartea, atunci, dispreţuind deşertăciunea vădită a tuturor lucrurilor omeneşti, îşi va întoarce simţurile (sufletului) spre sfîrşiturile lucrurilor dumnezeieşti şi se va prinde de ele. Căci ele sînt cu adevărat şi nu se pot strica nicidecum. Iar prinzîndu-se de acestea, se ridică deasupra durerii şi plăcerii : a durerii, ca unul ce a biruit iubirea de plăcere, de slavă şi de bani a sufletului ; a plăcerii, ca unul ce a lepădat simţirea lumii şi, drept urmare, fie că e slăvit, fie că e dispreţuit, rămîne acelaşi. Căci fie că se află în dureri, fie în odihna trupului, pentru toate mulţumeşte lui Dumnezeu şi nu se coboară cu gîndul la cele de jos.

60. Cel ce se nevoieşte trebuie să-şi cunoască mişcările şi preocupările sufletului chiar şi din visurile lui şi să aibă grijă de starea lui. Căci după preocuparea omului din lăuntru şi după grijile lui sînt şi mişcările trupului şi nălucirile minţii. Dacă cineva are sufletul iubitor de cele materiale şi de plăceri, îşi năluceşte cîş-tiguri de lucruri şi de bani, sau chipuri de femei şi împreunări pătimaşe, din care vine îmbrăcămintea pătată şi întinăciunea trupului. Iar dacă are sufletul lacom şi iubitor de argint, vede totdeauna aur şi pe acesta îl doreşte, se lăcomeşte după dobînzi şi le aşază în vistierii şi e osîndit ca un om fără milă. Dacă are un suflet înclinat spre mînie şi duşmănie, este urmărit de fiare şi de şerpi veninoşi şi e năpădit de temeri şi de spaime. Iar dacă îşi are sufletul îngîmfat de slavă deşartă, îşi năluceşte laude şi primiri din partea mulţimii, scaune de stă-pînire şi de conducere şi le socoteşte, chiar cînd e treaz, pe cele ce încă nu le are, ca şi cînd le are sau le va avea cu siguranţă. Dacă e cu sufletul plin de mîndrie şi de trufie, se vede pe sine purtat în trăsuri strălucitoare şi uneori zburînd în văzduh şi pe toţi îi vede tremurînd de covîrşirea puterii lui. La fel şi omul iubitor de Dumnezeu, fiind sîrguincios întru lucrarea virtuţii şi drept în nevoinţele pentru evlavie şi cu sufletul curat de pofta celor materiale, vede în visuri sfîrşiturile

lucrurilor viitoare şi descoperiri de vedenii înfricoşătoare. Rugîn-du-se pururea, el se ține în stare de umilință şi de pace cu sufletul şi cu trupul şi cînd se trezeşte, vede pe obrajii săi lacrimi, iar pe buzele lui are cuvinte către Dumnezeu.

61. Dintre cele ce ni se nălucesc în somn, unele sînt simple visuri, altele vederi, iar altele descoperiri. Visurile sînt toate cele care nu rămîn neschimbate în închipuirea minții, ci se amestecă, se alungă şi se schimbă des dintr-unul într-altul. Din ele nu vine nici un folos pentru cei ce şi le nălucesc, şi după trezire se destramă. Pe acestea trebuie să le disprețuiască cei ce se nevoiesc. Vederile sînt cele care rămîn neschimbate şi nu se prefac dintr-una într-alta, ci rămîn întipărite în minte şi neuitate timp îndelungat ; de asemenea, cele care arată sfîrşituri ale lucrurilor viitoare şi aduc sufletului folos prin umilință şi din vedenii înfricoşătoare, făcînd pe cel ce le are să-şi adune mintea şi să tremure de vederea înfricoşătoare şi neschimbată a celor ce i se arată. La acestea trebuie să fie cu luare-aminte cei ce se nevoiesc. Iar descoperirile sînt vederile sufletului curat şi luminat, în afară de toată simțirea, care au ca cuprins lucruri şi înțelesuri dumnezeieşti minunate, deslușirea unor taine ascunse ale lui Dumnezeu şi dezlegarea unor mari întrebări ce ni se pun, precum şi schimbarea obştească a unor lucruri lumeşti şi omeneşti.

62. Dintre cele pomenite, cele dintîi sînt ale oamenilor iubitori de cele materiale şi de trup, al căror dumnezeu e pîntecele şi saturarea fără măsură, a căror întunecime de minte vine dintr-o viață fără de grijă şi tocită de patimi şi cărora le stîrnesc dracii năluciri, bă-tîndu-şi joc de ei. Cele de al doilea sînt ale celor sîrgu-incioşi şi curățiți în simțirile sufletului, care prin cele ce li se arată sînt dăruiți cu înțelegerea lucrurilor dumnezeieşti şi cu sporirea în oricare. Iar cele din urmă sînt ale celor desăvîrşiți, care stau .sub lucrarea Duhului dumnezeiesc şi sînt uniți cu. Dumnezeu datorită sufletului lor

ajuns la cunoaşterea lui Dumnezeu (datorită sufletului teolog) [456].

63. Nu toţi au vederi adevărate în somn, nici nu se întipăresc acestea în mintea tuturor, ci numai aceia care sînt curaţi cu mintea şi limpeziţi în simţurile sufletului şi care aleargă spre contemplarea naturală ; numai aceia care nu au nici o preocupare de lucrurile vieţii şi nici o grijă pentru viaţa de aici ; aceia ale căror îndelungate flămînziri i-au dus la înfrînarea cuprinzătoare şi ale căror sudori şi osteneli după Dumnezeu au aflat, în locul cel sfînt al lui Dumnezeu, cunoştinţa lucrurilor şi odihna înţelepciunii celei mai înalte ; aceia a căror viaţă îngerească e ascunsă la Dumnezeu şi a căror înaintare s-a suit de la sfînta linişte la treapta proorocilor Bisericii lui Dumnezeu. Despre acestea a vorbit Dumnezeu şi lui Moisi : «De va fi prooroc între voi, Mă voi arăta lui în somn, şi în vedere voi grăi către el» (Numeri XII, 6). Iar către Ioil : «Şi va fi după aceasta că voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul şi fiii voştri şi fiicele voastre vor prooroci şi bătrînii voştri vor avea visuri şi tinerii voştri vor avea vedenii» (Ioil II, 28).

64. Liniştea (isihia) este starea netulburată a minţii, seninătatea sufletului liber şi bucurat, temelia netulburată şi neînvolburată a inimii în Dumnezeu, vederea luminii, cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu, cuvînt de înţelepciune din cuget curat, adîncul înţelesurilor lui Dumnezeu, răpirea minţii, vorbirea cu Dumnezeu, ochiul neadormit, rugăciunea minţii, odihna neostenită în osteneli mari [457] şi, în sfîrşit, unirea şi legătura cu Dumnezeu.

456. Cele trei trepte ale vieţii duhovniceşti se cunosc şi după cele trei feluri de arătări din somn : visuri, vederi şi descoperiri. în cele din urmă are loc o iniţiativă accentuată a Duhului Sfînt.

65. Cîtă vreme sufletul e dezbinat în el însuşi şi puterile lui se mişcă fără rînduială, cîtă vreme n-a primit în sine razele dumnezeieşti, nu s-a învrednicit nici de eliberarea din robia cugetului trupesc şi nu s-a bucurat nici de pace. Dacă a încetat de curînd războiul patimilor neastîmpărate, sufletul are nevoie de multă tăcere a buzelor, încît să zică asemenea lui David : «Eu ca un surd n-am auzit şi ca un mut nu mi-am deschis gura mea» (Ps. XXXVII, 14). Trebuie să fie pururea trist şi să umble mîhnit pe calea poruncilor lui Hristos, cît e supărat de vrăjmaşi, şi să aştepte venirea Mîngîie-torului, prin care primind umilința şi lacrimile care-1 spală, va dobîndi cu adevărat cununa libertății [458].

66. Cînd cel ce pregăteşte în linişte mierea virtuților se ridică mai presus de slăbiciunea trupului, prin nevoințele iubirii de înțelepciune şi puterile sufletului său se înalță din cugetarea căzută, la starea cea după fire ; cînd se va umplea de razele Duhului şi, cură-țindu-şi inima cu lacrimi, va îmbrăca nestricăciunea morții de viață făcătoare a lui Hristos [459], şi, şezînd în foişorul liniştii [460], va primi şi el pe Mîngîietorul ca p limbă de foc, atunci e dator să grăiască cu îndrăzneală lucrurile

457. O stare paradoxală: odihna sufletului în Dumnezeu este în acelaşi timp o necontenită lărgire pentru a cuprinde nesfîrşitul vieții şi iubirii Lui. E o nesăturare a dorinței de înțelegere şi de cuprindere a acestei vieți. Dar e odihnă, pentru că sufletul nu mai vrea să plece din Dumnezeu, nu mai găseşte ceva mai bun afară de el.

458. E cununa eliberării de patimile înrobitoare, care-1 duc pe om unde vor fără voia lui. Aceasta e o adevărată coroană împărătească pentru om. El e restabilit ca împărat peste lucruri şi peste trup, ca îm-preună-împărat cu Hristos.

459. Moartea de viață făcătoare a lui Hristos a adus nestricăciunea în trupul Său prin înviere şi o aduce şi în om, prin eliberarea lui de patimile care-1 robesc proceselor naturii ce-1 duc la moarte sau la ultima

mărețe ale lui Dumnezeu şi să binevestească dreptatea Lui în Biserica cea mare (Ps. XXIV, 18), ca unul ce a primit în inima sa legea Duhului[461]. E dator să facă aceasta, ca să nu fie ca sluga aceea vicleană care a ascuns talantul Stăpînului său şi să fie aruncat în focul cel veşnic. Aşa a făcut şi David care, spălîndu-

şi păcatul prin pocăinţă şi primind iarăşi darul proorocesc, neputînd să ascundă binefacerea aceasta, a zis către Dumnezeu : «Iată buzele mele nu le voi împiedica ; Doamne, Tu ştii, dreptatea Ta n-am ascuns-o în inima mea. Adevărul Tău şi mîntuirea Ta le-am grăit. N-am ascuns mila Ta şi adevărul Tău de la adunare multă» (Ps. XXXIX, 12—13).

67. Mintea curăţită de tot noroiul se face sufletului cer înstelat de înţelesuri strălucitoare şi atotluminoa-se şi Soarele dreptăţii luminează în ea, trimiţînd în lume razele luminoase ale cunoştinţei de Dumnezeu (ale teologiei). Iar raţiunea acestei minţi, făcîndu-se curată, scoate din adîncul înţelepciunii raţiunile simple şi neamestecate ale lucrurilor şi descoperirile lămurite ale celor ascunse, înfăţişîndu-le minţii, pentru a cunoaşte care este adîncul, înălţimea şi lărgimea conştiinţei lui Dumnezeu. Şi mintea, primindu-le pe acestea la sînul ei în chip firesc, face cunoscute adîncurile Duhului, prin cuvînt, tu-

neputinţă, privîndu-1 de libertatea mişcării şinei sale indefinite în infinitatea dumnezeiască.

460. într-un foişor înălţat din Ierusalim, sau în locul păcii, în stare de rugăciune l-au primit şi apostolii pe Duhul Sfînt. De aceea numai avînd pacea din partea grijilor care mărginesc şi trec sufletul de la una la alta şi numai aflîndu-se adunat prin rugăciune în indefinitul şinei sale şi în legătură cu infinitatea dumnezeiască, îi vine şi celui ce se nevoieşte, din acea infinitate, iubirea simţită a lui Dumnezeu, în Persoana Sfîntului Duh.

461. Căci şi apostolii, după ce au primit pe Duhul Sfînt, au pornit cu focul entuziasmului aprins în ei de El, la propovăduire. Propovăduirea e urmarea primirii Duhului Sfînt, e căldura comunicării care iradiază din focul acestui entuziasm aprins de EI.

turor celor ce au Duh dumnezeiesc în cele din lăuntru şi dă pe faţă vicleniile dracilor şi povesteşte tainele împărăţiei cerurilor (Ps. XXIX, 12—13) [462].

68. Dorințele şi imboldurile trupeşti le opreşte înfrînarea şi aprinderile inimii le răceşte citirea dumnezeieştilor Scripturi, le smereşte rugăciunea neîncetată şi le potoleşte, ca un untdelemn, umilința.

69. Nimic nu face pe om aşa de mult împreună-vor-bitor cu Dumnezeu ca rugăciunea curată şi nematerială[463]. Pe cel ce se roagă cu gîndul, ea îl ştie unit fără împărtăşire cu Cuvîntul, atunci cînd sufletul şi l-a spălat cu lacrimi şi l-a îndulcit cu dulceața umilinței şi l-a luminat cu lumina Duhului.

70. E bună şi cantitatea în cîntarea rugăciunilor, atunci cînd e stăpînită de stăruință şi luare-aminte. Dar ceea ce dă viață sufletului este calitatea ; aceasta prici-nuieşte şi roadă. Iar calitatea cîntării şi rugăciunii stă în a se ruga cineva cu duhul şi cu mintea. Şi se roagă cineva cu mintea cînd, rugîndu-se şi cîntînd, priveşte la înțelesul ce se află în dumnezeiasca Scriptură şi primeşte prin aceasta urcuşuri de înțelesuri în inima sa, prin cugetări vrednice de Dumnezeu. Sufletul, fiind răpit de acestea în chip înțelegător în văzduhul luminii, e luminat şi curățit tot mai mult şi se ridică întreg spre ceruri, unde vede frumusețile bunătăților rînduite sfinților. Aprinzîndu-se de dorința acestora, îndată sloboade din ochi rodul rugăciunii şi lacrimile încep să-i curgă sub lucrarea de lumină făcătoare a Duhului [464]. Gustul acestora e atît de dulce,

462. Mintea curățită se bolteşte ca un cerc peste suflet. Pe cerul acesta luminează Soarele dumnezeiesc, sau el e mediul străveziu al acestui Soare. Mintea sufletului nu mai e închisă, căci nu mai e umplută de lucruri mărginite, ci e deschisă lui Dumnezeu cel infinit şi atotluminos. Dar e deschisă cînd e curată. Prin aceasta mintea vede şi mai bine care este adîncimea şi înălțimea şi lărgimea nesfîrşită a Iui Dumnezeu. Pe acestea le face apoi cunoscute prin cuvînt tuturor celor ce au şi ei duh şi sînt dispuşi să le primească.

463. E rugăciunea fără gînduri şi chipuri împrumutate de la lucruri. Această rugăciune nu mai are nimic care să se intercaleze între minte şi Dumnezeu, care să întrerupă dialogul ei cu El, care să facă mintea să se mărginească după chipul lucrurilor şi să nu mai vadă prin indefinitul ei infinitatea dumnezeiască.

încît cel ce s-a făcut părtaş de ele uită uneori şi de hrana trupească. Acesta este rodul rugăciunii, care răsare în sufletele celor ce se roagă, din calitatea gândită a cîntării.

71. Unde se vede roadă Duhului, acolo este şi calitatea gîndită a rugăciunii. Şi unde e calitatea aceasta, acolo e foarte bună şi cantitatea cîntării. Iar unde nu se arată rodul, e seacă şi calitatea. Şi dacă aceasta este uscată, de prisos este şi cantitatea, care deşi înseamnă deprinderea trupului, totuşi nu aduce celor mai mulți nici un cîştig.

72. Rugîndu-te şi cîntînd psalmi Domnului, ia aminte la viclenie. Căci dracii sau ne înşeală, furişîndu-ne în simțirea sufletului să spunem unele în locul altora, abă-tînd stihurile psalmilor spre hulire, ca să zicem cu gura cele ce nu se cuvin ; sau, făcînd noi începutul psalmilor, pun sfîrşit cuvîntului nostru, risipindu-le pe celelalte din minte ; sau ne întorc mereu la acelaş stih, ne-lăsîndu-ne, din pricina uitării, să găsim stihul următor al psalmului ; sau, aflîndu-ne la mijlocul psalmului, iau deodată din mintea noastră toată amintirea stihurilor rostite, încît nici nu ne mai aducem aminte ce stihuri am avut în gură şi nu mai putem să le aflăm şi să le aducem iarăşi pe limbă. Iar aceasta o fac ca să ne arunce în negrijă şi în trîndăvie şi ca să zădărnicească roa-

dele rugăciunii noastre, punîndu-ne în minte că s-a făcut tîrziu. Tu însă stăruieşte cu putere şi urmăreşte psalmul cu şi mai

464. Cunoaşterea cea mai înaltă de Dumnezeu şi lacrimile fac casă bună. Căci e o cunoaştere prin «vedere» a bunătăților iubirii lui Dumnezeu ce ne aşteaptă, sau ni se dăruiesc în parte încă de acuma. Mai bine zis e o cunoaştere şi o simțire a iubirii nesfîrşite a lui Dumnezeu, care nu se poate să nu stoarcă lacrimi. Iar această cunoaştere prin vedere şi prin trăire are loc în starea rugăciunii mintale sau înțelegătoare, a rugăciunii care reprezintă starea de dialog direct a minții cu Dumnezeu, de adunare a minții în indefinitul ei în fața infinității iubirii lui Dumnezeu. Ca şi sfîntul Simeon, dascălul său, Nichita uneşte strîns lumina Duhului, sau vederea nesfîrşitului dumnezeiesc, cu lacrimile, şi pe amîndouă cu rugăciunea, ca nemijlocită convorbire a sufletului cu Dumnezeu cel preadulce în manifestarea iubirii Lui nesfîrşite.

multă linişte, ca să culegi folosul rugăciunii din stihuri, prin vedere (contemplare), şi să te îmbogățeşti cu luminarea Duhului, care se iveşte în sufletele celor ce se roagă [465].

73. Cînd ţi s-ar întîmpla una ca aceasta în vreme ce te rogi cu luare-aminte, să nu te lenevești și să cazi în nepăsare, nici să nu prețuiești mai mult odihna trupului decît folosul sufletului, luînd seama că e ceasul tîrziu. Ci unde ţi se va întîmpla robirea minţii, acolo să stai pe loc. Dacă ţi s-ar întîmpla spre sfîrşitul psalmului, re-vino din nou cu toată rîvna la început și, pornind de la început, urmărește iarăși psalmul pe calea lui, chiar dacă ţi s-ar întîmpla de mai multe ori într-un ceas robirea minţii. Făcînd tu aceasta, dracii nu vor putea suferi răbdarea stăruinţei şi încordarea rîvnei tale, şi umplîndu-se de ruşine, se vor depărta de la tine.

74. Să cunoşti fără greşeală că rugăciunea neîncetată este aceea care nu se isprăveşte din suflet toată ziua şi toată noaptea. Ea nu se arată privitorilor în întinderea mîinilor, sau în înfăţişarea trupului şi în sunetul limbii, ci se face cunoscută celor ce ştiu să înţeleagă, în meditaţia cugetării, în lucrarea minţii şi în pomenirea lui Dumnezeu cu umilinţă stăruitoare.

75. Cineva poate să stăruie pururea în rugăciune, cînd îşi are gîndurile adunate în minte întru pace şi evlavie multă, săpînd cu ele adîncurile lui Dumnezeu[466] şi căutînd să guste de acolo preadulcea băutură a vederii (contemplării). Dacă

465. Se stăruie asupra rugăciunii prin cuvinte şi psalmodiere şi asupra legăturii ei cu contemplaţia, care se iveşte din aprofundarea în înţelesul cuvintelor. E necesară rostirea stăruitoare a cuvintelor rugăciunii, căci prin aceasta se face un efort şi se ţine cugetarea la înţelesurile din ele, al căror cuprins niciodată nu se epuizează. Altfel, sub pretextul unei contemplări nemijlocită de cuvintele rugăciunii rostite, se produce o împrăştiere neglijentă a cugetării şi nu se dobîndeşte o adîncire în aceleaşi înţelesuri inepuizabile exprimate prin rugăciune. Nu trebuie să rostim nici cuvintele rugăciunii fără concentrarea minţii, dar nu trebuie să neglijăm, sub pretextul contemplării, nici rostirea cuvintelor rugăciunilor.

lipseşte această pace, nu poate. Căci rugăciunea neîncetată a dobîndit-o numai acela ale cărui puteri sufleteşti înaintează prin cunoştinţă[467].

76. De cînți rugăciune lui Dumnezeu şi un frate stă la uşa chiliei tale şi bate, să nu pui mai presus fapta rugăciunii decît fapta dragostei şi să treci cu vederea pe fratele tău. Căci acest lucru nu e plăcut lui Dumnezeu. El vrea untdelemnul iubirii şi nu jertfa rugăciunii. Lăsînd deci darul rugăciunii, dă cuvînt de iubire fratelui, slujindu-1 pe el. Apoi, întorcîndu-te, adu darul tău Tatălui duhurilor, cu lacrimi şi cu inimă zdrobită şi duh drept se va înnoi în cele din lăuntru ale tale.

77. Taina rugăciunii nu se săvîrşeşte în vreme şi în loc hotărît. Căci de hotărăşti cele ale rugăciunii în ceasuri şi timpuri şi locuri, timpul rămas în afară îşi varsă veninul în alte lucruri ale deşertăciunii [468]. Rugăciunea înseamnă mişcarea necontenită a minții în jurul lui Dumnezeu ; fapta ei stă în învîrtirea sufletului în jurul lucrărilor dumnezeieşti ; iar sfîrşitul ei e lipirea cugetării de Dumnezeu şi înălțarea la un singur duh cu El, după regula şi cuvîntul apostolului.

78. Chiar dacă ți-ai omorît mădularele şi ți-ai înviat sufletul prin duh şi te-ai învrednicit de daruri mai presus de fire de la Dumnezeu, să nu-ți laşi puterea cugetătoare a sufletului să lenevească, ci obişnuieşte-o să-şi mişte pururea amintirea în jurul păcatelor ce le-ai săvîrşit şi a chinurilor iadului şi socoteşte-te cu mintea vrednic de osîndă. învîrtindu-

466. E vorba nu de gîndurile despre lucruri, ci de gîndurile referitoare la Dumnezeu, sau aduse de Dumnezeu în minte.

467. Se face o legătură între putința rugăciunii neîncetate şi înaintarea cunoaşterii la înțelesuri tot mai adinei ale lui Dumnezeu. Aci nu apare plictiseala de rugăciune.

468. Timpul este prilejul unui dialog necontenit cu Dumnezeu. Altfel nu înaintăm prin el spre Dumnezeu, nu e legat de veşnicie, ci devine fără rost. Desigur că dialogul acesta, fiind un dialog al iubirii, toată fapta de iubire dă timpului un rost, îl scapă de deşertăciune. Altfel timpul rămîne deşert şi-şi varsă veninul deşertăciunii în toate preocupările noastre.

ți astfel mintea în acestea şi socotindu-te aşa, îți vei păstra duhul înfrînt şi vei avea în tine izvorul umilinței, izvorînd rîurile harului dumnezeiesc, iar pe Dumnezeu căutînd la tine şi dîn-du-ți din Duhul Său pentru sporirea inimii tale [469].

79. Postul cu dreaptă socoteală, avînd ca însoțitoare privegherea împreunată cu cugetarea şi cu rugăciunea, face pe cel ce se ne voieşte cu el să ajungă repede la notarul nepătimirii, cînd acesta îşi are sufletul inundat de lacrimi pentru prisosința smereniei şi cînd arde de dragostea lui Dumnezeu. Pe cel ajuns aci, postul îl duce la pacea duhului care este mai presus de orice minte slobodă şi-1 uneşte prin dragoste cu Dumnezeu.

80. Nu se mîndreşte împăratul pentru slava şi împărăția sa atît de mult şi nu se bucură de stăpînire, cum se bucură monahul pentru nepătimirea sufletului şi pentru lacrimile de umilință. Căci mîndria celui dintîi se veştejeşte împreună cu împărăția. Dar fericita nepăti-mire a celui de-al doilea rămîne, împreună cu bucuria pentru ea, în veacuri nesfîrşite. Unul ca acesta se învârteşte în mijlocul oamenilor, în vremea vieții de aici, ca o roată, apropiindu-se puțin de pămînt şi de cei de pe el, pentru trebuința firii, dar mişcîndu-se în întregime ca un glob în văzduhul minții şi purtînd în sine îmbinate, ca într-un cerc, începutul şi sfîrşitul, şi întipărite, în cununa smereniei, chipurile darurilor. Acesta are drept masă îmbelşugată contemplația lucrurilor şi ca băutură, paharul înțelepciunii ; iar ca odihnă, pe Dumnezeu.

81. Cel ce s-a predat pe sine de bunăvoie ostenelilor pentru virtute şi străbate cu căldură calea nevo-inței se

469. Sufletul e lipit prin umilință atît de mult de Dumnezeu, încît harul pare a izvorî chiar din el; dar pe de altă parte Dumnezeu e trăit în modul cel mai accentuat ca Persoană ce caută la om şi-i dăruieşte Duhul Său, îmbogățindu-1 neîncetat.

învredniceşte de mari daruri de la Dumnezeu. De aceea, înaintînd spre mijloc, ajunge la descoperiri şi vederi dumnezeieşti. Şi se face întreg cu atît mai luminat şi mai înțelept, cu cît îşi întinde mai mult osteneala nevoințelor. Dar cu cît urcă spre înălțimea vederii, cu atît stârneşte mai mult şi pizma cea mare a dracilor pierzători împotriva sa. Căci nu rabdă aceştia să vadă om strămutat în fire de înger. Din pricina

aceasta intind impotriva lui, cînd acesta nu bagă de seamă, săgeata ascuțită a părerii de sine. Dacă va descoperi viclenia şi va fugi în cetatea smereniei, dispreţuindu-se pe sine, va scăpa de pierzania mîndriei şi va intra la limanurile mîntuirii. De nu se va întîmplă aşa, ci va fi părăsit de sus, va fi dat duhurilor eare-1 cer spre pedepsirea fără de voie, fiindcă nu s-a lăsat cercat de cea de bunăvoie. Iar aceste duhuri sînt iubitoare de plăcere, iubitoare de trup, viclene şi pline de mînie. Ele îl umilesc cumplit prin necazurile pe care le aduc, pînă ce-şi va cunoaşte neputința sa, şi plîngînd va scăpa de âncercări şi va zice şi el cu David : «Bine este că m-ai smerit pe mine, ca să văd dreptățile Tale» (Ps. CXVIII, 71).

82. Dumnezeu nu vrea ca noi să fim pururea înjosiți de patimi, ci, urmăriți de ele ca nişte iepuri, să-L socotim numai pe El stîncă de scăpare. Căci altfel n-ar fi zis : «Eu am zis : dumnezei sînteți şi toți fii ai Celui preaînalt» (Ps. LXXXI, 6). El mai vrea să fim şi ca nişte cerbi care aleargă pe munții înalți ai poruncilor Sale şi însetează după apele de viață făcătoare ale Duhului, în felul acesta, precum aceia mîncînd prin fire şerpii, prefac în chip ciudat prin căldura din multa alergare firea veninoasă a lor în colț de iarbă, fără să se vateme, aşa şi noi, primind în pîntecele cugetării orice gînd pătimaş, să-1 prefacem prin alergarea însetată pe calea poruncilor lui Dumnezeu şi cu puterea Duhului şi prin predarea noastră lui Dumnezeu, în faptă bine mirositoare şi mîntuitoare a virtuții, ca să ne arătăm ca unii ce ne robim tot cugetul, prin faptă, ascultării lui Hristos. Căci lumea de sus are trebuință, pentru a se umple, nu de oameni pămînteşti şi nedesăvîrşiți, ci de cei duhovniceşti şi desăvîrşiți, care aleargă spre bărbatul desăvîrşit al plinătății lui Hristos.

83. Cel ce se învîrteşte pururea în loc şi nu vrea să se mişte mai departe, se aseamănă catîrului ce se mişcă pe acelaş loc în jurul maşinii de treierat. Căci cel ce se nevoieşte pururea cu trupul şi se îndeletniceşte numai cu deprinderea trupului, prin toată greaua pătimire, se păgubeşte cît se poate de mult

fără să bage de seamă, neînțelegînd scopul voii dumnezeiești. Deprinderea trupească, după Pavel (1 Tim. IV, 8), spre puține folosește, pînă ce nu e înghițit cugetul trupesc de pîraiele pocăinței și nu vine în trup omorîrea de viață făcătoare a Duhului și nu împărătește legea Duhului în trupul nostru cel muritor. Dar evlavia sufletului, care se vede prin cunoștința lucrurilor și a ramurilor nemuritoare, adică a cugetărilor dumnezeiești, ca un pom al vieții în lucrarea înțelegătoare a minții, e pretutindeni și în toate de folos. Căci ea lucrează curăția inimii și aduce pace între puterile ei ; aduce luminarea minții, curăția trupului, neprihănirea, înfrînarea cuprinzătoare, smerita cugetare, umilința, dragostea, sfințenia, cunoștința cerească, înțelepciunea cuvîntului și vederea lui Dumnezeu. Deci cel ce a înaintat de la multa deprindere la o astfel de desăvîrșire a evlaviei, a trecut Marea Roșie a patimilor și a intrat în pămîntul făgăduinței, în care curge laptele și mierea cunoștinței de Dumnezeu, desfătarea nesecată a sfinților.

84. Cel ce nu s-a hotărît să se ridice din cele din parte și spre puțin folositoare și să se suie spre cele întru totul folositoare, mănîncă încă pîinea de orz întru sudoarea feței sale, după orînduirea de sus a lui Dumnezeu. De aceea sufletul lui nu simte dorul manei cunoscute cu mintea și a apei care curge din piatra lovită pe seama lui Israel. Dar cel ce a auzit cuvintele : «Sculați să mergem de aici» (1 Ioan XIV, 31) și, trezit de glasul învățătorului, s-a sculat de la lucrarea ostenitoare și a încetat să mai mănînce din pîinea durerii, acela, lepă-dîndu-se de simțire și, gustînd din paharul înțelepciunii lui Dumnezeu, a cunoscut că bun e Domnul, ca unul care, după ce a împlinit legea poruncilor în slujirea Cu-vîntului, s-a urcat în foișor, așteptînd pogorîrea Mîn-gîietorului.

85. Trebuie să pășim spre cele ce ne stau înainte după rînduielile și treptele vieții înțelepte. Trebuie să urcăm cu sîrguință spre ceea ce e așezat mai sus, ca unii ce ne mișcăm neîncetat în jurul lui Dumnezeu și nu cunoaștem niciodată

470. Toate acestea sînt conforme cu viziunea sfîntului Grigore de Nisa și a sfîntului Maxim Mărturisitorul. «Stabilitatea urcușului» înseamnă persistența în urcuș, «mișcarea stabilă» (motus stabilis). Dorul nu se poate odihni din întinderea lui însetată, decît cînd a ajuns în indefinita infinitate a lui Dumnezeu.

vreo oprire în mersul spre mai bine. De la nevoința cu fapta să înaintăm la contemplația naturală a zidirii. De la aceasta trebuie să urcăm la cunoaşterea tainică a lui Dumnezeu şi să ne odihnim în ea de toate faptele deprinderii trupeşti, ca unii ce ne-am ridicat deasupra slăbiciunii trupului şi am primit cunoştința adevăratei drepte socoteli şi dreapta socoteală însăşi. Iar dacă n-am primit încă cunoştința acestei drepte socoteli (discernămînt) şi încă nu ştim să păşim spre cele ce ne stau înainte şi să ne întindem spre ceea ce e mai desăvîrşit, sîntem încă mai răi decît cei din lume, care nu cunosc regula înaintării de la vrednicia pe care o au, nici statornicia urcuşului pînă ce se vor urca la ceea ce e deasupra celorlalte vrednicii (trepte) şi-şi vor odihni acolo dorul lor [470].

86. Sufletul ce se curățeşte în chip încordat, cu multă căldură, prin ostenelile nevoinței, e înconjurat de lumina dumnezeiască şi începe să vadă puțin cîte puțin, în chip firesc, frumusețea dată lui de la început de Dumnezeu şi să se lărgească în dragostea Celui ce l-a făcut pe el[471]. Dar cu cît i se fac mai limpezi razele Soarelui dreptății în urma curățirii, şi i se dezvăluie şi se face cunoscută frumusețea firească, cu atît îşi înmulțeşte şi ostenelile nevoinței spre tot mai mare curățire a sa, ca să cunoască în chip curat slava darului de oare s-a învrednicit şi să redobândească vechea noblețe şi să refacă chipul curat şi netulburat de cele materiale pentru Cel ce l-a zidit. Şi nu slăbeşte nicidecum în sporirea ostenelilor, pînă ce nu se curățeşte de toată pata şi întinăciunea şi nu se face vrednic de vederea şi de convorbirea cu Dumnezeu [472].

87. «Descoperă ochii mei şi voi înțelege minunile legii Tale» (Ps. CXVIII, 18), strigă către Dumnezeu cel acoperit de ceața cugetului pămîntesc. Căci neştiința minții pămînteşti, fiind o ceață şi un întuneric adînc ce acoperă vederea sufletului, îl face pe acesta întunecat şi înnegurat de nu poate înțelege cele dumnezeieşti şi omeneşti, nefiind în stare să

471. Numai luminat de lumina dumnezeiască, cel ce se nevoieşte îşi cunoaşte, prin curăție, natura sa adevărată, făcută pentru infinitatea plină de înțelesuri şi de iubire a lui Dumnezeu, cum numai în relație iubitoare cu alte subiecte umane pune în valoare posibilitățile cele mai proprii ale sale, ascunse în bogăția descoperită a şinei sale.

472. E o afirmare clară a conlucrării celui ce se nevoieşte cu Dumnezeu. Fiecare face să sporească din treaptă în treaptă lucrarea celuilalt.

473. Pocăința dă sufletului puterea de a se cunoaşte şi de a cunoaşte tot mai bine şi pe Dumnezeu însuşi. Pocăința e descoperirea

privească spre razele luminii dumnezeieşti, sau să se bucure de bunătăţile acelea pe care «ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit» (1 Cor. II, 9). Dezvăluindu-i-se ochii prin pocăinţă, sufletul vede acestea în chip curat, le aude întru cunoştinţă şi le pricepe cu înţelegerea [473]. Dar nu numai atît, ci pune şi trepte ale acestor înţelesuri în inima sa şi, 'gustând din dulceaţa lor, îşi limpezeşte cunoştinţa. Iar prin cuvînt de înţelepciune de la Dumnezeu, descrie tuturor bunătăţile minunate ale lui Dumnezeu, pe care le-a gătit celor ce-L iubesc pe El şi îndeamnă pe toţi să vină la împărtăşirea de ele, prin multe nevoinţe şi lacrimi.

88. Darurile Duhului Sfînt fiind şapte, Scriptura începînd de la cel dintîi, le numără de la înţelepciune şi coboară spre sfîrşit pînă la frica dumnezeiască a Duhului. Deci zice : «Duhul înţelepciunii, duhul înţelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunoştinţei, duhul evlaviei şi duhul temerii de Dumnezeu» (Isaia XI, 2). Noi însă trebuie să începem de la temerea care curăţeş-te, adică de la frica de chinuri, ca prin aceasta, depărtîn-du-ne mai întâi de rău şi curăţindu-ne prin pocăinţă de petele păcatului, să ajungem la frica duhului cea curată, mergînd pe calea ce duce la ea şi odihnindu-ne în ea de toată lucrarea virtuţii.

89. Cel ce a început de la frica de osîndă şi înaintează la curăţia inimii prin lacrimile pocăinţei, se umple mai întîi de înţelepciune, deoarece temerea este începutul ei, după cuvîntul Scripturii (Prov. I, 7) ; apoi de înţelegere, după aceea de sfat, prin care îmbrăţişează cu bun sfat cele de folos. înaintînd pînă aci prin lucrarea poruncilor, se înalţă la cunoştinţa lucrurilor şi primeşte ştirea adevărată despre lucrurile dumnezeieşti şi omeneşti. După aceea, făcîndu-se întreg locaş al evlaviei, se desăvîrşeşte urcîndu-se în cetăţuia de pe vîrf a iubirii. Şi îndată îl primeşte temerea curată a duhului spre a păzi vistieria împărăţiei cerurilor sălăşluită în sine [474]. Această temere fiind foarte mîntuitoare, face pe cel ce s-a înălţat la locul dragostei,

adîncurilor sale în legătură cu adîncurile lui Dumnezeu, de care depinde adîncimea sa şi din care se hrăneşte.

474. De aceea s-a spus că cel ce se nevoieşte, înălţat pînă la dragostea de Dumnezeu, se odihneşte în frica de El. E frica de a nu pierde dragostea de Dumnezeu şi a lui Dumnezeu.

să fie plin de cutremur şi să susţină lupta, de teamă să nu cadă de la o asemenea înălţime a dragostei lui Dumnezeu şi să fie aruncat iarăşi în temerea înfricoşătoare de chinuri [475].

90. Altfel citesc Scripturile cei începători în viaţa de evlavie, altfel cei ce au înaintat pînă la mijloc şi altfel cei ce au alergat pînă la desăvîrşire. Celor dintîi citirea le este pîinea de la masa lui Dumnezeu, care susţine inimile lor în sfinţitele nevoinţe ale virtuţii şi le dă vigoarea tăriei pentru lupta cu duhurile care pricinuiesc patimile, şi-i face luptători viteji împotriva dracilor, ca să poată zice : «Gătit-ai înaintea mea masă împotriva celor ce mă necăjesc pe mine» (Ps. XXII, 5). Celor de-al doilea, le este vin din potirul dumnezeiesc, înveselind inimile lor şi scoţîndu-i din ei înşişi prin puterea înţelesurilor şi ridicîndu-le mintea de la litera care-i omoară, ca să cerceteze adîncurile duhului ei şi să le fie întreagă născătoare şi descoperitoare de înţelesuri, încît să poată spune şi aceştia, cu drept cuvînt : «Paharul Tău mă îmbată cu tăria lui» (Ps. XXII, 5). Iar celor din urmă, le este untdelemn al Duhului dumnezeiesc, în-frăgezindu-le sufletul, îmblînzindu-1 şi smerindu-1 prin covîrşirea iluminărilor dumnezeieşti şi ridicîndu-1 mai presus de slăbiciunea trupului, ca să poată striga şi ei, bucurîndu-se : «Vărsat-ai untdelemn peste capul meu şi mila Ta mă va urma în toate zilele vieţii mele» (Ps. XXII, 5, 6).

91. Cîtă vreme tindem spre Dumnezeu cu stăruinţă, prin iubirea de înţelepciune cu fapta, întru sudoarea feţii, micşorând patimile trupului, Domnul mănîncă cu noi la masa darurilor Sale pîinea cea spre fiinţă, cîştigată din plugăria virtuţilor, care sprijineşte inimile oamenilor. Dar cînd prin nepătimire se sfinţeşte în noi numele Său şi El împărăteşte în toate puterile sufletului nostru, împăcînd cele răzvrătite, şi supunînd ceea ce e rău, gîndului bun, şi voia Lui se face şi pe

475. Toate virtuţile încep de la frica de chinuri şi sfîrşesc la frica curată, care păzeşte virtuţile dobîndite şi cu deosebire dragostea.

pămînt ca în cer, atunci bea cu noi întru împărăţia Sa venită la noi, băutura nouă, mai presus de cuvînt, a înţelepciunii Cuvîntului, amestecată cu umilinţa şi cunoştinţa unor taine mari [476]. Iar ajungînd noi la împărtăşirea de Duhul Sfînt şi schimbîndu-ne cu schimbarea cea bună întru înnoirea minţii noastre, atunci El, Dumnezeu fiind, va fi cu noi ca şi cu nişte dumnezei, ca unul ce Şi-a făcut trupul nemuritor [477].

92. Cînd apa neînfrînată a gîndurilor pătimaşe ale minţii va fi stăvilită de venirea Sfîntului Duh şi sără-tura cugetărilor necuviincioase şi adîncul prăpăstios al amintirilor va fi astupat prin înfrînarea şi gîndul morţii, Duhul dumnezeiesc al pocăinţei va sufla şi se vor coborî apele umilinţei cu care Dumnezeu şi Stăpînul, vărsîndu-le în vasul de spălat al pocăinţei, va spăla picioarele noastre cele cunoscute cu mintea şi le va face vrednice să calce în curtea împărăţiei Sale.

93. Cuvîntul lui Dumnezeu, făcîndu-se trup şi dînd subzistenţă firii noastre în Sine şi aflîndu-se om desăvîrşit, afară de păcat, a îndumnezeit-o, zidind-o pe aceasta din nou, ca Dumnezeu desăvîrşit. Şi fiind Raţiune a primei Minţi şi Dumnezeu, s-a unit cu partea raţională a firii omeneşti, dîndu-i aripi ca să zboare la înălţime şi să cugete şi să gîndească la cele dumnezeieşti [478]. Dar fiind şi foc, a întărit puternic cu focul

476. Cunoştinţa tainelor mari, mai presus de cuvînt, ale Cuvîntului cel personal şi iubitor, mai bine zis infinit iubitor, e ca o băutură care îmbată de entuziasm şi de bucurie, producînd o adevărată uitare de sine, dar în acelaşi timp o uimire care-1 face pe om să nu se confunde cu Dumnezeu, pentru că în uimire trăieşte ceea ce nu este al lui. în tot urcuşul duhovnicesc Dumnezeu urcă cu noi.

477. Dacă nu Şi-ar fi făcut trupul nemuritor, n-ar mai fi cu noi şi ca om, deci apropiat de noi. în acest caz n-ar mai fi decît Dumnezeu, departe de noi. Deci n-am mai fi nici noi aproape de El ca Dumnezeu şi om. în acest caz n-am putea să ne folosim deplin de El pentru îndum-nezeirea noastră, n-am putea să intrăm în legătură cu infinitul iubirii dumnezeieşti revărsat în indefinitul naturii noastre omeneşti, asumată de Fiul lui Dumnezeu.

fiinţial şi dumnezeiesc iuţimea firii omeneşti, împotriva patimilor şi a dracilor [479]. In sfîrşit, fiind ţinta dorinţei întregii firi raţionale şi odihna poftei ei, a lărgit partea poftitoare a firii

noastre, ca să se poată împărtăşi de bunătăţile vieţii veşnice cu dragoste plină de simţire. Şi aşa, înnoind omul întreg în Sine, l-a făcut din vechi nou, ca să nu mai poarte în starea reînnoită nici un motiv de învinovăţire a Cuvîntului ziditor 48°.

94. Liturghisind Cuvîntul în Sine rezidirea noastră, s-a jertfit El însuşi pe Sine pentru noi prin cruce şi moarte şi dă pururea trupul Său neprihănit să fie jertfit şi ni-L îmbie în fiecare zi spre hrană susţinătoare de suflet. Astfel, mîncînd trupul şi bînd sîngele preacinstit al Său, putem să ajungem, întru simţirea sufletului, prin împărtăşire, mai buni decît sîntem. Amestecaţi cu acestea, sîntem prefăcuţi din ceea ce e mai mic în ceea ce e mai mare şi uniţi în chip îndoit cu Cuvîntul îndoit, adică prin trup şi suflet raţional, cu Dumnezeu cel întrupat şi de-o fiinţă cu noi după trup, ca să nu mai fim ai noştri, ci ai Celui ce ne-a unit pe noi cu Sine, prin masa nemuritoare, şi ne-a făcut să fim prin lucrare ceea ce este El prin fire[481].

95. Drept aceea, dacă ne vom apropia să mîncăm din

478. Raţiunii omeneşti i se deschid prin faptul că e personalizată în Raţiunea ipostatică dumnezeiască, înălţimile nesfîrşite ale vieţii lui Dumnezeu şi înţelesurile adîncite în Dumnezeu ale tuturor lucrurilor create şi susţinute de El şi în El.

479. Dumnezeu e foc fiinţial, adică foc prin fiinţă, foc al bucuriei şi al entuziasmului vieţii şi iubirii plenare prin el însuşi. La El focul nu e ca la noi numai o lucrare a fiinţei, susţinută de Creatorul acestei fiinţe. Cu focul Lui susţine aprinderea iuţimii noastre împotriva patimilor.

480. In Fiul lui Dumnezeu întrupat nu e numai ceea ce corespunde raţiunii noastre, ca să o readucă pe aceasta, prin întrupare, la dreapta ei folosire, ci şi ceea ce corespunde mîniei şi poftei firii omeneşti. De aceea El a readus şi mînia firii noastre la dreapta ei folosire împotriva păcatului şi a readus şi pofta noastră la poftirea a ceea ce merită să fie poftit ?i a lărgit şi a adîncit această poftă ca să poată dori şi să se poată desfăta de infinitatea vieţii şi iubirii dumnezeieşti.

481. Baza liturghiei ce o săvîrşeşte Hristos cu noi este liturghia cea săvîrşită cu firea Sa omenească în Sine, jertfind-o şi oferind-o lui

pîinea aceasta şi să bem din potirul acesta prin cele două puteri ale firii, după ce ne-am făcut cercaţi întru ostenelile virtuţilor şi ne-am curăţit prin lacrimi, Cuvîntul îndoit se amestecă cu noi întreg, întru blîndeţe, prefăcîndu-ne în ai Săi,

Dumnezeu-Tatăl şi ducînd-o prin aceasta la -înviere şi unind-o cu Dumnezeu cel infinit. Prin împărtăşirea de trupul şi sîngele Lui, El ni se face subiectul nostru, precum este al trupului şi sîngelui Său, deschizîndu-ne şi pe noi infinităţii lui Dumnezeu.

482. Indumnezeirea are loc prin faptul că raţiunea noastră înălţată cunoaşte adîncurile nesfîrşite ale dumnezeirii, prin ceea ce acele adîncuii devin proprii firii noastre, întrucît firea noastră a devenit a Iui Hristos.

ca unul ce e întrupat şi de-o fiinţă cu noi, după omenitate ; şi îndumnezeindu-ne întregi prin raţiunea cunoştinţei [482], şi făcîndu-ne ai Săi, ca pe unii ajunşi de un chip cu Sine şi fraţi cu El, Care e Dumnezeu şi de-o fiinţă cu Tatăl. Dar dacă se apropie de noi, aflîndu-ne amestecaţi cu conţinutul patimilor şi pătaţi de întinăciunea păcatului, ne arde şi ne topeşte întregi cu focul care mistuie în chip firesc păcatul şi taie viaţa noastră nu cu voia bunătăţii Sale, ci silit de dispreţul nesimţirii noastre.

96. Domnul, apropiindu-se în chip nevăzut, călătoreşte împreună cu toţi cei ce-au început să umble pe calea poruncilor Sale prin iubirea de înţelepciune cea lucrătoare, ajutîndu-le ca unora ce au cugetul nedesăvîr-şit, iar sufletul le şovăie în cele ale virtuţii. Iar cît priveşte pe cei ai căror ochi sufleteşti sînt ţinuţi încă de nu văd sporirea lor, pentru că nu văd că Domnul călătoreşte cu ei şi lucrează împreună cu ei să se izbăvească de patimi, şi le întinde o mînă de ajutor spre dobîndirea a toată virtutea, dar înaintează în nevoinţele evlaviei şi ajung prin smerenie la nepătimire, Cuvîntul nu voieşte ca ei să se oprească aci, slăbiţi de ostenelile virtuţilor, ci să meargă mai departe şi să urce la contemplaţie. De aceea, hrănindu-i cu măsură, cu pîinea lacrimilor, îi binecuvântează cu lumina umilinţei şi le deschide mintea ca să înţeleagă adîncul Scripturilor dumnezeieşti şi prin aceasta să cunoască firile şi raţiunile lucrurilor. Apoi se retrage îndată de la ei, ca ei să se ridice şi să caute cu şi mai multă sîrguinţă să afle care este cunoştinţa lucrurilor şi înălţarea ce le vine din ea. Şi căutînd-o ei aceasta cu sîrguinţă, se ridică la o slujire mai înaltă a Cuvîntului [483] şi vestesc tuturor învierea Cuvîntului, pe care au cunoscut-o prin lucrare şi contemplaţie.

97. Cu dreptate osîndeşte Cuvîntul zăbava celor ce întîrzie multă vreme în ostenelile deprinderii făptuitoare şi nu vor să se strămute de la ea şi să urce la treapta mai înaltă a vederii, zicîndu-le : «*O,* voi nepricepuților şi zăbavnici cu inima a crede» (Luca XXIV, 25) în Cuvîntul, Care poate să descopere contemplația naturală celor ce umblă cu duhul în adîncurile Duhului [484]. Căci a nu voii să treci de la nevoințele începătoare la cele mai desăvîrşite şi de la trupul literii dumnezeieştii Scripturi, la înțelesul Cuvîntului [485], e semnul unui suflet leneş şi care n-a gustat Cuvîntul dumnezeiesc, ci cugetă lucru mare despre sporirea sa. Acestui suflet nu i se va spune numai, ca unuia ce-şi poartă stinsă candela sa : «Du-te şi cumpără untdelemn de la cei ce vînd» (Matei XXV, **9),** ci i se va şi închide uşa de la cămara de nuntă, zicîndu-i-se : «Du-te, nu ştiu de unde eşti» (Matei XXV, 12).

98. Cînd Cuvîntul lui Dumnezeu vine la sufletul căzut, ca în cetatea Betaniei, ca să învie mintea lui omorîtă de păcat şi îngropată sub stricăciunea patimilor, atunci înțelepciunea şi dreptatea, scufundate în întristare de moartea minții, vin

483. Slujirea mai înaltă a Cuvîntului e propovăduirea Cuvîntului la sfîrşitul întregului urcuş cu Cuvîntul şi în Cuvîntul întrupat. Astfel slujirea mai înaltă a Cuvîntului e în acelaşi timp slujirea mai înaltă a cuvîntului despre Cuvîntul. Din intimitatea cu Cuvîntul ca Persoană a celor ce-au urcat cu El le vin lor şi cuvintele Lui şi cuvintele despre El.

484. E contemplația rațiunilor din natură, care se face cu ajutorul Sfîntului Duh şi deschide orizontul luminos şi nesfîrşit al Duhului prin aceste rațiuni.

485. înțelesul cuvîntului din Scriptură e totodată înțelesul Cuvîntului dumnezeiesc personal, Care împărtăşeşte cuvîntul Scripturii. Cel ce înțelege cuvîntul Scripturii se pune în dialog cu Cuvîntul Dumnezeiesc ca persoană.

plîngînd înaintea Lui şi zic : «Dacă erai aici la noi, păzind şi supraveghind, fratele nostru nu ar fi murit» (Ioan XI, 21), adică n-ar fi murit fratele nostru mintea, din pricina păcatelor. Apoi dreptatea se grăbeşte să hrănească Cuvîntul cu multă grijă şi cu lucrarea poruncilor, şi întinde masa felurită şi bogată a grelei pătimiri. Iar înțelepciunea, nesocotind toate celelalte griji şi greaua pătimire ostenitoare, şi-a ales lucrarea minții şi

voieşte să şadă să asculte mişcările cuvîntului cunoscute cu mintea şi înţelesurile lui descoperite prin contemplaţie [486]. De aceea, pe cea dintîi Cuvîntul o primeşte să se nevoiască pentru a-1 hrăni la masa iubirii de înţelepciune lucrătoare şi felurită, dar o mustră totdeauna că se îngrijeşte de multe chipuri ale grelei pătimiri şi se îndeletniceşte cu ceea ce la puţine foloseşte ; şi îi spune că un lucru e de trebuinţă să fie căutat pentru slujirea Cuvîntului : să supună ceea ce e rău, gîndului bun şi să prefacă cugetul pămîntesc al trupului în cuget duhovnicesc, prin sudorile virtuţii. Pe cealaltă o laudă şi şi-o apropie în chip firesc, ca pe una ce şi-a ales partea cea bună a cunoştinţei Duhului, prin care, zburînd deasupra lucrurilor omeneşti, pătrunde la adîncurile lui Dumnezeu (1 Cor. II, 10) şi scoate de acolo mărgăritarul Cuvîntului şi priveşte vistieriile ascunse ale Duhului, fapt din care i se naşte o bucurie negrăită, care nu se va lua de la dînsa [487].

99. Mintea omorîtă de patimi şi înviată de venirea Cuvîntului lui Dumnezeu, Care ridică piatra învîrtoşă- „.

486. Mintea în greceşte e de genul masculin (vouî).

487. Este foarte interesantă această asemănare a Marteicu treapta întîi a ostenelilor pentru virtute şi a Măriei cu treapta a doua a contemplaţiei raţiunilor dumnezeieşti ale lucrurilor.^Maîta se osteneşte lucrînd sau săvîrşind fapte, iar Măria se adînceşfe prin transparenţa celor văzute în adîncurile celor nevăzute. Hristos vrea ca sufletul să treacă mai repede la treapta aceasta. ^ --^

rii, e dezlegată de legăturile păcatului de către slujitorii Cuvîntului, adică de frica muncilor şi de ostenelile virtuţii. Şi bucurîndu-se de lumina vieţii viitoare, e eliberată spre nepătimire. După aceea, şezînd pe scaunul simţirilor şi liturghisind întru curăţie taina vederii (contemplării), stă la masă cu Cuvîntul; şi urcîndu-se împreună cu El de pe pămînt la ceruri, împărăteşte cu Hristos în împărăţia lui Dumnezeu şi Tatăl, odihnindu-se de toate dorinţele sale.

100. Fiecăruia dintre cei ce s-au nevoit cu sîrguinţă şi după lege şi au înaintat spre mijloc şi s-au desăvîrşit pînă la

488. Abia în starea de înviere, omul e restabilit acolo unde ar fi trebuit să ajungă dacă n-ar fi căzut.

măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos (Efe-seni IV, 13), i se face vădită şi arătată, din încredinţarea şi lucrarea Duhului, restabilirea de care va avea parte după dezlegarea de trup [488]. Iar bucuria pe care o simte îi face cunoscută fericirea veşnică din lumina netrecătoare de la sfîrşit. Dar încă de aici inimile celor ce se nevoiesc după lege sînt cuprinse de o bucurie fără de sfîrşit şi de veselia Duhului Sfînt, care, după cuvîntul Domnului, nu se va lua de la dînşii (Ioan XI, 22). Deci cel ce s-a învrednicit încă de aici de sălăşluirea Mîngîie-torului şi s-a bucurat de roadele Lui prin lucrarea virtuţilor şi s-a îmbogăţit de darurile Lui dumnezeieşti, fiind plin de bucurie şi de toată dragostea, adică izbăvit de toată frica, se va dezlega întru bucurie de legăturile trupului şi se va despărţi cu veselie de cele văzute, de care s-a desfăcut de mai înainte, cînd se folosea de simţuri. El se va odihni într-o bucurie de negrăit în lumină, acolo unde e locuinţa tuturor celor ce se veselesc, chiar dacă trupul suferă adeseori dureri din pricina desfacerii şi a tăierii^îlmrii, pătimind asemenea femeilor ce nasc.

Suta a treia a capetelor despre cunoştinţă, despre iubire şi despre desăvîrşirea vieţii, ale aceluiaşi

1. Dumnezeu este minte nepătimitoare, mai presus de toată mintea şi de toată nepătimirea ; lumină şi izvor al luminii celei bune ; înţelepciune, Cuvînt şi cunoştinţă şi dătător de înţelepciune, de cuvînt şi de cunoştinţă. Drept aceea, în cei cărora li s-au dat acestea, pe temeiul curăţiei, şi în care sînt văzute îmbelşugat, se păzeşte neştirbit şi chipul Lui. De aceea aceştia sînt fiii lui Dumnezeu, călăuziţi de Duhul Sfînt, după cum s-a spus : «Cîţi sînt călăuziţi de Duhul Sfînt, aceia sînt ai lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 14).

2. Toţi cîţi s-au făcut pe ei, prin ostenelile nevoinţei, curaţi de întinăciunea trupului şi a duhului, au ajuns vase ale firii nemuritoare, prin darurile Duhului. Iar cei ajunşi la această stare sînt plini de lumina cea bună. Aceasta umplîndu-

le inima de linişte şi pace, scot din ea cuvinte bune, şi înţelepciunea lui Dumnezeu izvorăşte de pe buzele lor, întru cunoştinţa lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti, şi cuvîntul lor tîlcuieşte netulburat adîncurile Duhului. împotriva acestora nu este lege, odată ce s-au unit cu Dumnezeu şi s-au schimbat cu schimbarea cea bună.

3. Cel ce tinde spre Dumnezeu stăruitor şi cu sîrguinţă plină de rîvnă se face pecete a chipului Aceluia, prin virtuţile sufletului şi ale trupului. Căci el se odihneşte în Dumnezeu şi Dumnezeu în el prin răsfrîngere. Astfel el este şi arată ca un chip al fericirii dumnezeieşti întru bogăţia darurilor Duhului şi e dumnezeu prin lucrare, iar Dumnezeu este împlinitorul desăvîrşirii lui.

4. Nu e îngăduit cuiva să spună, stăpînit de neştiinţă, că omul este după chipul lui Dumnezeu în temeiul alcătuirii sale trupeşti, ci în temeiul firii înţelegătoare a minţii, care nu e hotărnicită de trupul care trage în jos. Căci precum firea dumnezeiască, fiind în afară de toată zidirea şi grosimea, nu e hotărnicită, ci e fără hotar, netrupească, mai presus de toată fiinţa şi cuvîntul, fără calitate, de neatins, fără cantitate, nevăzută, nemuritoare, necuprinsă, neputînd fi cuprinsă nicidecum de noi, aşa şi firea înţelegătoare dată nouă de El, fiind nehotărnicită şi în afară de toată grosimea, este netrupească, nevăzută, neatinsă, necuprinsă şi e chip al slavei nemuritoare şi veşnice a Lui [489].

5. Dumnezeu fiind Mintea primă, ca împărat al tuturor, are în Sine pe Cuvîntul de-o fiinţă şi împreună veşnic cu Duhul. El nu este niciodată în afară de Cuvîntul şi de Duhul, datorită neîmpărţirii firii. Dar nu se confundă cu aceştia, datorită neamestecării ipostasuri-lor. De aceea, născînd în chip firesc pe Cuvîntul cel din fiinţa Lui, nu se desparte de Acela, nefiind tăiat întru Sine. Iar Cuvîntul cel împreună-veşnic are

489. Omul este, în spiritul lui sau în sinea lui, cu neputinţă de definit şi cu neputinţă de cuprins. Dar indefinitul lui are în acelaşi timp sentimentul unei limitări în putere. El nu e infinit, ci e însetat de infinit şi în legătură cu infinitul dumnezeiesc.

490. Omul e chip al lui Dumnezeu şi prin faptul că nu există ca o unică persoană, ci totdeauna legat în mod nedespărţit de celelalte. Numai în condiţia aceasta îşi descopere indefinitul său mereu deschis ca un indefinit al iubirii, ca un indefinit al vieţii şi al mişcării.

dinainte de veci pe Duhul cel de-o fiinţă cu El şi purces mai înainte de veci din Tatăl, Care nu se taie de la Cel ce L-a purces. Căci toţi trei au o singură fire netăiată, chiar dacă prin deosebirea ipostasurilor ea se împarte în persoane şi e slăvită treimic : ca Tată, Fiu şi Duh Sfînt. Niciodată aceştia, fiind o unică fire şi un unic Dumnezeu, nu se despart de fiinţa şi firea cea împreună-veşnică. Deci priveşte pe omul zidit de firea cea în trei ipostasuri şi unică, drept chip al ei [490], după partea înţelegătoare, nu după cea care se vede, după ceea ce e nemuritor şi rămîne pururea la fel, nu după ceea ce e muritor şi se desface.

6. Dumnezeu, fiind Minte şi mai presus de făpturile zidite de El întru înţelepciune şi născînd fără curgere pe Cuvîntul spre dăinuirea lor şi trimiţînd, cum s-a scris, pe Duhul Sfînt spre puterea lor, este atît în afară cît şi în lăuntrul tuturor[491]. Tot aşa şi omul cel părtaş de firea dumnezeiască, fiind chip al Lui după partea înţelegătoare, adică după sufletul mintal, netrupesc şi nemuritor, şi avînd prin fire mintea care naşte raţiunea din fiinţa sa, iar prin acestea susţinîndu-se toată puterea trupului, este şi în afară şi în lăuntrul celor materiale şi văzute. Şi precum Cel ce l-a zidit pe el este nedespărţit de

491. Cuvîntul lui Dumnezeu e baza chipurilor subzistente ale creaturilor, deci în El subzistă acestea. Duhul Sfînt e baza puterii lor de activare a ceea ce e cuprins virtual în chipuri, în esenţele lor. El pune şi ţine în mişcare iubitoare spre Dumnezeu şi spre semeni indefinitul lor. Dar activarea acestei puteri e şi o chestiune de conştiinţă mai clară şi de voinţă mai accentuată a omului. Duhul Sfînt este însă factorul principal necesar de adîncire şi îndrumare a subiectivităţii umane în direcţia spre Dumnezeu şi spre celelalte persoane umane. Se poate spune deci că Cuvîntul e baza existenţei şi constituţiei creaturilor, iar Duhul factorul care întăreşte caracterul lor de subiecte şi lucrarea lor în relaţiile cu Subiectul dumnezeiesc şi cu subiectele umane. Ca atare Duhul Sfînt întăreşte şi adînceşte subiectivitatea umană. Fiul lui Dumnezeu ia chip de om, pentru a întări acest chip în indefinitul lui subiectiv, pentru că El l-a creat şi îl susţine ; Duhul nu ia chip de om, pentru că nu a creat acest chip ; dar îl actualizează prin lucrarea susţinută subiectiv în acest chip şi prin aceasta îl restabileşte în mod practic şi activ. Cuvîntul lui Dumnezeu nu susţine numai cugetarea logică a noastră, spre deosebire de Duhul, Care ar susţine simţirea omului. Amîndoi au o eficienţă ontologică. Dar Cuvîntul, fiind modelul chipurilor, e cugetat mai uşor, pe cînd Duhul, fiind factorul care actualizează şi întăreşte puterile creaţiei, e mai mult trăit de oameni în această actualizare şi întărire a puterilor lor.

492. Tatăl e asemănat cînd cu mintea, cînd cu sufletul. In cazul dintîi Fiul e asemănat cu raţiunea sau cu cuvîntul; în cazul al doilea, cu mintea. în cazul din urmă, Duhul e asemănat cu duhul omului. Dar mai degrabă Tatăl e considerat ultima bază subzistentă a ipostasurilor Fiului şi Duhului. El are mai mult un înţeles de bază ontologică.

ipostasurile sale, adică de Cuvîntul şi de Duhul, la fel şi omul este netăiat cu sufletul de minte şi de cuvînt (raţiune), fiind o singură fire şi fiinţă, nehotărnicită de trup [492].

7. Precum Dumnezeu e închinat în trei ipostasuri : în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfînt, aşa şi chipul zidit de El, adică omul, e văzut în trei părţi : în suflet, în minte şi în cuvînt, dar ca cel ce se închină lui Dumnezeu, Care a făcut toate din cele ce nu sînt. Deci cele ce sînt împre-ună-veşnice şi de-o fiinţă cu Dumnezeu (Tatăl) după fire, acelea sînt de-o fire şi de-o fiinţă şi cu chipul Lui[49s]. Din acestea se vede în noi chipul şi prin ele sîntem icoana lui Dumnezeu, deşi sînt amestecate cu lutul [494].

8. Altceva este chipul lui Dumnezeu şi altceva cele văzute pe lîngă chip. Chipul lui Dumnezeu e sufletul înţelegător, mintea şi raţiunea, firea cea una şi neîmpărţită. Iar cele văzute pe lîngă chip sînt puterea stă-pînitoare, puterea împărătească şi libertatea. Tot aşa alta e slava minţii şi altceva este demnitatea ei ; şi altceva e chipul lui Dumnezeu şi altceva asemănarea. Slava minţii e tinderea şi mişcarea ei neîncetată spre cele de sus, agerimea, curăţia, înţelegerea, înţelepciunea, nemurirea. Demnitatea este puterea raţională, împărătească, stăpînitoare şi libertatea. Chipul lui Dumnezeu care stă în suflet, minte şi raţiune, este subzistenţa de sine, deofiinţimea, neîmpărţirea şi nedespărţirea sufletului. Căci mintea şi raţiunea sînt ale sufletului netrupesc, nemuritor, dumnezeiesc şi înţelegător. Toate acestea sînt de-o fiinţă şi împreună-veşnice, neputînd fi tăiate sau despărţite întreolaltă. Iar asemănarea este dreptatea, adevărul, mila şi iubirea de oameni. Deci în cei ce se lucrează şi se păstrează acestea, se vede limpede şi chipul şi asemănarea. Aceştia se mişcă după fire, dar după demnitate sînt mai presus de toate celelalte [495].

9. Sufletul raţional se împarte, cum s-a spus, în trei, dar se vede în două. Căci o latură a lui e raţională, iar alta pătimitoare. Latura raţională a lui, fiind după cihpul Ziditorului, nu opate fi ţinută, văzută şi hotărnicită de simţuri,

493. Adică aşa cum Cuvîntul şi Duhul sînt de-o fiinţă cu Tatăl, aşa şi raţiunea şi duhul omului sînt de o fiinţă cu sufletul. In plus se afirmă aci oarecare părtăşie a omului la Dumnezeu.

494. Din Despre *suflet,* cap. 21 ; Ed. J. Darrouzes, p. 84.

495. *Ibidem,* cap. 22—23, p. 84—86.

fiind în afara şi în lăuntrul lor. Prin ea sufletul este în comunicare cu puterile înţelegătoare şi dumnezeieşti şi tinde prin fire spre Dumnezeu, ca spre modelul său prin sfinţita cunoştinţă a lucrurilor şi se ridică la împărtăşirea de firea dumnezeiască. Iar latura pătimitoare a sufletului se amestecă cu simţurile, fiind supusă patimilor şi plăcerilor. Prin ea este în comuniune cu firea supusă simţurilor, care se hrăneşte şi creşte, se împărtăşeşte de aer, de răceală, de căldură şi de mîncare spre dăinuire, viaţă, creştere şi sănătate. De aceea, schimbîndu-se împreună cu acestea, e cucerită uneori de pofte neraţionale, abătîndu-se de la mişcarea cea după fire, alteori se înfurie şi e dusă de mînia neraţională, ca-re-1 face pe om să nu mănînce, să nu bea, să se supere şi iarăşi să se bucure, îndulcindu-se de desfătări şi în-tristîndu-se de necazuri. Pe drept cuvînt, latura aceasta a sufletului se numeşte pătimitoare, fiind pusă la încercare de patimi. Deci «cînd muritorul acesta va fi înghiţit de viaţa» (1 Cor. XV, 54) Cuvîntului [496], biruind cel mai bun, atunci şi viaţa lui Iisus se va arăta în trupul nostru muritor, aşezînd în noi moartea de viaţă făcătoare a nepătimirii şi dăruindu-ne nestricăciunea nemuririi întru dorirea Duhului.

10. Precum Ziditorul tuturor a avut în Sine, înainte de a face toate din cele ce nu sînt, cunoştinţa, firile şi raţiunile tuturor lucrurilor, ca un împărat al veacurilor şi ca un mai înainte ştiutor, aşa a făcut şi pe omul plăsmuit după chipul Său ca împărat al zidirii, să aibă raţiunile, firile şi cunoştinţa tuturor lucrurilor în sine. Calitatea uscată şi rece a cărnii o are din pămînt prin plăsmuirea ei, căldura sîngelui şi starea lui lichidă o are din aer şi din foc. Iar starea lichidă şi răcoroasă a sucurilor o are din apă. De la plante are puterea de creştere, iar

496. Va birui partea raţională din noi, îmbibată de Raţiunea personală dumnezeiască. Va birui nepătimirea nesupusă stricăciunii.

de la toate cele vii are puterea hrănitoare. De la dobitoacele

necuvântătoare, are latura pătimitoare. De la îngeri, mintea şi raţiunea. De la Dumnezeu are suflarea nematerială, sufletul netrupesc şi nemuritor, văzut în minte, în raţiune şi în puterea Duhului Sfînt spre a fi şi a vieţui [497].

11. Sîntem după asemănarea lui Dumnezeu, Celui ce ne-a făcut după chipul şi asemănarea Sa : din virtute şi înţelepciune. Căci virtutea Lui a descoperit cerurile şi de înţelepciunea Lui e plin pămîntul. «Iar virtutea Ta, Dumnezeule, dreptatea, sfinţenia şi adevărul Tău sînt în jurul Tău» (Ps. LXXXVIII, 9). Sau iarăşi : «Drept şi sfînt este Domnul» (Ps. X, 8). Ne-a făcut din dreptate şi bunătate, căci «bun şi drept este Domnul» (Ps. XXIV, 8). Ne-a făcut din cuvîntul înţelepciunii şi din cuvîntul cunoştinţei. Căci în El sînt acestea, şi înţelepciune şi cuvînt se numeşte. Ne-a făcut din sfinţenie şi desăvîrşire, cum El însuşi zice : «Fiţi desăvîrşiţi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrşit este» (Matei V, 48) ; sau : «Fiţi sfinţi, căci Eu sfînt sînt» (Lev. XI, 44). Ne-a făcut din smerenie şi blîndeţe : «învăţaţi de la Mine, zice, că sînt blînd şi smerit cu inima şi veţi avea odihnă sufletelor voastre» (Matei XI, 29).

12. Mintea noastră, fiind chip al lui Dumnezeu, are ce-i al său întru sine, cînd rămîne întru ale sale şi nu se mişcă departe de vrednicia şi de firea sa. De aceea iubeşte să petreacă în cele din jurul lui Dumnezeu şi caută să se unească cu El, de la Care-şi are începutul şi prin Care se mişcă şi spre Care aleargă, prin însuşirile fireşti şi doreşte să-I urmeze în simplitate şi iubirea de oameni. Din aceeaşi pricină, născînd şi ea cuvîntul, rezideşte ca alte ceruri sufletele oamenilor de acelaş neam cu sine şi le face tari prin răbdare şi prin virtuţile cu fapta. De asemenea le face vii prin duhul gurii sale, dîn-du-le putere împotriva patimilor stricăcioase. Şi aşa se vădeşte şi ea ziditoare a lumii înţelegătoare, imitînd pe Dumnezeu

497. Din *Despre suflet,* cap. 18—19, *Ibidem,* p. 81—82.

Ziditorul lumii mari [498]. De aceea aude limpede de sus : «Cel ce face vrednic din nevrednic este ca gura Mea» (Iov XIV, 4)[4"].

13. Cel ce stăruie în mişcările cele după fire ale minţii şi în vrednicia cuvîntului, se păzeşte curat de cele materiale şi se împodobeşte cu blîndeţe, smerită cugetare, dragoste şi milă şi se umple de strălucirea iluminărilor Duhului Sfînt. Iar căutînd la vederile înalte, ajunge la cunoştinţa tainelor ascunse ale lui Dumnezeu şi prin cuvînt de înţelepciune le împărtăşeşte cu bunătate celor ce pot să audă. în felul acesta nu numai că-şi înmulţeşte talantul său, ci împărtăşeşte şi celor apropiaţi bucuria de el.

14. Cel ce uşurează înfăptuirea unităţii doimii şi eliberează nobleţea sa, de doime, a aflat petrecerea cea bună între duhurile netrupeşti, făcîndu-se şi el duh mintal, deşi se vede petrecînd cu trupul între ceilalţi oameni [50°].

15. Cel ce a supus nobleţii şi firii unităţii, slujirea doimii, a supus toată zidirea lui Dumnezeu, adunînd la un loc cele

498. Omul este un creator în ordinea cunoscută prin gîndire, dar nu mai puţin reală decît cea cunoscută cu simţurile. El este creator prin cuvînt ca expresie a iubirii sale. El recrează sufletele semenilor săi, le insuflă viaţă, le dă putere să se reţină de la rău, adică de la înaintarea spre nimic, să se dezvolte în bine sau în existenţă. Dar aceasta o poate face numai în conlucrare cu Duhul dumnezeiesc şi conducînd sufletele spre Dumnezeu, izvorul vieţii.

499. Duhul legat de cuvîntul omului, adresat semenilor săi, îi face de fapt vii pe aceştia. Iar viaţa aceasta e tărie împotriva patimilor egoiste, împotriva robiei şi slăbiciunii lor şi e relaţie cu Persoana lui Hristos şi a semenilor, relaţie întru care este viaţă. E o căldură care ne este comunicată prin cuvîntul de atenţie şi de îmbărbătare al semenilor noştri. Chiar în acest cuvînt se activează comuniunea lor cu noi şi iradierea vieţii lor în noi, care, cînd este puternică, este din puterea Duhului.

500. «Duh mintal» este îngerul, care este duh şi în acelaşi timp minte pură. Starea aceasta o înfăptuieşte omul duhovnicesc. El eliberează această doime a diversităţii, adică doimea dintre minte şi trup, care face mişcarea sufletului şovăitoare între îndreptarea spre cele înrudite cu el şi spre cele cunoscute cu simţurile.

dezbinate şi împăcînd toate[S01].

16. Cîtă vreme firea puterilor din noi e dezbinată în sine şi e împărţită în multe părţi potrivnice, nu sîntem părtaşi de

501. Cel ce reuşeşte să facă trupul slujitor al minţii, aduce la unitate, prin mintea lucrătoare în trup, toată lumea.

502. Dezbinarea din noi nu lasă mintea să-şi împlinească lucrarea sa de cunoaştere a lui Dumnezeu, de unire cu El şi cu semenii.

503. E o idee obişnuită a Părinţilor că mintea e preotul care, cînd e unită cu Dumnezeu, ca indefinitul personal cu infinitul personal, săvîr-şeşte o liturghie tainică pe altarul ceresc, aducîndu-se pe sine şi odată cu sine cele adunate şi unificate în ea — deci toată lumea — lui Dum-

darurile mai presus fireşti ale lui Dumnezeu [50a]. Iar nefiind părtaşi de acestea, stăm departe şi de liturghia tainică a altarului ceresc, săvîrşită prin lucrarea minţii [503]. Dar cînd prin multa sîrguinţă a sfinţitelor nevoinţe ne-am curăţit întinăciunea păcatului şi am adunat la un loc părţile dezbinate din noi, prin puterea Duhului, atunci ajungem şi la împărtăşirea de bunătăţile negrăite ale lui Dumnezeu şi aducem dumnezeieştile taine ale liturghiei tainice a minţii, la altarul înţelegător şi mai presus de ceruri al lui Dumnezeu, în chip vrednic de Dumnezeu-Cuvîntul, ca nişte văzători şi preoţi ai tainelor nemuritoare ale Sale.

17. Trupul pofteşte împotriva Duhului şi duhul împotriva trupului. Este o luptă surdă între amîndouă, fiecare voind să biruiască pe cealaltă şi să atragă stăpîni-rea la sine. Aceasta se numeşte dezbinare, răzvrătire, pornire, împerechere şi lupta celor două părţi din noi. Prin ea se împarte sufletul, cînd mintea se apleacă spre vreun lucru al patimii omeneşti.

18. Pînă ce ne împărţim între gîndurile nestatornice şi legea trupului stăpîneşte în noi şi e susţinută de noi, sîntem sfîşiaţi în multe părţi şi depărtaţi de la unitatea dumnezeiască, nefiind îmbogăţiţi de ea. Dar cînd muritorul acesta se va înghiţi de către puterea unificatoare şi mai presus de fire a negrijii[3] şi mintea va ajunge a ei însăşi, luminată de razele şi înţelesurile dătătoare de înţelepciune, sufletul, adunîndu-se în chip dumnezeiesc într-o unitate, se va face unul în loc de multe părţi dezbinate ; şi, adunîndu-se în unitatea dumnezeiască, va fi unit în simplitatea asemenea lui Dumnezeu. Aceasta este reîntoarcerea sufletului la starea străveche şi reînnoirea noastră spre ceea ce e mai bun.

19. Cumplit lucru este neştiinţa şi dincolo de toate cele cumplite, fiind un întuneric de să-1 pipăi cu mîna. Ea face

---

3Grija sfîşie viaţa sufletului, negrija o uneşte. Dar unitatea astfel cîştigată ne face părtaşi de unitatea lui Dumnezeu, care departe de a ne sărăci, ne îmbogăţeşte. Nu se poate trăi unitatea lui Dumnezeu de cel ce nu-şi trăieşte unitatea sa proprie.

sufletele în care intră, întunecate ; ea dezbină puterea lui cugetătoare în multe şi desparte sufletul din unirea cu Dumnezeu. Tot ce adună ea este lipsit de raţiune. Căci ne face în întregime neraţionali şi nesimţitori, precum neştiinţa îngroşată se face sufletului covîrşit de ea, adînc prăpăstios de iad, în care e adunată toată osîn-da, durerea, întristarea şi suspinul. Dimpotrivă, cunoştinţa dumnezeiască îi este bucurie şi revărsare nesfîrşită de lumină, făcînd sufletele în care se sălăşluieşte prin curăţie, luminoase într-un chip dumnezeiesc. Ea le umple de pace, de linişte, de bucurie, de înţelepciune negrăită şi de dragoste desăvîrşită.

20. Prezenţa luminii dumnezeieşti, fiind simplă şi unitară, adună la sine sufletele care se împărtăşesc de ea şi le întoarce spre sine. Căci le uneşte cu desăvîrşirea sa şi ridică spre adîncurile lui Dumnezeu ochiul înţelegerii lor şi le face văzătoare, cunoscătoare şi învăţătoare ale marilor taine. Hotărăşte-te deci să te cureţi prin ostenelile cele mai încordate şi vei vedea în tine limpede lucrarea celor spuse, atît de plăcute lui Dumnezeu.

21. Iluminările Primei Lumini prin cunoştinţă în sufletele curăţite, nu numai că le fac pe acestea bune şi luminoase, ci le şi ridică prin contemplare naturală la cerurile gîndite cu mintea. Dar nici acolo nu se opreşte lucrarea dumnezeiască în suflete, ci le desăvîrşeşte pînă ce sufletele se unesc prin înţelepciune şi prin cunoştinţa celor negrăite cu Unul şi se fac în El unul în loc de multe [4].

22. întîi trebuie să ne facem neamestecaţi şi netulburaţi, prin rînduială curăţirii, de păcatul întinării cu gîndurile necuvenite. Pe urmă să ne facem ochii înţelegerii luminaţi şi

4 «Prima lumină» e Dumnezeu. «Cerurile inteligibile» sînt cerurile cunoscute de minte, spre deosebire de «cerurile sensibile», cunoscute prin simţuri. La aceste ceruri sufletele sînt ridicate de iluminările dumnezeieşti prin contemplarea raţiunilor dumnezeieşti ale firii. Dar aceasta e numai treapta a doua a urcuşului duhovnicesc. A treia e unirea sufletului cu «Unul», de la Care îşi au obîrşia toate, adică cu Dumnezeu. Dar sufletul se uneşte cu Unul numai cînd el însuşi a devenit «unul», ridi-cîndu-se peste privirea şi cugetarea distinctă a raţiunilor dumnezeieşti.

pururea luminători prin cealaltă rînduială a lucrării luminătoare, care se săvîrşeşte prin înţelepciunea tainică, ascunsă în Dumnezeu. Şi aşa să alergăm la ştiinţa sfinţitelor cunoştinţe, care împărtăşeşte prin cuvînt cele noi şi cele vechi, celor ce au urechi şi-i face să dăruiască mai departe înţelesurile tainice şi ascunse ale ei, îndreptîndu-le spre urechile cele nepătate, dar reţinîndu-le de la cele nedesăvîrşite. Aceasta, ca să nu se dea cele sfinte cîinilor şi să nu se arunce mărgăritarul cuvîntului înaintea sufletelor porceşti care-şi bat joc de el [5].

23. Cînd cineva vede lărgindu-se focul sufletului său pentru credinţa din inimă şi pentru dragostea lui

Dumnezeu, atunci să ştie că în el petrece Hristos, Care lucrează înălţarea sufletului său de la pămînt şi de la cele văzute şi-i pregăteşte locuinţa cea din ceruri. Iar cînd va băga de seamă că inima lui se umple de bucurie şi de dorinţa după bunătăţile de negrăit ale lui Dumnezeu întru umilinţă, să ştie că se află sub lucrarea Duhului dumnezeiesc. Cînd, în sfîrşit, va simţi mintea sa um-plîndu-se de o lumină de negrăit şi de înţelesurile unei înţelepciuni mai înalte, să ştie că se petrece pogorîrea Mîngîietorului în sufletul său, pentru descoperirea vistieriilor împărăţiei cerurilor ascunse în El şi să se păzească pe sine ca pe un palat al lui Dumnezeu şi locaş al Duhului.

24. Păzirea vistieriilor ascunse ale Duhului se face prin încetarea de la lucrurile omeneşti, pe care cuvîntul o numeşte liniştire. Aceasta, aprinzînd mai puternic dragostea de Dumnezeu, datorită curăţiei inimii şi dul-ceţii umilinţei, dezleagă sufletul din 'legăturile simţurilor şi-1 înduplecă să îmbrăţişeze libertatea virtuţilor [6]. Strămutând astfel puterile

---

5 Există o gîndire care întinează raţiunile lucrurilor, amestecîn-du-le cu pornirea spre păcat. Trebuie să ne ridicăm la înţelesurile curate ale lucrurilor, cum zice sfîntul Maxim Mărturisitorul. Să nu asociem, de exemplu, la înţelesul curat al aurului, pofta după el. In acest caz gîn-direa la aur nu mai e un prilej de a lăuda pe Dumnezeu, Făcătorul lui. In acest caz înţelesul aurului nu se mai adînceşte ca raţiune dumnezeiască a lui în infinitatea lui Dumnezeu şi nu ne mai înalţă spre Dumnezeu, ci ne mărgineşte în pofta pămîntească de el.
6 în textul grec : «libertatea modurilor». Este expresie luată de la sfîntul Maxim Mărturisitorul. Dar «modurile» sînt în concepţia sfîntului Maxim, felurile variate de activare a raţiunii fiinţei noastre. Iar «modurile» cele mai proprii ale activării raţiunii noastre sînt virtuţile. în virtuţi se

lui, linîştea le cheamă spre cele potrivite cu firea şi le dăruieşte întoarcerea la starea străveche, ca să nu mai fie nici o răutate care să învinovăţească pe Făcătorul bunătăţilor, din pricina abaterii şi a mişcării chipului spre ceea ce e mai rău [7].

25. Linîştea binecuvîntată, înţeleaptă şi luminoasă ridică la această desăvîrşire sfinţită şi dumnezeiască pe cel ce o deprinde şi se îndeletniceşte cu ea după lege [8].

Iar dacă nu ajunge la această înălţare şi desăvârşire, chiar dacă e socotit că se îndeletniceşte cu liniştirea, nu s-a îndeletnicit cu liniştirea cea desăvîrşită, ci cu liniştirea cea pătată. Dar nici nu va dobîndi liniştea netulburată dinăuntru de patimile nestăpînite, pînă nu va urca la această înălţime. El va avea numai trupul împrejmuit de ziduri, de văgăuni şi de peşteri, chinuit de o minte fără rînduială şi rătăcitoare[9].

26. Sufletele care s-au săltat pînă la curăţia cea mai înaltă şi au urcat pînă la o mare înălţime a înţelepciunii şi a cunoştinţei se aseamănă nemijlocit cu heruvimii, ca unele ce s-au apropiat prin ştiinţa lor de izvorul bunătăţilor şi au primit de acolo în chip curat descoperirea vederii celei drepte. Căci de aceasta numai puterile heruvimilor sînt luminate, în chip nemijlocit, ca unele ce stau lîngă izvorul dumnezeiesc, primind, cum a zis cineva, vederile dumnezeieşti prin înălţarea lor mai presus de toate.

27. Dintre primele puteri ale celor de sus, unele sînt cele mai învăpăiate şi mai agere faţă de lucrurile dumnezeieşti,

---

afirmă libertatea de alegere a omului, cîtă vreme patimile reprezintă robia lui şi căderea din raţiune.

7 Readucerea puterilor sufleteşti la starea străveche arată pe Dumnezeu ca pe Cel ce n-a făcut o fire rea. De aceea ea înseamnă o laudă a lui Dumnezeu.

8 Desăvîrşirea e în acelaşi timp starea de la început sau starea adevăratei naturi a omului. Căci această stare nu-i o stare de închidere în sine, de limitare rigidă, ci de comunicare şi de comuniune cu Dum-
nezeu cel personal şi cu semenii. Aceasta e şi o stare de linişte, pentru că e una cu trăirea în Dumnezeu, în care omul are totul şi certitudinea existenţei eterne.

9 Aceasta e o linişte a resemnării, care are o notă de disperare, un sentiment al neputinţei de a mai face ceva care să-i dea o bucurie. Sau e liniştea unor satisfacţii trupeşti momentane, care nu durează, ce pornesc din văgăuni şi peşteri din noi.

fiind într-o neîncetată mişcare nesfîrşită în jurul lor[10], iar altele sînt cele mai văzătoare, mai cunoscătoare şi mai înţelepte — şi este o deprindere dumnezeiască a lor să se mişte pururea în jurul acestor lucruri —. Aşa şi sufletele de felul acesta sînt cele mai învăpăiate faţă de lucrurile dumnezeieşti şi foarte agere,înţelepte şi cunoscătoare, tinzînd cu putere în sus spre vederile tainice. Lor le e proprie ca putere şi ca deprindere dumnezeiască mişcarea neîncetată şi întemeierea şi stăruinţa neclintită în preajma lui Dumnezeu. Pe lingă acestea, ele au deprinderea de a primi iluminările de sus, prin care se împărtăşesc de Cel ce este şi dăruiesc celorlalţi din belşug, prin cuvînt, revărsările de lumină şi harurile Aceluia.

28. Dumnezeu este Minte şi pricina întregii mişcări neîncetate şi toate minţile îşi au în El, ca în prima Minte, stabilitatea neclintită şi mişcarea fără sfîrşit[11]. Dar aceasta o pătimesc numai aceia care nu au avut o mişcare întinată şi amestecată, ci neamestecată şi netulburată, prin sfinţite sudori. O pătimesc aceasta prin dragostea dumnezeiască, împărtăşindu-şi' între ei şi lor înşişi iluminările trimise cu bunătate din izvorul dumnezeiesc şi înţelepciunea tainelor lui Dumnezeu, ascunsă în ele ; şi împărtăşindu-le şi altora cu bunătate spre lău-darea neîncetată a dragostei lui Dumnezeu.

29. Stau şi se mişcă în jurul lui Dumnezeu sufletele care şi-au despovărat cugetarea de cele materiale, iar doimea care se războieşte în toate cu sine însăşi şi-au făcut-o căruţă uşor de

---

10 Mişcarea neîncetată, făcîndu-se mereu în jurul lui Dumnezeu cel nesfîrşit, e în acelaşi timp o stabilitate mişcătoare nesfîrşită. Prin mişcarea aceasta puterile de sus sînt într-o stare de învăpăiere. Sufletul, deşi are în treapta unirii cu Dumnezeu totul, dar pentru că totul acesta e infinit, e şi el totuşi într-o mişcare în sus, adică in mişcarea de cuprindere tot mai deplină a totului infinit.

11Este meritul sfîntului Grigore de Nisa şi al sfîntului Maxim Mărturisitorul de a fi apărat împotriva origenismului mişcarea, arătînd originea ei în Dumnezeu, ca mijloc de urcare a creaturii la Dumnezeu. Ajunsă în Dumnezeu creatura se odihneşte, dar în acelaşi timp se mişcă etern în această infinitate pentru a se umple de ea tot mai mult. Ea nu se plictiseşte, ca să se despartă de Dumnezeu.

513. «Doimea» e alcătuirea omului din suflet şi trup. Cînd cineva a reuşit să înlăture războiul dintre ele, a făcut-o căruţă care aleargă

mînat care aleargă spre ceruri[12]. Ele se mişcă în jurul lui Dumnezeu fără sfîrşit, ca în jurul unui centru şi a pricinii mişcării în cerc. în acelaşi timp stau neclintite şi fără aplecare într-o parte sau alta, neputînd să se împrăştie din concentrarea lor, spre celeale simţurilor şi spre amăgirea de jos a lucrurilor omeneşti. Acesta este sfîrşitul desăvîrşit al liniştirii[13]. Spre acesta îi duce ea pe cei ce se liniştesc cu adevărat. Astfel mişcîndu-se, stau, şi stînd neclintit, se mişcă în jurul celor dumnezeieşti[14]. Pînă ce nu se întîmpla aceasta, ne este cu neputinţă nouă celor ce ni se pare că ne liniştim, să avem mintea în afară de cele materiale şi de rătăcire.

30. Cînd ajungem la străvechea frumuseţe a raţiunii, prin toată silinţa şi stăruinţa, şi ne împărtăşim de cunoştinţa şi de înţelepciunea dată nouă de sus prin venirea Duhului[15], atunci ni se face cunoscută nouă, celor ce putem să vedem în chip firesc, primul izvor şi prima pricină înţeleaptă şi bună a aducerii tuturor la existenţă. Căci nu mai e în noi nimic care s-o învinovăţească din pricina păcatului care chinuieşte făptura prin abaterea ei spre cele rele, cînd făptura, desfăcîndu-se de Dumnezeu, s-a surpat şi, căzînd de la frumuseţea cea stră-

---

ca o unitate în sus, purtată de doi cai spre ceruri. Ideea aceasta e de la sfîntul Maxim (Ambigua). Se accentuează prin aceasta apartenenţa mişcării spre Dumnezeu Ia natura umană.

13 Liniştirea e una cu stabilitatea, cu bucuria în stabilitate, cu bucuria plenară prin faptul că sufletele au totul, că au infinitul.

14 Ideea «mişcării stabile» (motus stabilis) sau a «stabilităţii mobile» (status mobilis), am văzut că este de la sfîntul Grigore de Nisa şi a fost adîncită de sfîntul Maxim Mărturisitorul. Sufletul ajuns în Dumnezeu nu se află într-o stabilitate încremenită, ci într-o stabilitate mobilă sau într-o mişcare stabilă, pentru că nu se mişcă decît în supremul şi infinitul bine al dragostei netrecătoare a lui Dumnezeu, nemaiieşind din El. De aceea nici nu se plictiseşte în Dumnezeu, pentru că niciodată nu epuizează cunoaşterea şi gustarea infinităţii lui de viaţă, de înţelesuri şi de iubire.

15 Frumuseţea străveche sau originară a raţiunii se recîştigă prin înţelepciunea şi cunoştinţa date de sus, datorită sălăşluirii Duhului în noi, care ne pune în relaţie cu persoanele Sfintei Treimi, izvorul iubirii infinite şi al vieţii nesecate. Observăm continuu ideea că natura normală a omului constă în relaţia cu Dumnezeu, în comuniunea cu El, că omul e deschis prin natură lui Dumnezeu şi iubirii Lui infinite. A cunoaşte real, adică prin experienţă, înseamnă a fi în relaţie cu realitatea şi cu Cauza supremă şi personală a realităţii. Raţiunea are un sens larg şi dinamic. Ea distinge pe om de starea pătimaşă sau a repetiţiei monotone. Frumuseţea străveche a fiinţei noastre stătea în această raţiune liberă şi deschisă infinităţii şi bogăţiei fără margini a luminii dumnezeieşti.

veche, a căzut de la îndumnezeire [16], iar păcatul, furişat în ea, i-a dat forma lui neraţională.

31. Prima treaptă a celor ce se întind spre propăşiri este cunoştinţa lucrurilor, venită din iubirea de înţelepciune lucrătoare, a doua e cunoştinţa tainelor ascunse ale lui Dumnezeu, în care sînt introduşi tainic prin contemplarea naturală (a firii). A treia e legătura şi unirea cu Prima lumină, în care se află odihna a toată înaintarea prin înţelepciunea lucrătoare şi prin contemplare [17].

32. Toate minţile se adună în ele înseşi şi cu celelalte şi cu Cel ce este cu adevărat, fiind purtate prin cele trei mişcări în chip unitar. Luminînd minţile semenilor, ele le introduc tainic în cele dumnezeieşti şi le desăvîr-şesc ca pe nişte duhuri ce se curăţesc, unindu-le prin înţelepciunea cerească cu ele înseşi şi

33. îndumnezeirea în viaţă este slujba sfînta (ierurgia) a minţii, slujbă cu adevărat dumnezeiască, pe care o săvîrşeşte cu Sine Cuvîntul înţelepciunii negrăite şi o dăruieşte pe cît e cu putinţă celor ce s-au pregătit pe ei înşişi [520]. Această liturghie a dăruit-o Dumnezeu cu bu-

fi frumos chipul peste care nu cade lumina soarelui şi pe care nu se vede iubirea faţă de altul, sau bucuria de iubirea aceluia faţă de el. Starea cea dintîi nu era la capătul final al desăvîrşirii, dar aflîndu-se într-un dinamism nemicşorat al comunicării cu Dumnezeu cel infinit, avea în ea îndumnezeirea în dezvoltare, cum n-a mai avut-o după căderea în rigiditatea necomunicării.

16 Frumuseţea străveche a firii noastre era frumuseţea stării de îndumnezeire virtuală, a stării de mişcare spre îndumnezeire. Nu poate

17 Cele două trepte mai de jos sînt urmate, după strădania pe care o reprezintă, de odihna în Dumnezeu, odihna care este şi însăşi treapta finală a urcuşului spre Dumnezeu.

520 E vorba de o lucrare sau slujbă sfînta, pe care o săvîrşeşte Cuvîntul cu Sine însuşi pentru noi. Este o lucrare prin care EI se dăruieşte pe Sine Tatălui şi celor ce se deschid ei prin curăţie. Această liturghie e mintală, pentru că se săvîrşeşte în planul cunoscut de minte şi accesibil ei, spre deosebire de cea din planul sensibil, de care ne im-

cu Cel Unul[18].

nătate de sus, firii raționale, spre unirea credinței. Aceasta, pentru ca toți cei care prin curăție s-au făcut vrednici, să se împărtăşească de ea, prin cunoştința celor dumnezeieşti şi să se asemene lui Dumnezeu, făcîndu-se împreună purtători ai chipului Fiului Său (Rom. VIII, 29), prin mişcările înalte şi înțelegătoare ale lor în jurul celor dumnezeieşti. Şi aşa să se facă dumnezei prin lucrarea cu voia, pe seama celorlalți oameni de pe pămînt ; iar ceilalți, curățindu-se prin cuvîntul dumnezeiesc al acelora şi prin împreună-sfințita petrecere, să se desăvîrşească în virtute şi, în măsura sporirii şi curățirii lor,

18 Mințile se readună în ele înseşi. Dar în această reconcentrare în ele înseşi e şi o unire cu Dumnezeu şi cu semenii cu care au dezvoltat relațiile iubitoare. Aceasta se face printr-o întreită mişcare : cine se mişcă spre sine se mişcă în acelaşi timp spre semeni şi spre Dumnezeu, sau invers. Credinciosul devine mai conştient sau mai interior sieşi în măsura în care devine mai interior altora, într-o cunoaştere mai intimă a lor, care îl unifică pe sine cu ei, sau pe ei cu sine; dar şi in măsura în care e mai conştient că el este unit cu alții în sînul iubitor al lui Dumnezeu cel personal.

să se împărtăşească de îndumnezeirea acelora şi să se înfrăţească cu ei în unirea lor cu Dumnezeu[19]. Astfel toţi, făcîndu-se una şi adunîndu-se în unitatea dragostei, se unesc cu Dumnezeu neîncetat. «*Şi* va fi Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor», Cel prin fire Dumnezeu în mijlocul celor prin lucrare, Pricinuitorul lucrurilor bune, nemaifiind în zidire nimic care să-i învinovăţească.

34. E cu neputinţă celui ce se nevoieşte să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu, atîta cît ne este nouă cu putinţă, dacă nu a curăţit de mai înainte de pe sine urîţenia noroiului adăugat al păcatelor, prin lacrimi fierbinţi, şi dacă nu a săvîrşit ierurgia sfintelor porunci ale lui Hristos [532]. Altfel este cu neputinţă acestuia să ajungăla împărtăşirea de bunătăţile

părtăşim prin mijlocirea simţurilor. E o lucrare prin care El se dăruieşte ca înţelepciune, dar şi ca iubire şi putere.

tainice ale lui Dumnezeu. Căci cel ce doreşte să guste cu mintea din dulceaţa şi desfătarea dumnezeiască a celor de cunoscut cu mintea, trebuie să se despartă de toată simţirea lumii şi să-şi aibă sufletul stăruind numai întru dorirea

522. Ierurgiei dăruitoare săvîrşite de Hristos pentru noi trebuie să-i corespundă ierurgia primitoare săvîrşită de noi pentru a putea primi Cuvîntul dumnezeiesc ca dar de înţelepciune şi cuvînt. Ierurgia sau

---

19 Sufletele se unesc între ele nu numai cînd ajung la unirea deplină cu Dumnezeu, ci se aflǎ într-o unire şi pe calea urcuşului spre Dumnezeu. Cele aflate pe treapta unirii nemijlocite cu Cuvîntul înţelepciunii care li se dăruieşte, îl comunică celor aflate pe treapta făptuitoare, astfel că şi aceştia se împărtăşesc într-o anumită măsură de îndumnezeirea şi de unirea cu Dumnezeu a acelora. Dacă Dionisie Areopagitul atribuia numai celor aflaţi într-o treaptă ierarhică un rol de intermediere între Dumnezeu şi ceilalţi credincioşi, Nichita recunoaşte acest rol tuturor celor înduhovniciţi. Aceasta e înfrăţirea sau comuniunea încă pe cale.

bunătăților rînduite sfinților şi în contemplarea lucrurilor [20].

35. Păstrarea neschimbată a asemănării cu Dumnezeu, care vine din curățirea cea mai deplină şi din multa dragoste a lui Dumnezeu, nu o poate face decît tinderea neîncetată a minții atotvăzătoare spre Dumnezeu. Iar aceasta se naşte în suflet din liniştea stăruitoare dobîn-dită prin virtuți [21], din rugăciunea fără gînduri materiale, neîmprăştiată şi neîncetată, din înfrînarea cuprinzătoare şi din citirea încordată a Scripturilor.

36. Nu trebuie să ne sîrguim numai ca să ajungem la pacea puterilor din noi, ci şi la dorința după odihna minții, care ştie să odihnească toată dorința după cele bune prin pacea gîndurilor şi prin roua dumnezeiască coborîtă din cer şi să vindece şi să odihnească inima rănită de focul aruncat de sus şi aprins de Duhul.

37. Sufletul rănit pînă în adînc de dragostea lui Dumnezeu, după gustarea darurilor duhovniceşti ale dul-ceții Lui, nu mai poate sta sau rămîne întru sine, în acelaşi loc, fără să se întindă spre cele dinainte ale celor din ceruri. Căci cu cît schimbă treptele sale prin Duhul şi pătrunde în adîncul lui Dumnezeu, cu atît arde mai mult de focul dorinței şi cercetează mărimea tainelor Lui încă şi mai adînci şi se grăbeşte să se apropie de lumina f ericită, unde se opreşte orice

slujba noastră sfînta constă în curățirea noastră, prin împlinirea poruncilor lui Hristos. De fapt şi în aceasta e prezentă lucrarea lui Hristos.

20 Ierurgia împlinirii poruncilor, care ni se cere nouă pentru a primi bunătățile dăruite nouă de ierurgia lui Hristos, este în fond o desfacere de simțirea lumii şi o ieşire în întîmpinarea lui Hristos. Numai aşa se întîlneşte «lucrarea sfînta» a noastră cu «slujba sfînta» a lui Hristos.

21 Liniştea stăruitoare dobîndită prin virtuți e stabilitatea în ele, sau în legătura cu Dumnezeu.

ieşire a minţii (extaz), ca să dea odihnă alergărilor sale întru veselia inimii [22].

38. Cînd ajunge cineva la împărtăşirea de Duhul Sfînt şi cunoaşte sălăşluirea Lui în sine printr-o oarecare lucrare şi bună mireasmă de negrăit, în aşa măsură că această bună mireasmă străbate şi la suprafaţa trupului, atunci el nu mai rabdă să rămînă mai departe în hotarele firii. Ci schimbîndu-se cu schimbarea cea bună a dreptei celui Preaînalt, uită de mîncare, de somn, îşi bi-ruieşte trebuinţele trupeşti, dispreţuieşte odihna trupească şi toată ziua fiind în osteneli şi în sudorile nevoinţei, nu simte vreo oboseală sau sila vreunei trebuinţe fireşti, cum e foamea, setea, somnul, sau celelalte trebuinţe ale firii [23]. Căci dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în chip nevăzut, însoţită de o bucurie negrăită, în inima lui. De aceea stăruind toată noaptea în lumina focului, el săvîrşeşte lucrarea minţii întru nevoinţa trupească. Şi se bucură de ospăţul nemuritor din pomii nemuritori ai raiului cunoscut cu înţelegerea în care ridicat fiind ca şi Pavel, a auzit cuvinte negrăite, pe care nu le poate auzi un om împătimit de simţirea celor văzute (2 Cor. XII, 4).

39. Odată trupul aprins de focul nevoinţei şi spălat de apa lacrimilor, nu se mai oboseşte în osteneli, ci seodihneşte de sudori ca unul ce a ajuns deasupra nevoin-ţei lucrătoare. Şi primind înlăuntru seninătatea şi tăcerea păcii, se umple mai degrabă de altă putere, de altă tărie, de altă vigoare, de cea a

---

22 Mintea ajunsă în infinitatea lui Dumnezeu nu mai iese din sine spre ceva mai înalt, ca în întinderile de mai înainte. Sfîntul Grigore de Nisa a vorbit mult despre acestea. Mintea ajunsă acolo îl are în sine însăşi pe Dumnezeu. Ea se află în însuşi oceanul dumnezeiesc, sau oceanul dumnezeiesc se află în ea.

23 Afirmaţia de aci că cel ce a ajuns la împărtăşirea de Duhul Sfînt iese din hotarele firii, nu contrazice afirmaţiile anterioare că prin împărtăşirea de Duhul Sfînt omul se restabileşte în firea lui adevărată. Aci e vorba de biruirea unor trebuinţe ale trupului, care au devenit naturale în urma căderii în păcat. Cel ce le învinge pe acestea, restabileşte propriu-zis firea lui adevărată, creată pentru comunicarea spirituală cu Dumnezeu. Şi învinge aceste trebuinţe cînd puterea Duhului străbate ca o bună mireasmă prin trup, pînă la suprafaţa lui. Lucrarea Duhului Sfînt ia caracterul unei bune miresme cînd pătrunde în trup. In fond firea se află în ea însăşi, cînd se află în Dumnezeu. Nu există o stare intermediară «supranaturală». Ea se află sau sub starea de natură, sau în starea de natură, adică în Dumnezeu. Desigur aflarea în Dumnezeu are diferite grade.

Duhului. Iar sufletul, avînd un astfel de trup împreună-lucrător şi aflînd starea lui mai presus de nevoinţa trupească, preface mişcările naturale în nevoinţe ale minţii şi, săvîrşind cu agerime lucrarea minţii, păzeşte pe seama lui roadele pomilor nemuritori din raiul cunoscut cu înţelegerea. Astfel din izvorul cugetărilor vrednice de Dumnezeu, curg rîuri, şi în rai stă pomul cunoştinţei de Dumnezeu, pur-tînd roduri de înţelepciune, de bucurie, de pace, de bunătate, de îndelungă-răbdare şi de iubire de negrăit. Lucrînd astfel cu sîrguinţă şi păzind aşa lucrarea minţii, pleacă din trup şi pătrunde în întunericul cunoştinţei lui Dumnezeu (al teologiei) ; iese din toate, nefiind reţinut de nimic din cele văzute şi, unindu-se cu Dumnezeu, pune capăt sudorilor şi dă odihnă dorinţei.

40. Ce este mai înalt în noi care ne sîrguim, întreabă Scriptura ; ceea ce se vede, sau ceea ce se poate cunoaşte cu mintea ? Dacă ceea ce se vede, nimic altceva nu trebuie să alegem şi să iubim afară de cele stricăcioase, şi nu este mai mare sufletul decît trupul. Iar dacă Dumnezeu este Duh ce poate fi cunoscut cu mintea şi cei ce se închină Lui se cade să se închine în Duh şi în adevăr (Ioan IV, 24), e de prisos nevoinţa trupească, cînd s-a întărit în noi lucrarea înţelegătoare a sufletului. Căci aceasta uşurează povara trupului şi-1 face întreg duhovnicesc, în unirea cu ceea ce e mai înalt.

41. Trei sînt treptele celor ce înaintează în suişul de-săvîrşirii : cea curăţitoare, cea luminătoare şi cea tainică sau desăvîrşitoare [24]. Cea dintîi este a începătorilor;

a doua, a celor de la mijloc ; şi a treia, a celor desăvârşiţi. Prin acestea trei, înălţîndu-se după rînduială cel ce se sîrguieşte, creşte spre vîrsta lui Hristos şi ajunge «bărbat desăvîrşit la măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos» (Efeseni IV, 13).

42. Treapta curăţitoare este a celor ce au început sfinţitele nevoinţe. Propriu ei este lepădarea chipului omului

---

24Acestea sînt şi cele trei trepte prin care trec neîncetat Puterile îngereşti, revenind la ele la niveluri tot mai înalte, după Dionisie Areopagitul.

pămîntesc, izbăvirea de toată întinăciunea păcatului şi îmbrăcarea omului nou, înnoit prin Sfîntul Duh. Lucrul ei este dezlipirea de cele materiale, subţierea trupului, fuga de toată pricina care aţîţă cugetarea spre patimă, grija la cele ce trebuie făcute ; pe lîngă acestea, spălarea sărăturii păcatului prin lacrimi, potrivirea purtărilor cu bunătatea Duhului şi curăţirea părţii dinăuntru a paharului sau a minţii de toată întinăciunea trupului şi a duhului prin umilinţă, ca aşa să se verse în el vinul cuvîntului care veseleşte inima omului (Ps. CUI, 15) ce s-a curăţit şi să se ofere împăratului duhurilor spre gustare. Iar sfîrşitul ei este arderea prin fapte în focul nevoinţei şi în ostenelile luptelor şi lepădarea a tot veninul păcatului, ascuţirea cea bună a sufletului şi spălarea lui în apa lacrimilor şi prefacerea lui în sabie tăioasă şi puternică împotriva patimilor şi a dracilor. Cel ce a ajuns aci prin multe lupte ale nevoinţei, a stins puterea focului din lăuntrul lui, a rupt gurile leilor, adică ale patimilor sălbatice, s-a întărit cu Duhul, ridieîndu-se din neputinţa sa, s-a făcut puternic şi ca un biruitor a dobîndit cununa răbdării, înfrîngînd pe ispititorul.

43. Treapta luminătoare este a acelora ce au înaintat de la luptele sfinţite la cea dintîi nepătimire. Propriu ei este cunoştinţa lucrurilor, vederea sau contemplarea raţiunilor zidirii şi împărtăşirea de Sfîntul Duh. Lucrul ei este curăţirea minţii, produsă prin focul dumnezeiesc, dezvăluirea înţelegătoare a ochilor inimii şi naşterea Cuvântului cu înaltele înţelesuri ale cunoştinţei [25]. Iar sfîrşitul ei este cuvîntul înţelepciunii care lămureşte firile lucrurilor, cunoştinţa lucrurilor omeneşti şi dumnezeieşti şi descoperirea tainelor împărăţiei cerurilor. Cel ce a ajuns aci prin lucrarea înţelegătoare a minţii e luat în căruţa de foc a pătrimii

---

25 In sufletul în care se naşte Cuvîntul sau Raţiunea dumnezeiască se nasc şi toate înţelesurile sau raţiunile care-1 au pe El ca izvor, mai bine zis se imprimă în fiinţa lui ca puteri care-1 mînă la împlinirea lor.

virtuților [26], şi ca un alt Tesvi-tean e ridicat încă din timpul vieții în văzduhul ce poate fi cunoscut cu mintea şi străbate cerurile, înălțîndu-se mai presus de puținătatea trupului.

44. Treapta tainică sau desăvîrşitoare este a acelora ce au străbătut toate şi au ajuns la măsura vîrstei lui Hristos. Propriu lor este să taie văzduhul, să se ridice deasupra tuturor, să ajungă între cetele de sus ale cerurilor, să se apropie de Lumina primă şi să cerceteze adîncurile lui Dumnezeu prin Duhul. Lucrul lor este să umple mintea care vede acestea cu rațiunile providenței, ale dreptății şi adevărului, ale tainelor şi pildelor sfârşitului şi ale înțelesurilor cuvintelor umbrite ale dumnezeieştii Scripturi. Iar sfîrşitul acestei trepte este să învețe pe cel ce s-a desăvîrşit astfel tainele cele ascunse ale lui Dumnezeu, ca să se umple el însuşi de înțelepciunea de negrăit prin împreuna-petrecere cu Duhul şi să se arate înțelept cuvîntător de Dumnezeu (teolog) în mijlocul marii Biserici a lui Dumnezeu, luminînd pe oameni cu cuvîntul cunoştinței de Dumnezeu. Cel ce a ajuns aci, prin cea mai adîncă smerită cugetare şi umilință, a fost ridicat în al treilea cer al cunoştinței de Dumnezeu (al teologiei), ca un alt Pavel (2 Cor. XII, 9), şi a auzit cuvinte de negrăit, pe care nu le poate auzi un om ce se află sub simțire, şi a gustat din bunătățile tainice pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit (1 Cor. II, 9). Acesta s-a făcut slujitor al tainelor lui Dumnezeu (1 Cor. IV, 1), ajungînd gura Lui [27] şi slujindu-le pe acestea oamenilor prin cuvînt şi odihnindu-se în Dumnezeu cu odihna cea fericită, ca un desăvîrşit în Dumnezeu cel desăvîrşit. El s-a unit împreună cu

---

26 Cele patru virtuți sînt: înțelepciunea, cumpătarea, dreptatea, bărbăția. Se arată caracterul dinamic, înfocat, al acestor virtuți. Ele sînt forța prin care sufletul urcă continuu spre Dumnezeu, nesocotindu-se niciodată ajuns la capăt. Ele reprezintă mişcarea firească a celui ce se nevoieşte în iubirea tot mai înaintată față de persoana infinit iubitoare a lui Dumnezeu şi față de persoanele semenilor. Dar prin aceasta ele înseamnă şi o desăvîrşire continuă a lui.
27 Dumnezeu însuşi grăieşte în omul înduhovnicit oamenilor. Dumnezeu îi trezeşte prin cuvintele acestuia. Din El pornesc în omul înduhovnicit şi din acesta în ceilalți cuvintele Lui. Omul înduhovnicit se face gura lui Dumnezeu. Omul experiază în aceasta pe Dumnezeu ca Persoană supremă Care apelează la responsabilitatea lui şi îl revendică. El e persoană, Dumnezeu e persoană. Şi între ele e legătura prin cuvînt şi prin puterea cuvîntului, care e puterea Persoanei. Făcîndu-se gura lui Dumnezeu, omul se experiază în acelaşi timp ca răspunzător față de Dumnezeu nu numai pentru sine, ci şi pentru ceilalți oameni.

cunoscătorii de Dumnezeu (teologii) cu puterile cele mai de sus ale heruvimilor şi serafimilor, cărora le este propriu cuvîntul înţelepciunii şi al cunoştinţei.

45. Viaţa oamenilor se împarte în două şi are trei feluri de sfîrşituri. Una este în societate şi în lume. Alta este în afară de societate şi mai presus de lume. Cea din societate se deosebeşte în cumpătată şi nesăturată. Cea în afară de societate, se deosebeşte în înţelepciunea lucrătoare, în ştiinţa firii şi în lucrarea mai presus de fire[531]. Cea din societate sau se însoţeşte cu dreptatea, dacă se mişcă după fire, sau se însoţeşte cu nedreptatea şi duce la nedreptate, rătăcindu-se de la mişcarea potrivită cu firea. Iar cealaltă, dacă-şi urmăreşte scopul, mişcîndu-se după rînduială, sfârşeşte la firea nemărginită, desăvîr-şindu-se mai presus de fire. Iar dacă, umblînd după slavă, se abate de la scop, sfîrşeşte în minte neînţeleap-tă şi cel ce face astfel va fi lepădat ca un nedesăvîrşit, de Cel desăvîrşit.

46. Duhul este lumină, viaţă şi pace. Deci cel luminat de Duhul dumnezeiesc petrece viaţă senină, cu pace. Din Acesta

531. In filozofia făptuitoare, în cunoştinţa raţiunilor firii şi în cunoştinţa tainică de Dumnezeu. Acestea sînt cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc.

izvorăsc cunoştinţa lucrurilor şi înţelepciunea cuvîntului şi în acesta vine mintea lui Hristos. Acesta cunoaşte tainele împărăţiei, pătrunde în adîncul lui Dumnezeu şi zi de zi grăieşte oamenilor cuvintele bune ale vieţii dintr-o inimă netulburată şi luminată, fiindcă este bun şi are în sine pe Cel bun grăind vechi şi noi (Matei XIII, 52).

47. Dumnezeu este înţelepciune şi pe cei ce umblă în cuvînt şi înţelepciune, îndumnezeindu-i prin cunoştinţa

lucrurilor [28], îi uneşte cu Sine prin lumină şi-i face dumnezei prin lucrare. Şi precum El a făcut toate prin înțelepciune din nimic şi conduce şi cîrmuieşte cu înțelepciune toate ale lumii şi tot cu înțelepciune lucrează pururea mîntuirea tuturor celor ce se apropie de El prin întoarcere, aşa şi cel ce s-a învrednicit să se împărtăşească de înțelepciunea cea de sus prin curăție, face şi lucrează pururea, ca chip al lui Dumnezeu, cu înțelepciune, cele ale voii dumnezeieşti. El se adună pe sine de la cele din afară şi împărțite în multe şi-şi înalță în fiecare zi cugetarea sa, prin cunoştința celor negrăite, spre viețile cu adevărat îngereşti. Şi unificîn-du-şi după putință viața sa, se uneşte pe sine cu puterile de sus, care se mişcă în chip unitar în jurul lui Dumnezeu ; şi prin ele se înalță, ca prin nişte bune călăuzitoare, spre prima obîrşie şi cauză.

48. Cel ce s-a unit pe sine, prin înțelepciunea cea mai înaltă, cu puterile de sus şi pentru aceea şi cu Dumnezeu, ca unul ce este după asemănarea lui Dumnezeu, apropiindu-se de toți în chip înțelept prin cuvînt şiviață de comunitate, taie cu putere dumnezeiască deprinderile celor ce voiesc, cu cele din afară şi împărțite şi, adunîndu-i în duh ca şi pe sine, ca un următor al lui Dumnezeu, îi ridică spre viața unificată, prin înțelepciune, prin cunoştință şi prin dezvăluirea celor ascunse, înălțîndu-i la vederea slavei şi a luminii prime şi unice. Şi unindu-i pe ei cu ființele şi cu cetele din jurul lui Dumnezeu, îi duce la unitatea lui Dumnezeu, ca unii ce au ajuns în întregime luminători prin iluminarea Duhului[29].

49. Pătrimea virtuților e însoțită de optimea unor virtuți naturale şi generale. Căci din fiecare din acestea răsar, pe amîndouă părțile, două virtuți, încît fiecare se face o treime.

28Dumnezeu îndumnezeieşte prin cunoştința celor ce sînt, sau a lucrurilor, pentru că cei ce au ajuns la această cunoştință s-au curățit de patimi şi văd toate înțelesurile lucrurilor în chip curat, ca raze din Dumnezeu, ca gînduri lucrătoare ale Lui. Prin această cunoştință, ei se unesc propriu-zis cu Dumnezeu prin iluminările şi puterile pornite din Dumnezeu şi aflătoare în legătură cu Dumnezeu.

29 Lucrarea nevăzută a Duhului îi uneşte pe credincioşi între ei şi cu Dumnezeu. Duhul nu e împărțit. El se dă întreg tuturor, cum se dă lumina soarelui.

Din înțelepciune se naşte cunoştința şi vederea înțeleaptă ; din dreptate, puterea de a deosebi şi socotința milostivă ; din bărbăție, răbdarea şi stăruința statornică ; din cumpătare, curăția şi fecioria. Deasupra acestei douăsprezecimi treimice, şade cu înțelepciune în scaunul minții Dumnezeu, ca adevărat Creator şi învățător al celor tainice, trimițînd cuvîntul spre lumea virtuților [30]. Acesta luînd din începuturile nedezvoltate ale virtuților esența din cele două părți,zideşte în suflet lumea duhovnicească a evlaviei. Ca cer El întinde în suflete înțelepciunea înstelată, întreagă, spre o viață atotluminoasă, în care face să lumineze, ca doi mari luminători, cunoştința dumnezeiască şi vederea firii (contemplația naturală) [31]. Ca pămînt întemeiază în suflet dreptatea, ca izvor nesecat de hrană. Ca văzduh întinde cumpătarea spre reîmprospătarea şi în-rourarea vieții preacurate. Iar ca mare aşază în slăbiciunea firii bărbăția, spre surparea mtăriturilor şi înălțimilor vrăjmaşe. Zidind deci Cuvîntul astfel această lume, pune în suflet ca putere Duhul, pentru mişcarea înțelegătoare şi pentru mişcarea neîncetată [530] şi pentru ținerea neîmprăştiată şi statornică a ei, după cuvîntul lui David : «Cu Cuvîntul

---

30 lumea virtuților e o altă lume, deasupra căreia tronează Dumnezeu, Creator şi susținător şi al ei. El o creează şi pe aceasta tot prin Cuvîntul, luat în toate trei sensurile : de Cuvînt personal, de rațiune ce pune ordine în ființa noastră şi de cuvînt întăritor şi luminător adresat nouă. în fiecare din aceste trei sensuri ale Sale, Cuvîntuil întîlneşte ceva corespunzător în noi şi-1 întăreşte: persoana noastră, rațiunea noastră şi cuvîntul nostru. în această întreită calitate, îmbinată cu întreita calitate corespunzătoare a noastră, creează Cuvîntul virtuțile în noi, împreună cu noi, întrucît El însuşi le are încorporate în Sine prin întruparea şi viața Sa de om şi le transmite celor ce se unesc cu El prin putere personală şi prin cuvîntul Lui, care îl exprimă pe El şi are puterea să conducă spre virtute, sau spre asemănarea cu El, pe cei ce-L ascultă. Deci cuvîntul în acest plan are şi înțelesul de rațiune, căci omul virtuos e omul rațional, omul care şi-a rînduit viața conform cu rațiunea şi o conduce conform ei. Dar prin virtuți omul devine rațional nu numai în viața lui individuală, ci şi în relațiile sociale.

31 Expresia greacă .cpuoixîj Occopia", pe care am tradus-o prin «contemplația naturală» şi prin care se cunosc rațiunile dumnezeieşti ale lucrurilor din natură, cînd trăim conform naturii noastre, poate fi tradusă şi ca «vedere firească», pentru că de fapt ea e vederea normală a firii noastre, de la care am decăzut prin păcat, văzînd numai învelişul material al lucrurilor, sau văzînd lucrurile ca obiecte de sine stătătoare şi satisfăcătoare de trebuințe trupeşti şi nu ca plasticizări ale gîndurilor lui Dumnezeu cel personal.

Domnului cerurile s-au întărit, şi cu Duhul gurii Sale, toată puterea lor» (Ps. XXXII, 61) [32].

50. Domnul nostru Iisus Hristos creşte împreună cu vîrstele duhovniceşti ale celor ce se nevoiesc. Cînd sînt prunci şi au nevoie de lapte, se zice că se alăptează El însuşi cu laptele virtuţilor începătoare ale deprinderii trupeşti, al cărui folos e prea puţin celor ce au crescut cu virtutea şi leapădă pe încetul pruncia. Cînd au ajuns la tinereţe şi mănînează mîncarea tare a contemplaţiei făpturilor, ca unii ce şi-au exercitat simţurile sufletului, se zice că sporeşte şi Hristos cu vîrsta şi cu harul şi şade în mijlocul bătrînilor şi le descoperă adîncuri acoperite de întuneric. Iar cînd au ajuns la bărbatul desăvîrşit (Efeseni IV, 13), la măsura vîrstei plinătăţiilui Hristos, se zice că vesteşte El însuşi tuturor cuvîntul pocăinţei şi învaţă popoarele cele ale împărăţiei cerurilor şi se grăbeşte spre patimi. Căci acesta este sfîrşitul oricăruia din cei ce s-au desăvîrşit în virtuţi, ca după ce a străbătut toate vârstele lui Hristos, să ajungă la pătimirea încercărilor (ispitelor), asemenea crucii Aceluia [33].

51. Cîtă vreme ne aflăm sub stihiile nevoinţei trupeşti,

536. Toată ordinea aceasta e pusă şi ţinută în mişcare neîncetată de Duhul. Iar prin această mişcare se uneşte şi se desăvîrşeşte.

păzindu-ne să nu ne atingem de mâncări, să nu pipăim ceva, să nu privim la frumuseţi, să nu ascultăm cântări, să nu mirosim miresme, ne aflăm sub pedagogi ca nişte prunci, măcar că sîntem moştenitori şi stăpîni peste toate cele ale

---

32 Despre *sullet,* **cap. 27—28, Ed. cit., p. 88—90.**

33 **Creşterea noastră e din puterea lui Hristos sălăşluit In noi. Fiecare vîrstă duhovnicească a noastră e din puterea aceleiaşi vîrste a lui Hristos, pe care o retrăieşte în fiecare din cei ce se nevoiesc, aşa cum mama retrăieşte cu copilul vîrstele lui, îndrumîndu-1 în trăirea dreaptă a lor. Din Hristos cresc virtuţile noastre. Dar El însuşi se arată crescînd cu noi, împărtăşindu-ne numai atîta putere pentru ele, cîtă sîntem în stare să folosim. Hristos ne ajută să creştem în virtuţi, prin puterea Lui personală, prin raţiunea Lui care întăreşte raţiunea noastră formatoare de virtuţi şi prin cuvîntul Lui. Cuvîntul lui Dumnezeu implică toate aceste trei înţelesuri. în orice caz virtuţile sînt un rod al dialogului între noi şi Hristos, Cuvîntul cel întrupat, şi o anumită treaptă in participarea noastră la viaţa omenească a lui Hristos, aflătoare în infinitatea divină. In creşterea aceasta îl vedem pe Hristos tot mai clar nu numai în raţiunea şi în virtuţile noastre sporite, ci şi în El însuşi ca Persoană care ne vorbeşte şi ne întăreşte. Virtuţile şi raţiunea noastră devin tot mai transparente pentru Hristos, sau Hristos e tot mai vădit prezent în ele.**

Tatălui. Dar cînd vine plinirea vremii nevoinţei şi ea se împlineşte prin nepătimire, atunci se naşte în noi Cuvîntul din înţelegere curată [34]. Şi aceasta se face sub legea Duhului, ca pe noi cei ce sîntem sub lege să ne răscumpere din cugetul trupesc şi să ne facă iarăşi fii. Iar înfăptuindu-se aceasta, Duhul strigă în inimile noastre : «Awa, Părinte», arătîndu-ne şi făcîndu-ne cunoscută înfierea şi îndrăznirea cea către Dumnezeu şi Tatăl. De aci înainte Duhul rămîne şi vorbeşte cu noi ca şi cu nişte fii şi moştenitori ai lui Dumnezeu prin Hristos, deoarece nu mai sîntem ţinuţi în robia simţurilor (Gal. IV, 37).

52. Celor ce au sporit în credinţă ca Petru, au ajuns la nădejde ca Iacob şi s-au desăvîrşit în iubire ca Ioan, Domnul li se schimbă la faţă urcîndu-se pe muntele înalt al cunoştinţei lui Dumnezeu (al teologiei). Şi îi luminează, arătîndu-li-se şi înfăţişîndu-li-se ca Cel ce e Cuvîntul curat, asemenea soarelui, iar prin înţelesurile înţelepciunii tainice li se face strălucitor ca lumina. Şi Cuvîntul se arată în aceştia stînd în mijlocul legii şi al proorociei, unele legiuindu-le şi învăţîndu-le, iar altele descoperindu-le din vistieriile adînci şi ascunse ale înţelepciunii, ba uneori mai înainte văzînd şi mai înainte vestind [M0]. Pe aceştia îi şi umbreşte Duhul ca un nor luminos şi un glas de tainică cunoştinţă a lui Dumnezeu vine din acel nor la ei, învăţîndu-i taina dum-nezeirii în trei ipostasuri şi spunîndu-le : «Acesta este vîrful Meu cel iubit al Cuvîntului desăvîrşirii, întru care bine am voit ; fiţi Mie fii desăvîrşiţi în Duh desăvîrşit» (Matei XVII, 5) [M1].

53. Sufletul care dispreţuieşte toate cele de jos şi e rănit în întregime de dragostea lui Dumnezeu, încearcă o ieşire străină şi dumnezeiască (extaz). Cădidupă ce a văzut limpede firile făpturilor şi raţiunile lor şi a înţeles sfîrşiturile lucrurilor

34 Cuvîntul dumnezeiesc ca Persoană apare în noi şi se face vădit înţelegerii noastre cînd ne-am curăţit de patimi, căci patimile ne ţin legaţi cu deosebire de lucruri ca obiecte şi ne împiedică să intrăm în relaţie adevărată cu persoanele semenilor, dar mai ales cu Persoana supremă a lui Hristos. Dar Hristos îşi impune stăpînirea în noi ca raţiune şi cuvînt al Său, întărind raţiunea noastră şi limpezind cuvîntul nostru, cînd am scăpat de patimi. Iar aceasta înseamnă înstăpînirea Duhului în noi, cu puterea şi cu libertatea Lui. In baza acestei libertăţi simţim pornirea să-I spunem lui Dumnezeu : «Awa, Părinte», ca unii ce ne simţim fraţi cu Hristos.

540. Vădirea ca Persoană a Cuvîntului lui Dumnezeu devine ca totul clară pe acest vîrf al desăvîrşirii. El se face evident ca atare chiar din cuvintele legii şi ale proorocilor, ca Cel ce le legiuieşte şi le descoperă şi le împlineşte acum în noi, ba chiar ca Cel ce vede şi vesteşte mai înainte cele viitoare prin noi.

541. E un citat interpretat pentru scopul autorului. Acesta este vîrful raţiunii desăvîrşite şi deci al înfierii. Cuvîntul Tatălui către cei ajunşi aci e Cuvîntul personal la Care trebuie să ajungă cei ce vor să se desăvîrşească. Pentru că la acest vîrf se află Fiul Unul Născut. Cei ce ajung aci sînt uniţi cu Fiul şi cu Tatăl în Sfîntul Duh. Sînt atît de apropiaţi Tatălui, prin har, ca şi Fiul cel Unul Născut ca om.

omeneşti, nu mai rabdă să fie înăuntrul zidirii şi să mai fie hotărnicit de ceea ce-1 mărgineşte. Ci ieşind din hotarele sale şi biruind legăturile simţurilor şi trecînd peste firile tuturor, pătrunde, într-o tăcere de negrăit, în întunericul cunoştinţei lui Dumnezeu şi priveşte frumuseţea Celui ce este, în lumina înţelesurilor înţelepciunii negrăite, atît cît i se dăruieşte de ea prin har. Adîncindu-se apoi în chip vrednic de Dumnezeu prin aceste înţelesuri în vederea Lui, se bucură cu frică şi cu dragoste de roadele pomilor nemuritori, adică de cugetările înţelesurilor dumnezeieşti, a căror măreţie şi slavă nu o poate tălmăci niciodată în chip desăvîrşit cînd se întoarce la sine însuşi [35]. Căci stînd în chip minunat sub lucrarea Duhului, îşi dă seama, în bucurie şi tăcere de negrăit, de această pătimire vrednică de laudă, dar nu poate tălmăci cum se săvîrşeşte această lucrare, sau ce este ceea ce i s-a împărtăşit, i s-a arătat şi i s-a spus ; nu poate tălmăci cele negrăite, pe care le-a cunoscut în chip tainic.

54. Cel ce-şi seamănă sieşi spre dreptate lacrimi de umilinţă culege ca rod al vieţii o bucurie negrăită. Iar cel ce caută şi aşteaptă pe Domnul pînă ce vin roadele dreptăţii Lui va secera înmulţit spicul cunoştinţei de Dumnezeu. Şi-1 va lumina şi pe el lumina înţelepciunii şi se va face sfeşnic al luminii veşnice ca să lumineze pe toţi oamenii. Acela nu se va lipsi pe sine şi pe alţii de lumina înţelepciunii dăruite lui, ascunzînd-o sub obrocul pizmei, ci va semăna cuvinte bune în Biserica credincioşilor, spre folosul celor mulţi şi va împărtăşi toate învăţăturile cîte le-a auzit de sus, încredinţate de Duhul

---

35Experienţa sufletului pe acest vîrf al întîlnirii cu Dumnezeu nu poate fi exprimată decît în termeni antinomici. Ea e vedere sau mai bine-zis contemplaţie, dar e vedere în întuneric sau contemplaţie de nedefinit; e vedere şi în acelaşi timp sesizare a unor înţelesuri, dar a unor înţelesuri negrăite care nu se disting din unitatea personală infinită a lui Dumnezeu Cel mai presus de înţelesuri. Ea are loc într-o stare de ieşire a sufletului nu numai din toate ideile definite ale lucrurilor şi din legătura cu toate cele văzute în mod distinct cu simţurile, ci şi din hotarele sale, căci nu mai cunoaşte ceva hotărnicit. Propriu-zis sufletul se hotărniceşte prin privirea şi gîndirea lucrurilor hotărnicite, prin ideile sau prin imaginile reţinute ale lor. Cînd iese din ele se dazlimitează. Dar nu pierde conştiinţa că e deosebit de realitatea nehotărnicită a lui Dumnezeu. Căci el se dezlimitează prin Dumnezeu, întrucît e capabil să-L cunoască pe El, dar nu prin sine.

dumnezeiesc, şi cîte le-a cunoscut în-deletnicindu-se cu contemplarea făpturilor, ca şi cîte i-au spus lui părinții.

55. Fiecăruia dintre cei ce se nevoiesc îi vor fi şi i se vor topi, în ziua desăvîrşirii sale întru virtute, munții lucrării poruncilor lui Dumnezeu într-o dulceață a veseliei. Căci va împărați în Sionul înțelegerii curate. Iar dealurile, adică rațiunile virtuților, vor izvorî lapte, aducîndu-i hrana la patul nepătimirii pe care se odihneşte [5M]. Şi toate dorințele lui Iuda, adică ale credinței şi cunoştinței sale, vor izvorî ape, adică dogme, pilde şi simboluri ale lucrurilor dumnezeieşti. Din inima lui va ieşi izvor de înțelepciune negrăită şi va adăpa uscăciunea pîrîiaşelor, adică pe oamenii uscați de seceta şi de arşița patimilor. Atunci va cunoaşte rodul adevărat al cuvintelor Domnului în sine. Căci zice : «Cel ce crede în Mine, rîuri de apă vie vor izvorî din pîntecele Iui» (Ioan VII, 38).

56. «în cei ce se tem de Mine, zice Domnul, va răsări Soarele dreptății şi tămăduirea în faptele lor» (Ma-leahi IV, 2). «Ei vor sări din închisoarea patimilor şi vor sălta ca nişte viței slobozi din lanțurile păcatului. Vor călca pe bărbații nelegiuiți şi pe draci în picioarele lor, ca pe o **țarină,** în ziua învierii lor, pe care o voi face Eu, zice Domnul atotțiitorul» (Isaia XIII, **2),** adică atunci cînd se vor înălța prin toate virtuțile şi se vor

543. Muntele Sion e un munte dulce, căci în el se iveşte dulceața stăpînirii peste patimi şi odată cu aceasta dulceața înțelesurilor curate, care reprezintă înălțimile la care s-a ridicat mintea care vede în ele pe Dumnezeu. Fiecare virtute are o rațiune, sau e o rațiune încorporată într-o deprindere ; cîtă vreme patima este lipsită de rațiune, este contrară rațiunii virtuții opuse, e o coborîre spre nimic, pentru că e o coborîre a sufletului în limitare, o ieşire a lui din interiorul infinității divine care-1 poate hrăni cu viață în veşnicie. Rațiunile virtuților hrănesc pe cel ce s-a eliberat de patimi şi şi-a regăsit odihna din partea lor; îl hrănesc din infinitatea vieții lui Dumnezeu cel personal şi a toate iubitor.

desăvîrşi prin împărtăşirea de Duhul.

57. De vei fi ridicat de sus pe un munte înalt al lumii acesteia şi al Bisericii lui Hristos, şi de vei primi acolo semn al cunoştinței celei noi, să-ți înalți glasul cu înțelepciunea dată ție de la Dumnezeu, îndemnînd cu cuvîntul şi învățînd pe frații

tăi şi deschizîndu-le lor înțelesul dumnezeieştii Scripturi, spre cunoaşterea darurilor minunate ale lui Dumnezeu şi spre împlinirea poruncilor Lui. Să nu te temi de cei ce pizmuiesc puterea cuvintelor tale şi strîmbă toată dumnezeiasca Scriptură, căci sînt deşerți şi putrezi şi gătiți spre locuință diavolului (Matei XII, **44).** Dumnezeu va scrie cele rostite de buzele tale în cartea celor vii şi nu vei pătimi vătămare de la aceştia, precum nici Petru de la Simon Magul. Ci să zici, mai degrabă, **şi** tu în ziua aceea, în care vei vedea că-ți pregătesc curse în cale, împreună cu proorocul : «Iată Domnul este Dumnezeul şi Mîn-tuitorul meu, şi voi fi nădăjduindu-mă într-Insul şi voi fi mîntuit de El şi nu mă voi teme», fiindcă «slava mea şi lauda mea este Domnul şi s-a făcut mie mîntuitor ; şi nu voi înceta să vestesc cele slăvite ale Lui în tot pămîntul» (Isaia XII, **2, 5).**

58. Dacă ai cunoscut că pornirea spre patimi este nelucrătoare în tine şi lacrimile umilinței şi ale smeritei cugetări izvorăsc din ochii **tăi,** să ştii că a venit la tine împărăția lui Dumnezeu şi ai zămislit de la Duhul Sfînt. Iar dacă vezi în lăuntrul tău pe Duhul **că şi** lucrează, se mişcă şi grăieşte şi te mînă să grăieşti în Biserică cu glas mare mîntuirea şi adevărul lui Dumnezeu, să nu împiedici buzele tale pentru pizma oamenilor cu cuget iudaic. Ci şezînd, scrie pe table cele ce ți le spune Duhul, cum zice Isaia : **«Că** vor fi acestea spre zilele vremurilor şi pînă în veac, după cel ce a zis aşa» (Isaia XXX, 8). Căci cei ce suferă de durerile pizmei sînt un popor neascultător, fii mincinoşi, întru care nu este credință. Aceştia nu vor să audă că Evanghelia lucrează încă şi face prieteni ai lui Dumnezeu şi prooroci, ci zic proorocilor şi învățătorilor Bisericii : «Nu ne vestiți nouă împărăția lui Dumnezeu» ; iar celor ce împărtăşesc vederile contemplației naturale : «Nu ne grăiți nouă acestea, ci grăiți şi vestiți-ne altă rătăcire, pe care lumea o iubeşte şi luați dinaintea noastră pe Sfîntul lui Israel» (Isaia XXX, 11). Nu lua aminte la bîrfirea şi la cuvintele lor. Căci mulți surzi vor auzi pînă la urmă cuvintele tale spre

folosul lor şi ochii orbilor, care umblă în întunericul vieții şi în ceața păcatului, vor vedea lumina cuvintelor tale. Şi se vor bucura de ele cei săraci cu duhul şi cei deznădăjduiți dintre oameni se vor umple de bucurie ; şi cei rătăciți cu duhul vor afla înțelepciune în cuvintele tale. Iar cei ce cîrtesc împotriva ta vor învăța să asculte de cuvintele Duhului şi limbile care vorbesc de rău vor învăța să grăiască pace.

59. Fericit cel ce a semănat în Sion, în Biserica lui Dumnezeu, sămînța învățăturii cuvintelor Lui, zice Isaia, şi are fii ai săi în Duh, în Ierusalimul de sus al celor dintîi născuți. Căci omul acela va ascunde poate pentru o vreme cuvintele sale şi va fi acoperit ca de o apă curgătoare. Dar la sfîrşit se va arăta în Sion, adică în Biserica credincioşilor, ca un rîu slăvit ce curge în pămîntul însetat de apele înțelepciunii lui. Şi nu vor mai fi din aceia care să se ruşineze de a asculta de el din pricina celor pizmuitori. Şi-şi vor da urechile lor să asculte cuvintele omului aceluia şi inima celor slăbiți cu sufletul va lua aminte ca să asculte. Şi nu vor mai spune slujitorii pizmei : taci ! Căci fiind evlavios, a sfătuit cele înțelepte şi nu a grăit, ca înțelepții nebuni ai lumii, cele nebune. Nici n-a cugetat în inima lui să facălucruri deşarte şi nelegiuite şi să grăiască cu înşelăciune despre Dumnezeu, ca să risipească sufletele flămînde şi să trimită neadăpate sufletele însetate. De aceea cuvintele lui rămîn spre folosul celor mulți, chiar dacă nu pare aşa celor pizmaşi (Isaia XXXII, 2 ş.u.).

60. Celui ce locuieşte în peştera înaltă a stîncii tari, i se va da spre saturare pîinea cunoştinței şi ulciorul înțelepciunii spre îmbătare şi va fi apa lui credincioasă[36]. El va vedea pe împăratul întru slava Lui şi ochii săi vor vedea pămîntul de

---

36 Va fi ca Ilie cel hrănit, după petrecerea în muntele Cârmei, de văduva din Sarepta Sidonului cu pîinea cunoştinței şi cu ulciorul înțelepciunii, spre îmbătarea sau entuziasmul dragostei de Dumnezeu.

departe. Sufletul său va cugeta înţelepciune şi va vesti tuturor locul cel veşnic, în afara hotarelor căruia nu e nimic [37].

61. Dacă învăţătura Domnului deschide urechile oricui se teme de El şi adaugă ureche ca să audă şi dă limbă de învăţătură, ca să ştie cînd trebuie să spună cuvînt, cine altul respinge pe cuminţii şi înţelepţii lumii şi face nebună înţelepciunea lor, întărind numai cuvintele robilor Săi, decît El însuşi ? Căci El face lucruri noi şi minunate spre slava Sa. El face în inima pustie şi uscată cale de smerenie şi de blîndeţe, iar în cugetarea secată şi fără apă, rîu de înţelepciune negrăită, ca să adape poporul Său cel ales, poporul pe care Şi l-a pregătit ca să povestească virtuţile Lui. Căci El umblă înaintea celor ce-L iubesc şi se tem de El, netezeşte munţii patimilor, sfarmă porţile de aramă ale ne-ştiinţei, deschide uşile cunoştinţei Sale şi descoperă vistieriile acoperite de întuneric, ascunse şi nevăzute ale ei, ca să cunoască că El este Domnul Dumnezeu, Care cheamă numele lor Israel.

62. Cine este Cel ce potoleşte marea patimilor şi opreşte valurile ei ? Domnul Savaot, Cel ce scapă din primejdia păcatului pe cei ce-L iubesc pe El, şi linişteşte furtuna gîndurilor ; Cel ce pune cuvintele Sale în gura lor şi-i acopere cu umbra mîinilor Sale, cu care a întărit cerul şi a întemeiat pămîntul. El dăruieşte celor ce se tem de El limbă de învăţătură şi ureche de înţelegere, ca să audă glasul Lui de sus şi să vestească în casa lui Iacob, în Biserica credincioşilor, poruncile Lui. Iar cei ce n-au ochi să vadă razele Soarelui dreptăţii şi ureche să audă cele slăvite ale lui Dumnezeu au ca parte întunericul neştiinţei şi nădejdea lor este deşartă. Nici unul dintre aceştia nu grăieşte cele drepte, nici nu este întru ei judecată adevărată. Căci au ascultat de cei deşerţi şi de cei ce grăiesc sunete goale. Ei zămislesc pizmă şi nasc bîrfire, căci urechile lor sînt netăiate împrejur şi nu pot să audă. De aceea

37 Va fi ca Moise. In afara hotarelor locului veşnic nu e nimic, pentru că el nu are hotar. El este viaţa şi iubirea nemărginită a lui Dumnezeu.

cuvîntul cunoştinţei lui Dumnezeu li s-a făcut lor spre osîndă şi nu vor să-1 audă pe El.

63. Ce înţelepciune este în cei ce sînt chinuiţi de pizmă faţă de aproapele ? Cum vor recunoaşte pizmuitorii, întreabă Ieremia, că sîntem înţelepţi şi legea Domnului este cu noi (Ierem. VIII, 8), cînd se topesc de pizmă faţă de cei ce au luat harul Duhului, prin înţelepciunea şi cunoştinţa lui Dumnezeu ? în deşert s-a născut cunoştinţa mincinoasă în cărturarii şi înţelepţii lumii, care s-au abătut de la cunoştinţa adevărată. De aceea au fost ruşinaţi înţelepţii, căzînd de la înţelepciunea Mîngîietorului şi văzînd-o pe aceasta înmul-ţindu-se în fiii pescarilor ; şi s-au uimit de puterea cuvintelor lor şi s-au prins în mrejele gîndurilor lor (Ierem. VIII, 9) ca unii ce au lepădat cunoştinţa şi înţelepciunea cea adevărată a Domnului.

64. Cum s-au topit de invidie cei care pizmuiesc pe cei ce s-au îmbogăţit de harul Duhului ! Cum s-au topit de pizmă, cei ce au părăsit izvorul înţelepciunii lui Dumnezeu, faţă de cei ce-au primit limba de foc, cape un condei de cărturar ager la scris ! [38]. De ar fi umblat pe calea lui Dumnezeu, ar fi locuit în pacea nepă-timirii în veac şi ar fi aflat unde este înţelepciunea, unde este tăria, unde este înţelegerea şi cunoştinţa lucrurilor, unde este dăinuirea îndelungată şi viaţa, unde este lumina ochilor şi înţelepciunea cu pace ; ar fi cunoscut cine află locul şi cine intră la vistieriile ei ; ar fi cunoscut cum porunceşte Dumnezeu proorocilor celor învăţaţi de Cuvîntul, zicînd : -«Proorocul care are în vis descoperire să povestească vedenia visului său, şi cel la care a venit cuvîntul Meu, să împărtăşească cuvîntul Meu pentru adevăr»- (Ierem. XXIII, 28). Şi iarăşi : «Scrie-ţi în carte toate cuvintele pe care ţi le-am spus» (Ierem. XXX, 8). Dacă ar fi aflat acestea, nu s-ar fi topit de pizmă împotriva unora ca aceştia.

38Limba de foc a Duhului poate lua şi forma unui condei ager, adînc şi înflăcărat.

65. Cînd îşi va schimba arapul pielea şi leopardul împestriţăturile sale, vor putea şi pizmaşii să grăiască şi să sfătuiască bine, gîndind cele rele. Căci ei înşeală pe cei apropiaţi lor, fiindcă umblă cu viclenie, şi-şi bat joc de prietenii lor, negrăind adevărul, fiindcă limba lor s-a învăţat să grăiască cele deşarte şi mincinoase. Ia aminte deci tu, cel ce pentru cunoştinţa şi cuvîntul lui Dumnezeu eşti pizmuit şi batjocorit de ei, şi roagă-te cu stăruinţă ca Ieremia şi zi : «Doamne, pomeneşte-mă pe mine şi cercetează-mă şi scapă-mă de bărbaţii pizmaşi care mă urmăresc, nu mă pune la îndelungă-răbdare, vrînd să mă cerci multă vreme. Cunoaşte că am fost luat în rîs de cei ce nesocotesc cunoştinţa Ta. Smereşte-i pe ei în pizmuirea lor şi-mi va fi cuvîntul cunoştinţei Tale spre veselie şi spre bucuria inimii mele. Căci n-am şezut în sfatul celor ce-şi bat joc de cunoştinţa Ta, ci m-am temut de faţa mîinii Tale şi am şezut singur ; că pizma lor m-a umplut de amărăciune» (Ieremia XV, 15—18). Şi vei auzi : «Bine ştiu aceasta. De vei întoarce vreun rătăcit de la calea lui, te voi aşeza pe tine între prietenii Mei ; înaintea feţei Mele vei sta. Şi de vei face de preţ pe vreun nevrednic, vei fi ca gura Mea, te voi izbăvi pe tine din ghiara lupilor pizmaşi, zice Domnul lui Israel» (Ierem. XV, 19—21).

66. Sfîrşitul cuvîntului e totul. Deci să asculte înţelepţii pizmaşi. Nazireii lui Dumnezeu s-au curăţit prin osteneli mai mult decît zăpada. Albitu-s-a viaţa lor mai mult decît laptele. Chipul înţelepciunii lor a întrecut piatra de safir şi înfăţişarea cuvintelor lor e mai presus de mărgăritarul curat. Iar cei ce s-au desfătat cu cunoştinţa lumească au pierit la ieşirea duhului. Cei ce s-au hrănit din înţelepciunea elinilor s-au îmbrăcat cu fumul neştiinţei. Căci li s-a lipit limba de gîtlejul lor şi au amuţit, fiindcă au lepădat înţelepciunea şi cunoştinţa adevărată a Duhului dumnezeiesc, nevoind să o primească pe aceasta prin osteneli [39'].

39învăţătura lui Hristos e o învăţătură de practicat, nu o teorie de luat simplu la cunoştinţă. Pentru că prin ea omul trebuie să se facă asemenea lui Hristos şi să intre şi să înainteze în unirea cu El şi cu viaţa dumnezeiască infinită, de care s-a umplut umanitatea Lui.

67. Cel ce dă gură deschisă în mijloc de adunare multă, robilor săi, şi cuvînt celor ce vestesc cu putere multă, este Dumnezeu, Care smereşte pomul înalt şi înalţă pomul smerit, Care usucă pomul verde şi înverzeşte pomul uscat. Căci a Lui este înţelepciunea şi cunoştinţa şi puterea. Şi precum schimbă anotimpurile şi anii, aşa face şi sufletele care-L caută şi-L doresc pe El, să împărătească peste patimi, şi le mută de la viaţă la viaţă, dînd înţelepciune celor înţelepţi cu Duhul şi pricepere celor ce au înţelegere. El descopere lucruri adînci şi ascunse celor ce cercetează adîncurile lui Dumnezeu şi le dă lor să cunoască ghiciturile acoperite de întuneric. Căci lumina cunoştinţei şi a înţelepciunii este cu El şi o dă cui voieşte.

68. Tuturor celor ce lucrează întru răbdare poruncile, după omul din afară şi din lăuntru, şi caută numai la slava lui Dumnezeu, li se dă cinstea cunoştinţei cereşti, pacea sufletului şi nestricăciunea, ca unora ce nu sînt numai auzitori, ci şi făcători ai legii harului. Dumnezeu nu face de ocară cunoştinţa acestora, care e mărturisită prin fapte, ci o slăveşte împreună cu cuvintele cunoştinţei celor ce luminează, prin înţelepciunea Lui, în Biserica credincioşilor. Fiindcă la El nu este căutare la faţă. Iar celui ce se nevoieşte pentru a se făli şi nu ascultă de cuvintele celor ce sînt povăţuiţi de Duhul, ci ascultă de părerea lui şi de cuvintele amăgitoare ale celor ce au îmbrăcat numai chipul evlaviei şi sînt călăuziţi de Duhul iubirii de slavă şi al iubirii de plăcere, i se dă necaz şi strîmtorare, pizmă, mînie şi furie, acum ca răsplată pentru amăgirea lui, iar la sfîrşit ca pedeapsă a gîndurilor lui ce se osîndesc, sau se apără între ele. Vorbim de ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor şi va răsplăti fiecăruia după lucrul lui (Rom. II, 6—16).

69. Precum nu este iudeu cel ce este aceasta întru arătare, după cum s-a spus, şi nici tăiere împrejur cea întru arătarea trupului (Rom. II, 28, 29), ci iudeu e cel ce e aceasta întru ascuns şi tăiere împrejur e cea a inimii, care sînt în duh nu în literă, aşa nici un bărbat desăvîrşit întru cunoştinţă şi

înțelepciune nu e cel tare numai în cuvîntul arătat şi grăit, nici nevoitor la culme cel ce e aşa întru nevoința trupească şi văzută. Ci nevoitor este cel ce e aceasta întru lucrarea ascunsă şi înțelegătoare, iar înțelept şi desăvîrşit întru cunoştință este cel ce grăieşte din inimă curată şi bună prin Duhul lui Dumnezeu şi nu prin literă. Lauda acestora nu e de la oameni, ci de la Dumnezeu. Căci sînt neştiuți sau pizmuiți de oameni, fiind iubiți şi cunoscuți numai de Dumnezeu şi de cei mişcați de Duhul Lui.

70. Dacă nu se va îndrepta, precum s-a spus, nici un trup înaintea lui Dumnezeu din faptele legii (Rom. III, 20), cine se va dasăvîrşi înaintea lui Dumnezeu numai prin luptele şi ostenelile nevoinței ? Căci prin fapte ajungem la deprinderea virtuții şi oprim lucrarea patimilor, dar numai prin ele nu ne desăvîrşim întru plinătatea lui Hristos. Deci ce ne duce pe noi la desăvârşire ? Credința sinceră în Dumnezeu. Ea este temelia celor nădăjduite (Evr. XI, 1). Prin ea Avei a adus lui Dumnezeu o jertfă mai deplină decît Cain şi a primit mărturia de om drept, iar Avraam, cînd a fost chemat, a ascultat şi a ieşit ca să locuiască în pămîntul făgăduinței. Ea urcă pe cei ce se nevoiesc la nădejdile mari ale darurilor mai înalte ale lui Dumnezeu şi de acolo la cunoştința lucrurilor. Ea le dă lor comori nesecate ale Duhului în inimă, ca să scoată de acolo taine noi şi vechi ale lui Dumnezeu şi să le dea celor ce au trebuință. Drept aceia, cel ce s-a împărtăşit de ea, s-a înălțat şi s-a desăvîrşit prin dragoste întru cunoştința lui Dumnezeu şi a intrat întru odihna Lui, odihnindu-se şi el de toate lucrurile sale, ca şi Dumnezeu de ale Lui (Evr. IV, 3).

71. Dacă Dumnezeu s-a jurat odinioară, că cei ne-ascultători nu vor intra întru odihna Sa şi ca urmare nici n-au putut intra din pricina necredinței lor, cum vor putea să intre vreunii prin singura nevoința trupească, fără de credință, întru odihna nepătimirii şi întru desăvîrşirea cunoştinței, cînd vedem pe mulți ne-putînd să intre şi să se odihnească de toate ostenelile lor? Drept aceea trebuie să se cerceteze fiecare de nu

cumva este întru sine o inimă vicleană şi necredincioasă şi de aceea se lipseşte, deşi se află în multe osteneli, de odihna şi de desăvîrşirea lui, din care pricină se chinuieşte pururea cu faptele şi mănîncă pîinea durerii. Şi dacă lipseşte odihna întru el, să se silească să intre princredință întru odihna nepătimirii şi întru desăvârşirea cunoştinței [40], ca nu cumva să cadă în vechea pildă a neascultării şi să pătimească aceleaşi lucruri ca şi cei ce n-au ascultat odinioară.

72. Deoarece sîntem ființe supuse simțurilor, cuvîntătoare şi înzestrate cu minte, trebuie să aducem şi noi o zeciuială din tot ce sîntem noi înşine. Ca ființe sensibile trebuie să simțim în chip cuvenit lucrurile supuse simțurilor şi, prin frumusețea lor, să ne grăbim şi să aducem cunoştința lor fără greşeală Ziditorului. Ca ființe cuvîntătoare, să grăim bine despre lucrurile dumnezeieşti şi omeneşti. Iar ca ființe înzestrate cu minte, să cugetăm fără greşeală despre Dumnezeu, despre viața veşnică, despre împărăția cerurilor şi despre tainele Duhului ascunse în ea. Trebuie să ne conducem în chip sănătos şi fără greşeală potrivit cu Dumnezeu. Simțirea, vorbirea şi cugetarea trebuie stăpînite şi folosite în chip sănătos. Aceasta este măsura adevărată şi dumnezeiască şi aducerea noastră sfințită lui Dumnezeu [41].

73. Zeciuială adevărată adusă lui Dumnezeu este Pastele sufletesc, sau trecerea peste toată deprinderea pătimaşă şi peste toată simțirea nerațională[42]. în vremea acestui Paşte se jertfeşte Cuvîntul în contemplarea lucrurilor şi se mănîncă în

---

40 Odihna nepătimirii e legată de cunoştința ce vine din credința fermă, pentru că ea face clară şi sigură legătura sufletului cu Dumnezeu cel personal ; îi dă conştiința odihnei în iubirea Lui nesfîrşită şi nemijlocită. In nevoințe omul se simte încă departe de Dumnezeu; el luptă încă cu patimile, neavînd pe Duhul deplin în el.

41 Prin simțirea, prin vorbirea şi gîndirea noastră, închinate lui Dumnezeu, ne aducem nu numai pe noi înşine Lui, ci toate cele simțite, vorbite şi gîndite, adică întreaga lume sensibilă şi inteligibilă, descope-rindu-i prin aceasta transparența pentru Dumnezeu, sau străbaterea lui Dumnezeu prin ea.

42 Pastele înseamnă trecerea prin Marea Roşie şi deci ieşirea din robia Egiptului, spre libertate şi spre țara făgăduinței. Simbolic ea înseamnă trecerea peste ceea ce ne închide în robia patimilor, la largul infinității lui Dumnezeu şi a libertății în ea, din strîmtorarea robiei celor văzute, în care nu se simte bine sufletul.

pîinea cunoştinţei şi se beapreacinstitul Lui sînge în paharul înţelepciunii tainice. Deci cel ce serbează acest Paşte, şi-a jertfit sieşi Mielul care ridică păcatele lumii şi nu va mai muri, ci, după glasul Domnului, va trăi în veac (Ioan VI, 52) [43].

74 Cel ce s-a ridicat din faptele moarte a înviat împreună cu Hristos. Iar dacă a înviat împreună cu Hristos prin cunoştinţă, şi Hristos nu mai moare, nici pe el nu-1 mai stăpîneşte moartea neştiinţei (Rom. VI, 9). Căci cel ce a murit odinioară prin păcat, abătîndu-se de la mişcarea cea după fire, a murit o dată pentru totdeauna. Iar cel ce vieţuieşte acum, vieţuieşte lui Dumnezeu prin libertatea Duhului Sfînt, Care l-a ridicat pe el din faptele moarte ale păcatului. De aceea nu mai trăieşte trupului şi lumii, odată ce e mort faţă de mădularele trupului şi faţă de lucrurile vieţii, ci trăieşte în el Hristos, odată ce se află sub harul Duhului Sfînt şi nu mai este sub legea trupului. El îşi dăruieşte acum mădularele sale, ca arme ale dreptăţii, lui Dumnezeu şi Tatăl.

75. Cel ce şi-a eliberat mădularele sale din robia patimilor şi le-a înfăţişat spre slujirea dreptăţii, s-a apropiat de sfinţirea întru Duhul Sfînt, ridicîndu-se peste legea trupului. Şi aceasta nu-1 va mai stăpîni prin păcat, odată ce se odihneşte în libertatea şi în legea Duhului. Căci sfîrşiturile slujirii dreptăţii nu sînt ca sfîrşiturile robiei patimilor. Acestea duc la pieirea sufletului înţelegător, iar acelea sfîrşesc în viaţa veşnică, cea ascunsă în Hristos, Domnul nostru[44].

---

43 Mielul se dă ca Jertfă omului credincios în contemplarea lucrărilor ; mai bine zis omul însuşi îl jertfeşte sieşi în această contemplare, sau îl coboară la sine în stare de mîncare şi băutură spre sfinţirea lui, prin eliberarea de patimi, prin cunoştinţă şi înţelepciune, care nu-i o cunoştinţă şi o înţelepciune în izolare individuală şi strîmtorată, ci în comunicare cu Cuvîntul sau cu Izvorîtorul personal al cunoştinţei, al înţelepciunii şi al libertăţii.

44 Cel ce a intrat în viaţa liberă de patimi, care e o viaţă a cunoştinţei lui Dumnezeu cel nesfîrşit în iubire, sporeşte continuu în această viaţă. Ea este o viaţă veşnică. Dar cel ce a căzut din ea nu mai înaintează în viaţă, ci rămîne mereu mort, pentru că rămîne în aceeaşi mărginire monotonă a repetiţiei şi a lipsei de libertate şi de comuniune.

76. Cîtă vreme omul trăieşte trupeşte, e stăpînit de legea trupului. Iar dacă moare şi e mort lumii, e slobozit de legea trupului. Dar nu putem muri lumii, dacă nu murim mădularelor trupului. Şi murim acestora cînd ne facem părtaşi Duhului Sfînt [45]. Iar Duhului Sfînt ne vădim că sîntem părtaşi, cînd aducem lui Dumnezeu roade vrednice de Duhul, şi anume dragostea către Dumnezeu din tot sufletul şi către aproapele din toată simţirea, bucuria inimii din conştiinţă curată, pacea sufletului din nepătimire şi smerenie, bunătatea gîndurilor minţii, îndelunga-răbdare în necazuri şi încercări, dulceaţa în înfrînarea purtărilor, credinţă simţită şi neîndoielnică în Dumnezeu, blîndeţe din smerită cugetare şi din umilinţă şi înfrînarea generală a simţurilor. Cînd aducem astfel de roade lui Dumnezeu, ne aflăm în afară de legea trupului şi nu mai este împotriva noastră lege care să ne pedepsească pentru roadele ce le-am adus morţii cîtă vreme trăiam trupului. Căci am fost sloboziţi de legea trupului, ca unii ce am înviat împreună cu Hristos din lucrurile moarte prin libertatea Duhului (Rom. VIII, 21) [46].

77. Cei ce au primit pîrga Duhului prin baia naşterii celei de-a doua şi o păzesc pe ea nestinsă, apăsaţi încă de povara trupului, suspină în sinea lor, aşteptînd înfierea prin plinătatea Mîngîietorului, ca să vadă izbăvirea lor de robia stricăciunii[47]. Căci Duhul vine înajutorul slăbiciunilor lor fireşti şi se roagă pentru ei cu suspine de negrăit (Rom. VIII, 26). Aceasta, deoarece cugetul lor este după Dumnezeu şi nădejdea lor aşteaptă să vadă descoperirea fiilor lui Dumnezeu în trupul lor

---

45 Totdeauna Duhul Sfînt cu libertatea Lui e opus automatismului legilor naturale şi patimilor care ne mărginesc şi ne ţin in această mărginire.

46 Odată ce credinciosul e viu şi liber de patimi în Duhul lui Hristos, nu mai are rost să fie pedepsit pentru lucrurile moarte în care trăia înainte.

47 Coruperea trupului nu va fi biruită decît prin plinătatea Duhului, prin covîrşirea puterii spirituale ce va iradia din El. Starea aceea va însemna o supremă intimitate şi comunicare cu Dumnezeu, o stare de filiaţie faţă de Dumnezeu. Duhul Sfînt odihnindu-se atunci deplin peste credincios şi in el, îl va face fiu al Tatălui, asemenea Fiului Unuia Născut, peste Care se odihneşte din veci.

muritor, adică moartea de viață făcătoare a lui Iisus [48], ca să fie şi ei fii ai lui Dumnezeu ca unii ce sînt călăuziți de Duhul Sfînt (Rom. VIII, 14) ; şi să se slobozească de robia trupului şi să ajungă la slobozenia fiilor lui Dumnezeu (Rom. VIII, 19, 23). Acestora li se ajută la tot lucrul bun, ca unora ce iubesc pe Dumnezeu (Rom. VIII, 28).

78. Dumnezeiasca Scriptură, înțelegîndu-se duhovniceşte, şi comorile din ea descoperindu-se prin Sfîntul Duh numai celor duhovniceşti, nu poate vreun om sufletesc să primească descoperirea lor. Căci acesta nu primeşte să cugete sau să asculte, afară de înlănțuirea gîndurilor lui, nimic din ceea ce zic alții. Fiindcă el nu are în sine Duhul lui Dumnezeu, care cercetează adîncurile lui Dumnezeu (1 Cor. II, 10) şi cunoaşte cele ale lui Dumnezeu, ci duhul lumii cel pămîntesc şi plin de duşmănie şi de pizmă, de ceartă şi de vrajbă. Din această pricină pentru el este nebunie să cerceteze şi să urmărească înțelesul dinăuntru al li terii. Căci el nu poate să-1 cunoască, fiindcă toate ale dumnezeieştii Scripturi se înțeleg duhovniceşte. El îşi bate joc de lucrurile omeneşti şi dumnezeieşti şi de cei ce le înțeleg pe acestea duhovniceşte. Şi nu-i socoteşte pe aceştia duhovniceşti, nici călăuziți de Duhul dumnezeiesc, ci născocitori de înțelesuri închipuite. El strică şi răstoarnă cuvintele Scripturilor şi înțelesurile dumnezeieşti ca Dima acela (2 Tim. IV, 10). Nu aşa face însă cel duhovnicesc, ci judecă toate sub lucrarea Duhului dumnezeiesc, dar el însuşi nu poate fi judecat de nimeni. Căci în el este mintea lui Hristos, pe care nimeni nu poate să o înțeleagă (1 Cor. II, 14—15).

48«Moartea de viață făcătoare a lui Iisus» este puterea care ajută pe cei ce cred în El să moară şi ei pornirilor trupeşti care reprezintă moartea cea adevărată şi prin aceasta să viețuiască lui Dumnezeu, adică să participe la viața cea adevărată, oferindu-şi mădularele lor sufleteşti şi trupeşti lui Dumnezeu, ca prin ele să lucreze puterea lui şi să trăiască viața Lui, viața înviată şi nemuritoare a lui Hristos, Care trăieşte ca om viața infinită a lui Dumnezeu, Care a biruit prin Duhul moartea.

79. Fapta fiecăruia, zice Pavel, va fi descoperită în ziua cea de apoi şi va fi cercată prin foc (1 Cor. III, 13). Deci dacă lucrul cuiva e din substanță nestricăcioasă, ceea ce şi-a aşezat în sine spre zidire va rămîne nestricat în mijlocul focului. Ba nu numai că nu va arde, ci va căpăta şi strălucire, curățindu-se cu totul de puțina tină. Dar dacă lucrul cuiva este din substanță stricăcioasă, ceea ce şi-a legat de sine ca povară va arde, mistuindu-se, şi el va rămîne golit în mijlocul focului. Iar lucrul nestricăcios şi dăinuitor sînt lacrimile de pocăință, milostenia, împreuna-pătimire, rugăciunea, smerenia, credința, nădejdea, dragostea şi tot ce se face în scopul evlaviei. Acestea, încă trăind omul, sînt zidite în Biserica sfînta a lui Dumnezeu, iar plecînd de aici merg împreună cu el şi rămîn împreună cu el nestricate în veci. Lucrul ce se va arde de focul acela însă, vădit este tuturor că e iubirea de plăcere, iubirea de slavă, iubirea de argint, ura, pizma, furtişagul, beția, bîrf irea, osîn-direa şi tot ce se face rău prin trup, din poftă sau mînie. Acestea se strică împreună cu omul care viețuieşte ars de focul poftei şi pleacă cu el cînd se desface de trup, dar nu rămîn împreună cu el, ci, stricîndu-se, îl lasă pe lucrătorul lor în mijlocul focului, chinuit în vecii vecilor [49].

80. Cunoştința lui Dumnezeu înseamnă că cel întărit în aceasta, prin smerită cugetare şi rugăciune, a fostcunoscut de Dumnezeu şi s-a îmbogățit de la Dumnezeu cu cunoştința tainelor Lui mai presus de fire [50]. Iar dacă se vede mîndrie în jurul lui, nu a fost zidit prin acestea în ea, ci e purtat de duhul cel pămîntesc al lumii acesteia. De aceea unul ca acesta, chiar dacă pare că ştie ceva, nu cunoaşte nimic din lucrurile dumnezeieşti precum trebuie să cunoască. Dar cel ce iubeşte pe Dumnezeu şi nu socoteşte nimic mai de preț decît iubirea de Dumnezeu şi a aproapelui, a cunoscut şi adîncurile dum-

---

49Ele nu rămîn cu cel ce le-a săvîrşit, pentru că el nu le mai poate săvîrşi, fiind sleit de orice putere. Dar e chinuit de amintirea lor şi de urmările lor în ființa lui.
50 Cunoştința celui duhovnicesc e o reflectare a cunoştinței lui Dumnezeu în el; căci orice cunoştință este prin participarea la ceea ce e cunoscut.

nezeieşti şi tainele împărăţiei Lui, cum trebuie să le cunoască cel mişcat de Duhul dumnezeiesc[859] ; şi a fost cunoscut de Dumnezeu ca lucrător adevărat al raiului, adică al Bisericii Lui, care împlineşte prin iubire voia lui Dumnezeu, întorcînd suflete şi scoţînd vrednici din nevrednici, cu cuvîntul dat lui prin Sfîntul Duh, şi păzind lucrul lui nerăpit, prin smerită cugetare şi umilinţă.

81. Toţi ne-am botezat întru Hristos în apă şi în Duh Sfînt, şi toţi mîncăm aceeaşi mîncare duhovnicească şi bem aceeaşi băutură duhovnicească (1 Cor. X, 2 ş.u.). Iar acestea sînt Hristos. Dar întru mulţi dintre noi nu binevoieşte Dumnezeu. Căci mulţi dintre cei credincioşi şi sîrguincioşi şi-au asuprit şi şi-au veştejit trupurile lor prin multe osteneli şi deprinderi ale nevoinţei trupului, dar neavînd umilinţă din inimă zdrobită şi din cugetare iubitoare de bine, şi milă din dragoste, faţă de aproapele şi faţă de ei înşişi, au fost găsiţi goi de plinătatea Duhului Sfînt şi s-au aflat departe de cunoştinţa lui Dumnezeu, avînd pîntece neroditor de înţelegere şi cuvînt nesărat şi neluminat [51].

82. Ceea ce li se cere nazireilor de către Scriptură nu este numai să urce muntele Sinai prin fapte, nici numai să se curăţească înainte de a se urca şi să-şi spele veşmintele şi să nu

559. Dacă orice cunoştinţă se naşte prin participare Ia ceea ce se cunoaşte, participarea la o persoană are loc prin iubire. Cunoaşterea unei persoane de către alta provine deci din iubirea reciprocă între ele.

se împreune cu femeie, ci şi să vadă, nu spatele lui Dumnezeu, ci pe Dumnezeu însuşi întru slava Sa, binevoind întru dînşii şi dîndu-le tablele cunoştinţei spre zidirea poporului Său [52].

83. Cuvîntul nu-i duce cu Sine pe toţi slujitorii şi ucenicii Săi la descoperirea tainelor ascunse şi mai mari ale Sale, ci

---

51 Cuvînt neluminat pe dinăuntru şi zornăind pe din afară şi nesărat, adică neputînd întreţine şi dezvolta viaţa.

52 A vedea spatele lui Dumnezeu este a bănui că este Dumnezeu, sau a deduce că El există, din creaţie şi Scriptură. A-L vedea pe El însuşi, sau din faţă, înseamnă a-L trăi intens şi a-L asculta ca Persoană într-un dialog producător de răspundere pentru alţii.

numai pe aceia cărora le-a dat ureche şi le-a deschis ochi de vedere şi le-a limpezit limbă nouă. Pe aceştia luîndu-i cu Sine şi despărţindu-i de ceilalţi, care şi ei erau ucenici, urcă pe Muntele Tabor al contemplaţiei şi se schimbă la faţă înaintea lor. Nu-i mai învaţă acum tainic cele ale împărăţiei cerurilor, ci le arată slava şi strălucirea dumnezeirii, şi lasă să lumineze din El, ca din Soarele dreptăţii, temelia vieţii şi a cuvîntului lor în mijlocul Bisericii credincioşilor ; iar înţelesurile lor le face albe şi curate ca o lumină preastrălucitoare ; şi aşază mintea Sa în ei şi-i trimite să scoată din gură lucruri noi şi vechi spre zidirea Bisericii Sale.

84. Mulţi şi-au lucrat ţarinile lor cu multă sîrgu-inţă şi au aruncat în ele sămînţă curată, curăţind mai înainte mărăcinii şi arzînd spinii cu focul pocăinţei. Dar fiindcă n-a plouat în ele Dumnezeu ploaia Sfîntului Duh prin umilinţă, n-au dobîndit nimic din aceasta. Căci s-au uscat de secetă şi n-au luat rodul spicului înmulţit al cunoştinţei lui Dumnezeu. De aceea, deşi n-au murit de foamea cuvîntului dumnezeiesc, totuşi au pierit săraci de cunoştinţa lui Dumnezeu [53] şi cu mîinile goale, adunîndu-şi puţine lucruri spre hrană din darul lui Dumnezeu.

85. Tot cel ce scoate cuvinte de folos din gura sa, spre zidirea aproapelui, le scoate din vistieriile bune ale inimii sale, fiind el însuşi bun, după cuvîntul Domnului. Dar nimeni nu poate fi mişcat să cuvînteze despre Dumnezeu, decît în Duhul Sfînt. Şi nimeni, grăind în Duhul lui Dumnezeu, nu vorbeşte cele potrivnice credinţei în Hristos, ci cele care zidesc şi duc la Dumnezeu şi în împărăţia Lui şi refac străvechea nobleţe şi unesc cu Dumnezeu pe unii care se mîntuiesc. Dacă fiecăruia i se dă arătarea Duhului spre folos, cel ce s-a îmbogăţit cu cuvîntul înţelepciunii lui Dumnezeu şi al cunoştinţei stă sub lucrarea Duhului Dumnezeiesc şi este casă a vistieriilor nesecate ale lui Dumnezeu.

---

53 Au auzit cuvintele lui Dumnezeu, dar n-au avut cunoştinţa lui Dumnezeu; n-au cunoscut înţelesul cuvîntului şi n-au simţit pe Dumnezeu ca Persoană, grăind în cuvînt şi dîndu-le viaţă, prin comuniunea Sa cu ei prin cuvînt.

86. Niciunul dintre cei ce s-au botezat şi cred în Hristos nu rămîne nepărtaş de harul Duhului, dacă nu s-a predat pe sine la toată lucrarea duhului potrivnic şi nu şi-a întinat credinţa prin fapte necuvenite, sau nu convieţuieşte cu trîndăvia şi cu nepăsarea. Dar cel ce a păzit pîrga Sfîntului Duh, pe care a primit-o din Sfîntul Botez, nestinsă, sau dacă s-a stins a înviorat-o prin faptele dreptăţii, nu se poate să nu primească şi plinirea ei de sus. Iar prin buna sa nevoinţă se învredniceşte, primind plinătatea Duhului, sau de cuvîntul înţelepciunii lui Dumnezeu spre învăţătura Bisericii ; sau de cuvîntul cunoştinţei tainelor lui Dumnezeu prin acelaş Duh, ca să cunoască tainele împărăţiei cerurilor ; sau de credinţa din inimă, prin acelaş Duh, spre a crede în făgăduinţele lui Dumnezeu ca Avraam ; sau de darul vindecărilor, în acelaş Duh, spre tămăduirea bolilor ; sau de lucrarea puterilor, spre a alunga draci şi a face semne ; sau de proorocie, spre a vedea înainte şi a spune cele viitoare ; sau de deosebirea duhurilor, spre a cunoaşte cine grăieşte în Duhul lui Dumnezeu şi cine nu ; sau de tălmăcirea diferitelor limbi ; sau de darul mîngîierii celor întristaţi ; sau de darul cîrmuirii turmei şi a poporului lui Dumnzeeu ; sau de dragostea faţă de toţi şi de darurile ei, de îndelungă-răbdare, de bunătate şi de toate celelalte. Iar dacă nu va fi cineva părtaş de niciunul din acestea, nu pot să spun că unul ca acesta e credincios, sau că face parte din rîndul celor ce-au îmbrăcat pe Hristos de la dumnezeiescul Botez.

87. Cel ce are dragoste nu ştie să pizmuiască ; nu e uşuratic, fălos şi pornit ; nu se îngîmfă faţă de cineva ; nu se poartă cu necuviinţă faţă de aproapele ; nu caută numai cele spre folosul său, ci şi spre al aproapelui ; nu se mînie degrabă împotriva celor ce-1 supără ; nu ia în seamă, dacă sufere vreodată vreun rău ; nu se bucură de nedreptatea prietenilor, ci se bucură de adevărul dreptăţii lor ; toate le rabdă cîte vin asupra lui cu întristare ; toate le crede din simplitate şi nerăutate ; toate cele făgăduite nouă de Dumnezeu nădăjduieşte că le va lua ; toate ispitele le rabdă, nerăsplătind

răul cu rău ; şi niciodată lucrătorul dragostei nu cade din dragostea aproapelui (1 Cor. XIII, 4—8).

88. Dintre cei ce s-au învrednicit de harul de sus al Duhului Sfînt, prin felurite daruri, unii sînt încă prunci şi nedesăvîrşiţi în darurile dumnezeieşti, iar alţii bărbaţi şi desăvîrşiţi în plinătatea acestora. Unii, întinzîn-du-se spre lucrarea dumnezeieştilor porunci, cresc în ele şi, umplîndu-se de darurile mai mari ale Duhului, părăsesc darurile din urmă ale pruncie. Iar alţii, săl-tîndu-se la culmea iubirii şi a cunoştinţei de Dumnezeu, se odihnesc de lucrarea darurilor din parte, fie că sînt proorocii, fie deosebiri ale duhurilor, fie mîngîieri, fie conduceri ş.a.m.d. (1 Cor. XII, 4—11). Căci cel ce a intrat în palatul dragostei nu mai cunoaşte din parte pe Dumnezeu, sau dragostea, ci îl cunoaşte grăind faţă către faţă, precum el însuşi este cunoscut de Dumnezeu (1 Cor. XIII, 12).

89. Cel ce din rîvnirea darurilor duhovniceşti urmăreşte dragostea şi o primeşte nu sufere să vorbească numai cu sine însuşi prin rugăciune şi citire, spre zidirea sa. Căci cel ce vorbeşte numai cu gura cu Dumnezeu, prin rugăciune şi psalmi, se zideşte pe sine, cum zice Pavel. Ci se sileşte să şi proorcească spre zidirea Bisericii lui Dumnezeu, adică să înveţe pe cei apropiaţi lucrarea poruncilor lui Dumnezeu şi felul cum trebuie să se silească ei spre a bine-plăcea lui Dumnezeu. Căci cu ce ar şi putea să folosească pe alţii întîistătătorul care grăieşte totdeauna numai cu sine şi cu Dumnezeu prin rugăciune şi cîntare, dacă n-ar grăi şi celor de sub el, fie întru descoperirea Duhului Sfînt, fie întru darul înainte-văzător al prooorociei, fie întru învăţătura cuvîntului de înţelepciune ? Care dintre cei de sub ascultare se va pregăti spre lupta cu patimile şi cu dracii, de nu-i va da acela cuvînt lămurit de învăţătură prin scris, sau prin grai viu ? Cu adevărat, de nu va căuta păstorul, spre zidirea turmei sale, să prisosească în cuvîntul învăţăturii şi în cunoştinţa Duhului, nu va fi rîvnitor al darurilor lui Dumnezeu. Căci prin multa

rugăciune şi cîntare cu gura în Duh sau cu sufletul, se zideşte pe sine, dar mintea sa este neroditoare, neproorocind prin cuvîntul învăţăturii şi nezidind Biserica lui Dumnezeu. Iar dacă Pavel, care s^ja unit cu Dumnezeu prin rugăciune mai mult decît toţi oamenii, voia mai bine să spună cinci cuvinte prin mintea roditoare în Biserică, ca să-i înveţe şi pe alţii, decît zeci de mii de cuvinte ale cîntării cu gura, de bună seamă că s-au rătăcit de la dragoste cei ce stau în fruntea altora şi-şi împlinesc slujba de păstor numai cu cîntarea şi cu citirea.

90. Cel ce ne-a dat nouă fiinţa din materia mai de jos şi din firea înţelegătoare şi a adunat în chip minunatîntr-o fiinţă şi într-un ipostas cele protivnice ale firii văzute în ele însele, ne-a dat şi existenţa bună prin cuvîntul înţelepciunii Sale şi prin cuvîntul cunoştinţei. Aceasta, ca pe de o parte să vedem prin cunoştinţa Duhului comorile ascunse ale împărăţiei cerurilor, dăruite nouă de El, pe de alta, să facem cunoscută şi celor apropiaţi, prin cuvîntul înţelepciunii, bogăţia iubirii Lui şi bunătăţile veşnice, pe care le-a gătit spre desfătare celor ce-L iubesc pe El.

91. Cel ce s-a ridicat peste ameninţările şi făgăduinţele celor trei legi a intrat la viaţa nesupusă legii, fă-cîndu-se lege Bisericii şi nefiind stăpînit de lege. Iar dacă viaţa nesupusă legii este liberă, atunci ea este mai presus de orice silă şi putinţă de abatere [593]. Şi cine ajunge la ea, eliberat de trupul din afară şi prefăcut în foc, prin împărtăşirea de Duhul, s-a unit şi el în întregime cu Hristos cel mai presus de toată firea, desfiinţîndu-se în el ceea ce e din parte [54].

92. Cel ce a primit cunoştinţa primei Minţi, Care este începutul şi sfîrşitul tuturor şi e nevăzută în Ea însăşi, fiind în lăuntrul şi în afara tuturor celorlalte, ştie să fie singur (monah)

---

54 Cel ce lucrează din el însuşi cele poruncite de lege e eliberat de lege. Acela e el însuşi lege celor din Biserică. E lege şi putere spre cele bune. El e foc ce se mişcă cu înfocare în cele bune, neputind fi ţinut într-un cadru rigid. El e foc pentru că e plin de entuziasmul curat al Duhului, Care-1 mînă să înainteze la fapte şi la virtuţi tot mai mari. De focul acesta curat se resimte şi trupul, care e copleşit de Duhul şi de aceea nu mai moare sau va învia. Trupul înviat al lui Hristos e şi el trup de foc, cum se spune în cîntările bisericeşti ortodoxe de la duminica Tomii.

563. Cel ridicat la libertatea duhovnicească, nu e nici rob legii, dar nu se abate nici spre rele. Chiar în libertatea sa e binele, sau invers, chiar în bine e libertatea, pentru că binele e fericirea comuniunii în iubire. Şi aceasta nu-1 lasă pe credincios să cadă la o viaţă săracă şi mărgi-nită individualistă. Cele trei legi pot fi: legea naturală, legea dinainte de Moise, legea lui Moise.

şi cînd e singur şi cînd e în mijlocul altora care sînt singuri. El nu suferă nici o păgubire a desăvîrşirii şi bunătăţii nici cînd e singur, nici cînd e cu mulţi. Ci este totdeauna şi întru toate singur, ca început al mişcării altora spre singurătate şi ca ţintă desă-vîrşită a virtuţii.

93. Unirea neamestecată şi legătura sufletului cu trupul, cînd e consimţită, face un singur lucru din materie şi din suflet. Dar cînd nu e consimţită, trezeşte pofta lăuntrică a războiului. Dar venind Cuvîntul (raţiunea) şi impunîndu-şi stăpînirea, destramă gîlceava şi vestind buna înţelegere, dă tot conţinutul faptelor, firii şi duhului.

94. în noi sînt trei puteri de căpetenie. Una stăpîneşte, dar nu e stăpînită [55]. Una stăpîneşte şi e stăpî-nită [56]. Iar una nu stăpîneşte, dar e stăpînită. Deci cînd cea care stăpîneşte ajunge sub stăpînirea uneia din cele ce sînt stăpînite, cea roabă prin fire se arată liberă celor roabe prin fire şi iese de sub stăpînire şi din firea sa, şi de aci se naşte mare răzvrătire. Aflîndu-se între acestea o asemenea răzvrătire, nu le mai vedem pe toate supuse raţiunii. Dar cînd cea stăpînitoare domneşte peste toate şi le aduce sub ascultarea şi stăpînirea sa, atunci cele ce sînt dezbinate, adunîndu-se la un loc şi conglăsuind între ele, au pace cu Dumnezeu. Şi tuturor celor ce s-au supus raţiunii, li se împărtăşeşte prin ea împărăţia lui Dumnezeu şi Tatăl[861'].

95. Cele cinci simţuri, supunîndu-se celor patru stăpîniri ale virtuţilor cuprinzătoare şi păzind buna ascultare, pregătesc firea trupului plăsmuită din patru stihii, să se mişte fără tulburare pe roata vieţii. Mişcîn-du-se cele cinci simţuri astfel, puterile nu se răzvrătesc întreolaltă, ci partea pătimitoare a poftei şi a iuţimii se uneşte cu raţiunea, iar mintea îşi impune stăpînirea sa firească. Prin aceasta ea îşi face din cele patru stăpînirio căruţă de război cu patru cai, iar din cele cinci roabe, scaun, şi oştindu-se împotriva trupului tiran, e ridicată, prin răpire, la ceruri, unde, înfăţişîndu-se împăratului veacurilor,

---

55 In aceasta se arată caracterul nostru de subiect, de eu.

56 E voinţa şi cugetarea omului.

567. Cînd toate sînt supuse subiectului nostru făcut să fie liber şi acesta nu e supus nici unei patimi, el trăieşte liber legătura cu Dumnezeu, izvorul libertăţii în calitatea Lui de subiect suprem. Şi toate în noi sînt unite.

primeşte cununa biruinței şi se odihneşte în El de tot drumul său [57].

96. Celor ce se desăvîrşesc în timp prin contemlpa-ție şi se reazimă pe stîlpii Duhului, li se dă un pahar şi li se pune înainte o pîine din ospățul împărătesc ; ei află scaun de odihnă din argint bogat şi comoară de mărgăritare şi de pietre prețioase şi li se dă bogății negrăite în mîini. Pe aceştia lucrarea cu fapta îi face bărbați pricepuți în lucrurile împărăteşti, din foarte neîndemîna-tici cum erau, şi-i face să nu mai stea între bărbații leneşi.

97. împărăția Cerurilor se dă tuturor celor ce se nevoiesc, încă de aici, sau numai după desfacerea trupului ? Dacă de aici, biruința este neclintită, bucuria negrăită şi urcuşul nostru spre rai e liber. Căci acesta se află nemijlocit la răsăriturile dumnezeieşti. Iar dacă după moarte şi desfacere, e de întrebat dacă ieşirea se face fără frică. Şi trebuie să aflăm ce este împărăția lui Dumnezeu şi raiul şi prin ce se deosebeşte una de altul şi care este vremea fiecăruia şi dacă ne aflăm în amîndouă, şi cum şi cînd şi după cîtă vreme. Căci cel ce a ajuns înăuntrul celei dintîi, trăind încă şi purtînd trup, nu a pierdut pe celălalt.

98. Lumea de sus, fiind încă neîmplinită, aşteaptă plinirea, ca să ia restabilirea începînd de la cei dintîi născuți ai lui Israel, care văd pe Dumnezeu. Căci ea se desăvîrşeşte împlinindu-se prin cei ce aleargă spre cunoştința lui Dumnezeu. Şi odată desăvîrşită, hotărăştesfîrşiturile lumii de jos a credincioşilor şi necredincioşilor şi o face să se adune în sine, dînd fiecăruia ce e al său şi despărțind din împreunarea lor cele ce prin ele însăşi nu pot rămîne adunate. Astfel adună

57Părinții dau cu deosebire minții rolul de subiect liber. Ea se ridică la unirea cu Dumnezeu, izvorul libertății, eliberîndu-se prin virtuți de robia patimilor care o strîmtorează şi o țin moartă în monotonia automată a aceloraşi mişcări făcute fără voie. Prin virtuțile libertății mintea poate zbura în sus spre Dumnezeu cel liber şi izvorul libertății.

la sine începuturile celorlalte lucruri şi sfîrşiturile, pe care acestea le au de la ea şi le hotărniceşte pe acestea ca hotar nehotărnicit al lor [58]. Dumnezeirea însăşi nu e condusă însă de altă stăpînire, nici nu e hotărnicită, întrucît nu e purtată spre ceva. Căci Ea are mişcarea de-a pururi, întrucît nici nu se poate opri prin fire, nici nu se poate întinde peste hotarele Ei, ci este sîmbătă şi odihna oricărei conduceri şi mişcări [59].

99. Uniunea puterilor de sus, care cîntă şi conduce cîntările de laudă, alcătuieşte un cor treimic, care înfă-ţişîndu-se Treimii în chip treimic, îi aduce cîntarea lor de laudă, liturghisind cu frică şi cu cutremur. Dintre aceste puteri, unele se află la picioarele începutului şi Cauzei tuturor, de la Care îşi au începutul cele oare sînt mai apropiate şi conduc cîntările de laudă. Numele lor sînt : scaune, heruvimi şi serafimi. Propriu lor este înţelepciunea înfocată şi cunoştinţa celor cereşti, iar culmea lucrării lor este cîntarea vrednică de Dumnezeu, numită în limba evreiască «Gliei»-. Cele ce se află la mijloc între acestea şi cele ce urmează stau în jurul lui Dumnezeu şi se numesc : stăpînii, domnii şi puteri. Propriu lor este întocmirea lucrurilor mari, lucrările minunate şi ale semnelor. Iar culmea lucrărilor lor e cîntarea întreit sfînta : «Sfînt, Sfînt, Sfînt». Cele cesfîrşesc aproape de noi, care sînt deasupra noastră, dar dedesubtul celor de sus, stau de asemenea în jurul lui Dumnezeu. Ele se numesc : începătorii, arhangheli şi îngeri. Proprie lor este liturghisirea în slujbe, iar culmea lucrării lor, cîntarea : «Aliluia». De darurile lor dumnezeieşti se împărtăşeşte firea raţională a oamenilor, care se desăvârşeşte prin toată virtutea şi se înalţă prin toată cunoştinţa şi înţelepciunea Duhului şi a focului dumnezeiesc, atrăgîndu-şi

---

58 Hotarul lor nehotărnicit e Dumnezeu, în Care se adună sfîrşiturile nesfîrşite ale tuturor făpturilor, care au început. Căci precum El este începutul lor, aşa este şi sfîrşitul lor nesfîrşit.
59 Dumnezeu le mişcă pe toate spre Sine, dar El însuşi este nemişcat, căci n-are spre ce se mişca, nefiind nimic dincolo de hotarele Sale infinite. Ideea aceasta a dezvoltat-o sfîntul Maxim Mărturisitorul (Ambigua), de care Nichita e foarte influienţat în suta a treia a capetelor. Aristotel a caracterizat şi el Suprema realitate ca «Mişcătorul nemişcat», dar la el lipseşte conştiinţa clară a caracterului personal al lui Dumnezeu şi explicarea mişcării imprimată creaturilor din iubirea care le atrage spre El.

de la toate ceea ce le e propriu, prin curăție. De la unele se împărtăşeşte de slujirea şi de liturghisirea poruncilor lui Dumnezeu, de la altele din grija şi supravegherea celor de un neam, ca şi de orînduirea lucrurilor mari şi dumnezeieşti şi de lucrările Duhului ; iar de la cele mai de sus, de înțelepciunea înfocată a cuvîntului şi de cunoştința lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti. Desăvîrşindu-se astfel şi schimbînd darurile firii, firea noastră rațională se uneşte prin ele cu Dumnezeu, aducîndu-I ca decadă de la sine pîrga zeciuielii[60].

100. Dumnezeu cel Unul şi întreit, începînd de la unitate, se desăvârşeşte întru Sine în cerc, ca un fel de decadă. El are în lăuntrul Său începuturile şi sfârşiturile tuturor, dar este în afară de toate ca unul ce este aşezat deasupra tuturor. Cel ce a ajuns în lăuntrul Lui, a primit în sine rațiunile şi cunoştința lucrurilor.. Şi stînd afară de toate, sălăşluieşte în lăuntrul tuturor, cunoscînd începuturile şi sfârşiturile tuturor, ca unul ce are prin Cuvîntul legătura înțelegătoare cu Tatăl şi e desăvîrşit întru Duhul, fiind în legătură cu însăşi Treimea atotdesăvîrşită, nedespărțită şi cea de o ființă, închinată în Tatăl, în Fiul şi în Sfîntul Duh şi slăvit într-o fire, o împărăție şi o putere, a Căreia este stăpînirea în veci. Amin.

Vederea duhovnicească a raiului

1. Vino, aşadar, să vorbim şi despre rai. Căci acesta era scopul cuvîntului nostru. Pentru el ne-am îmbrăcat de luptă, după ce am alcătuit «Cuvîntul despre suflet». Dar, dacă vreți, să aruncăm o primă privire asupra temei.

60Toată învățătura e luată de la Dionisie Areopagitul. Dar noi ne unim prin toate cu Dumnezeu. Cetele îngereşti nu se interpun între noi şi Dumnezeu. In om se face o sinteză a tuturor darurilor. El primeşte de la toate cetele îngereşti ceea ce le e propriu.

Mai întîi trebuie să cercetăm în ce chip a fost zidit pentru noi raiul dumnezeiesc în acelaş timp supus simţurilor (sensibil) şi gîndit cu mintea (inteligibil) ; care sînt rodurile ambelor feluri de plante dumnezeieşti ale raiului inteligibil; care e lucrarea şi păzirea raiului gîndit cu mintea şi de ce fel de roduri se împărtăşesc din el cei ce lucrează în el în chip felurit ; în ce chip Cuvîntul a aşezat în acest rai două porţi şi nu mai multe, două porţi care se învîrteau ca heruvimii, şi în ce constă lucrarea deosebită a fiecăreia ? Apoi trebuie să ne îndreptăm privirea spre pomul vieţii şi spre cel al cunoştinţei, care se numeşte cunoştinţa binelui şi a răului. Căci în felul acesta, vom cunoaşte, pe cît ne este cu putinţă, şi în noi, precum zice dumnezeiescul apostol, «care este bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu cu privire la noi» (Rom. II, 4) şi care sînt bunătăţile dăruite nouă la început de El (1 Cor. II, 12 ; Iacob I, 17) ; şi cum noi, prin reaua alegere, am căzut şi cădem din darurile dumnezeieşti.

2. Deci vă rog să-mi daţi ascultare cu luare-aminte spre primirea cuvîntului, şi alipiţi-vă mintea de cele ce voi spune. în

572. După ediţia Iui Darrouzes, op. *cit.*, p. 155—227. Ce se scrie In această lucrare e o explicare a treptei a doua a urcuşului duhovnicesc al omului, In care acesta, contemplînd raţiunile divine ale lucrurilor sau privind lumea în chip curat, o vede ca rai. Sfîntul Maxim numeşte foarte multe din paragrafele operei «Ambigua», «contemplări» : contemplarea lui Ilie, contemplarea lui Melchisedec, contemplarea celui căzut între tîlhari. Prin fiecare din aceştia vede raţiunea mai înaltă a lui. Noi traducem aci cuvîntul «contemplare» prin «vederea duhovnicească».

felul acesta pe de o parte veţi cunoaşte şi voi adevărul, iar pe de alta cuvîntul meu mi se va face şi mie folositor, pricinuindu-mi ca pe o plată binecu-vîntată şi harul Duhului, întrucît va aduce folos celor ce-**1** ascultă. Iată aşadar cuprinsul lui.

3. Dumnezeu, zidind pe om de la început ca pe o fiinţă îndoită, adică din fire văzută şi nevăzută, văzut şi nevăzut,

supus simțurilor şi înțelegător, i-a făcut şi locaşul lui potrivit firilor lui, adică raiul supus simțurilor şi cel cunoscut cu mintea, văzut şi nevăzut, sădind în mijlocul lui pomul vieții şi pomul cunoştinței, care se numeşte cunoştința binelui şi a răului. Pe unul din aceste raiuri l-a sădit în Eden, în lumea aceasta văzută ; el a fost «aşezat la răsărit», fiind mai înalt decît tot pămîntul, spre desfătarea lui Adam, căci Eden se tălmăceşte «desfătare». El era înconjurat de un aer subțire, temperat şi preacurat, bogat în plante pururea roditoare, plin de lumină şi de mireasmă negrăită, întrecînd toată armonia cunoscută cu simțurile şi închipuirea oricărei frumuseți, cum se cuvenea să fie locaşul celui zidit după chipul lui Dumnezeu[61]. Pe celălalt rai, l-a sădit în lumea gîndită cu mintea şi nevăzută, aflîndu-se şi fiind aşezat în mijlocul omului ca o lume mare în cea mică văzută [62], în mijlocul omului zidit de Dumnezeu şi aşezat pe pămînt.

4. Noi vom vorbi aci despre acest rai cunoscut cu mintea, căci pe el avem trebuință să-**1** cunoaştem. Pentru că celălalt rai a fost închis de la greşeala lui Adam ; sau pentru că sabia de foc întorcîndu-se de către noi de cînd Hristos s-a răstignit şi a înviat, noi credincioşiinu mai avem trebuință de el acum, întrucît tuturor ni s-a deschis intrarea la ceruri şi împărăția lui Hristos e făgăduită de către El tuturor, ca să fim şi noi unde este El, cum zice El însuşi în Evangheliile Sale : «Ca unde sînt Eu şi voi să fiți» (Ioan XVII, 27). Avem însă mare trebuință, cum s-a spus, de raiul gîndit cu mintea şi nevăzut, ca să cunoaştem întocmai firea şi locul lui şi plantele dumnezeieşti sădite de Dumnezeu în el, plante de care trebuie să ne

---

61 Sfîntul Ioan Damaschin, ***De Fide orthodoxa,*** **25; P. G. 94, 912—913 B.**
62 Idem, op. ***cit.,*** **921 A ; Sfîntul Grigore de Nazianz,** ***Cuv. 38.*** **11 j P.G. 36, 324-A.**

împărtăşim la timp potrivit în raiul în care am fost aşezaţi «să lucrăm şi să-1 păzim» (Facere II, 15).

Vom începe astfel tîlcuirea lui, care e o tîlcuire foarte bună şi pricinuitoare de folos celor ce-au început să înainteze de curînd în contemplaţie, şi e un adaos de cunoştinţă mai desăvîrşită celor ce cercetează adîncurile Duhului.

5. Prin pizma diavolului şi prin ispita femeii am căzut din acel locaş nesupus stricăciunii şi am fost scoşi, din pricina greşelilor strămoşilor, din raiul desfătării şi am fost aruncaţi [63] pe acest pămînt ca să-1 lucrăm şi am fost pedepsiţi să mîncăm pîinea noastră din el întru sudoare şi osteneală [64], dat fiind că el ne odrăsleşte de cele mai multe ori spini şi pălămidă în loc de seminţe. Dar tocmai aceasta ni s-a făcut prilej de a intra în al doilea rai, adică să contemplăm, în lumea aceasta văzută, zidirea lui, pe cît e cu putinţă, ca, urcîndu-ne de la frumuseţea lucrurilor la Făcătorul lor (Rom. I, 20), cum zice dumnezeiasca Scriptură, să se nască în noi cunoştinţa lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti, luminaţi fiind de Duhul. Astfel, prin cuvîntul şi înţelepciunea harului lui Dumnezeu, vom intra nu numai în raiul gîndit cumintea şi vom cerceta cu amănuntul nu numai firile celor din el şi mişcările şi raţiunile lor [65], ci ne vom desfăta şi de florile zidirii văzute şi ne vom îngriji cu evlavie de cultivarea lor.

---

63 Filozoful german Heidegger vorbeşte şi el de «aruncarea» noastră im lume. Dar pentru el acesta este un fapt neînţeles şi fără ieşire.
64 Natura nu se nvai lasă uşor prelucrată, pentru că duhul nostru a- slăbit în putere.
65 Lumea aceasta Însăşi este un rai virtual, pentru cei ce pot să vadă prin lucruri raţiunile dumnezeieşti ale lor.

6. Căci e îndoit şi acest rai ce stă în fața noastră a celor alcătuiți din două firi [66]. Şi care este el ? Toată zidirea văzută şi cea nevăzută din noi, despre care dumnezeiescul Pavel zice împreună cu proorocul David : «Căci cele nevăzute ale lui Dumnezeu de la întemeierea lumii, fiind înțelese din făpturi, se văd» (Rom. I, 20). Iar David zice : «Minunată s-a făcut cunoştința mea de la mine, nu voi căuta spre ea» (Ps. CXXXVIII, 6) ; adică de la întocmirea şi plăsmuirea mea, care s-a făcut atunci primejdioasă lui Adam cel nou zidit, care nu putea veni încă la contemplarea şi înțelegerea ei.

7. Dar să grăim, dacă voiți, mai întîi despre acest rai văzut şi cunoscut prin simțuri, în care am fost aşezați, cum s-a spus, de Dumnezeu, după căderea lui Adam, noi cei din neamul lui "9. Apoi vom face, după putere, şi explicarea raiului cunoscut cu mintea. Căci nimic nu ne va împiedica să vorbim cu evlavie despre rai, odată ce ne-am îndatorat să ne robim tot gîndul ascultării lui Hristos, cum zice apostolul (2 Cor. X, 5), şi să tîlcuim cu înțelegere cele ale dumnezeieştii Scripturi, potrivit cu Solomon care zice : «Urechea ta va auzi înțelepciune şi vei lipi urechea ta de cunoştință» (Prov. II, 3).

579. Lumea noastră din lăuntru şi lumea din afară sînt două raiuri care erau la început deschise, apoi s-au închis, dar pot fi iarăşi deschise. Raiul lăuntric se deschide prin virtuți, cel din afară prin contemplarea rațiunilor dumnezeieşti ale lucrurilor. Dar raiul din afară se deschide tot în urma deschiderii raiului lăuntric. Căci la contemplație se ridică numai omul curățit de patimi şi ajuns la virtuți. Numai acestuia i se face stră-vezie lumea din afară pentru Dumnezeu cel nesfîrşit în iubire. Sfîntul schimbă la față lumea întreagă. Cine cade din raiul din lăuntru cade şi din cel din afară. Aceluia i se acoperă şi frumusețea lumii din afară. Aşa s-a întîmplat cu Adam.

66 E îndoit ca şi noi pentru că Însăşi lumea văzută e frumoasă şi deci e un rai, dar prin ea străvedem cu mintea şi latura lui nevăzută a rațiunilor dumnezeieşti.

I. *în cîte feluri ni se arată raiul sensibil după o tîlcuire evlavioasă ?*

8. Deci toată zidirea acestei lumi văzute şi simţite, adică cerul şi pămîntul şi toate cele din ele, s-a făcut ca un rai mare tuturor oamenilor, înainte de cel pregătit şi sădit lui Adam în Eden. Căci Dumnezeu a întocmit raiul la răsărit, după ce a făcut toată zidirea celor din nimic (Fac. II, 8). Pentru că ştiind, ca un înainte-ştiutor, greşeala aceluia şi că, odată scos de acolo, i se va închide raiul dumnezeiesc, a pregătit de mai-nainte şi pentru noi, cei ce aveam să ne naştem din acela, ca pe un ospăţ fără sfîrşit, această lume văzută ca pe un al doilea rai, nu mai mare ca acela în ce priveşte mărimea harului, dar plin de toată putinţa de a fi contemplat şi de a produce desfătare. Căci îndoiţi fiind noi, îndoit a voit Dumnezeu să ne fie şi ospăţul nostru din el: prin simţuri şi prin minte. De aceea el este sensibil, fiind alcătuit din seminţe, din roduri, din animale şi păsări ; şi inteligibil, fiind alcătuit din toate raţiunile făpturilor Lui, după înţeleptul Solomon : «De la frumuseţea zidirilor sîntem ridicaţi, pe măsura lor, spre Făcătorul» (înţel. Sol. XIII, 5).

9. In mijlocul acestuia s-a sădit deci pomul vieţii şi un alt pom numit pomul cunoştinţei binelui şi răului. Ce sînt acestea ? Ia aminte cu atenţie. Pomul vieţii este Dumnezeu însuşi, Făcătorul tuturor, precum s-a scris : «Dumnezeu în mijlocul ei şi nu se va clătina» (Ps. XLV, 5). Iar pomul cunoştinţei, sau al cunoştinţei binelui şi răului, e firea noastră şi alcătuirea omului [580].

Căci omul este o fiinţă capabilă de bine şi de rău. El este cu adevărat pomul pururea roditor de cunoştinţă, sădit în acest

580. Prima explicare duhovnicească: raiul este acum pentru noi lumea supusă simţurilor; pomul vieţii e Dumnezeu, pomul cunoştinţei este natura omului cu putinţa ei alternativă.

rai al lumii, după aducerea la fiinţă a celor ce sînt din cele ce nu sînt, cum scrie şi David în psalmi : «Şi va fi ca pomul sădit la marginea apelor» (Ps. I, 3). Fără îndoială în alte scrieri, în care am vorbit despre -«ceruri noi şi pămînt nou» (2 Petru III, 13), am înfăţişat explicarea lui şi altfel. Căci aurul este un pom cu multe chipuri şi are înţelesuri şi nume deosebite. Fiindcă se numeşte lumină, viaţă, pom, plantă şi piatră preţioasă, sfeşnic şi alte multe. El poartă şi în privinţa aceasta mulţimea de nume a firii dumnezeieşti, ca unul ce este chipul acesteia[67].

10. Odată împlinit raiul lumii şi odată sădite plantele dumnezeieşti din el, Dumnezeu a dat omului poruncă, zicînd : «Din tot pomul din rai poţi să mănînci, dar din pomul cunoştinţei binelui şi a răului să nu mîncaţi ; în ziua în care veţi mînca din el, cu moarte veţi muri». Mai întîi îşi îndreaptă cuvîntul ca spre unul. Căci a zis : «Din tot pomul din rai poţi să mănînci». Apoi vorbeşte la plural către mai mulţi : «Dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mîncaţi». Ce înseamnă aceasta ? Dumnezeu ne învaţă că taina poruncii acesteia nu se îndreaptă numai spre Adam, ci va trece fără îndoială şi la noi la toţi. Şi pe drept cuvînt. Căci ceea ce a păţit atunci Adam, ^măgit de Eva, şi Eva de şarpe, se întîmpla şi cu noi, cei ce ne naştem după ei de la ei.

11. Şi ia seama la înţelesul tainic. Omul a fost aşezat în acest rai sensibil al creaţiei, «ca să**-1** lucreze şi să**-1** păzească». Iar lucrarea şi păzirea încredinţată omului se arată în porunca dată lui : «Din tot pomul din rai să mănînci, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mîncaţi». Fiindcă deci «tot pomul» şi aşadar şi cel «al vieţii» este Dumnezeu — căci El este «tot», El Care a şi adus la existenţă totul din nimic [68] şi

---

67Se menţionează complexitatea fiinţei umane.
68 Sfîntul Ioan Damaschin, op. *cit.*, 25 ; P.G. cit., 916 C.

Care este în afara şi înăuntrul totului — iar pomul cunoştinţei e alcătuirea omului[69], în care este cunoştinţa binelui şi răului, tot cel ce împlineşte lucrarea aceasta în sine, cum cere porunca, rămîne într-o desfătare care nu se isprăveşte şi stăruie neclintit în păzirea sa.

12. Dar fiindcă sîntem dintr-o fire schimbăcioasă şi ostenim în acest fel de vieţuire, păţim ceea ce a păţit şi Adam. Căci gîndirea omului se apleacă din tinereţe spre cele rele şi primeşte ca şi Eva ispita şarpelui din ea, pe care o socoteşte folositoare. Lăsînd această ispită să urce în mintea omului, ea convinge pe om să guste din rodul pe care-1 socoteşte bun, şi îndată rodul acesta se face pricină căderii lui (Facere III, 6).

13. Dar să vedem şi felul lucrării şi cum se hrăneşte omul din toate cele din raiul acesta. Cel ce cercetează raţiunile şi mişcările întregii zidiri cu o minte netulburată şi cu o cugetare liberă de împătimirea de cele văzute şi se hrăneşte cu înţelegerea mai dumnezeiască din toate raţiunile ce răsar din cele supuse simţurilor, îndată ce şi-a împuţinat grija şi preocuparea de viaţă şi s-a ridicat mai presus de toată pofta dulceţilor lumii, urcă prin ele la Făcătorul şi Cauza tuturor, cum spune dumnezeiescul Pavel (Rom. I, 20 ; înţel. XIII, 5). Căci Acesta este pomul deplin şi neîmpărţit, care nu odrăsleşte decît rodul binelui, dăruindu-le împărtăşirea de el celor vrednici. Aşa ne-a voit Dumnezeu să fim [70] : ne-pătimitori, fără griji şi avînd numai lucrarea îngerilor, ne-a voit adică să lăudăm fără sfîrşit şi veşnic pe Făcătorul şi să ne desfătăm

69 Sfîntul Ioan Damaschin, op. *cit.*, P.G. cit., 916 C.
383. Idem, op. cit., 917 B.
70 Tot paragraful ce urmează e din sfîntul Ioan Damaschin, op. *cit.*, 25 j P.G., voi. cit., 915 B. Deci firea omului e pomul cunoştinţei binelui şi răului. Dar dacă ea vede în lume raţiunile dumnezeieşti, ne ridicăm la pomul vieţii.

numai de privirea Lui din singura cercetare a făpturilor Lui, precum ni se spune prin proorocul David : «Predă grija ta Domnului şi El te va hrăni» (Ps. LIV, 23) ; şi prin Evangheliile Lui : «Nu vă îngrijiţi pentru sufletul vostru, ce veţi mînca şi pentru trupul vostru, cu ce vă veţi îmbrăca» (Matei VI, 25) ; şi iarăşi : «Căutaţi mai întîi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi acestea toate se vor adăuga vouă» (Matei VI, 23) ; şi către Marta : «Marto, Marto, de multe te îngrijeşti şi spre multe te sileşti, dar un lucru tre-buieşte. Iar Măria partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea» (Luca X, 41—42).

14. Deci pomul vieţii este Dumnezeu, a Cărui lucrare este să procure viaţă şi Care dă rod bun de mîncat numai celor vrednici de viaţă, ca unii ce nu sînt supuşi morţii. El produce o dulceaţă negrăită celor ce se împărtăşesc de El şi le dăruieşte o viaţă nemuritoare. De aceea, pe drept cuvînt s-a numit «pomul vieţii» şi «tot pomul». Căci El este totul, în Care şi prin Care e totul [685].

15. Iar pomul cunoştinţei binelui şi răului este deosebirea privirii, precum au spus şi au gîndit şi alţii înainte de noi [71]. El e descoperirea alcătuirii firii noastre, care e bună celor ce au urcat la bărbatul desăvîrşit şi la măsura vîrstei lui Hristos (Efeseni IV, 13) prin toată nepătimirea şi înţelepciunea Duhului, înălţîndu-se prin contemplarea şi frumuseţea ei la măreţia lucrării Făcătorului (înţel. XIII, 5) ; căci celor ce au ajuns cu timpul la deprinderea statornică a virtuţii, ea nu le este şi nu li se face abatere de la bine, ca unora ce au păşit cu tărie în contemplaţia dumnezeiască. Dar celor tineri încă şi mai şovăitori în dorinţă, nu le este bună ; căci celor ce nu s-au

71 Idem, ***ibidem.***

statornicit cu neclintire în păşirea stăruitoare şi neabătută a virtuţii, pe drumul faptelor bune, nu le este de folos contemplarea şi privirea trupului propriu, din pricina lipsei lor de tărie în stăruirea în bine ; această contemplare poate atrage şi răpi spre ea pe cel lipsit de tărie şi-1 poate împinge la gînduri, mişcări şi preocupări necuviincioase.

16. Acesta e motivul oprelişti lui Dumnezeu, Care a zis : «Dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mîncaţi, căci în ziua în care veţi mînca, cu moarte veţi muri». Fiindcă privirea trupului nostru şi contemplarea alcătuirii lui duce în mod natural pe cel nedesăvîrşit la cunoştinţa dulceţii plăcerii, chiar fără să vrea. Ba nu numai la aceasta, ci, cum s-a spus, şi la mişcări şi gînduri necuviincioase, motiv pentru care ni se spune totdeauna cuvîntul dumnezeiesc : «Uşile, uşile, să luăm aminte !» Prin repetare, cuvîntul porunceşte pentru cei nevrednici, păzirea porţilor simţitoare şi înţelegătoare, adică a simţurilor, prin care obişnuieşte să intre moartea în sufletul omului.

17. Şi pe drept cuvînt. Căci cel ce stăruie, fără deprinderea în bine şi fără luare-aminte, în privirea alcătuirii firii noastre, e înduplecat de cugetarea lui, ca de o Evă amăgită de şarpele cel vechi, să se gîndească la dulceaţa plăcerii ca Adam şi să se împărtăşească de ea ca bună ; şi astfel se va vedea pe sine, întocmai ca acela, gol de harul lui Dumnezeu şi depărtat de la bucuria nemuritoare de Dumnezeu ; se va afla şezînd afară de raiul acesta şi plîngînd, ca unul ce nu mai are mintea acoperită decît de frunze de smochin. Acesta este, în cîteva cuvinte, după judecata noastră, înţelesul raiului sensibil al creaţiei, care este acelaş cu înţelesul arătat de alţi părinţi dinaintea noastră.

II. *în cîte feluri se poate tîlcui în cuvinte de ale înțelegerii duhovnicești, raiul cunoscut de minte (inteligibil) și care sînt plantele din el ?*

18. Dar să vorbim şi despre raiul dumnezeiesc şi cunoscut cu mintea, sădit în zidirea nevăzută a sufletelor noastre ; să arătăm care sînt plantele dumnezeieşti sădite în el şi care e lucrarea noastră în acesta. Despre acestea n-am aflat să fi scris nici unul din dumnezeieştii părinți și înțelepți de odinioară.

Celor ce au lucrat în el şi au păzit porunca, sau, după ce au căzut, au reluat lucrarea în el şi paza lui, contemplarea lui le e foarte dulce şi atrăgătoare, ca unora ce şi-au deprins simțurile sufletului şi au gustat din pomul vieții, iar de gustarea din celălalt, adică din pomul cunoştinței, nu au fost vătămați. Dar pentru ceilalți, care nu se preocupă deloc de lucrurile dumnezeieşti şi a căror osteneală şi sîrguință nu s-a dedicat lucrării Duhului şi de aceea nu pot să-şi închipuie nimic în afară de cele văzute, această contemplare este o nebunie sigură. Căci ei sînt sufleteşti în înțelesul dumnezeiescului apostol : «Iar omul sufletesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sînt nebunie şi nu poate să le înțeleagă, pentru că ele se Judecă duhov-niceşte» (1 Cor. II, 14). Aceştia vor numi-o pe aceasta închipuire, dar nu vederea adevărului. Nedînd nici un preț gîndirii acestora, să păşim la contemplarea raiului cunoscut cu mintea. Iată ce este el.

19. Dumnezeu, după ce a adus lucrurile la ființă din nimic, făcînd pe om la început ca pe o lume mare,

l-a aşezat în această lume, ca într-una mică [72], creindu-1 ca pe un chip al Său şi arătîndu-1 ca pe un împărat al tuturor celor de pe pămînt. Deci sădeşte în el în chip înţelegător, ca într-o lume mare, un alt rai dumnezeiesc, mult superior celui ce cade sub simţuri, ca unul ce e împodobit cu plante veşnic nemuritoare şi pururea verzi şi luminat de Soarele dreptăţii. Acesta este locul împărăţiei cerurilor, aşezat la răsăritul Soarelui dreptăţii, în pămîntul celor blînzi (Matei V, 5), cum zice Dumnezeu însuşi : «împărăţia lui Dumnezeu este în lăuntrul vostru» (Luca XVII, 21). în acest rai a sădit Dumnezeu pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi răului. Care sînt aceştia ?

20. Pomul vieţii este Sfîntul Duh, Care sălăşluieşte în omul credincios, cum spune Pavel : «Nu ştiţi că trupurile voastre sînt templul Sfîntului Duh, Care locuieşte în voi ? (1 Cor. VI, 19 ; Rom. VIII, 11). Iar pomul cunoştinţei binelui şi răului este simţirea, care produce două roduri contrare între ele, îndoite la rîndul lor ele înseşi prin fire.

III. *Care sînt rodurile celor două feluri de pomi ai raiului cunoscut cu mintea (inteligibil) ?*

21. Care sînt acestea ? Plăcerea şi durerea. Dintre acestea, fiecare se împarte iarăşi în două. Prima e fie din trebuinţă naturală şi necesară, fie din voluptate şi trecerea măsurii. A doua e fie din temere şi întristare, fie din nevoinţe şi osteneli duhovniceşti.

Dintre acestea, plăcerea e bună cînd ne împărtăşim de ea la vreme potrivită dintr-o trebuinţă naturală şi necesară. Căci

72Conf. cap. 3; *Cuvîntul despre suilet,* cap. 27—30; Ed. Darrouzes, op. cit., 88, 92. încă sfîntul Maxim Mărturisitorul a spus că omul e nu lumea mică, ci lumea mare, pentru că cuprinde lumea văzută în sine prin cugetare.

nu s-a sădit în noi simțirea în chip rău, nici nu ne-a zis Dumnezeu din pizmă : «Din tot pomul din rai să mănînci, dar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mîncați». Ci simțirea e un pom bun şi dumnezeiesc, cînd ne împărtăşim de ea, cum s-a spus, la vremea cuvenită, pentru o trebuință naturală şi necesară. Căci produce în noi şi cunoştința binelui. Pentru că s-a sădit în noi pentru o cunoaştere, o cercare şi odeprindere **a** putinței omului de **a** asculta şi de **a** nu asculta. De aceea s-a şi numit pomul cunoştinței binelui şi răului. Căci dă prilej de cunoaştere celor ce se împărtăşesc de firea proprie, care e bună pentru cei desăvârşiți şi rea celor încă nedesăvîrşiți şi lacomi la simțire, precum e rea hrana tare celor ce au încă nevoie de lapte [73]. Fiindcă în acest caz împărtăşirea de ea le e prilej de voluptate şi de trecerea măsurii şi printr-o astfel de împărtăşire se naşte în ei cunoştința răului. Iar aceasta este durerea, care pricinuieşte sufletului frică şi întristare. De fapt, plăcerea produce în suflet cunoştința binelui, cînd ne împărtăşim de ea dintr-o trebuință naturală şi necesară ; iar durerea, dimpotrivă, cunoştința răului, cînd împărtăşirea de plăcere nu are loc dintr-o trebuință naturală. Căci oricărei plăceri îi urmează durerea [74].

22. De aceea pomul simțirii s-a numit pomul cunoştinței binelui şi răului şi pe drept cuvînt Dumnezeu a oprit reaua întrebuințare a lui. Căci zice : «Din tot pomul din rai să mănînci, dar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mîncați ; în ziua în care veți mînca din el, cu moarte veți muri». «Din tot pomul din rai să mănînci», adică din toată firea făpturilor văzute, din toată mişcarea lor, sau a rațiunilor lor, adică a cunoştinței Mele adevărate, a măreției creatoare a

73Sfîntul Ioan Damaschin, op. *cit.*, P.G. voi. cit., 913 B şi 917 A.
£89. Toată doctrina aceasta e luată de la sfîntul Maxim Mărturisitorul (Răsp. către Talasie 43; Filoc. rom. III, p. 149).

împărăției şi cauzei creatoare să te împărtăşeşti şi să-ți întinzi prin contemplație aceste rațiuni ca pe o masă a unui ospăț nemuritor ; şi prin ele să intri la cunoştința celor nevăzute ale Mele, ca într-o împărăție şi să-Mi dai cu mulțumire închinarea cuvenită. «Iar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mănînci». Ce e deci acest altceva în noi, asemenea unui pom, care ne procură prin împărtăşire cunoştința binelui şi răului, dacă nu simțirea ? 59°. Căci prin ea vine în mine cunoştința tuturor celor ce sînt bune şi nu sînt bune. Fiindcă precum ne procură cunoştința căldurii şi a frigului, a ceea ce e moale şi aspru, a bunei miresme şi a răului miros, a acrelii şi a dulceții, a albului şi a negrului, a greutății şi a uşorului, aşa şi a plăcerii şi a durerii. Căci cu dreptate ne fereşte Scriptura de întrebuințarea ei, nu pentru că ar fi contrară firii, căci Dumnezeu nu a făcut nimic rău, ci pentru că ne dă prilejul cunoştinței răului prin ceea ce pare că e bun[75].

23. Şi ca să facem mai clară explicarea acesteia, pentru a cunoaşte întocmai rodul amăgitor şi purtător de moarte al ei, sau cum se ascunde el în folosirea binelui, vom porni de la cele ce se întîmplă în noi. Urmînd părinților dinainte de noi, vom face înfățişarea acestora astfel :

Unele dintre plăceri sînt sufleteşti, altele trupeşti. Cele sufleteşti sînt cele ce se nasc din contemplație şi din învățături ; iar cele trupeşti sînt cele ce se nasc din unirea sufletului cu trupul, cele legate de mîncări şi de uniri trupeşti şi de cele asemănătoare. Dintre plăceri iarăşi unele sînt adevărate, iar altele mincinoase. Cele dintîi sînt proprii cugetării ce se ocupă cu contemplarea şi cu ştiința ; cele de al doilea, ale trupului, fiind prilejuite de simțire. Iar dintre plăcerile trupului, unele

---

75 Tot paragraful ce urmează e din sfîntul Ioan Damaschin; *op. cit.* col. 917 BC. Intre lume ca rai posibil şi lăuntrul omului ca rai posibil e o strînsă legătură.

590. Sfîntul Ioan Damaschin, *op. cit.*, P.G. voi. cit., col. 917 B.; Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Răsp. către Talasie* 43, ibid.

sînt naturale şi necesare, căci fără ele omul nu poate trăi, cum sînt mîncările şi veşmintele ; altele sînt naturale, dar nu necesare, ca împreunările potrivit legii şi firii, fără de care cel ce voieşte poate trăi în feciorie. Altele nu sînt nici naturale, nici necesare, ca voluptățile, bețiile şi excesele care întrec trebuințele.

24. Omul care a ales să viețuiască după Dumnezeu, căutînd să folosească plăcerile necesare şi naturale, care sînt potrivite şi folositoare şi foarte bune pentru menținerea şi păstrarea naturii omeneşti şi neamestecate cu durerea şi cu supărarea, cade de multe ori, fără să ştie şi fără să vrea, în cunoştința răului, aflînd durerea ascunsă în însăşi împărtăşirea de bine. Aşa se întîmpla cu prilejul întrebuințării mîncărilor şi veşmintelor. Căci pentru cumpărarea acestora e nevoie de bani. Iar folosirea lor e necesară ; căci e naturală. Dar ajungînd la o abundență de bani pentru trebuința aceasta necesară şi naturală, cădem în lăcomie şi nesăturare, iar uneori într-o folosire peste trebuință. Căci putînd să ne mulțumim cu lucruri puține şi modeste, nu ne oprim trebuința la acestea, ci căutînd luxul şi ceea ce este peste măsură, cădem prin întrebuinațrea binelui în cunoştința răului. Dar legea conştiinței noastre, respingînd această rea întrebuințare şi arătîndu-ne-o, face chiar prin aceasta celui atent cunoscut binele şi răul simțirii şi îndată se iveşte în el tristețea răului, prin părerea de rău.

IV. *Trecerea de la această explicare la o alta*

25. Dar mai e şi o altă explicație : toată mişcarea sufletului e pusă în lucrare spre poftirea unui lucru trebuincios şi necesar printr-o plăcere bună şi necesară firii, căutînd poate hrană pentru trup şi veşminte, sau

împreunare naturală şi legiuită. Aceasta e cunoştinţa binelui. Dar în mîncări se ascunde saturarea şi nesăturarea, în veşminte lăcomia şi reaua întrebuinţare, în împreunările legiuite şi naturale, cele contrare firii şi destrăbălările. Aceasta e cunoştinţa răului. Iar cunoştinţa amîndurora vine în noi prin simţire.

Cum ? Ia aminte ! Amăgit de plăcere şi tîrît în saturare şi nesăturare, sau în reaua întrebuinţare şi lăcomie, sau în destrăbălări şi în plăcerile de sub pîntece contrare firii, omul moare, vai, de moarte veşnică, căzînd din unirea cu Dumnezeu şi din împărtăşirea de Duhul Sfînt. De aceea zice : «Iar în ziua în care veţi mînca, cu moarte veţi muri». Căci cunoştinţa răului, născîndu-se în om din împărtăşirea prin simţuri şi plină de voluptate, îl duce spre căderea în robia patimilor celor mai generale, sau a pricinilor lor. Astfel de pricini sînt : slava, dorinţa, nepăsarea, care, străbătînd prin toate simţirile omului, se fac pricinuitoare ale morţii veşnice a lui. în acestea se află deci cunoştinţa îmbinată a binelui şi a răului prin simţire, cunoştinţă prin care moare omul cînd se împărtăşeşte de ele. Căci prin ele ajunge fie la trufia vieţii pentru iubirea de slavă, fie la pofta ochilor pentru năravul iubirii de argint, fie la pofta trupului (1 Ioan II, 16), pentru iubirea de voluptate şi pentru bucuria de plăcerile sufletului. Pe drept cuvînt a oprit deci Scriptura împărtăşirea de pomul simţirii, zicînd : «Din tot pomul din rai să mănînci, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mîncaţi».

V. *Alt înţeles mai înalt al poruncii lui Dumnezeu către Adam*

26. Dar Scriptura înfăţişează gîndirii mele şi un alt înţeles al acestor cuvinte. Şi trebuie să adaug la cuvîntul meu şi acest înţeles. Căci el se potriveşte cu acest cuvînt şi cu scopul lui.

Am văzut că Dumnezeu se adresează mai întîi lui Adam ca unuia, zicînd : «Din tot pomul din rai să mănînci», apoi se adresează ca la doi sau mai mulți : «Dar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mîncați». Prin aceasta mi se pare că cuvîntul arată caracterul îndoit al alcătuirii şi firii omului ; şi la fel, al puterii sufletului lui.

27. De aceea adresîndu-se părții raționale a sufletului lui, ca singurei părți mai bune, Dumnezeu îi încredințează ținutul contemplării lucrurilor dumnezeieşti şi îi pune înainte masa încărcată de mîncările dumnezeieşti ale înțelesurilor, zicînd : «Din tot pomul cel din rai să mănînci» ; adică să te împărtăşeşti din toată firea celor ce sînt, sau din cunoştința Mea şi din desfătarea de Mine, prin contemplare curată, cercetând rațiunile lucrurilor şi mişcările lor. Iar părții mai neraționale, sau doimii mai trupeşti a mîniei şi a poftei, care atrage uşor cugetarea spre cele rele, îi porunceşte, cum spune limpede, să fugă de cercarea şi de cunoştința prin simțire a acestor roduri ale pomului simțirii. De care adică ? De plăcere şi de durere, precum am spus mai înainte. Căci zice : «Dar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mîncați». Şi pe drept cuvînt. Căci plăcerea sădeşte cunoştința ei în partea poftitoare, cînd omul se împărtăşeşte de ea fără trebuință ; iar durerea sădeşte cunoştința ei în mînie. Şi astfel împărtăşirea din ele trimite aceste două puteri, către care se adresează cuvîntul, la moartea veşnică. Căci zice : «în ziua în care veți mînca din el, cu moarte veți muri».

28. De aceea, omul fiind îndoit şi avînd sufletul compus din fire rațională şi nerațională, Dumnezeu îi dă şi El o poruncă îndoită. Pe de o parte îi porunceşte să se împărtăşească de o hrană mai bună şi nemuritoare şi să nu se îngrijească în primul rînd de cele trebuitoare trupului, aşa cum ne îndeamnă şi Cuvîntul întrupat : «Căutați mai întîi împărăția

lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate celelalte se vor adăuga vouă» (Matei VI, 33), întărind oarecum prima sa poruncă. Pe de altă parte, îl fereşte de amintitul pom al simţirii, ca nu cumva gus-tînd prin el din cele dulci ale vieţii acesteia, să se umple de durere, căzînd printr-o astfel de gustare de la ospăţul şi bucuria dumnezeiască.

29. Dar, folosindu-ne de un cuvînt mai desăvîrşit, să gîndim şi să vorbim şi altfel despre rai şi despre tema aceasta cercetată de mulţi. De aceea ridică-te de la cuvîntul auzit, care îi învăluie cu sunetul lui pe cei ce sînt amăgiţi de înţelesul lui de la suprafaţă, dacă doreşti să te înalţi prin înţelegerea celor spuse la înţelesurile cuvîntului cunoscute cu mintea. Ascultă de cel ce zice : «Sculaţi-vă, să plecăm de aci» (Ioan XIV, 31 ; Matei XXVI, 46). Treci la înţelesul şi la duhul cuvîntului, deschizîndu-ţi auzul faţă de el şi căutând să înţelegi din el cele dumnezeieşti şi omeneşti. Iată care sînt acestea.

VI. *Alt înţeles preaînţelept şi înalt al raiului cunoscut cu mintea. Care e poarta prin care se intră în el şi care cea prin care se iese ? Şi care sînt pomii dumnezeieşti din el ?*

30. Raiul este, din alt punct de vedere, marele cîmp al iubirii de înţelepciune (al filosofiei) cu fapta, împodobit de plante nemuritoare de tot felul şi de felurite virtuţi, în care s-a sădit de Dumnezeu pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi al răului[592]. Căci iubirea de înţelepciune (filosofia) lucrătoare e ca un rai luminos şi bine mirositor plantat de Dumnezeu la răsăritul Bisericii Lui[593], acoperit de plantele frumoase de tot felul ale virtuţilor, care hrănesc cu îmbelşugare pe cei ce lucrează în el poruncile lui Dumnezeu şi le păzesc ca o hrană nepieritoare şi nemuritoare.

592. Aci se explică raiul în legătură cu treapta întîi a urcuşului duhovnicesc.
593. La începutul vieţuirii credincioşilor în Biserică.

31. în acest rai dumnezeiesc au fost aşezate spre pază două porţi la marginile opuse, ca nişte heruvimi. Una introduce fără greutate pe cei ce doresc şi bat cu dorul sufletului, la desfătarea şi bucuria de plantele ei nemuritoare ; cealaltă îi trece pe cei ce s-au săturat de bunătăţile din el, la alte păşuni nemuritoare despre care se va vorbi puţin mai încolo. Una e smerenia dumnezeiască, care introduce pe cei ce intră prin ea la desfătarea şi odihna de împărăţia cerurilor ; cealaltă e iubirea desă-vîrşită, care îi trece, pe cei ce ies de-acolo, la păşunileîmpărăţiei lui Dumnezeu [59]\ Fără aceste porţi nu se poate nici intra în rai, nici ieşi spre împărăţia lui Dumnezeu, măcar că sînt multe căi care duc spre împărăţia cerurilor. Căci toate căile evlaviei duc pe cel ce păşeşte pe ea spre poarta de la apus a smereniei şi aşa îl introduc prin aceasta în rai.

32. Dar de ce au fost făcute numai două şi nu mai multe porţi, aşa cum sînt mai multe locaşuri la Dumnezeu şi Tatăl (Ioan XIV, 2), ca fiecare dintre cei ce intră să-şi facă intrarea în el prin poarta care voieşte ? Pentru că omul e din două firi : din suflet şi trup. O parte a lui e smerită, cealaltă înaltă şi dumnezeiască. Sau altfel : pentru doimea mai trupească a părţii neraţionale a sufletului lui, din care una, adică mînia, intră în curtea blîndeţii, iar cealaltă, pofta, iese prin iubire din împăti-mirea de cele lumeşti şi de cele văzute şi află păşune în Dumnezeu prin împărtăşirea de Duhul. Căci potrivit cu alcătuirea omului, a fost zidit de Dumnezeu şi raiul cunoscut cu simţurile cît şi cel cunoscut cu mintea, şi nu este altă poartă decît cele spuse, care să introducă sau să scoată din acesta.

33. Din pricina amintită au şi fost plantate de Dumnezeu în mijlocul raiului acesta dumnezeiesc doi pomi minunaţi : pomul vieţii şi pomul cunoştinţei, care se numeşte şi cunoştinţa binelui şi răului. Care sînt aceştia ? Contemplaţia

594. Nichita Stithatul face deosebire aci între împărăţia cerurilor şi împărăţia lui Dumnezeu. Ultima e mai sus decît prima. Prima e identică cu raiul redeschis prin contemplarea raţiunilor lumii.

naturală, cum socoteşte şi dumnezeiescul Grigorie [76], şi teologia tainică. Cea dintîi, contemplaţia, avînd ca roduri judecata şi cunoştinţa lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti, este pomul cunoştinţei binelui şi răului. Căci prin cunoaşterea lucrurilor, cunoaştem raţiunile proniei, iar prin judecată facem deosebirea clară a lucrurilor, deosebind fără greşeală ce e bun şi ce e rău, care e cauza făcătoare şi care e lucrul făcut. Iar teologia tainică este pomul vieţii. Căci are ca rod dătător de viaţă şi de nemurire, credinţa în Sfînta Treime, care se naşte în suflet în afară de orice raţiune şi simţire ; căci Sfînta Treime nu se cunoaşte nici prin simţire, nici prin raţiune, ci numai prin credinţa neîndoielnică şi din inimă. Un alt rod al ei este înţelegerea dreptcredincioasă a întrupării Celui Unuia-Născut.

VII. Care *este lucrarea şi păzirea raiului cunoscut cu mintea şi ce bunătăţi aduce împărtăşirea de rodurile lui, celor ce lucrează în el în diferite feluri ?*

34. Din pricina acestor plante nemuritoare şi dumnezeieşti, a fost dată de Dumnezeu, tot celui ce săvîrşeşte în cîmpul raiului cu mintea şi cu simţirea lucrarea înţelepciunii lucrătoare, porunca să mănînce din tot pomul raiului, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănînce. Căci cel dintîi pricinuieşte viaţa şi nemurirea, iar cel de-al doilea, binele, celor mai desăvîr-şiţi în deprinderi, şi primejdia, celor încă tineri şi mai nestatornici în dorinţă. De fapt, contemplaţia fiind plantată în mijlocul raiului înţelepciunii lucrătoare ca un pom nemuritor şi pururea înverzit («pentru că pomul era contemplaţia, după înţelegerea mea, şi avea ca rod puterea dată celor ce se împărtăşeau de el, de a-şi cunoaşte firea proprie»)[59e], celor ce se împărtăşesc de ea la timp potrivit, de pildă după o perioadă de ani mulţi de deprindere în virtuţi şi

76 Sfîntul Grigore de Nazianz, ***Cuv. 38,*** **1 2 ; P.G. 36, 324 C.**

596. ***Ibidem.***

în nevoințe şi după curățirea deplină a ochilor sufletului de toate urdorile, li se face foarte bună şi mîntuitoare. Aceasta pentru că ei nu se mai tem de o cădere care să vină după aceea, ca unii ce au ajuns cu timpul la o deprindere a acestei contemplații, care face vădită măreția Făcătorului.

35. Dar celor încă tineri şi neajunşi, printr-o deprindere îndelungată, la o statornicie în lucrarea virtuților,sau celor ce nu şi-au curățit ochiul sufletului de toate urdorile, din cauza nestatorniciei ce o mai au în viețuirea virtuoasă, pomul contemplației li se face pricină de mîn-dria cea mai mare şi de hulă, de moarte veşnică şi de pieire, cum s-a făcut odinioară lui Origen, Didim, Eva-grie şi celorlalte căpetenii de eresuri. De aceea, ferind pe unii ca aceştia, Scriptura opreşte împărtăşirea de pomul acesta, zicînd : «Din tot pomul din rai să mîncați, dar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mîncați, căci în ziua în care veți mînca cu moarte veți muri».

36. Împărtăşirea de acest pom al contemplației se numeşte cunoştința binelui şi a răului în înțelesul următor, întîi, pentru că celor desăvîrşiți le dăruieşte puterea cunoaşterii tuturor lucrurilor văzute şi nevăzute, omeneşti şi dumnezeieşti. Căci e o putere «ce robeşte toată mintea ascultării lui Hristos» (2 Cor. X, 5) [77] ; şi aceştia pot culege cu evlavie rod bun nu numai din contemplarea celor bune, ci şi a celor contrarii. Dar în gustarea acestui rod se ascunde pentru cei ce se împărtăşesc din el o putere îndoită, adică un folos şi o pagubă, după deprinderea lăuntrică ce stăpîneşte în fiecare. Celui ce se împărtăşeşte i se face pricină de viață cînd se supune legii care-1 robeşte (lui Hristos). Aşa de pildă, dacă vede cineva chipul frumos al unei femei desfrînate şi de moravuri uşoare, iar văzînd-o preamăreşte îndată pe Dumnezeu

---

77Idem, Cuv. ***43, 1 1 ;*** **P.G. 36, 508 C.**

şi dă slavă Lui, el a cunoscut în fiinţa ei coruptă frumuseţea întocmită de El, în aşa fel că contemplarea ei îl duce pînă la străpungerea inimii şi-1 face să înainteze pînă la iubirea lui Dumnezeu care a zidit-o pe ea, ba chiar intră în convorbire cu ea. Iar prin aceasta preschimbă reaua ei deprindere în deprinderea virtuţii şi prin pocăinţă o aduce la Hristos, făcîndo din necurată curată prin învăţătura cuvîntului şi unind-o ca pe o mireasă fecioară cu Hristos pe cea care era înainte o desfrînată (2 Cor. XI, 1) [78]. Aşa a făcut acel dumnezeiesc părinte Nonu, care a înfăţişat lui Hristos pe fericita Pe-laghia, mai înainte desfrînată, ca pe o fecioară curată[5M].

37. Deci celor desăvârşiţi împărtăşirea de acest pom dumnezeiesc al contemplaţiei le dăruieşte, cum s-a spus, o astfel de putere, cînd se împărtăşesc de ea la vremea potrivită pornind de la lucrurile dumnezeieşti şi omeneşti, ba chiar de la cele contrare acestora. Dar celor mai nedesăvîrşiţi şi nedeprinşi în cele dumnezeieşti şi lipsiţi de cercarea trebuincioasă pentru împărtăşirea de ea, li se face pricină a cunoştinţei contrare a răului, chiar cînd pornesc de la cauzele dumnezeieşti şi bune. O astfel de pricină li s-a făcut acelor preoţi şi judecători de odinioară contemplarea Suzanei (Daniel XIII), deoarece nu erau încă deprinşi în această contemplare. Ceea ce, aşadar, dumnezeiescului părinte Nonu i s-a făcut pricină de viaţă în har, aceea li s-a făcut acelor preoţi de odinioară pricină de moarte.

---

78 Astfel urcuşul duhovnicesc al cuiva nu e numai ceva ce se petrece pe plan subiectiv, ci ceva ce se răsfrînge asupra lumii obiective, transformînd-o şi pe ea. Cel ce se curăţă lăuntric nu descopere prin aceasta numai raţiunile dumnezeieşti în realitatea lumii din afară, ci le şi restabileşte puterea asupra oamenilor în care sînt încorporate şi, prin ei, asupra lucrurilor. Intre planul subiectiv şi cel obiectiv nu e o lipsă de continuitate. Restabilirea raiului lăuntric înseamnă şi începutul restabilirii raiului lumii din afară, prin contemplarea curată şi prin folosirea ei cu iubire faţă de semeni.

599. *Viaţa siintei Pelaghia,* text grec după ed. H. Usener, Legencten *der heiligen Pelagia,* Bonn, 1879, p. 1—16; text latin, P.L. 73, 663—672.

38. Şi nu numai atunci s-au întîmplat acestea din-tr-o contemplare a pomului acesta potrivit cu starea fiecăruia, ci şi acum se întîmplă în fiecare zi fiecăruia din cei ce purced la contemplarea acestui pom, fie după ce s-au deprins la aceasta, fie înainte de a se fi deprins. Iar aceasta se întîmplă nu pentru că aşa este pomul din fire. Nu se poate spune aceasta. Căci n-a fost plantat în chip rău, ca pom rău. Dumnezeu n-a făcut nimic rău, nici n-a interzis ceva din pizmă. Ci pentru că e nevoie de mădulare curate ale simțurilor pentru privirea şi vederea lui,cum zice apostolul chiar despre trupul şi sîngele Domnului nostru Iisus Hristos : «Să se cerceteze cineva mai întîi pe sine şi aşa să mănînce din pîinea aceasta şi să bea din potirul acesta. Căci cel ce mănîncă şi bea cu nevrednicie, judecată sieşi mănîncă şi bea. De aceea sînt mulți neputincioşi şi bolnavi şi mulți mor între noi» (1 Cor. XI, 28—30). în felul acesta părinților cuvântători de Dumnezeu (teologi), pentru că erau curați şi se aflau sub lucrarea Duhului Sfînt, contemplarea lucrurilor omeneşti şi a însuşirilor firii dumnezeieşti le-a fost bună, fără de greşeală, neprimejdioasă şi mîntuitoare. Căci aveau mădularele simțurilor deprinse pentru contemplarea dumnezeiască.

39. Ei au cunoscut că Dumnezeirea este [79] «necreată, fără de început, nemuritoare, nesfîrşită, veşnică, nematerială, bună,

79Incepînd de aci şi pînă la cap. 45 inclusiv aproape totul e citat din sfîntul Ioan Damaschin. De aci şi pînă la cap. 41 inclusiv e citat literal din sfîntul Ioan Damaschin, op. *cit.*, 14, P.G. voi. cit., 860 A—861 A. In toate capitolele dogmatice ce urmează, Nichita Stithatul face dependentă şi cunoaşterea şi menținerea nealterată a dogmelor de contemplarea curată, la care se ajunge prin

făcătoare, dreaptă, luminătoare, neschimbată, nepătimitoare, nemărginită, neîncăpută, necuprinsă, nehotărnicită, necorporală, nevăzută, neînțeleasă, fără lipsă, de sine stăpînitoare şi liberă, atotțiitoa-re, de viață dătătoare, atotputernică, nesfîrşită în putere, sfințitoare, în stare de a se împărtăşi, atotcuprinzătoare, susținătoare şi proniatoare. Ei au cunoscut că firea dumnezeiască le are toate acestea prin fire şi nu le-a primit din altă parte, ci ea, în care-şi au întocmirea şi persistența ipostasurile, aflătoare unul în altul, împărtăşeşte tot binele făpturilor Sale după puterea de primire a fiecăreia. Ei le-au teologhisit pe acestea nedepărtate şi nedespărțite între ele, avînd o mişcare unul în altul (peri-horeză), neconfundate între ele, în aşa fel că nu se amestecă şi nu se contopesc, ci se au unul pe altul. Căci Fiuleste în Tatăl şi în Duhul şi Duhul în Tatăl şi în Fiul şi Tatăl în Fiul şi în Duhul, neproducîndu-se nici o contopire, amestecare şi confundare. Şi mişcarea lor este una şi aceeaşi, căci au dogmatizat o singură pornire şi o unică mişcare a celor trei ipostasuri, ceea ce este cu neputință să se contemple la firea creată».

40. «Şi că iluminarea şi lucrarea dumnezeiască, fiind una şi simplă şi fără părți, cu toate că se face felurită ca bunătate în cele împărțite şi imparte tuturor acestora elementele constitutive ale firii lor, rămîne simplă, înmulțindu-se în chip neîmpărțit în cele împărțite şi aducînd şi întorcînd pe cele împărțite spre simplitatea ei. Căci toate se doresc după ea şi în ea îşi au subzistența şi ea dă tuturor existența precum o au după fire, şi ea este existența celor ce sînt şi viața celor vii şi rațiunea celor raționale şi înțelegerea celor înțelegătoare. Căci dumnezeieştii părinți au cunoscut-o pe ea prin minte curată, ca

---

urcuşul purificator, şi viceversa. Intre viața duhovnicească şi cunoaşterea dogmelor există astfel o strînsă legătură.

fiind mai presus de minte, mai presus de rațiune, mai presus de viață şi mai presus de ființă»[80].

41. «Pe lîngă acestea (au cunoscut) că ea străbate prin toate în chip neamestecat, dar prin ea nimic. Apoi că ea cunoaşte printr-o cunoaştere simplă toate şi pe toate le vede în chip simplu prin ochiul ei dumnezeiesc şi a toate văzător şi nematerial, pe cele prezente, pe cele trecute şi pe cele viitoare, înainte de facerea lor ; că ea este fără de păcat şi poate ierta păcatele şi mîntui; şi că toate cîte le vrea le poate, dar nu le vrea cîte le poate. Căci poate pierde lumea, dar nu voieşte».

42. Acestea le-au teologhisit ei printr-o contemplație curată, fără greşeală şi fără primejdie despre însuşirile firii dumnezeieşti. Iar despre iconomia întrupării, auteologhisit, privind iarăşi, prin contemplație curată, astfel şi zicînd[81]: - «Duhul Sfînt a venit peste sfînta Fecioară, potrivit cu cuvîntul Domnului, pe care i l-a spus ei îngerul, cuvînt care a curățit-o şi i-a dat putere să primească dumnezeirea Cuvîntului şi puterea de naştere. Şi atunci a umbrit-o pe ea înțelepciunea şi puterea ipp-statică a lui Dumnezeu cel Preaînalt, Fiul lui Dumnezeu, Cel de o ființă cu Tatăl, ca o sămînță dumnezeiască, şi *şi-a* închegat Lui din sîngele preacurat şi nevinovat al ei trup însuflețit de suflet rațional şi înțelegător, pîrga fră-mîntăturii noastre, nu prin lucrarea seminței, ci prin lucrarea creatoare, prin Sfîntul Duh, neconstituindu-se chipul prin adaosuri treptate, ci constituindu-se deplin dintr-odată, însuşi Cuvîntul lui Dumnezeu împlinind rolul de ipostas al

---

80De fapt, o minte necurățită va confunda pe Dumnezeu cu ceva din ale lumii, sau cu lumea însăşi.

81De aci urmează pînă la sfîrşitul cap. 43, cap. 46 din op. *cit.* a sfîntului Ioan Damaschin, P.G. voi. cit., col. 985—988 D.

trupului. Căci nu s-a unit Dumnezeu-Cuvîntul cu un trup care preexista ipostatic în el însuşi, ci sălăşluindu-se în pîntecele sfintei Fecioare în chip nescris împrejur, a dat subzistență în ipostasul său trupului însuflețit de suflet rațional şi înțelegător, luat din sîngele curat al Fecioarei. Luînd pîrga frămîntăturii noastre, însuşi Cuvîntul s-a făcut ipostas trupului, ca să fie în acelaşi timp trup al lui Dumnezeu-Cuvîntul, trup însuflețit, rațional şi înțelegător»-.

43. «De aceea nu i-au spus om îndumnezeit, ci Dumnezeu înomenit; căci fiind prin fire Dumnezeu desăvîrşit, s-a făcut Acelaşi om desăvîrşit, nu schimbîndu-se după fire, nici înfățişînd o iconomie închipuită, ci unindu-se după ipostas cu trupul însuflețit, rațional şi înțelegător, pe care l-a luat din sfînta Fecioară şi care şi-a primit existența în El, în chip neamestecat şi neschimbat şi neîmpărțit, neschimbînd firea dumnezeirii Lui în ființa trupului, nici ființa trupului Său în firea dumne**zeirii, nici făcînd din firea Sa dumnezeiască şi din firea omenească pe care a luat-o o unică fire compusă»**[80s]**.**

44. Căci s-au unit firile între ele fără să se schimbe şi fără să devină altele; nici firea dumnezeiască n-a ieşit din simplitatea proprie, nici cea omenească nu s-a schimbat în firea dumnezeirii, sau n-a ajuns la neexistență, nici în cele două nu s-a înfăptuit o unică fire compusă. Nici nu s-a produs din cele deosebite o alta, ca omul din suflet şi trup, sau ca trupul din patru elemente, ci din cele deosebite Acelaşi. Căci din dumnezeire şi umanitate este şi se zice

603. Sfîrşitul cap. 47 din op. *cit.,* al sfîntului Ioan Damaschin. Combătîndu-se o «fire compusă», se combate doctrina lui Sever de Antiohia.

Acelaşi, Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit. Căci «L-au mărturisit şi-L mărturisim din două şi în două firi» [82].

45. «Dar mărturisindu-L pe Acelaşi Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit, au spus şi spunem, că Acelaşi le are toate cîte le are Tatăl, afară de nenaştere şi le are toate cîte le are Adam cel dintîi, afară numai de păcat; iar acestea sînt trupul şi sufletul raţional şi înţelegător. De asemenea că Acelaşi are, corespunzător cu cele două firi, însuşirile naturale îndoite ale celor două firi, două voinţe naturale, pe cea dumnezeiască şi pe cea omenească, şi două lucrări naturale, pe cea dumnezeiască şi pe cea omenească, şi două libertăţi naturale, pe cea dumnezeiască şi pe cea omenească ; şi înţelepciune şi cunoştinţă dumnezeiască şi omenească. Căci fiind de-o fiinţă cu Dumnezeu şi Tatăl, voieşte şi lucrează în chip liber ca Dumnezeu, dar de-o fiinţă şi cu noi, voieşte şi lucrează în chip liber Acelaşi ca om. Căci ale Lui sînt minunile şi ale Lui pătimirile» [83].

46. **Astfel dumnezeieştii părinţi, purcezînd la contemplarea pomului vieţii cu un ochi curat şi netulburat,**au culese din el fără greşeală rodul teologiei şi împărtă-şindu-se de el s-au împărtăşit şi de viaţa îndumnezeită şi ca nişte credincioşi iconomi ni le-au trecut şi nouă ca să ne hrănim şi noi din El spre viaţa veşnică [84]. Tot aşa purcezînd la contemplarea pomului cunoştinţei cu un ochi dumnezeiesc şi

---

82 Urmează cap. 57 din op. cit., al aceluiaşi; P.G. voi. cit., 1033 A. De observat că expresia necalcedonienilor «din două firi» nu e evitată, dar e îmbinată cu expresia de la Calcedon «în două firi».

83 Sfîrşitul citatelor din sfîntul Ioan Damaschin.

84Prin viaţă curată se ajunge la cunoaşterea fără greşeală a lui Dumnezeu, sau a dogmelor; prin aceasta se întăreşte, la rîndul ei, viaţa duhovnicească. Şi amîndouă au ca rod propovăduirea. Teologia nu e numai cunoaşterea teoretică despre Dumnezeu, ci împărtăşirea de Dumnezeu şi în acelaşi timp mărturisirea lui Dumnezeu cunoscut prin împărtăşire. E cuvîntare despre Dumnezeu din experienţa împărtăşirii de El.

luminat, au dobîndit cunoştinţa lui nepătată şi curată şi nu s-au vătămat de rodul lui, cum s-a spus mai înainte. Dar nu tot aşa s-a întîmplat cu cei ce au purces cu necurăţie şi în stare nedesăvîrşită la contemplarea acestora, ci unii au căzut în robia plăcerilor şi a neînfrînărilor, iar ceilalţi în hule şi trufii.

47. Căci spune-mi, cum a căzut Arie, cel care îşi are numele de la furie, şi duşmanul evlaviei, Manes, şi Nes-torie cel stricat la minte şi celelalte căpetenii ale ereticilor, în hula lor împotriva lui Dumnezeu şi a dreptelor dogme ale Bisericii lui Hristos ? Nu pentru că au fost necuraţi în simţurile sufletului şi cumplit învârtoşaţi la inimă din cauza cumplitei boli a mîndriei, au purces la explicarea Sfintei Scripturi, având înţelegerea întunecată de patimi şi de închipuirea de sine ? Căci unul a auzit dumnezeiasca Scriptură zicînd : «Domnul M-a zidit pe Mine început al căilor Sale spre lucrurile Sale şi Mă naşte înaintea tuturor munţilor» (Prov. VIII, 22— 25) ; celălalt: «Vine stăpînitorul lumii acesteia şi nu va afla în Mine nimic» (Ioan XIV, 30) ; iar al treilea, despre Domnul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit. Dar neputînd afla înţelesul sau sensul celor spuse, nici pătrunde în chip curat în adîncurile Duhului, fiind cu totul lipsiţi de Duhul Sfînt, unul a tăiat pe Fiul şi Dumnezeu Cuvîntul de la deofiinţimea cu Dumnezeu şi Tatăl, declarîndu-L făptură ; celălalt anăscocit două începuturi, unul bun, sus, şi altul cu totul rău, jos, căpetenia întunericului, şi, învăţînd astfel, a trimis la pierzanie pe cei ce au primit învăţătura lui ; al treilea, întunecat şi cu nume urît, a despărţit pe Hristos în doi fii, socotind că altul este Fiul şi Cuvîntul din Dumnezeu şi Tatăl şi altul cel din Fecioara Măria ; şi astfel a numit pe preacurata Maică a Fiului şi a Cuvîntului lui Dumnezeu, Născătoare de Hristos şi nu Născătoare de Dumnezeu.

48. Astfel, deci, pe cei desăvîrşiţi în cunoştinţă şi raţiune şi virtute, pe cei ce au ajuns adică la măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos (Efes. IV, 13) şi au dobîndit mintea Lui prin cea mai deplină curăţie, nu-i poate vătăma nici gustarea oprită a acestui pom, măcar că se numeşte cunoştinţă a binelui şi a răului. Ci mai degrabă se aseamănă aceştia celor ce culeg struguri din rug şi încă struguri copţi, fapt cu totul minunat, şi rodii din mărăcini. Dar celor încă tineri şi necercaţi şi neluminaţi, chiar şi împărtăşirea de bine li se face adeseori pricină de moarte, aşa cum li se face copiilor neînţărcaţi de lapte mîncarea pîinii (Evr. V, 13—14) [85], şi celor cu ochii plini de urdori, razele soarelui, precum a arătat în multe feluri cuvîntul nostru mai înainte.

VIII. *în ce înţeles a amintit cuvîntul de două porţi şi nu de mai multe în acest rai; de două porţi învirtin-du-se ca nişte heruvimi, şi care e lucrarea deosebită a fiecăreia din ele ?*

49. Acestea le-am spus despre rai şi despre pomii sădiţi în ei de Dumnezeu. Rămîne să mai spunem în ce fel cuvîntul a amintit numai de două porţi în acest rai, care se învîrtesc ca nişte heruvimi, cînd sînt multe locaşuri curate, cum zice Hristos-Dumnezeu (Ioan XIV, 2), la Dumnezeu şi Tatăl Său şi multe căi ce duc la împărăţia lui Dumnezeu.

50. Smerenia şi iubirea sînt începutul şi capătul ultim al celor două părţi ale şirului dumnezeiesc al tuturor virtuţilor. Căci smerenia e începutul de jos cel mai din cap al acestui şir, iar iubirea, sfîrşitul lui de sus cel mai din urmă. Sau altfel: ele sînt treptele opuse cele mai din cap şi mai din urmă ale sfinţitei scări a virtuţilor dumnezeieşti. Smerenia

---

85Conform sfîntului Ioan Damaschin, op. *cit.*, 25; P.G. cit., 913 B.

pune începutul urcuşului scării, iar iubirea, fiind sfîrşitul treptelor virtuţii şi al urcuşului scării spre înălţime, scoate pe cel ce îşi sprijineşte paşii pe ea la păşunile pururea vii şi nepătate ale firii dumnezeieşti.

51. Smerenia şi iubirea fiind deci începutul şi sfîrşitul urcuşului spre Dumnezeu şi spre împărăţia Lui, cu dreptate cuvîntul le-a înţeles ca porţi aşezate la marginile opuse ale raiului înţelepciunii făptuitoare. Aceasta, pentru că una introduce pe cel ce bate şi cere să intre în Eden, adică la însăşi desfătarea de plantele nemuritoare ale lucrării şi pazei minţii; iar a doua scoate de acolo la împărăţia cerurilor şi la unirea cu Dumnezeu [86] şi la păşunile veşnice şi preacurate ale îngerilor. Căci aşa ne făgăduieşte în mod limpede şi Domnul Iisus nouă tuturor, zicînd : «Eu sînt uşa, de va intra cineva prin Mine, se va mîntui şi va intra şi va ieşi şi păşune va afla» (Ioan X, 9). Pentru că El este cu adevărat uşa raiului împărăţiei cerurilor, iar portar este Duhul Sfînt [87]'.

52. Celui ce s-a apropiat de poarta dreptei credinţe, după ce a părăsit de curînd lumea, şi bate la poarta poruncilor lui Hristos prin smerenie, portarul, adică însuşi

---

86 Aci Nichita face deosebire între Edenul de la început, împărăţia cerurilor, contemplarea lui Dumnezeu în lume, şi între împărăţia lui Dumnezeu sau unirea cu El.

87 Aceasta nu stă în contrazicere cu declaraţia că iubirea este uşa. Căci Hristos este iubirea culminantă personificată. Iubirea nu există decît ca iradiere a persoanei. Dar noi nu putem iradia iubirea desăvîrşită, pentru că nu sîntem ultimul ei izvor. Ultimul ei izvor pentru noi este Hristos. Iar Duhul Sfînt deschide uşa noastră şi prin aceasta pe Hristos ca uşă. El este factorul activ al vieţii dumnezeieşti în noi. El întăreşte subiectul nostru ca subiect al vieţii dumnezeieşti, primită prin har.

Sfîntul Duh, îi deschide intrarea, deschizîndu-i mintea ca să înţeleagă «care este voia lui Dumnezeu cea bună şi desăvîrşită şi bine plăcută» (Rom. XII, 2). Iar după ce a intrat şi s-a desfătat prin făptuire şi prin multe nevoinţe ale virtuţii de acele bunătăţi veşnice, îl scoate iarăşi de acolo la păşunile contemplaţiei naturale ale făpturilor lui Dumnezeu [88]. Astfel portarul îl face să se odihnească de toate lucrurile lui (Facere II, 3) şi să se unească cu Dumnezeu pe înălţimile teologiei (cunoaşterii) Treimii neîmpărţite şi de o fiinţă, în odihna iubirii dumnezeieşti[89], potrivit lui Hristos şi Dumnezeului nostru care zice : «Învăţaţi de la minte, că sînt blînd şi smerit cu inima şi

53. Altfel nu poate intra cineva în palatele împărăteşti ale lui Hristos şi în ţinuturile dumnezeieşti şi pururea înverzite ale raiului cunoscut cu mintea, unde sînt locuri luminoase, locuri răcoritoare, corturile drepţilor, apa odihnei, bucurie, veselie şi fericire ; şi nu poate afla odihnă sufletului său, decît prin poarta cea dintîi de la apus, care e ascunsă în Hristos însuşi, care este sfînta smerenie [612]. Şi pe drept cuvînt. Căci cel ce s-a rupt pe sine de lume şi de toată prietenia şi de împătimirea de prieteni, de cei ai săi, de rudenii, şi a răstignit lumea în sine prin tăierea voii sale, dispreţuind toată tihna trupească, şi bate prin durerile pocăinţei şi nevoinţelor pen

---

ei o. **Deci smerenia ca prima poartă introduce ta treapta întîi a urcuşului duhovnicesc, la curăţirea de patimi şi la deprinderea virtuţilor. Şi tot smerenia, ca a doua poartă, introduce la treapta a doua, a contemplării curate a lumii.**

89 Numai iubirea odihneşte sufletul. Pînă nu găsim iubirea cuiva nu ne odihnim. Dar iubirea veşnic persistentă, care ne poate da o veşnică odihnă, o găsim numai Ungă Hristos, unit într-o iubire desăvîrşită cu Tatăl şi cu Duhul.

612. Smerenia este ascunsă în Hristos. Căci El este izvorul ei, ca Cel ce s-a coborît la nivelul nostru, pentru a intra în comuniune cu noi. Smerenia e delicateţea faţă de Dumnezeu şi faţă de orice persoană. Smerenia o are Hristos ca Fiul lui Dumnezeu faţă de Tatăl, dar o are şi ca om faţă de Dumnezeu-Tatăl şi faţă de orice om. De aceea s-a umilit prin întrupare şi prin moarte, de aceea ni se dă ca jertfă pînă la sfîrşitul lumii. De la El învăţăm smerenia şi luăm puterea pentru ea.

veți afla odihnă sufletelor voastre» (Matei XI, 29).

tru virtute, cu răbdare multă, la poarta poruncilor lui Hristos, intră prin smerenie, cum s-a spus, în tinda înțelepciunii lucrătoare a raiului, care este supunerea, slujirea prin orice lucru de mai puțină cinstire, răbdarea necazurilor şi a încercărilor, greaua pătimire, culcarea pe jos, starea în picioare de toată noaptea, privegherea, psalmodierea neîncetată, rugăciunea şi postul, citirea dumnezeieştilor Scripturi şi ascultarea şi supunerea față de toți.

54. Intrînd în acestea prin smerenia cu care urmează lui Hristos, se mîntuieşte de toată robia păcatului, trecînd marea patimilor fără să se scufunde, ducînd corabia nevătămată la Dumnezeu, la portul nepătimirii, prin faptele înțelepciunii lucrătoare şi virtuoase ale împlinirii poruncilor lui Hristos ; şi

de acolo, deschizîn-du-i-se lui iarăşi porţile contemplării (vederii înţelegătoare) prin Duhul, intră în locul sfînt al lui Dumnezeu care este cunoştinţa făpturilor şi recunoaşterea lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti. Prin aceasta, scrutînd adîncurile Duhului, cercetează raţiunile proniei, ieşind îndată din faptele trupeşti şi obositoare ale făptuirii, din toate cîte ţin de slujire şi de supunere, după dumnezeiescul David care zice : «Aceasta este osteneala înaintea mea, pînă ce voi intra în locul cel sfînt al lui Dumnezeu şi voi înţelege cele din urmă ale lor» (Ps. LXXII, 2).

55. După ce a cunoscut limpede raţiunile şi firile şi mişcările făpturilor, iese, prin desăvîrşită iubire faţă de Dumnezeu, din toată zidirea văzută şi nevăzută, fiind răpit în al treilea cer (2 Cor. XII, 1—4)[90], ca unul ce a ajuns mai presus de puţinătatea trupului. în felul acesta intră la dureri şi osteneli, potrivit celui ce zice : «Cel ce a adăugat cunoştinţă, adaugă durere» (Ecles. I, 18). Acolo află o păşune de înţelesuri dumnezeişti, pătrunzînd în întunericul cunoştinţei de Dumnezeu (al teologiei), ca într-un alt rai, în care a fost răpit şi dumnezeiescul Pavel. Şi teologhiseşte în chip curat Treimea, şi pe lîngă aceasta întruparea Cuvîntului şi se face, după dumnezeiescul David, limba Lui, «trestia scriitorului iute la scris» (Ps. XLIV, 2). De aceea nemairăbdînd să se bucure singur de cele privitoare la Dumnezeu, scoate cuvinte bune din inimă în Biserica lui Hristos, spunînd vechi şi noi din lăuntrul său. El nu mai poate împiedica din acel moment buzele sale de a vesti mila şi adevărul lui Dumnezeu în adunare mare de credincioşi, chiar dacă ar vrea, nici nu-i mai este îngăduit să ascundă dreptatea Domnului în inima sa (Ps. XXXIX, 10—

90Adică deasupra celor văzute şi nevăzute.

11)[6M]. Căci Duhul îl împunge în toată fiinţa şi îl mînă să vorbească.

56. De fapt Duhul Sfînt e Cel ce grăieşte şi lucrează în el şi-1 mişcă. El mişcă limba celor în care se sălăşluieşte spre grăirea limpede ale celor ce le săvîrşeşte El însuşi, ca să răsune în ei, şi mişcă înţelegerea lor spre cercetarea lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti şi spre scrutarea adîncurilor lui Dumnezeu (1 Cor. II, 10—11). în general El lucrează în ei lucrările darurilor Lui (1 Cor. XII, 7—11). îi învaţă pe cei neînvăţaţi înţelepciunea care coboară de sus, cea nepizmaşă, neduşmănoasă, paşnică şi binevoitoare, plină de milă şi de roduri bune. El le dă acelora înţelegere, ca să înţeleagă care sînt adîncurile lui Dumnezeu, care e bogăţia bunătăţii Lui Dumnezeu (Rom. II, 4), care e înălţimea smereniei Lui cobo-rîtoare la noi. El le dăruieşte cunoştinţa celor ce sînt, ca să cunoască cele ce există în calitate de făpturi. Le dăruieşte sfat bun, ca să aleagă ceea ce e plin de tot folosul şi mîntuirea pentru ei şi ca să arate semenilor care este lucrarea poruncilor Lui. Le dă lor tărie ca să lupte cu putere împotriva dracilor şi a patimilor pierzătoare, îi învaţă evlavia cea dreaptă şi fără greşeală şi la sfîrşit le dă, ca pază, frica curată, care vine din marea iubire de Dumnezeu.

614. Ca şi sfîntul Simeon, aşa şi Nichita Stithatul socoteşte că cel înălţat la unirea cu Dumnezeu nu se rupe de oameni, ci de-abea acum se simte îndemnat să vorbească acelora despre Dumnezeu.

57. Cel ce a ajuns la împărtăşirea bogată de acestea, s-a făcut, cum s-a scris (Iacob III, 17), plin de milă şi de roduri bune, de rodurile Sfîntului Duh (Gal. V, 22). Ajuns astfel prin harurile amintite ale Duhului, are o iubire desăvîrşită faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele lui, nepreţuind ceva din cele văzute mai mult decît iubirea de Dumnezeu, sau odihna sa

mai mult decît pe aproapele [91]. El are bucurie în suflet, pentru că s-a eliberat de patimi şi dispreţuieşte cele văzute ; are pace cu tot omul, cu Dumnezeu şi cu puterile Lui, îndelungă-răbdare în ostenelile şi sudorile pentru virtute, bunătate în gîndurile cugetării sale şi în mişcările minţii, cuviinţă în purtările din afară şi în stările din lăuntru ale sufletului său, credinţă nu numai în Treime, ci şi în ceea ce priveşte bunătăţile viitoare. Căci mai ales dacă ea este adînc înrădăcinată, nădăjduieşte şi crede că le va dobîndi pe toate cîte le-a făgăduit Dumnezeu în veacul de faţă şi în cel viitor. El are blîndeţea care suportă cu răbdare toată ispita, care primeşte necazurile ce vin asupra-i, care rabdă toate şi nu gîndeşte rău de aproapele. Pe lingă acestea, are, prin puterea Duhului, înfrînarea cuprinzătoare a tuturor simţurilor.

58. Deci cel ce s-a îmbogăţit cu rodurile acestea şi cu darurile Sfîntului şi închinatului Duh a intrat încă de acum în raiul în care a intrat dumnezeiescul apostol Pavel, răpit în el ca în al treilea cer, unde s-a desfătat de pomul vieţii, a auzit cuvinte care nu-i sînt îngăduite omului pătimaş şi robit păcatului să le audă, şi a mîncat din pomul cunoştinţei, care e cunoştinţa binelui şi a răului, fără să se vateme. Mai bine zis a ajuhs el însuşi rai dumnezeiesc şi casă a Treimii neîmpărţite, avînd în mijlocul inimii sale sădit pomul vieţii, adică pe Dumnezeu însuşi, încărcat de rodurile nemuritoare ale Duhului Dumnezeiesc şi Sfînt. Acesta nu s-a vătămat de pomul cunoştinţei binelui şi răului, adică de simţirea sa proprie, deosebind după cuviinţă binele de rău, făcîndu-se organ al singurei şi întregii lucrări a Sfîntului şi Dumnezeiescului Duh.

91Iubirea aproapelui pusă mai presus de orice odihnă proprie, arată că Nichita nu preţuieşte viaţa omului duhovnicesc ruptă de semeni ca un bun în sine, ci prin toate trebuie ca el să urmărească o des-pătimire de egoism, care e egală cu iubirea.

59. Iată ce ştim că este împărăţia cerurilor şi credem că este împărăţia lui Dumnezeu. E ceea ce ne-a învăţat Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, fie cînd a zis : «împărăţia cerurilor este în lăuntrul vostru» (Luca XVII, **21),** fie cînd ne-a îndemnat să ne rugăm Tatălui : «Vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta, precum în cer, aşa şi pre pămînt» (Matei VI, **10** ; Luca XI, **2).** Fie ca să ne învrednicim şi noi de ea încă de aici, dar şi acolo, cum ne-a învăţat cuvîntul acesta, prin harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine împreună cu Tatăl şi cu Sfîntul şi de viaţă Făcătorul Duh, slava şi stăpînirea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

SFÎRŞIT ŞI LUI DUMNEZEU LAUDA!

C U P R I N S

SFÎNTUL SIMEON NOUL TEOLOG

F I L O C A L I A , Voi. VI

392 pagini, format 1/16 din 61x86. Dat la cules la 1 octombrie 1976. Bun de tipar la 31 martie 1977. Apărut in 1977. Comanda nr. 330/1976

EDITURA ŞI TIPOORAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ